

COMISIA ECONOMICĂ PENTRU EUROPA
Comitetul pentru Politica de Mediu

STUDIU DE PERFORMANȚE
ÎN DOMENIUL
PROTECȚIEI MEDIULUI

REPUBLICA MOLDOVA

Studiul al doilea

NAȚIUNILE UNITE
New York și Geneva, 2005

NOTĂ

Simbolurile documentelor Națiunilor Unite sunt alcătuite din litere majuscule combinate cu numere. Menționarea unui asemenea simbol indică o referire la un document al Națiunilor Unite.

Calificările folosite și prezentarea materialului în această publicație nu implică expresia vreunei opinii din partea Secretariatului Națiunilor Unite în legătură cu statutul juridic al oricărui stat, teritoriu, oraș sau zonă, sau în legătură cu autoritățile acestora, sau cu privire la delimitarea frontierelor sau limitelor lor. În particular, granițele arătate pe hărți nu presupun aprobarea lor oficială sau acceptarea lor de către Națiunile Unite.

Traducerea și editarea raportului a fost susținută de către oficiul PNUD Moldova. Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) reprezintă rețeaua globală de dezvoltare a Națiunilor Unite, care promovează schimbarea și conectează țările la informații, experiența și resursele necesare pentru a ajuta oamenii să-și construiască o viață mai bună.

Cuvânt înainte

Studiile de Performanțe în domeniul Protecției Mediului (SPM) pentru țările în tranziție au fost inițiate de către Miniștrii Mediului la Conferința a doua “Un Mediu pentru Europa” de la Lucerna, Elveția, în 1993. Drept urmare, Comitetul pentru Politica de Mediu al Comisiei Economice pentru Europa a ONU a hotărât să întreprindă asemenea Studii în mod regulat.

Zece ani mai târziu, la Conferința V Ministerială “Un Mediu pentru Europa” (Kiev, 2003), Miniștrii au confirmat că programul SPM al CEE a ONU a dat posibilitatea să fie estimată eficacitatea eforturilor țărilor cu economia în tranziție în gestionarea problemelor de mediu. Programul SPM a oferit Guvernelor recomandări adaptate la condițiile țărilor respective, privind îmbunătățirea managementului de mediu, în scopul reducerii poluării, a unei mai bune integrări a cerințelor de mediu în politicile sectoriale și a întăririi cooperării cu comunitatea internațională. Miniștrii și-au reafirmat susținerea pentru programul SPM, ca un instrument important pentru țările cu economia în tranziție, și au hotărât ca programul să continue, cu un al doilea ciclu de Studii de Performanțe. Această a doua evaluare, trecând în revistă progresele obținute în perioada de după primul Studiu, pune un accent deosebit pe aspectele implementării, integrării, finanțării și interacțiunii dintre elementele socio-economice și cele de mediu.

Procesul de evaluare mutuală, prin care sunt realizate SPM, promovează dialogul între țările membre ale CEE a ONU, precum și armonizarea condițiilor și politicilor de mediu la nivel regional. Studiile de Performanțe sunt întreprinse pe bază voluntară, doar în cazul unei solicitări primite din partea țării respective.

Studiile sunt întreprinse de către echipe internaționale de experți din regiune care lucrează în strânsă cooperare cu specialiști din țara respectivă. Echipele de experți beneficiază și de colaborarea cu alte organisme din sistemul Națiunilor Unite, inclusiv Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, și cu Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare.

Acesta este al doilea Studiu de Performanțe în domeniul Protecției Mediului al Republicii Moldova publicat de CEE a ONU. Sper ca acest Studiu să se dovedească util pentru țările din regiune, pentru organizațiile interguvernamentale și non-guvernamentale deopotrivă și, în special, pentru Republica Moldova, pentru Guvernul ei și pentru poporul său.

Marek Belka
Secretar Executiv
Comisia Economică pentru Europa

Prefață

Realizarea celui de-al doilea Studiu de Performanțe în domeniul Protecției Mediului (SPM) al Republicii Moldova a început în noiembrie 2004, cu o misiune de pregătire pe parcursul căreia a fost discutată și stabilită structura finală a raportului. Ulterior, a fost formată echipa de experți internaționali însărcinată cu realizarea studiului, incluzând experți din Belarus, Estonia și Lituania precum și din secretariatele Comisiei Economice pentru Europa (CEE) a ONU și al Organizației pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OCED).

Misiunea de evaluare a avut loc între 12 și 19 aprilie 2005. Variantele preliminare ale concluziilor și recomandărilor precum și a raportului SPM au fost prezentate Republicii Moldova pentru comentarii în iulie 2005. În octombrie 2005, varianta preliminară a fost supusă atenției Grupului de Experți Ad Hoc pentru SPM. În cadrul acestei întruniri, Grupul de Experți a discutat în detaliu conținutul raportului cu experții din partea Guvernului Republicii Moldova, concentrându-se în special asupra concluziilor și recomandărilor făcute de experții internaționali.

Raportul asupra SPM, cu modificările făcute la sugestia Grupului de Experți, a fost apoi avizat, la 10 octombrie 2005, de către Comitetul pentru Politica de Mediu al CEE a ONU. La această întrunire a participat o delegație de nivel înalt a Guvernului Republicii Moldova. Comitetul a aprobat recomandările în forma lor expusă în acest report.

Raportul trece în revistă progresele făcute de Republica Moldova în gestionarea mediului pe parcursul perioadei care a urmat primului Studiu de Performanțe efectuat în 1998, în special în ceea ce privește implementarea recomandărilor făcute în primul Studiu. Evaluarea cuprinde opt domenii de importanță pentru Republica Moldova, inclusiv elaborarea, planificarea și implementarea politicilor de mediu; finanțarea politicilor și proiectelor de mediu; și integrarea aspectelor de mediu în sectoarele economiei și promovarea dezvoltării durabile. Printre problemele care au beneficiat de atenția specială a studiului figurează mecanismele de aplicare a legislației; instrumentele economice și fondurile de mediu; și managementul de mediu în agricultură, gospodăria silvică și sectorul industrial.

Comitetul pentru Politica de Mediu al CEE a ONU și echipa de experți a CEE a ONU doresc să aducă mulțumiri atât Guvernului Republicii Moldova cât și specialiștilor moldoveni care au lucrat împreună cu experții internaționali contribuind prin cunoștințele și dedicația lor la realizarea acestui Studiu. CEE a ONU îi urează succes Guvernului Republicii Moldova în îndeplinirea obiectivelor politicii sale în domeniul protecției mediului înconjurător, inclusiv în implementarea concluziilor și recomandărilor acestui al doilea Studiu.

CEE a ONU dorește să exprime adâncă sa apreciere Guvernelor Ungariei, Olandei, Norvegiei, Elveției și Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, pentru susținerea Programului Studiilor de Performanțe în domeniul Mediului, și Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, pentru contribuțiile la lucrul asupra SPM în Republica Moldova, pregătirea acestui raport și traducerea și publicarea lui în limba oficială a țării.

LISTA MEMBRILOR ECHIPEI

Ms. Catherine MASSON	Secretariatul CEE	Şef de echipă
Mr. Antoine NUNES	Secretariatul CEE	Coordonator de proiect
Mr. Jyrki HIRVONEN	Secretariatul CEE	Introducere
Mr. Aare SIRENDI	Estonia	Capitolul 1
Mr. Eugene MAZUR	OCED	Capitolul 2
Mr. Mikhail KOKINE	Secretariatul CEE	Capitolul 3
Ms. Natalya GOLOVKO	Belarus	Capitolul 4
Mr. Jaromir CEKOTA	Secretariatul CEE	Capitolul 5
Mr. Oleg DZIOUBINSKI	Secretariatul CEE	Capitolul 6
Mr. Bo LIBERT	Secretariatul CEE	Capitolul 7
Ms. Dalia STREIMIKIENE	Lituania	Capitolul 8

Misiunea de informare din cadrul proiectului s-a desfășurat în perioada 10 aprilie - 20 aprilie 2005. Evaluarea finală a Studiului a avut loc la Geneva pe 10 octombrie 2005. Recomandările expuse în acest raport au fost aprobate de Comitetul pentru Politica de Mediu al CEE a ONU.

Raportul include doar informații obținute înaintea datei de 10 octombrie 2005

UNECE Information Unit
Palais des Nations
CH-1211 Geneva 10
Switzerland

Phone: +41 (0)22 917 44 44
Fax: +41 (0)22 917 05 05
E-mail: info.ece@unece.org
Website: <http://www.unece.org>

CONTRIBUȚII

Constantin Mihailescu	Ministru al Ecologiei și Resurselor Naturale
Violeta Ivanov	Șeful Direcției Politică de Mediu și Integrare Europeană
	Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale
Mihai Iftodi	Șeful Direcției Prevenirea Poluării Mediului
	Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale
Mihail Coca	Șeful Direcției Resurse Naturale și Biodiversitate
	Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale
Tatiana Pleșco	Consultant, Direcția Politică Ecologică și Integrare Europeană
	Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale
Valentina Căldăruș	Șef adjunct, Direcția Resurse Naturale și Biodiversitate
	Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale
Valeriu Cazac	Șeful Serviciului Hidrometeorologic de Stat
Ghene Jalalite	Șeful Agenția pentru Geologie “AGeOM”
Adam Begu	Director, Institutul Național de Ecologie
Maria Nagornîi	Consultant, Direcția Politică de Mediu și Integrare Europeană
	Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale
Gavriil Gîlcă	Șeful Direcției Monitoringul Calității Mediului
	Serviciul Hidrometeorologic de Stat
Liudmila Marduhaeva	Consultant, Direcția Prevenirea Poluării Mediului
	Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale
Ștefan Stasiev	Consultant, Direcția Prevenirea Poluării Mediului
	Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale
Inga Podoroghin	Specialist Principal, Direcția Politică de Mediu și Integrare Europeană,
	Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale
Nicu Vrednic	Consultant, Direcția Politică de Mediu și Integrare Europeană,
	Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale
Mihai Mustea	Șef adjunct, Inspectoratul Ecologic de Stat
Elena Belousova	Consultant, Direcția Protecția Resurselor Acvatice și a Aerului Atmosferic,
	Inspectoratul Ecologic de Stat
Mihai Nadchernicinîi	Șeful Direcției Logistică și Securitate Ecologică
	Inspectoratul Ecologic de Stat
Valeriu Moșanu	Institutul Național de Ecologie
Ion Panciuc	Șeful Agenției Ecologice Centru
	Inspectoratul Ecologic de Stat
Radu Bajureanu	Șef adjunct, Agenția Ecologică Centru
	Inspectoratul Ecologic de Stat
Ion Sava	Șeful Secției control ecologic Orhei, Inspectoratul Ecologic de Stat
Anatolie Spivacenco	Vice Ministru, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
Iurie Senic	Consultant, Direcția Agrochimie, Ecologie și Protecția Plantelor, Ministerul
	Agriculturii și Industriei Alimentare
Dumitru Haruta	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
Dumitru Drumea	Institutul Național de Ecologie
Vladimir Brega	Institutul Național de Ecologie
Iacob Vlas	Inspectoratul Ecologic de Stat
Gheorghe Sarmaniu	Inspectoratul Ecologic de Stat
Marin Moloșag	Vice Guvernator, Banca Națională a Moldovei
Valeriu Bînzaru	Director, Departamentul de Investiții Capitale, Ministerul Finanțelor
Iaroslav Baclajanschi	Expert în domeniul gestionării cheltuielilor publice, proiectul de asistență
	tehnică al DFID, Ministerul Finanțelor
Oleg Cara	Vice Director, Biroul Național de Statistică
Elena Orlova	Șeful Direcției Generale Agricultură, Gospodărie Silvică și Mediu, Biroul
	Național de Statistică

Valeriu Cosarciuc	Președintele Comisiei pentru Agricultură și Industria Alimentară, Parlamentul Republicii Moldova
Vladimir Crivciun	Departamentul Investiții și Inovație, Ministerul Economiei și Comerțului
Elena Șubina	Departamentul Modificări Structurale, Ministerul Economiei și Comerțului
Stela Melnic	Ministerul Economiei și Comerțului
Nicolae Triboi	Agenția Națională de Reglementări în Energetică
Dumitru Galupa	Institutul de Cercetări și Amenajări Silvice
Serafim Andrieș	Institutul de Pedologie și Agrochimie “N. Dimo”
Elena Pintilie	Serviciul Standardizare și Metrologie
Svetlana Suvorkina	Ministerul Transportului și Gospodăriei Drumurilor
Petru Stratulat	Agenția pentru Silvicultură “Moldsilva”
Dan Nour	Agenția Relații Funciare și Cadastru
Leonid Voloșciuc	Institutul pentru Protecția Plantelor
Larisa Ghies	Șef de Direcție, Direcția Reglementare și Armonizare a Actelor Legislative și Normative, Ministerul Industriei și Infrastructurii
Petru Groza	Șef adjunct de Direcție, Direcția Reglementare și Armonizare a Actelor Legislative și Normative, Ministerul Industriei și Infrastructurii
Ilie Timofți	Șef de Direcție, Direcția Cooperare Tehnico-Științifică și Transfer Tehnologic, Ministerul Industriei și Infrastructurii
Stela Gînju	Universitatea Pedagogică de Stat “Ion Creangă”
Vlad Răileanu	Șef, Agenția Națională pentru Conservarea Energiei
Raisa Cecan	Inginer șef, Apă-Canal Chișinău
Ion Junea	Director Tehnic, Apă-Canal Chișinău
Mihail Pencov	Concernul Republican pentru Gospodărirea Apelor “Apele Moldovei”
Constantin Ojog	Agentia de Consultanță și Școlarizare în Agricultură (ACSA)
Ion Șalaru	Centrul Național Științifico-Practic de Medicină Preventivă, Ministerul Sănătății și Protecției Sociale
Alexandru Sîrbu	Agencia pentru Dezvoltare Regională
Ianina Spinei	Consultant, Transparency International Moldova
Alexandru Ursul	Director, Departamentul Microproiecte, Fondul de Investiții Sociale Moldova
Iurie Hurmuzachi	Agroinform
Vasile Mîrzenco	Federația Națională a Fermierilor
Marcela Vatamaniuc	Asistent de manager, Oficiul Biodiversitate
Stela Drucioc	Șef, Oficiul Carbon
Alexandru Teleuță	Șef, Oficiul Biodiversitate
Vasile Scorpan	Șef, Oficiul Schimbarea Climei
Andrei Isac	Director, Centrul Regional de Mediu (REC) Moldova
Valentin Bobeică	Centrul Regional de Mediu (REC) Moldova
Iuliana Cantaragiu	Consultant Financiar, Centrul Regional de Mediu (REC) Moldova
Ilya Trombitsky	ONG „Eco-Tiras”
Valentin Ciubotaru	ONG „Bios”
Pavel Zamfir	ONG „Eco-Lex”
Alexei Andreev	ONG „Biotica”
Vladimir Garaba	Președinte, MEM Chișinău
Angela Lozan	Manager, Proiectul Managementul Integrat și Durabil al Terenurilor
Sergiu Magdîl	Proiectul Combaterea Poluării din Agricultură
Svetlana Leu	Centrul de producere mai pură și eficiență energetică

CONTRIBUȚII, ORGANIZAȚIILE INTERNAȚIONALE

Francis Delaey	Șeful reprezentanței BERD la Chișinău
Margareta Petrușevschi	Analist programe, PNUD
Ludmila Rădăuțan	Monitor, Programul de Monitorizare Tacis în țările CSI
Veaceslav Scobioală	Monitor, Programul de Monitorizare Tacis în țările CSI

CUPRINS

Lista figurilor	xv
Lista hărților	xvi
Lista tabelelor	xvii
Lista boxelor	xviii
Acronime și abrevieri	xix
Simboluri și unități de măsură	xxi
Moneda națională	xxii
REZUMAT	1 - 6
INTRODUCERE	7 - 20
I.1 Cadrul geografic	7
I.2 Populația și dezvoltarea umană	7
I.3 Contextul istoric și politic	9
I.4 Instituțiile	9
I.5 Indicii economici	10
I.6 Mediul înconjurător	13
I.7 Decuplarea creșterii economice de presiunile ecologice	18
PARTEA I: ELABORAREA, PLANIFICAREA ȘI IMPLEMENTAREA POLITICII DE MEDIU	
Capitolul 1: Cadrul legislativ și politic	23 - 34
1.1 Cadrul instituțional	23
1.2 Cadrul politicii de mediu	26
1.3 Cadrul legislativ	28
1.4 Concluzii și recomandări	33
Capitolul 2: Mecanismele de asigurare a respectării legislației	35 - 47
2.1 Introducere	35
2.2 Autoritatea de control de mediu: responsabilitățile, modul de organizare și capacitățile	35
2.3 Expertiza ecologică	38
2.4 Sistemul autorizațiilor de mediu	39
2.5 Activitățile de control și raportare	41
2.6 Instrumentele de constrângere	42
2.7 Susținerea și promovarea respectării legislației de mediu	43
2.8 Planificarea strategică și evaluarea performanțelor	44
2.9 Concluzii și recomandări	46
Capitolul 3: Informarea, participarea publicului și educația ecologică	49 - 64
3.1 Introducere	49
3.2 Monitorizarea calității mediului	49
3.3 Managementul informației și raportarea	53
3.4 Participarea publicului	56
3.5 Instruirea și educația ecologică	59
3.6 Cadrul de luare a deciziilor	61
3.7 Concluzii și recomandări	61
Capitolul 4: Acorduri și angajamente internaționale	65 - 80
4.1 Cadrul general de cooperare internațională	65
4.2 Acordurile internaționale și regionale	67

4.3	Cooperarea bilaterală.....	72
4.4	Cooperarea cu organizațiile internaționale.....	73
4.5	Summitul mondial privind dezvoltarea durabilă și obiectivele de dezvoltare ale mileniului	76
4.6	Concluzii și recomandări.....	78
PARTEA II: MOBILIZAREA RESURSELOR FINANCIARE PENTRU PROTECȚIA MEDIULUI		
Capitolul 5: Instrumentele economice și fondurile ecologice 83 - 97		
5.1	Instrumentele economice de protecție a mediului.....	83
5.2	Impactul sistemului de formare a prețurilor în principalele sectoare economice, asupra mediului.....	87
5.3	Fondurile ecologice.....	92
5.4	Concluzii și recomandări.....	96
Capitolul 6: Finanțarea protecției mediului..... 99 - 109		
6.1	Introducere	99
6.2	Cadrul decizional.....	99
6.3	Resursele financiare interne	101
6.4	Folosirea resurselor financiare externe pentru finanțare a protecției mediului.....	105
6.5	Concluzii și recomandări.....	107
PARTEA III: INTEGRAREA ASPECTELOR DE MEDIU ÎN SECTOARELE ECONOMIEI ȘI PROMOVAREA DEZVOLTĂRII DURABILE		
Capitolul 7: Managementul de mediu în agricultură și gospodăria silvică 113 - 130		
7.1	Informație de fond.....	113
7.2	Probleme ecologice în agricultură.....	116
7.3	Obiectivele politicii și managementul în agricultură.....	120
7.4	Probleme ecologice în gospodăria silvică	125
7.5	Obiectivele politicii și managementul în gospodăria silvică	126
7.6	Concluzii și recomandări.....	126
Capitolul 8: Managementul de mediu în sectorul industrial 131 - 144		
8.1	Situația actuală în industrie și impactul sectorului industrial asupra mediului	131
8.2	Politicele de mediu în sectorul industrial.....	135
8.3	Implementarea politicilor de diminuare a impactului activităților industriale asupra mediului	139
8.4	Cadrul legislativ și instituțional pentru managementul de mediu în sectorul industrial.....	140
8.5	Concluzii și recomandări.....	143
ANEXE		
Anexa I	Implementarea recomandărilor primului Studiu de Performanțe din 1998.....	147
Anexa II	Date economice și de mediu	169
Anexa III	Acorduri regionale și globale în domeniul mediului.....	171
Anexa IV	Legislația de mediu a Republicii Moldova	173
Bibliografie	177

LISTA FIGURILOR

	Introducere	
Figura I.1	Repartizarea fondului funciar pe categorii de terenuri, 2003	8
Figura I.2	Structura PIB pe sectoare în 1996, 1998 și 2003 (% din PIB total)	11
Figura I.3	Tendințele în creșterea economică, consumul de energie, poluarea aerului și apei ...	18
Figura I.4	Intensitatea energetică CTF/PIB (PPC).....	19
Capitolul 1	Cadrul legislativ și politic	
Figura 1.1	Organigrama Ministerului Ecologiei și Resurselor Naturale.....	26
Capitolul 7	Managementul de mediu în agricultură și gospodăria silvică	
Figura 7.1	Eroziunea solurilor, 1965-2003	117
Figura 7.2	Utilizarea apei pentru irigație, 1996-2003	118
Figura 7.3	Utilizarea pesticidelor, 1990-2003	119
Figura 7.4	Utilizarea îngrășămintelor minerale și organice, 1991-2003.....	120
Capitolul 8	Managementul de mediu în sectorul industrial	
Figura 8.1	Evoluția PIB și a producției industriale, 1995=100.....	131
Figura 8.2	Emisiile în atmosferă de la sursele fixe, mii tone	134
Figura 8.3	Concentrațiile de poluanți în apele reziduale epurate, mg/l.....	135

LISTA HĂRȚILOR

	Introducere	
Harta I.1	Harta Republicii Moldova	20
	Capitolul 3	
	Informarea, participarea publicului și educația ecologică	
Harta 3.1	Rețelele de monitorizare a calității mediului din Republica Moldova	50

LISTA TABELELOR

	Introducere	
Tabelul I.1	Indicii demografici și de sănătate, 1991, 1996-2003	8
Tabelul I.2	Ministerele	10
Tabelul I.3	Selecție a indicilor economici principali, 1995-2003	15
Tabelul I.4	Emisiile în atmosferă, 1995-2003 (estimare).....	16
Capitolul 2	Mecanismele de asigurare a respectării legislației	
Tabelul 2.1	Inspectoratul Ecologic de Stat	36
Tabelul 2.2	Personalul Inspectoratului Ecologic de Stat (IES) în anul 2004.....	37
Tabelul 2.3	Activitatea laboratoarelor Inspectoratului Ecologic de Stat, 2004	41
Tabelul 2.4	Indicii principali ai activității Inspectoratului Ecologic de Stat în 1998 și 2004.....	45
Capitolul 5	Instrumentele economice și fondurile ecologice	
Tabelul 5.1	Veniturile obținute din colectarea impozitelor și plăților de mediu, 1998-2004	85
Tabelul 5.2	Indicele prețurilor de consum pentru unele servicii, 1998-2004	89
Tabelul 5.3	Rolul și responsabilitățile Fondului Ecologic Național: o comparație cu bunele practici internaționale	93
Tabelul 5.4	Veniturile și cheltuielile Fondului Ecologic Național, 1998-2004	94
Tabelul 5.5	Veniturile și cheltuielile fondurilor ecologice locale, 1998-2004	95
Capitolul 6	Finanțarea protecției mediului	
Tabelul 6.1	Cheltuielile de stat pentru protecția mediului și folosirea rațională a resurselor naturale, milioane lei.....	102
Tabelul 6.2	Cheltuielile pentru protecția mediului pe categorii (prețuri curente), milioane lei.....	104
Tabelul 6.3	Investiții capitale în protecția mediului și folosirea rațională a resurselor naturale pe domenii de investiții (prețuri curente), milioane lei.....	104
Tabelul 6.4	Cheltuieli operaționale pentru protecția mediului (prețuri curente), milioane lei	104
Capitolul 7	Managementul de mediu în agricultură și gospodăria silvică	
Tabelul 7.1	Date statistice privind agricultura și fondul funciar, 2003-2004	114
Tabelul 7.2	Structura fondului forestier, 2004.....	127
Capitolul 8	Managementul de mediu în sectorul industrial	
Tabelul 8.1	Structura producției industriale, %	132
Tabelul 8.2	Producția industrială, % față de anul precedent.....	132
Tabelul 8.3	Normativele plăților pentru emisiile de la sursele de poluare fixe în Chișinău, lei/tonă	137
Tabelul 8.4	Normativele plăților pentru deversările de poluanți cu apele reziduale în Chișinău, lei/tonă.....	137
Tabelul 8.5	Normativele plăților pentru depozitarea deșeurilor (stocate pe teritoriul întreprinderilor), lei/tonă	138

LISTA BOXELOR

Capitolul 4	Acorduri și angajamente internaționale	
Boxa 4.1	Planul de Acțiuni UE-Moldova: prioritățile în domeniul mediului	75
Boxa 4.2	Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului: asigurarea unui mediu durabil	78
Capitolul 5	Instrumentele economice și fondurile ecologice	
Boxa 5.1	Agenția Națională de Reglementări în Energetică.....	89
Boxa 5.2	Criza prelungită a serviciilor municipale de apă-canalizare.....	91
Boxa 5.3	Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului și Strategia de Creștere Economică	96
Capitolul 6	Finanțarea protecției mediului	
Boxa 6.1	Fondul de Investiții Sociale din Moldova.....	106
Capitolul 8	Managementul de mediu în sectorul industrial	
Boxa 8.1	Experiența companiei “Macon” în domeniul producerii mai pure	140

ACRONIME ȘI ABREVIERI

ACSA	Agentia de Consultanță și Școlarizare în Agricultură
AET	Agentia Ecologică Teritorială
AGeoM	Agenția pentru Geologie
AL-21	Agenda Locală 21
AMM	Acord Multilateral de Mediu
ANRE	Agenția Națională de Reglementări în Energetică
APC	Acordul de Parteneriat și Cooperare
BERD	Banca Europeană de Reconstrucție și Dezvoltare
BM	Banca Mondială
BPC	Bifenili policlorurați
BTD	Cele mai Bune Tehnici Disponibile
CBO	Consumul Biochimic de Oxigen
CCNUSC	Convenția Cadru a Națiunilor Unite privind Schimbările Climatice
CDM	Mecanismul de Dezvoltare Nepoluantă
CEE	Comisia Economică pentru Europa
CITES	Convenția privind comerțul internațional cu specii periclitare din flora și fauna sălbatică
CMA	Concentrație Maximă Admisibilă
CNMP	Centrul Național Științifico-Practic de Medicină Preventivă
COV	Compus Organic Volatil
CPPEEM	Centrul de Producere mai Pură și Eficiență Energetică din Moldova
CSI	Comunitatea Statelor Independente
CTEM	Centrala Termoelectrică din Moldova
CTF	Consumul Total al Energiei Finale
DDT	Diclordifeniltricloroetan
DFID	Departamentul pentru Dezvoltare Internațională
DLA	Deversare Limită Admisibilă
EAP TF	Grupul Special de Lucru pentru implementarea Programului de Acțiuni în domeniul Mediului Europa Centrală și de Est
EECAC	Europa de Est, Caucaz și Asia Centrală
EEO	Expertiza Ecologică Obștească
EES	Expertiza Ecologică de Stat
EIM	Evaluarea Impactului asupra Mediului
ELA	Emisie Limită Admisibilă
EMAS	Sistem de Eco-Management și Audit
EMEP	Programul European de Monitorizare și Evaluare
EMS	Sistem de Management de Mediu
ESM	Evaluare Strategică de Mediu
FEL	Fondul Ecologic Local
FEN	Fondul Ecologic Național
FISM	Fondul de Investiții Sociale din Moldova
FMI	Fondul Monetar Internațional
G7	Canada, Franța, Germania, Italia, Japonia, Regatul Unit și Statele Unite ale Americii
GEF	Fondul Global pentru Mediu
GES	Gaze cu Efect de Seră
HCH	Hexaclorciclohexan
HPA	Hidrocarburi policiclice aromatice
IDA	Asociația de Dezvoltare Internațională
IDU	Indicele Dezvoltării Umane
IES	Inspectoratul Ecologic de Stat
IFI	Instituție Finanțatoare Internațională
INECO	Institutul Național de Ecologie
IPA	Indicele de Poluare a Apei

IPC	Indicele Prețurilor de Consum
IPP	Indicele Prețului Producătorului
IPPC	Prevenirea și Controlul Integrat al Poluării
ISD	Investiții Străine Directe
ISO	Organizarea Internațională pentru Standarde
IUCN	Uniunea Mondială pentru Conservarea Naturii
IMM	Întreprinderi Mici și Mijlocii
MAEIE	Ministerul Afacerilor Externe și al Integrării Europene
MAIA	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
MEC	Ministerul Economiei și Comerțului
MEM	Mișcarea Ecologistă din Moldova
MERN	Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale
MF	Ministerul Finanțelor
METS	Ministerul Educației, Tineretului și Sportului
MJ	Ministerul Justiției
MSPS	Ministerul Sănătății și Protecției Sociale
OCED	Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare
ODM	Obiective de Dezvoltare ale Mileniului
OIM	Organizația Internațională a Muncii
OMG	Organisme Modificate Genetic
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
ONG	Organizație Non-Guvernamentală
ONU	Organizația Națiunilor Unite
OSCE	Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
PIB	Produsul Intern Brut
PLAM	Plan Local de Acțiuni în domeniul Mediului
PNUD	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
POP	Poluanți Organici Persistenti
PPC	Paritatea Puterii de Cumpărare
PPEE	Producere mai Pură și Eficiență Energetică
REC	Centrul Regional de Mediu
RETP	Registru de Emisii și Transfer al Poluanților
RISP	Proiectul de Susținere a Investițiilor Rurale
SAT	Strategia de Asistență pentru Țară
SCERS	Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei
SDO	Substanțe Distrugătoare ale stratului de Ozon
SEB	Stație de Epurare Biologică a Apelor Reziduale
SHS	Serviciul Hidrometeorologic de Stat
SMEI	Sistemul de Monitoring Ecologic Integrat
SPM	Studiul de Performanțe în domeniul protecției Mediului
SRE	Surse Renovabile de Energie
Tacis	Programul de Asistență Tehnică pentru Comunitatea Statelor Independente al UE
TEPF	Totalul Energiei Primare Furnizate
TVA	Taxa pe Valoare Adăugată
UE	Uniunea Europeană
UNCSD	Comisia Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Durabilă
UNECE	Comisia Economică pentru Europa a Națiunilor Unite
UNEP	Programul de Mediu al Națiunilor Unite
USAID	Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională
USD	Dolar SUA

SIMBOLURI ȘI MĂSURI

..	date indisponibile
-	valoare zero sau neglijabilă
.	punctul zecimal
ha	hectar
kt	kilotonă
g	gram
kg	kilogram
mg	miligram
mm	milimetru
cm ²	centimetru pătrat
m ³	metru cub
km	kilometru
km ²	kilometru pătrat
tcc	tone combustibil convențional
tep	tonă echivalent petrol
l	litru
ml	mililitru
min	minut
s	secundă
m	metru
°C	grad Celsius
GJ	gigajoule
kW _{el}	kilowatt (electric)
KWh	kilowatt-oră
kW _{th}	kilowatt (termal)
MW _{el}	megawatt (electric)
MW _{th}	megawatt (termal)
MWh	megawatt-oră
GWh	gigawatt-oră
TWh	terawatt-oră
Bq	becquerel
Ci	curie
MSv	milisievert
Cap	cap de locuitor
Eq	echivalent
H	oră
kv	kilovolt
MW	megawatt
Gcal	gigacalorie
Hz	hertz
Mtec	megatonă echivalent cărbune
Mtep	megatonă echivalent petrol
ktec	kilotonă echivalent cărbune

MONEDA NAȚIONALĂ**Unitatea monetară: Leul**

Anul	Rata de schimb:... Lei/ US \$
1998	5.37
1999	10.52
2000	12.43
2001	12.87
2002	13.57
2003	13.94
2004	12.33

Sursa: FMI. Date statistice financiare internaționale. Aprilie 2005.

REZUMAT

Al doilea Studiu de Performanțe în domeniul Protecției Mediului (SPM) al Republicii Moldova a fost efectuat la șapte ani după primul studiu de acest fel din 1998. Scopul lui a fost de a evalua progresele făcute de țară în acest răstimp și capacitatea sa de a face față noilor provocări în domeniul gestionării mediului.

Contextul general

Republica Moldova își revine după o lungă recesiune economică...

Criza economică și-a atins apogeul în 1999. De atunci, Republica Moldova a intrat într-un proces de refacere economică lentă deși în 2005 mai rămânea țara cu cel mai mic PIB dintre națiunile europene. În pofida crizei, s-a reușit o restructurare semnificativă a economiei și sistemului administrativ, iar aceasta a avut repercusiuni și asupra gestionării problemelor de mediu.

...după procesul de privatizare...

Procesul de privatizare este aproape finalizat și actualmente ponderea sectorului privat în structura PIB este de 80 procente. Cu excepția întreprinderilor mari, aproape toate terenurile agricole, 80% din fondul locativ și toate întreprinderile mici și mijlocii sunt acum în proprietate privată. În mediul rural, privatizarea a schimbat în mod fundamental modul de viață și practicile agricole. Au devenit proprietari de teren un număr mare de fermieri și primării cărora le lipsește experiența gestionării resurselor funciare și protecției mediului. Sectoarele industrial și energetic se află într-o situație economică precară și nu funcționează la maxima lor capacitate, datorită deprecierei înalte a valorii capitalului, degradării fondurilor fixe, și lipsei de investiții. Într-un asemenea context, stimulentele economice pentru protecția mediului și sistemele de management de mediu la întreprinderi sunt în mare parte ineficiente.

...după restructurarea administrativă...

În urma restructurării din anul 2001, țara a fost împărțită în 32 de raioane, două unități administrativ-teritoriale (Gagauz Eri și Transnistria) și trei municipalități (Chișinău, Bălți și Bender). Această restructurare a redus autonomia financiară a autorităților locale și a afectat instituțiile de protecție a mediului. Unele atribuții în domeniul mediului cum ar fi, de exemplu, managementul deșeurilor, aprovizionarea cu apă și tratarea apelor reziduale, au fost recentralizate la nivelul structurilor teritoriale ale autorității de mediu.

...și actualmente tind spre alinierea la practicile UE.

Un alt factor ce va avea urmări asupra gestionării problemelor de mediu este intenția Republicii Moldova de a se integra în Uniunea Europeană (UE). Odată cu apropiata intrare a României în UE, Moldova va deveni vecinul Uniunii Europene și, în această calitate, va beneficia de Politica de Vecinătate a UE. Planul comun de acțiuni UE-Moldova (2005) conține un șir de obiective în domeniul mediului și dezvoltării durabile și are menirea să pregătească Republica Moldova pentru introducerea în practică a cerințelor UE.

ELABORAREA, PLANIFICAREA ȘI IMPLEMENTAREA POLITICII DE MEDIU

Cadrul legislativ și de elaborare a politicii

Cadrul politic s-a îmbunătățit simțitor...

Sistemul de gestionare a mediului s-a consolidat în comparație cu perioada Studiului precedent. Baza politiciei de mediu s-a extins prin introducerea unui șir de noi legi, strategii, programe și planuri. Crearea Ministerului Mediului în 1998 a îmbunătățit structura și standardele de funcționare ale instituțiilor de mediu.

...dar baza legislativă se dezvoltă lent și rămâne în continuare orientată pe componentele de mediu.

După o perioadă activă, când au intrat în vigoare mai multe acte legislative de protecție a mediului, începând cu 1999 nu au mai avut loc schimbări importante în acest domeniu, deși o serie de concepții și planuri de acțiuni presupuneau elaborarea sau ajustarea legislației în vigoare. În timp ce principiile de organizare a gestionării mediului sunt perfect raționale, specializarea excesivă a legislației pe compartimentele de mediu (aer, apă, sol, deșeuri, etc.) trezește îndoieli. Fiecare lege tinde să stabilească propriul regim de implementare, ceea ce face dificilă înaintarea spre un management integrat. Este nevoie de implementarea unor practici similare în cazul tuturor compartimentelor de mediu și de promovarea unei abordări holistice în gestionarea mediului.

...și trebuie să tindă către practicile UE...

Planul de acțiuni UE-Moldova (2005) presupune adoptarea unor acte legislative adăugătoare în sectoarele de mediu cheie, care să se bazeze pe legislația de mediu a UE. Valorile emisiilor limită admisibile vor trebui revizuite și raționalizate treptat, iar cerințele tehnice și de eficiență vor trebui luate în considerare încă de la etapa de proiectare. Ca un prin pas, trebuie stabilite principiile de bază, iar întreprinderilor trebuie să li se ofere timp pentru implementarea acestor măsuri noi. Pe de altă parte, nu există o înțelegere a conexiunii strânse existente între managementul de mediu și managementul altor sectoare economice. O asemenea înțelegere trebuie construită și cultivată în permanență.

...cu sprijinul angajaților calificați și bine instruiți.

Administrația de mediu duce lipsă de cadre competente și profesioniste. În prezent, personalul se află la nivelul critic de jos iar numărul angajaților este mult prea limitat pentru a face față noilor sarcini și a-și asuma noi competențe, necesare în abordarea problemelor complexe și intersectoriale. Deaceia, pentru a asigura implementarea politicilor și strategiilor de mediu ale țării, și pentru a elabora în continuare legislația necesară, este imperativă fortificarea capacităților administrative. Un element necesar este și instruirea angajaților.

Mecanismele de asigurare a respectării legislației

Autorizațiile de mediu nu sunt integrate...

Autorizațiile de mediu se eliberează separat pentru fiecare componentă de mediu (aer, apă, deșeuri, sol). Sistemul de autorizare actual încearcă să reglementeze prea multe substanțe iar regulile de autorizare sunt aceleași pentru toate întreprinderile, indiferent de mărimea și impactul lor asupra mediului. Astfel, controlul asupra respectării prevederilor autorizațiilor devine o sarcină foarte grea, având în vedere numărul mic al inspectorilor ecologici. De asemenea, aceasta reprezintă o povară administrativă atât pentru autoritățile de control ecologic cât și pentru întreprinderi. O autorizație integrată care s-ar aplica doar instalațiilor industriale cu impact semnificativ asupra mediului ar fi o soluție mult mai eficientă.

...dar instrumentele de aplicare a legislației sunt mai transparente.

Republica Moldova a făcut progrese mari în privința transparenței evaluărilor de mediu. Totodată, un accent mai mare trebuie pus pe folosirea instrumentelor de evaluare a mediului - evaluarea impactului asupra mediului înconjurător (EIM), expertiză ecologică de stat (EES) și expertiza ecologică obștească (EEO) - în special pentru proiecte cu impact semnificativ asupra mediului. Întreprinderile industriale nu se conformează în măsură suficientă obligațiilor în domeniul protecției mediului, astfel că controlul și promovarea respectării prevederilor autorizațiilor trebuie să fie îmbunătățit. În plus, inspectorii nu verifică impactul inspecțiilor asupra nivelului general de respectare a cerințelor în domeniul mediului.

Totodată, sistemul general de sancțiuni rămâne inefficient.

Inspectoratul Ecologic de Stat (IES) posedă instrumente variate de constrângere dar nu poate sancționa contravenienții în mod direct. Penalitățile și amenzile pentru contravențiile administrative sunt trecute prin procedura de judecată (cu excepția cazurilor de încălcare a legislației apelor) care este una îndelungată și rezultă în penalități neglijabile. Judecătorii nu sunt suficient de competenți în analiza cazurilor de încălcare a legislației ecologice, iar în ceea ce privește mărimea amenzilor ele sunt prea mici pentru a avea un efect descurajator asupra celor tentați să încalce legea. Cota amenzilor

plătite este foarte mică. Toate acțiunile de sancționare ar trebui executate cu mai multă transparență și responsabilitate din partea IES.

Informarea, participarea publicului și educația ecologică

Monitoringul de mediu s-a ameliorat...

Rețeaua de observații asupra calității mediului s-a extins, acoperind un teritoriu mai mare, mai multe componente naturale și un număr sporit de compuși chimici. Cu toate acestea, capacitatea de monitorizare nu este încă suficientă pentru a face față condițiilor impuse de legislația națională și de obligațiile internaționale asumate. Fenomene ca poluarea apelor subterane, poluarea difuză a apelor de suprafață sau poluarea de fond, nu sunt suficient monitorizate. Nu există un program complex de monitoring la scară națională, iar sistemul monitoringului ecologic integrat nu funcționează.

...dar în continuare se monitorizează prea mulți poluanți.

Cu excepția apei potabile, lista parametrilor calității mediului înconjurător nu a fost revizuită după obținerea independenței țării. Numărul prea mare de substanțe poluante supuse reglementării pune o povară excesivă pe autoritățile de control. În același timp, unele substanțe periculoase nu sunt reglementate deloc. Un șir de standarde de mediu au valori mai mici decât pragul de determinare analitică a lor.

Informația de mediu nu s-a îmbunătățit în mod decisiv...

Unele instituții au mărit numărul de indicatori de mediu în bazele lor de date și au îmbunătățit gestionarea și raportarea informației de mediu. Totodată, tehnologiile informaționale moderne nu au fost introduse în toate sectoarele, iar accesarea informației rămâne o problemă pentru factorii de decizie și pentru public.

...la fel și participarea publicului la procesul decizional de mediu.

Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale (MERN) invită publicul să participe la procesul decizional privind elaborarea politicilor, planurilor și programelor. Cu toate acestea, cadrul legislativ și regulatoriu are nevoie de dezvoltare în continuare, pentru implementarea mai eficientă a prevederilor Convenției de la Aarhus privind participarea publicului în procesul decizional de mediu, pe care Republica Moldova a ratificat-o.

Educația și instruirea în domeniul mediului sunt abordate în mod serios.

Aceasta se bazează pe un sistem educațional cuprinzător și bine gândit, la diferite niveluri: pre-școlar, al școlii primare și secundare, universitar. Totodată, nu există cursuri permanente de instruire ecologică pentru funcționarii publici și aproape deloc, programe de educație ecologică pentru adulți.

Acorduri și angajamente internaționale

Progresul enorm realizat în domeniul cooperării internaționale...

Republica Moldova a participat activ la majoritatea evenimentelor regionale și globale în domeniul mediului. Țara a ratificat majoritatea acordurilor de mediu de importanță regională sau globală și le implementează prin elaborarea contribuțiilor naționale și prin ajustarea politicilor existente sau elaborarea de politici noi în diferite domenii ale protecției mediului. Moldova a continuat să-și dezvolte relațiile bilaterale cu țările vecine.

...a fost limitat de implementarea slabă...

Concomitent, implementarea acordurilor ratificate și respectarea angajamentelor asumate lasă de dorit și suferă de lipsă de coordonare. Asistența internațională deseori reflectă prioritățile donatorilor și nu întotdeauna răspunde necesităților reale ale țării. MERN nu are capacitatea necesară pentru a-i informa pe donatori asupra priorităților naționale în domeniul investițiilor și asistenței de mediu. Țara nu își concentrează eforturile asupra implementării acordurilor internaționale de mediu chiar dacă aceasta ar putea să-i aducă mari beneficii. Nu se acordă destulă atenție rezultatelor proiectelor în derulare și nici definirii priorităților.

MOBILIZAREA RESURSELOR FINANCIARE PENTRU PROTECȚIA MEDIULUI

Instrumentele economice și fondurile ecologice

Instrumentele de piață sunt folosite într-un mod mai eficace decât înainte, cu toate acestea, rolul lor de pârghie în domeniul protecției mediului este slab utilizat.

Eficacitatea instrumentelor de piață folosite a sporit considerabil pe parcursul perioadei de după 1998. Accizele la combustibilul și la automobilele importate, introduse în 1998, și nouă taxă privind substanțele ecologic periculoase, introdusă în 2003, formează o parte esențială a veniturilor fondurilor ecologice. Totuși, numeroasele scutiri impozitare diminuează importanța acestor taxe de mediu. Sistemul de plăți pentru emisiile poluante rămâne inefficient și are un rol neglijabil. Motivația pentru reducerea emisiilor prin aplicarea acestor plăți ar putea fi stimulată prin creșterea cuantumului de plată și aplicarea lor doar celor mai importante surse de poluare, acolo unde măsurările de control ar putea fi efectuate mai ușor.

Formarea mai adecvată a prețurilor reflectă costurile reale...

Sistemul de formare a prețurilor în sectorul energetic și în transport a progresat mult spre realizarea principiului de reflectare totală în prețuri a costurilor externe. În domeniul aprovizionării cu apă situația este mai puțin satisfăcătoare: actualmente prețurile pentru serviciile respective nu compensează nici costurile operaționale, nici costul capitalului. Este necesară reformarea de mai departe a sistemului existent de instrumente de piață, în scopul reducerii mai eficiente a deversărilor de poluanți și a decuplării presiunilor asupra mediului de creșterea economică.

...și fondurile ecologice sunt mult mai puternice.

Atât finanțarea cât și funcționarea fondurilor ecologice s-a îmbunătățit considerabil în perioada de după 1998. Începând cu anul 2000 veniturile fondurilor au crescut mereu. Cu toate acestea, managementul fondurilor și eficiența funcționării lor sunt departe de practicile internaționale. Evaluarea eficienței și impactului proiectelor finanțate din fond este o practică rară. Soldurile tranzitive mari în fondul național și în cele locale vorbesc despre faptul că resursele existente nu sunt utilizate plener. Introducerea sistemului de planificare bugetară bazată pe obiective ar putea îmbunătăți eficacitatea folosirii resurselor financiare disponibile și alocarea lor pentru proiecte cu adevărat prioritare pentru protecția mediului.

Cheltuielile pentru protecția mediului

Veniturile și cheltuielile de mediu au crescut simultan...

Cu toate acestea, atât veniturile cât și cheltuielile rămân mici, atât în expresie absolută cât și pe cap de locuitor sau luate ca parte a PIB-ului. Contribuția din afara țării fiind foarte limitată (sub 10% din totalul cheltuielilor de mediu), cota statului în finanțarea măsurilor de protecție a mediului rămâne dominantă, iar începând cu anul 2000 fondurile ecologice au devenit sursa principală de finanțare. Optzeci de procente din cheltuielile de mediu sunt cheltuieli de acoperire a costurilor operaționale, restul este folosit pentru investiții.

...dar domeniile de mediu pentru finanțare prioritară nu sunt clar stabilite...

Țara a elaborat un număr impunător de documente ale politicii de mediu care, însă, deseori nu conțin ținte bine definite și măsurabile, și nici nu indică resursele financiare necesare atingerii lor. Guvernul are tendința să-și schimbe prioritățile și nu alocă resursele financiare necesare, ceea ce întârzie implementarea programelor de mediu respective. Strategia de Creștere Economică și Combatere a Sărăciei (2004-2005) este o excepție în acest sens deoarece printre prioritățile ei se numără și mediul înconjurător iar cadrul de finanțare necesară este clar specificat.

...și suma exactă a cheltuielilor pentru protecția mediului nu este cunoscută.

Totalul cheltuielilor pentru protecția mediului este de circa 0,8% din PIB. Acest nivel ar putea fi subestimat pentru că multe cheltuieli relevante pentru protecția mediului nu sunt clasificate ca atare și nu sunt raportate organelor de statistică. Ministerele de ramură și alte agenții guvernamentale pot avea cheltuieli care includ componente de mediu dar care nu sunt totalizate în documentele contabile în mod separat. Informația privind cheltuielile de mediu în sectorul privat este limitată. Nici Biroul

Național de Statistică, care colectează și prelucrează dările de seamă statistice privind cheltuielile de mediu, nici Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale nu au încercat să identifice toate cheltuielile de mediu.

INTEGRAREA ASPECTELOR DE MEDIU ÎN SECTOARELE ECONOMIEI ȘI PROMOVAREA DEZVOLTĂRII DURABILE

Managementul de mediu în agricultură și gospodăria silvică

Agricultura exercită presiuni puternice asupra mediului, ...

Agricultura este activitatea economică dominantă, ce cuprinde 20% din totalul forței de muncă și contribuie cu 19,2 % la PIB dar, totodată, nu este o activitate foarte profitabilă. Pe de o parte, agricultura aduce daune serioase mediului: crește eroziunea solului, descrește fertilitatea lui, fâșiile forestiere de protecție s-au redus urmare a privatizării și consolidării pământului, pășunile sunt supraexploatare, iar gradul de împădurire a rămas la fel de limitat. Pe de altă parte, criza economică a avut un efect colateral pozitiv, prin reducerea drastică a folosirii îngrășămintelor, pesticidelor și apei pentru irigare.

...deși s-au depus eforturi considerabile pentru îmbunătățirea practicilor agricole.

În ciuda resurselor financiare reduse, se întreprind eforturi pentru a minimaliza impactul negativ asupra mediului: au fost organizate servicii agricole de consultanță pentru a-i ajuta pe fermierii neexperimentați, se încearcă combaterea poluării difuze și sunt promovate agricultura ecologică și bunele practici agricole. Creșterea economică și faptul că agricultura rămâne un sector central al economiei, fiind fundamentul unei industrii prelucrătoare profitabile, vor stimula revenirea la practicile agricole intensive. În condițiile unei profitabilități marginale a agriculturii, nu va fi deloc ușor să se introducă scheme complexe de protecție a mediului în acest sector.

Calitatea apei, pășunile și ecosistemele naturale sunt în continuare amenințate.

Pășunile, care actualmente sunt în proprietatea autorităților locale, sunt supraexploatare; îmbunătățirea gestionării lor ar putea aduce atât beneficii economice cât și ecologice. Proiectul legii privind solurile și regulamentul privind pășunatul și cositul au fost elaborate recent dar nu au fost deocamdată aprobate. O altă problemă serioasă este calitatea apei potabile, întrucât majoritatea surselor de aprovizionare cu apă nu sunt protejate în modul convenit. Ecosistemele naturale au degradat și au fost dezmembrate, urmare a activităților agricole intense, și continuitatea lor trebuie restabilită. Țara trebuie să îmbunătățească protecția biodiversității și să lucreze activ în vederea creării Rețelei Ecologice Naționale.

Privatizarea pământului a produs mari schimbări...

Distribuirea parcelelor de pământ și a șeptelului fermierilor lipsiți de experiența necesară, a modificat profund modul de operare în agricultură și practicile agricole. Această situație nouă dă naștere unor presiuni ecologice diferite de cele anterioare. Pentru aplicarea cu succes a măsurilor de combatere a degradării solului și ameliorarea gestionării solurilor este necesară o bună informare privind starea terenurilor, suprapusă pe eforturile conjugate ale fermierilor, primăriilor, instituțiilor științifice, serviciilor de consultanță agricolă și autorităților competente la scara întregii țări. Moldova nu dispune de un sistem informațional geografic care ar ușura gestionarea și protecția solurilor. Capacitățile științifice și de instruire sunt bine dezvoltate dar trebuie să se concentreze mai mult pe ameliorarea practicilor de combatere a eroziunii solurilor, pe restabilirea managementului integrat în agricultură, pe elaborarea prognozelor privind dinamica bolilor și dăunătorilor la plante și pe consultanța în domeniul folosirii pesticidelor și îngrășămintelor.

Pădurile au nevoie de o protecție mai bună.

În țară se lucrează în direcția creșterii suprafeței acoperite de păduri, care actualmente ocupă doar 11% din teritoriu. Aceasta ar putea contribui la protecția terenurilor și a solurilor, la prevenirea poluării difuze și la conservarea biodiversității. Patru din cele cinci arii protejate existente la moment în țară (rezervații științifice situate în zonele de pădure) sunt gestionate de către autoritățile silvice și nu de autoritățile de protecție a mediului. E nevoie de o mai bună echilibrare a responsabilităților între

autoritățile ce gestionează resursele silvice și autoritățile care au menirea de a le proteja. Acest aspect a rămas nerezolvat din perioada primului Studiu de Performanțe în domeniul Protecției Mediului (1998).

Managementul de mediu în sectorul industrial

Datele privind poluarea industrială sunt departe de a fi suficiente.

Producția industrială a crescut cu aproximativ 30 procente în perioada 1998 – 2003. Analiza puținelor date disponibile privind poluarea mediului de către sectorul industrial arată că parametri ca folosirea apei, generarea deșeurilor, emisiile gazelor de seră și poluarea atmosferei au crescut într-un ritm mai lent decât activitatea economică (adică se observă o tendință de decuplare pozitivă). Alte informații privind impactul industriei asupra mediului sunt fragmentare și nu permit stabilirea unor obiective concrete de reducere a emisiilor sau identificarea priorităților și măsurilor pentru atingerea acelor obiective.

Politicile de mediu sectoriale nu sunt bine implementate.

În perioada de după 1998 au fost elaborate un șir de strategii, planuri de acțiuni și programe care cuprind cele mai importante probleme de mediu din sectorul industrial. Liberalizarea sectorului energetic și formarea prețurilor la energie în baza principiului recuperării costurilor au avut un efect pozitiv asupra eficienței energetice și au redus impactul sectorului asupra mediului. Strategia de gestionare a deșeurilor, centrele producției mai pure și proiectele pilot în acest domeniu au dat rezultate pozitive. Totodată, implementarea politicilor de mediu în industrie trebuie îmbunătățită la capitelele stabilirea priorităților și obiectivelor, monitorizarea, și coordonarea între ministerele implicate. Lipsa pârghiilor economice și a mecanismelor de finanțare a compromis ameliorarea scontată.

Standardele de mediu trebuie raționalizate.

Normele de emisie a substanțelor poluante în mediul înconjurător, moștenite de la URSS, sunt prea numeroase și nerealiste. Valorile limită admisibile pentru emisiile în atmosferă în cazul poluanților principali trebuie introduse gradual, începând cu instalațiile termoelectrice mari, și treptat extinse asupra altor surse de poluare și substanțe poluante. În plus, plățile percepute pentru poluare nu au efectul de descurajare scontat asupra poluatorului și sunt aplicate pentru prea multe substanțe. Din aceste motive, sistemul trebuie revizuit. Cuantumul plăților trebuie sporit dar numai emisiile poluanților principali urmează să fie taxate. Drept obiectiv pe termen lung trebuie să servească ralierea la Directiva IPPC (Directiva UE privind prevenirea și controlul integrat al poluării) iar implementarea ei tratată ar trebui să înceapă în viitorul cel mai apropiat.

INTRODUCERE

I.1 Cadrul geografic

Republica Moldova¹ este o țară fără ieșire la mare cu o suprafață de 33800 km², situată în partea de sud-vest a Câmpiei Est-Europene. La nord, est și sud țara se învecinează cu Ucraina (lungimea hotarului, 939 km) iar la vest – cu România (pe o lungime de 450 km). Sub aspect geomorfologic teritoriul reprezintă un șes deluros întretăiat de văile adânci ale râurilor. Altitudinea medie este de 147 m de asupra nivelului mării.

Țara are patru zone geografice distincte. Platoul Moldovei de Nord, cu văi întinse, ocupă o zonă cu altitudini între 250 și 300 de metri. Podișul Nistrului este situat în nord-estul țării, pe malul drept al râului Nistru. Dealurile Codrilor, cu altitudinea maximă de 429 m (dealul Bălănești), ocupă partea centrală a țării, iar stepetele semiaride ale Platoului Podoliei se află în sudul ei. Dealurile din partea centrală a țării sunt în mare parte împădurite; comunitățile ierboase naturale ale câmpiilor și stepelor din partea de nord și din sud au fost aproape în totalitate înlocuite de culturi agricole. Văile multor râuri abundă în zone mlăștinoase sărăturate, cu vegetație ierboasă.

Moldova are o climă continentală puternic influențată de Marea Neagră. Verile sunt călduroase cu o temperatură medie diurnă de +24°C în luna iulie, deși maximele pot atinge uneori și +40°C. Iernile sunt blânde cu temperaturi medii diurne între -5 și -3°C în luna ianuarie. Precipitațiile sunt reduse și variabile, atât în plan regional cât și în timp. Secetele constituie un fenomen obișnuit în sudul țării unde media precipitațiilor este de 350 mm pe an, dar în zonele deluroase precipitațiile anuale pot depăși 600 mm.

Trei sferturi din teritoriul țării sunt acoperite cu cernoziomuri, un tip de sol ideal pentru agricultură. Solul fertil și clima favorabilă susțin o producție agricolă bogată și diversă de grâu, porumb, orz, tutun, sfeclă de zahăr, soia, floarea soarelui, precum și livezi, vii și plantații de nuci. Este răspândită creșterea vitelor pentru carne și lapte, preponderent în gospodăriile individuale; îndeletniciri frecvente sunt apicultura și creșterea viermilor de mătase. Țara nu dispune de zăcăminte minerale importante, totuși resursele ei naturale cuprind zăcăminte de lignit, fosforit și gips.

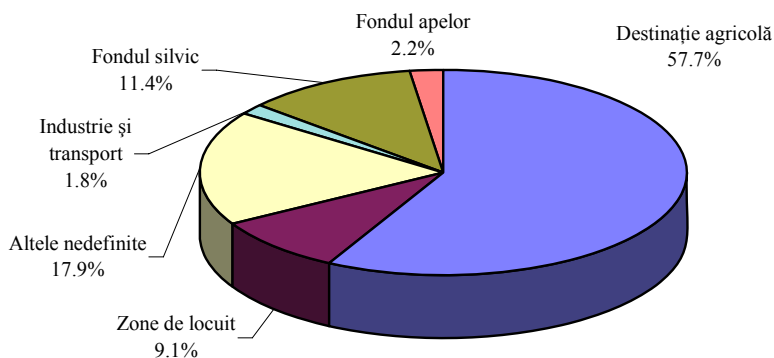
Moldova este parte a bazinului Mării Negre și dispune de o rețea densă de ape curgătoare, constând din peste 3000 de râuri și pâraie. Cele mai mari cursuri sunt Nistru, cu o lungime totală de 1352 km (din care 657 km în limitele țării), și Prut, cu o lungime totală de 976 km (695 km în limitele țării). Fluviul Nistru curge prin partea de est a țării spre sud, formând o porțiune din hotarul Moldovei cu Ucraina la nord-est, apoi traversează teritoriul țării, ajunge din nou la hotarul Ucrainei în partea de sud-est și ulterior se varsă în Marea Neagră. Râul Prut, un afluent important al Dunării, formează hotarul natural al Moldovei cu România în partea de vest.

I.2 Populația și dezvoltarea umană

În statisticile internaționale, populația țării adoptă valori diferite, în dependență de faptul dacă este sau nu este inclusă populația Transnistriei. Comisia Economică pentru Europa (CEE) a ONU indică cifra totală de 3613 mii locuitori în 2003, fără Transnistria. Densitatea medie este de 120 persoane pe kilometru pătrat. Populația este concentrată în partea de nord și centrală a țării. Circa 41% din locuitori trăiesc în mediul urban.

Cea mai mare localitate urbană este capitala Chisinău (pop. 779 900), situată în partea centrală a țării. Printre alte centre importante trebuie menționate municipiul Bender (pop. 141 500), situat pe râul Nistru, și municipiul Bălți (pop. 149 000), în partea de nord a Moldovei.

¹ În continuare “Republica Moldova” și “Moldova” sunt folosite ca noțiuni identice. Acest document nu cuprinde date referitor la regiunea transnistreană.

Figura I.1: Repartizarea fondului finciar pe categorii de terenuri, 2003

Sursă: Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale. Raport privind starea mediului în Republica Moldova în anul 2003. Chișinău, 2004.

Indicatorii demografici s-au schimbat considerabil după 1990. Rata natalității (per 1000) a scăzut de la 17.7 în 1990 până la 11.3 în anul 1998 și 9.8 în anul 2002. În aceeași perioadă, rata fertilității s-a redus de două ori: de la 2.4 în 1990, până la 1.5 în anul 1998 și 1.2 în anul 2002. Rata mortalității infantile (per 1000) a scăzut semnificativ, de la 19.2 în 1990 până la 17.2 în anul 1998 și 14.8 în anul 2002, dar spre regret rata mortalității generale (per 1000) a crescut de la 9.7 în 1990 până la 10.9 în anul 1998 și 11.5 în anul 2003. Luându-se în considerare situația economică deplorabilă, sărăcia, scăderea nivelului de viață și schimbările considerabile ale altor indicatori demografici, este remarcabil faptul că nu s-a produs nici o schimbare notabilă a indicelui speranței de viață în această perioadă (vezi Tabelul I.1).

Populația țării cuprinde trei grupuri etnice mari. Moldovenii constituie circa 65% din populația totală. Al doilea grup ca mărime îl formează ucrainenii, care constituie 14% din populație, fiind urmați de ruși care reprezintă circa 13%. Rușii și ucrainenii locuiesc în cea mai mare parte în centrele urbane principale, unde ei constituie peste o jumătate din populație. Alte grupuri etnice mai mici includ găgăuzii și bulgarii; aceste două grupuri trăiesc preponderent în regiunea sudică a țării.

În ultimii ani a fost înregistrată o reducere nesemnificativă a indicelui dezvoltării umane (IDU), măsurat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). În 1998, țara avea un IDU = 0.7 (pe o scară de la 0.0 la 1.0), iar Moldova se clasa a 102-a printre 174 de state evaluate, făcând parte din grupul de țări cu o dezvoltare umană medie. Ultimele cifre disponibile pe 2002 indică faptul că valoarea IDU a constituit 0.681 (locul 113 printre 177 de state).

Tabelul I.1: Indicii demografici și de sănătate, 1991, 1996-2002

	1991	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Rata natalității (per 1000)	17.1	12.0	12.5	11.3	10.6	10.2	10.0	9.8	10.1
Rata fertilității	2.3	1.6	1.7	1.5	1.4	1.3	1.3	1.2	1.2
Rata mortalității (per 1000)	10.5	11.6	11.6	10.9	11.3	11.3	11.0	11.5	11.9
Rata mortalității infantile (per 1000)	19.3	20.7	19.6	17.9	18.5	18.4	16.4	14.8	14.3
Speranța de viață la naștere (ani)	67.7	66.7	67.0	67.9	67.6	67.8	68.3	68.1	68.1
Speranța de viață la naștere, femei (ani)	71.0	70.4	70.6	71.6	71.4	71.5	71.9	71.8	71.7
Speranța de viață la naștere, bărbați (ani)	64.2	63.0	63.3	64.2	63.8	64.0	64.5	64.4	64.4
Populația între 0-14 ani (%)	27.8	25.8	25.9	25.1	24.2	23.3	22.3	21.7	20.3
Populația de 65 de ani și peste (%)	8.3	9.1	9.2	9.3	9.3	9.4	9.5	9.6	9.8

Sursă: OMS. Baza de date Sanatate pentru Toti. <http://hfabd.who.dk/hfa/> or <http://www.who.dk> pe 09.12.2004.

I.3 Contextul istoric și politic

Republica Moldova și-a declarat independența în august 1991, deși a continuat să facă parte din Uniunea Sovietică până la desființarea oficială a URSS în decembrie 1991. În Transnistria a izbucnit un conflict și în pofida tentativelor de a-l rezolva întreprinse pe parcursul anilor (în special memorandumul politic din 1997 care îi acordă Transnistriei un grad considerabil de autonomie) problema transnistreană nu a fost soluționată. Au fost depuse eforturi cu implicarea mai multor mediatori (Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Rusia, Ucraina) pentru a reunifica Moldova în cadrul unui sistem federal, cele mai recente datând din 2004. Această situație nesoluționată a avut consecințe importante asupra cooperării internaționale. Întrucât autoritățile transnistrene nu prezintă Guvernului Moldovei informații din domeniul mediului înconjurător, această publicație nu include date referitoare la teritoriul Transnistriei.

Președintele ales în 1996 a reușit să inițieze unele reforme (de exemplu, programul de privatizare a pământului), însă perioada mandatului său a fost marcată de contradicții continue cu Parlamentul. De câteva ori Parlamentul a inițiat procedura votului de neîncredere față de guvernul numit de președinte. În anul 2000, Parlamentul a adoptat o hotărâre prin care președintele urma să fie ales prin vot parlamentar. La sfârșitul anului respectiv au eșuat trei încercări consecutive de a alege președintele din cauza că nici un candidat nu a întrunit majoritatea voturilor necesare ale Parlamentului. În această situație, Președintele a dizolvat Parlamentul și a cerut organizarea unor alegeri parlamentare noi.

Nemulțumirea generalizată a populației față de activitatea Guvernului și față de starea economiei a dus la alegerea în Parlament a unei majorități covârșitoare de deputați comuniști. Noul președinte a continuat planurile predecesorului său privind privatizarea unor ramuri industriale importante aflate în proprietate de stat. În alegerile locale din mai și iunie 2003, comuniștii au câștigat cel mai mare număr de voturi, pierzând însă în cursa electorală principală pentru alegerea primarului de Chișinău. Susținerea fermă și consecventă a partidului comunist de către electorat s-a manifestat și în alegerile parlamentare de la sfârșitul lunii martie 2005 când Partidul Comunist din Moldova a câștigat 46.1 procente din voturi și 56 locuri din cele 101 existente în Parlament.

I.4 Instituțiile

Constituția nouă a fost aprobată prin referendum și ratificată de Parlament pe data de 28 iulie 1994. Moldova este o republică independentă și neutră, limba moldovenească fiind limba oficială. Constituția garantează dreptul la vot tuturor cetățenilor care au depășit vârsta de 18 ani și prevede diverse drepturi și libertăți civile.

Președintele este șeful statului. Înainte de amendamentele constituționale din 2000 președintele era ales în mod direct. Actualmente președintele este ales de Parlament pe un termen de patru ani și poate ocupa această funcție cel mult pe parcursul a două termene consecutive. Președintele poate dizolva Parlamentul. Constituția prevede că președintele poate fi acuzat de delict penale sau constituționale.

Președintele îl numește pe primul ministru și, la recomandarea acestuia, cabinetul de miniștri. Primul ministru și cabinetul trebuie să fie aprobați de Parlament. Guvernul actual format după alegerile din martie 2005 are 15 ministere (Tabelul I.2).

Organul legislativ suprem este Parlamentul unicameral. În componența sa intră 101 deputați care sunt aleși în mod direct pe termen de patru ani. Parlamentul se întrunește în două ședințe ordinare pe an dar poate convoca și sesiuni extraordinare. Pe lângă adoptarea legilor și îndeplinirea altor funcții legislative de bază, Parlamentul poate declara starea de urgență, legea marțială sau starea de război.

Sistemul judiciar include trei curți supreme: Curtea Supremă de Justiție, Curtea de Apel și Curtea Constituțională, autoritatea supremă pe probleme constituționale la deciziile căreia nu se poate face apel. Tribunalele și curțile exercită actul de justiție la nivel local. Președintele numește judecătorii din cadrul Curții Supreme de Justiție și a Curții de Apel, la recomandarea Consiliului Superior al Magistraturii.

Consiliul Superior al Magistraturii, compus din 11 magistrați și ales pe un termen de cinci ani, asigură numirea, transferul și promovarea judecătorilor. În componența Consiliului intră Ministrul Justiției, Președintele Curții Supreme de Justiție, Președintele Curții de Apel, Președintele Judecătoriei Economice și

Procurorul general, trei membri selectați de Curtea Supremă de Justiție și alți trei membri aleși de Parlament dintre profesorii universitari acreditați.

Din 2001, țara este împărțită în 32 de raioane, două unități teritorial-administrative (Gagauz Yeri și Transnistria) și trei municipii (Chișinău, Bălți și Bender). Municipiile sunt administrate separat de raioane. Toate problemele locale sunt de competența consiliilor locale alese. Prefecții și primarii raioanelor și municipiilor sunt numiți de președinte, la propunerea consiliilor locale.

Tabelul I.2: Ministerele

Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
Ministerul Culturii și Turismului
Ministerul Apărării
Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale
Ministerul Economiei și Comerțului Trade
Ministerul Educației, Tineretului și Sportului
Ministerul Finanțelor
Ministerul Afacerilor Externe și al Integrării Europene
Ministerul Sănătății și Protecției Sociale
Ministerul Industriei și Infrastructurii
Ministerul Dezvoltării Informaționale development
Ministerul Afacerilor Interne Affairs
Ministerul Justiției
Ministerul Reintegrării
Ministerul Transporturilor și Gospodăriei Drumurilor

Sursă: Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, 2005

I.5 Indicii economici

După obținerea independenței, Moldova a fost afectată de o criză deosebită prin proporțiile ei, chiar și pe fonul altor țări cu economiile în tranziție. În 1991 Republica Moldova se încadra în grupul țărilor cu venituri medii iar în prezent ea reprezintă cel mai sărac stat din Europa cu un PIB per capita sub media Comunității Statelor Independente (CSI) și a țărilor Europei Centrale. Din punct de vedere structural, economia ei se aseamănă mai mult cu cea a țărilor Asiei Centrale decât cu economia altor state din partea de vest a fostei Uniuni Sovietice.

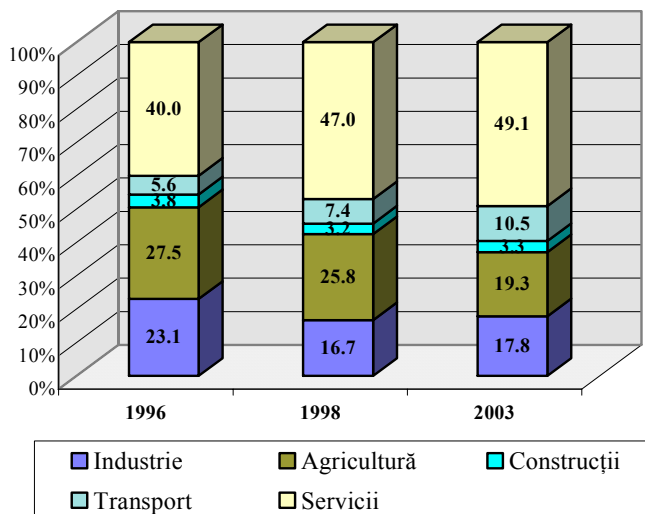
Produsul intern brut

Secesiunea Transnistriei industrializate a lăsat Moldova cu o bază economică nediversificată, dependentă practic în totalitate de producția agricolă și alimentară. În 1998 sectorului agricol și silvic îi reveneau 25.8 %, iar industriei - 16.7 % din PIB. În 2003 cota agriculturii a scăzut la 19.3% din PIB iar cea a industriei a sporit până la 17.8 %. Cu toate acestea, agricultura continuă să domine indicele PIB întrucât sectorul industrial se bazează mai mult pe prelucrarea producției alimentare. Conform Anuarului Statistic din 2003, în industrie sunt ocupate doar 12% din forța de muncă, cota forței de muncă din agricultură fiind de 43%.

Economia era deja în declin înainte de 1991, dar separarea de Uniunea Sovietică a grăbit acest proces. Produsul intern brut a scăzut continuu între 1989 și 1998, an în care a ajuns la 55.9% din nivelul înregistrat în 1989. Singura excepție a avut loc în 1997 când datorită unei producții agricole excelente, determinate de condițiile climatice favorabile, a fost înregistrată o ușoară majorare de 0.9% față de anul precedent (Tabelul I.3).

Cauzele acestei prăbușiri economice au fost multiple. În primul rând, Moldova era complet integrată în sistemul economic al URSS și odată cu independența au încetat subvențiile și transferurile de la guvernul central. În al doilea rând, sfârșitul erei sovietice cu legături comerciale bine stabilite, a dus la crearea unor obstacole pentru circulația produselor și la restricții în ceea ce privește accesul la piețele în curs de apariție. În al treilea rând, lipsa resurselor energetice și a materiilor prime proprii au făcut ca economia țării să rămână puternic dependentă de restul fostei Uniuni Sovietice. Această dependență a generat șocuri în domeniul importurilor, din cauza sporirii prețurilor la resursele energetice în Federația Rusă.

Figura I.2: Structura PIB pe sectoare în 1996, 1998 și 2003 (% din PIB total)

Sursă : Departamentul de Statistică și Sociologie. Anuarul Statistic al Moldovei. Chișinău, 2004.

În final, trebuie menționate și cauzele de ordin “intern”: tranziția de la economia centralizată spre o economie de piață, pierderea ramurilor industriale situate în zona transnistreană, secetele și conflictul civil. Cu toate acestea, creșterea considerabilă a PIB începând cu 1999 pare să indice faptul că economia în sfârșit este pe calea cea bună, deși trebuie amintit că, conform ultimelor date accesibile, în 2003 valoarea PIB constituia doar 73.4% din nivelul anului 1989. Fluxul substanțial de mijloace bănești de la moldovenii care lucrează peste hotare a redus efectul scăderii activității economice.

Inflația

Inflația a crescut vertiginos până la aproximativ 1200% în 1993, dar a fost redusă la 8% în 1998. Deprecierea rublei rusești în 1998 a cauzat o majorare bruscă a inflației până la 39%. Moldova a făcut progrese mari în domeniul controlului inflației care a fost redusă la 5.2% în 2002; totuși, din cauza creșterii prețurilor în agricultură (urmare a secetei puternice), inflația a crescut până la 11.6% în 2003, și această tendință a continuat și în 2004 ajungându-se la un nivel de 12.4%.

Deficitul balanței comerciale

Cheltuielile Moldovei pentru importuri depășesc cu mult câștigurile țării din exporturi, determinând apariția unei probleme foarte grave legate de deficitul balanței comerciale. Acest deficit s-a ridicat la 20% din PIB în 2002 și la peste 30% din PIB în 2003. Aceasta reflectă dependența Moldovei de importul resurselor energetice și creșterea cererii la produsele de import. Creșterea importurilor este potențată de aflurile masive de remitențe de peste hotare, care sunt canalizate în consumul casnic. Gama produselor exportate din Moldova este foarte redusă, fapt ce complică eforturile de pătrundere pe piețele occidentale. Exporturile sunt dominate de produsele agricole și alimentare și de băuturile alcoolice. Produsele alimentare și băuturile constituie circa 40% din exporturi. Partea cea mai mare a acestor exporturi a fost orientată spre piețele tradiționale din CSI și în special spre cea a Federației Ruse.

Privatizarea

După obținerea independenței majoritatea prețurilor au fost liberalizate, iar subvențiile pentru bunurile de larg consum au fost eliminate treptat. Aproape toate terenurile agricole, 80% din fondul locativ și circa 2000 de întreprinderi au fost privatizate. Întreprinderile mici și mijlocii din Moldova (IMM) au fost privatizate la mijlocul anilor 1990 în cadrul unui program de privatizare în masă bazat pe bonuri patrimoniale. Cu unele excepții, opoziția a zădărnicit privatizarea la scară mare contra mijloace bănești. Vânzarea întreprinderilor

de stat cheie din sectoarele vinicol și al tutunului a constituit o problemă politică deosebit de delicată între anii 1998 și 2001, iar Parlamentul a aprobat legislația necesară pentru a privatiza aceste sectoare de abia în 2002. Actualmente, conform estimărilor, sectorului privat îi revin 80% din PIB iar cota de angajări în acest sector oscilează între 95% în agricultură și circa 55% în domeniul serviciilor.

Privatizarea sectorului energetic de asemenea constituie un aspect politic sensibil, dar decisiv, dacă luăm în considerare importurile energetice ale Moldovei, precum și problemele cronice de neplată. În 2003 câteva companii mai mici și două combinate vinicole au fost privatizate, dar guvernul nu a reușit să privatizeze unele întreprinderi de stat mai mari, în particular Moldtelecom și două companii de distribuție a energiei electrice. Aplicarea ineficientă și selectivă a legilor, combinată cu instabilitatea economică și politică, continuă să descurajeze investițiile străine directe.

Șomajul

Șomajul înregistrat oficial este foarte redus. După 1992 rata șomajului nu a depășit cifra de 2.1% iar cea mai recentă cifră (2003) constituie doar 1.2 %. Datele oficiale nu sunt complete: calculată conform metodei Organizației Internaționale a Muncii (OIM), rata șomajului în 2003 constituia 7.9 % din forța de muncă. Aceasta reprezintă un punct procentual în plus față de 2002, dar mai puțin decât valoarea de 10% înregistrată la sfârșitul anilor 90. Această cifră nu ia în calcul cele 10-15 % din forța de muncă aflată în concediu neplătit sau care lucrează doar cu o parte de normă. Totodată, o mare parte din forța de muncă activă (circa 15%) lucrează peste hotare.

Finanțarea

Pe parcursul anului 2002, Moldova și-a reevaluat plățile de rambursare a împrumuturilor externe pentru a evita o posibilă intrare în incapacitate de plată. În 2003 deservirea datoriei externe a solicitat 32.5% din buget și la mijlocul anului 2003 Moldova și-a informat creditorii bilaterali că nu-și va mai deservi datoriile. După negocieri dificile, Fondul Monetar Internațional (FMI) și Banca Mondială au reluat creditarea Republicii Moldova în iulie 2002, dar peste un an au suspendat-o din nou. Sperând să creeze condițiile pentru un nou acord cu FMI, Parlamentul a aprobat, în decembrie 2004, *Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei* (SCERS). Guvernul trebuie să accepte ajustările fiscale și constrângerile salariale pe care le consideră necesare FMI, în caz contrar relațiile cu creditorii multilaterali ar putea rămâne tensionate în continuare. Cu toate acestea Banca Mondială își reia finanțarea pentru proiectele din Moldova prin intermediul Strategiei de Asistență de Țară (SAT), care prevede un cadru de asistență prin credite și împrumuturi nerambursabile pe perioada 2005-2008.

Transferurile bănești și remitențele de la cetățenii care muncesc peste hotare

Transferurile bănești din exterior, în special remitențele de la persoanele care lucrează peste hotare, au o mare importanță pentru economia Moldovei. În 2001-2003, afluxul total de granturi, asistență și ajutor umanitar pentru Moldova se ridică la circa 150 milioane dolari SUA anual, echivalentul a 8-10% din PIB. Cu toate acestea, situația economică a țării ar fi fost mult mai grea în lipsa remitențelor de la moldovenii care lucrează peste hotare. Aceste sume au crescut simțitor în ultimii ani ca rezultat al emigrării în masă a forței de muncă.

În 2003, afluxurile nete de valută străină de la moldovenii care munceau peste hotare constituiau circa 450 milioane dolari SUA (circa 22% din PIB, în creștere față de 15% din PIB în 2002). Conform unor date neoficiale, aceste cifre subestimează volumul real al remitențelor. În pofida deficitului balanței comerciale la produse și servicii care, în 2003, era de 31%, sumele tot mai mari de bani provenite de la cei ce muncesc peste hotarele țării au contribuit la scăderea deficitului de cont curent de la o cifră anuală de 19.7% din PIB la sfârșitul anului 1998 până la 7.3% în 2003. Surplusul de venituri combinat cu transferurile de peste hotare a acoperit peste 80% din deficitul comercial în 2003 și, cu siguranță, remitențele vor continua să aibă un rol foarte important în compensarea deficitului balanței comerciale pe viitor.

Faptul că Moldova se bazează foarte mult pe remitențele de la cetățenii care muncesc peste hotare este un fenomen potențial generator de probleme și lipsit de durabilitate. În primul rând, fluxul bănesc din afara țării stimulează consumul într-o măsură mai mare decât producția, sporind astfel importurile și inflația. În al

doilea rând, dacă o țară gazdă importantă (cum ar fi Federația Rusă sau Italia unde muncesc 54%, respectiv 18% din migranții economici moldoveni) stabilește limite mai stricte pentru forța de muncă din Moldova, remitențele se pot diminua rapid, generând un șoc negativ imediat pentru economie. Pe termen lung, este de asemenea posibil ca sumele expediate în țară de peste hotare să se reducă pe măsura ce unii imigranți se vor stabili permanent în afara hotarelor Moldovei.

I.6 Mediul înconjurător

Angajamentele în domeniul protecției mediului

Moldova a participat activ la eforturile internaționale de protecție a mediului. Țara a semnat Declarația Națiunilor Unite cu privire la mediu și dezvoltare de la Rio în 1992, iar ulterior, în 2002, a participat la Summit-ul Internațional privind Dezvoltarea Durabilă de la Johannesburg și a semnat documentul final adoptat. Moldova a participat la Conferința V Ministerială „Un mediu pentru Europa” organizată la Kiev în 2003. După 1991 Moldova a elaborat un cadru cuprinzător de legi, concepții, strategii, programe și planuri care cuprind toate domeniile principale ce țin de mediul ambiant (Anexa III). Conform Raportului cu privire la starea mediului în Republica Moldova din 2004 cele mai urgente probleme din sfera ecologică sunt următoarele: protecția solurilor, îmbunătățirea calității apei potabile, managementul ecologic sigur al pesticidelor inutilizabile și interzise și al deșeurilor toxice, conservarea biodiversității, minimizarea efectelor transfrontaliere și diminuarea impactului antropic.

Degradarea solurilor

Economia Moldovei depinde foarte mult de producția agricolă și 57.7% din terenuri sunt folosite în agricultură. Exploatarea intensivă a terenurilor agricole și folosirea tehnologiilor dăunătoare din punct de vedere ecologic au provocat reducerea considerabilă a productivității și au avut un impact distructiv asupra solului. Starea solului este esențială pentru dezvoltarea unei agriculturi și industrii alimentare productive, orientate spre export. În prezent, însă, productivitatea solurilor agricole este în declin, ceea ce amenință creșterea sectorului agroindustrial și afectează economia națională în ansamblu.

Pământurile erodate ocupă o suprafață de 858 564 hectare sau 33.9% din terenul agricol. În fiecare an această suprafață crește în medie cu 0.9% iar pierderile anuale de sol fertil sunt estimate la 26 milioane tone. Prejudiciul cauzat economiei naționale de pierderea producției prin degradarea solului însumează circa 3.1 miliarde lei (251 milioane dolari SUA) anual. Eroziunea are de asemenea implicații sociale odată ce afectează puternic familiile care practică agricultura de subsistență. Aceste familii aparțin celui mai sărac grup al populației și prin urmare nu dispun de resurse financiare pentru a contracara problema dată.

Degradarea solului are la bază multe cauze care sunt legate între ele. Lipsa informației și tehnologiilor moderne, în special accesul limitat al populației rurale la informația privind utilizarea eficientă a pământului, duce la folosirea tehnologiilor inadecvate de cultivare și la neglijarea asolamentelor. Aplicarea redusă a îngrășămintelor minerale sau organice a cauzat un bilanț negativ al humusului și elementelor nutritive în sol. Folosirea îngrășămintelor minerale a scăzut de la 191 000 tone în 1991 până la 72 700 tone în 2003. Alți factori cum ar fi utilizarea redusă a pesticidelor, salinizarea terenurilor, aratul adânc și tăierea ilegală a fâșiilor forestiere de protecție a terenurilor agricole, au contribuit și ele la fenomenul eroziunii.

Apele

Calitatea apelor de suprafață este variabilă. Conform indicelui de poluare a apelor (IPA), râurile principale Nistru și Prut au un grad de poluate moderat (categoria III-IV), iar râurile mai mici ca Răut și Bîc sunt mai poluate (categoria IV-VI), pe o scară de la I (poluare minimă) la VI (poluare maximă). Calitatea apei Nistrului are un rol deosebit de important, odată ce acesta reprezintă principala sursă de apă din țară, asigurând cu apă potabilă 82% din populația Chișinăului și constituind sursa a 56% din cantitatea totală de apă captată.

Cea mai mare parte a apelor subterane nu corespunde standardelor de calitate pentru apa potabilă din cauza conținutului excesiv de substanțe chimice (fluor, fier, hidrogen sulfurat, cloruri, sulfati) și a mineralizării înalte. Conform Raportului privind starea mediului în Republica Moldova din 2004, poluarea apelor

subterane este un fenomen larg răspândit, iar gospodărirea proastă a lor duce la deteriorarea continuă a calității acestora. În zonele rurale unde majoritatea populației se aprovizionează cu apă potabilă din fântâni și doar 17% din familii folosesc surse centralizate de alimentare, apa de calitate proastă are un impact direct asupra stării sănătății populației, cauzând sporirea morbidității și generând cheltuieli suplimentare pentru bugetul de stat și economia în ansamblu.

În anii 1990 consumul apei s-a redus drastic. Captarea apelor subterane s-a micșorat de două ori, de la 277 milioane m³ în 1991 până la 132 milioane m³ în 2001. Schimbarea a fost și mai dramatică în domeniul irigației. Consumul apei pentru irigarea culturilor agricole s-a prăbușit de la 898 000 m³ în 1990 până la 92 000 m³ în 1998 și 46 000 m³ în 2002.

Apele reziduale domestice și industriale sunt o sursă majoră de poluare a apelor de suprafață întrucât majoritatea stațiilor de epurare biologică a apelor reziduale (SEB) nu mai funcționează. Din 580 SEB-uri construite înainte de anii 1990, în 2003 mai lucrau doar 104. Capacitatea totală a acestor instalații este de 614 000 m³/zi, dar numai 32% din capacitate sau 198 000 m³/zi este folosită efectiv, majoritatea instalațiilor fiind defecte. Ca rezultat, cantitatea de ape reziduale neepurate sau epurate insuficient a crescut puternic după anul 2000 (Figura I.3). O altă sursă majoră de poluare sunt scurgerile de ape reziduale din sectorul casnic, 70% din spațiul locativ nefiind conectat la sistemul de canalizare.

Aerul

Sectorul energetic și de termoficare este cu siguranță cea mai importantă sursă staționară de poluare a aerului din Moldova. Actualmente Moldova are 2 289 de surse staționare înregistrate, mai ales în sectorul de generare a energiei electrice și termice, dar și în industrie și în servicii (inclusiv 529 stații PECO). Pe parcursul ultimilor câțiva ani, doi factori au contribuit la reducerea emisiilor de la sursele staționare: în primul rând, reducerea cererii de energie și, în al doilea rând, înlocuirea masivă a combustibilului solid și lichid cu gaz natural în centralele electrotermice și cazangerii. Totalul emisiilor a scăzut de la 30 500 tone în 1998 la 16 000 tone în 2003. Pe parcursul aceleiași perioade emisiile de bioxid de sulf s-au redus de aproape 5 ori, a oxizilor de azot cu 38% iar a monoxidului de carbon de aproape 2 ori.

Tabelul I.4: Emisiile în atmosferă, 1995-2003 (estimare)

Tabelul I.4 a: Surse staționare

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Total	40.6	36.7	33.7	30.5	20.4	15.2	14.5	17.0	16.0
Din care:									
Bioxid de sulf SO ₂	19.0	16.9	14.5	12.0	8.0	3.9	2.5	2.3	2.5
Oxizi de azot NO _x	4.3	3.9	4.0	4.0	2.8	5.6	3.0	3.0	2.5
Monoxid de carbon CO	8.0	7.7	7.7	8.1	4.9	4.5	3.9	5.7	4.5

Surcă: Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale. Raportul cu privire la starea mediului în 2003. Chișinău, 2004.

Tabelul I.4 b: Surse mobile

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Total	238.2	100.5	215.6	174.4	110.0	118.8	122.9	130.9	..
Din care:									
Compuși Organici Volatili COV	41.6	16.5	39.2	29.6	19.2	20.7	22.2	12.9	..
Bioxid de azot NO ₂	19.8	7.0	25.6	13.4	9.1	9.9	10.7	15.1	..
Monoxid de carbon CO	160.8	72.7	144.4	121.7	74.4	80.7	85.8	87.2	..

Surcă: Departamentul de Statistică și Sociologie. Anuarul Statistic al Moldovei. Chișinău, 2004.

Tabelul I.3: Selecție a indicilor economici principali, 1995-2003

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
PIB (1989=100)	60.2	58.2	58.7	55.9	58.9	64.2	67.4	70.3	73.4
PIB (% schimbării față de anul precedent)	-4.1	-3.4	0.9	-4.9	5.4	9.0	5.0	4.3	4.5
PIB în prețuri curente (milioane lei)	6,480	7,798	8,917	9,122	12,322	16,020	19,052	22,556	27,297
PIB în prețuri curente (milioane dolari SUA)	1,441	1,694	1,928	1,699	1,172	1,288	1,481	1,662	1,980
PIB pe cap de locuitor (dolari SUA)	399	471	538	465	321	354	408	459	548
PIB pe cap de locuitor (dolari SUA, PPC)	2,223	2,138	2,217	2,059	2,020	2,112	2,300
Producția industrială (1989=100)	47	44	44	37	33	35	40	44	50
Producția agricolă (% schimbării față de anul precedent)	3	-13	12	-12	-8	-3	6
Producția totală în agricultură (1989=100)	46	40	45	40	36	35	37
IPC (% schimbării față de anul precedent, media anuală)	30	24	12	8	39	31	10	5	12
IPP (% schimbării față de anul precedent, media anuală)	53.7	32.2	20.0	9.7	44.0	28.5	12.3	4.7	7.8
Șomajul înregistrat (% din forța de muncă, sfârșitul perioadei)	1	2	2	2	2	2	2	2	1
Bilanțul comerțului cu produse și servicii (milioane dolari SUA)	-70	-260	-348	-388	-137	-294	-313	-378	-622
Bilanțul actual (milioane dolari SUA)	-95	-192	-275	-335	-68	-116	-68	-52	-142
Bilanțul actual (% din PIB)	-7	-11	-14	-20	-6	-9	-5	-3	-7
Fluxul net al ISD (milioane dolari SUA)	66	23	78	76	38	136	146	116	58
Fluxul net al ISD (% din PIB)	4.6	1.4	4.1	4.5	3.2	10.6	9.9	7.0	2.9
ISD cumulativ (milioane dolari SUA)	134.0	157.1	235.4	311.7	349.5	485.5	631.6	747.7	806.1
Rezervele valutare (luni de acoperire a importurilor)	257	312	366	144	186	222	229	269	302
Datoria externă netă (milioane dolari SUA)	3.81	3.46	3.55	1.67	3.64	3.47	3.12	3.11	2.54
Datoria externă netă (milioane dolari SUA)	597	761	921	1,308	1,308	1,348	1,313	1,393	1,649
Exportul de produse (milioane dolari SUA)	739	823	890	644	474	477	567	660	806
Importul de produse (milioane dolari SUA)	809	1,083	1,238	1,032	611	770	880	1,038	1,429
Raportul între datoria netă și exporturi (%)	80.8	92.5	103.5	203.3	275.9	282.6	231.6	211.1	204.5
Raportul între datoria netă și PIB (%)	41.5	45.0	47.8	77.0	111.7	104.6	88.7	83.8	83.2
Cursul de schimb: medii anuale (lei/ dolar SUA)	4.497	4.604	4.624	5.370	10.517	12.433	12.867	13.570	13.946
Populația (1000), după UNECE (fără Transnistria)	3,611	3,599	3,587	3,650	3,647	3,640	3,631	3,623	3,613
Populația (1000), după OMS la 18.3.2005 (incl. Transnistria)	4,339	4,325	4,310	4,297	4,285	4,271	4,254	4,236	4,267

Sursă: Baza statistică comună a UNECE (2005), Statistica Națională (2004) și baza de date a OMS Sănătate pentru toți (2005).

În 2003 transportului rutier i-a revenit 85.5% din emisiile surselor mobile de poluare. Emisiile de la automobile depind de o serie de factori cum ar fi condiția tehnică a unităților de transport, calitatea benzinei și starea drumurilor. În 2003 în țară erau înmatriculate 281 000 automobile. Jumătate din ele au o vechime de peste 10 ani, numărul mașinilor noi fiind relativ mic. Folosirea benzinei fără plumb și a motorinei desulfurizate a contribuit la reducerea emisiilor și, în câțiva ani (1999-2003), a dus la creșterea cotei benzinei fără plumb de la 70% la 99% din totalul importurilor. Resursele financiare alocate pentru întreținerea drumurilor și securitatea traficului sunt foarte limitate și nu se prevede ca starea drumurilor să se îmbunătățească în viitorul apropiat. Pe parcursul anului 2003, Inspectoratul Ecologic de Stat împreună cu poliția rutieră au controlat nivelul emisiilor gazelor de eșapament la 14 740 mijloace de transport. Dintre acestea, 7.3% din automobilele pe benzină și 12.6% din cele pe motorină nu corespundeau normelor cu privire la emisii.

Între 1995 și 2002, volumul total al emisiilor în atmosferă s-a redus la jumătate: de la 278.8 la 147.9 mii tone anual. Există însă diferențe între evoluția emisiilor de la sursele staționare și de la cele mobile. Emisiile de la sursele staționare au scăzut până în 2001 după care au înregistrat o ușoară creștere, în timp ce emisiile de la sursele mobile au atins valoarea minimă în 1999 dar au crescut constant de atunci. Cota emisiilor de la diferite tipuri de surse de asemenea este în schimbare. Cota surselor mobile în emisii, tradițional înaltă, a devenit și mai dominantă între anii 1995-2002. În aceeași perioadă, cota emisiilor de la sursele staționare s-a redus de la 17% până la 13% .

Deșeurile

Colectarea și eliminarea deșeurilor menajere și industriale constituie o problemă, dar pe parcursul ultimilor ani Moldova a înregistrat unele progrese în acest sector. Volumul total al deșeurilor a început să scadă din 1997 când stocul total al deșeurilor existente era de 9 milioane tone. La sfârșitul anului 2003 stocul deșeurilor era de 3.7 milioane tone. În 2003 generarea deșeurilor a scăzut iar reciclarea lor a sporit, în comparație cu 2002.

Media deșeurilor generate anual per persoană este de 340 kg (la Chișinău acest indice este de 400 kg pe cap de locuitor). Moldova are aproximativ 1700 de gunoiști, dintre care doar 670 sunt legale. În 2003 gunoiștii ocupau circa 1300 hectare și o jumătate din această suprafață aparținea gunoiștilor ilegale. Majoritatea localităților rurale și a orașelor mici nu dispun de terenuri speciale alocate pentru depozitarea gunoiului și în consecință o parte importantă a deșeurilor menajere și industriale sunt aruncate în mod ilegal pe suprafețe neamenajate cum ar fi marginile drumurilor, malurile râurilor și râpele.

Descreșterea cantității de deșeuri industriale poate fi atribuită activității economice reduse. Volumul deșeurilor toxice s-a redus de la 350 tone în 2002 la 112 tone în 2003. Stocurile pesticidelor inutilizabile și interzise prezintă un pericol aparte. În prezent, 1712 tone de pesticide inutilizabile și 865 tone de pesticide toxice interzise sunt stocate în 340 depozite, dintre care 80% nu întrunesc condițiile de siguranță necesare. O altă problemă sunt cele 23 920 tone de uleiuri dielectrice acumulate în sectorul energetic, o parte din ele conținând bifenili policlorurați (BPC). Problema deșeurilor este agravată de lipsa instalațiilor pentru sortarea și prelucrarea deșeurilor, insuficiența resurselor financiare la nivel național și local și depozitarea necorespunzătoare a acestor substanțe.

Biodiversitatea

Moldova nu a reușit să extindă suprafața ariilor protejate care în 2005 continuau să ocupe aceleași 1.96 % din teritoriul ei ca și în 1998. Țara dispune de cinci rezervații științifice cu regim de protecție strict. Două dintre acestea sunt destinate conservării ecosistemelor silvice, două, protejării pădurilor de luncă și a cincea, păstrării unui ecosistem acvatic al râului Nistru. Suprafața totală a acestor cinci rezervații este de 19 378 ha. Pe lângă aceste zone aflate sub protecție strictă, Moldova mai are 130 de monumente ale naturii, 63 de rezervații naturale și 41 de rezervații peisagistice.

Ariile protejate au o pondere teritorială mult mai mică decât în majoritatea țărilor europene. Pentru comparație, suprafața aflată sub protecție este de 3.3 % în Ucraina, 6.4% în Belarus, 8.9% în Ungaria, 18% în Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și 25% în Austria. Suprafața relativ mică a ariilor

protejate, amplasamentul lor izolat una față de alta, combinate cu nivelul scăzut de protecție în unele rezervații, oferă puține șanse conservării eficiente a diversității biologice.

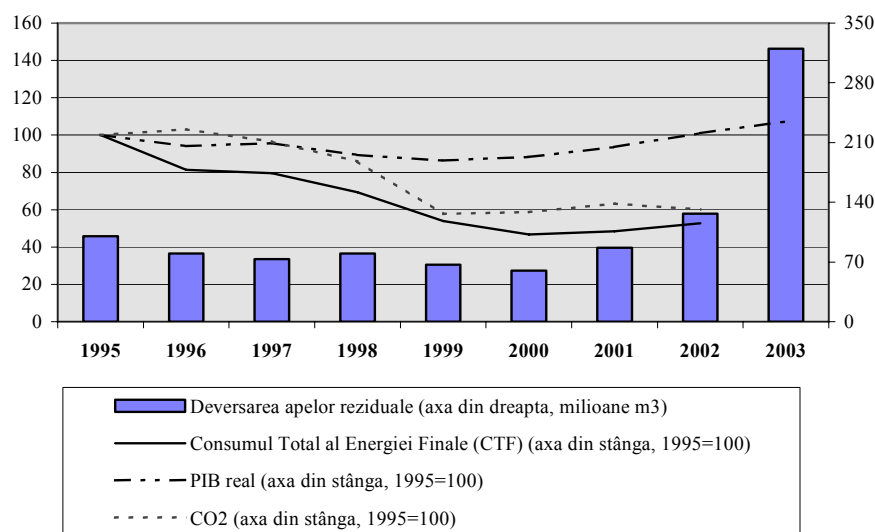
Conform Cadastrului funciar, la începutul anului 2002 fondul silvic cuprindea 392 400 ha (11.6% din teritoriul țării), inclusiv 349 500 ha de păduri (gradul de împădurire 10.3%). Nivelul actual de împădurire este considerat insuficient pentru asigurarea unui echilibru ecologic real care ar putea contribui la limitarea unor fenomene ca eroziunea solurilor, alunecările de teren, degradarea resurselor acvatice și secetele tot mai frecvente. Pe parcursul deceniului trecut tăierea autorizată și neautorizată a pădurilor a redus din suprafața lor, dar și alte aspecte cum ar fi pășunatul excesiv, nivelul scăzut al cunoștințelor cu privire la păduri și lipsa gestionării eficiente și a controlului administrativ de asemenea au constituit motive pentru reducerea cotei terenurilor împădurite.

I.7 Decuplarea creșterii economice de presiunile ecologice

Atingerea obiectivelor strategice în domeniul mediului și reducerea poluării sunt posibile pe termen lung doar dacă se reușește decuplarea presiunilor ecologice de creșterea economică. Datele accesibile mărturisesc că progresele înregistrate începând cu 1998 nu au avut un caracter univoc. Emisiile poluante au scăzut rapid în anii de recesiune 1998-1999 dar tendința s-a inversat în anii următori. Poluarea aerului a sporit după 1999, în special datorită creșterii rapide a emisiilor de la transportul rutier (emisiile de la sursele staționare au scăzut până în 2000, înregistrând ulterior fluctuații până în 2003), iar consumul final de energie s-a caracterizat printr-o tendință ascendentă din 2000 încolo.

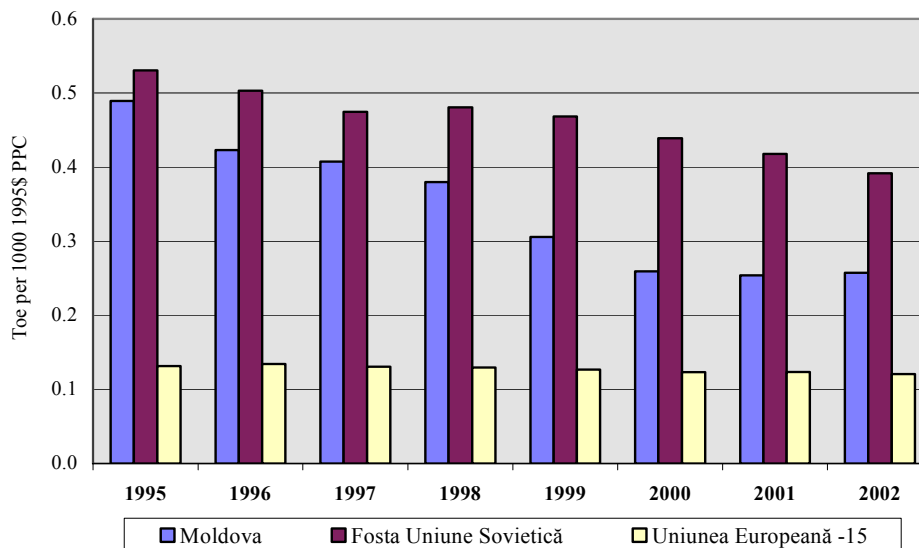
Volumul apelor reziduale neepurate sau insuficient epurate a crescut în ultimii ani mult mai repede decât PIB, poluarea aerului sau consumul energiei (Figura I.3); această tendință îngrijorătoare reflectă o deteriorare rapidă a instalațiilor de epurare a apelor reziduale, cauzată de investițiile insuficiente. Intensitatea energetică măsurată după consumul total final (în unități fizice) per unitate PIB (la paritatea puterii de cumpărare din 1995), a scăzut până în 2000, rămânând practic constantă ulterior (Figura I.4). Aceasta continuă încă preponderent să reflecte efectul prăbușirii activității economice. Deși acest indicator al intensității energetice a rămas mult sub media țărilor fostei Uniuni Sovietice, ea a continuat să depășească considerabil media UE - 15.

Figura I.3: Tendințele în creșterea economică, consumul de energie, poluarea aerului și apei

Surcă: Departamentul de Statistică și Sociologie, Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, Agenția Energetică Internațională, baza de date a agenției, Aprilie 2005.

Notă: Indicii se bazează pe următoarele date: PIB la prețurile din anul precedent, deversarea apelor insuficient epurate în milioane de m3, emisiile CO2 în atmosferă (surse staționare și transport) în mii tone; consumul total al energiei finale în milioane de tone echivalent petrol.

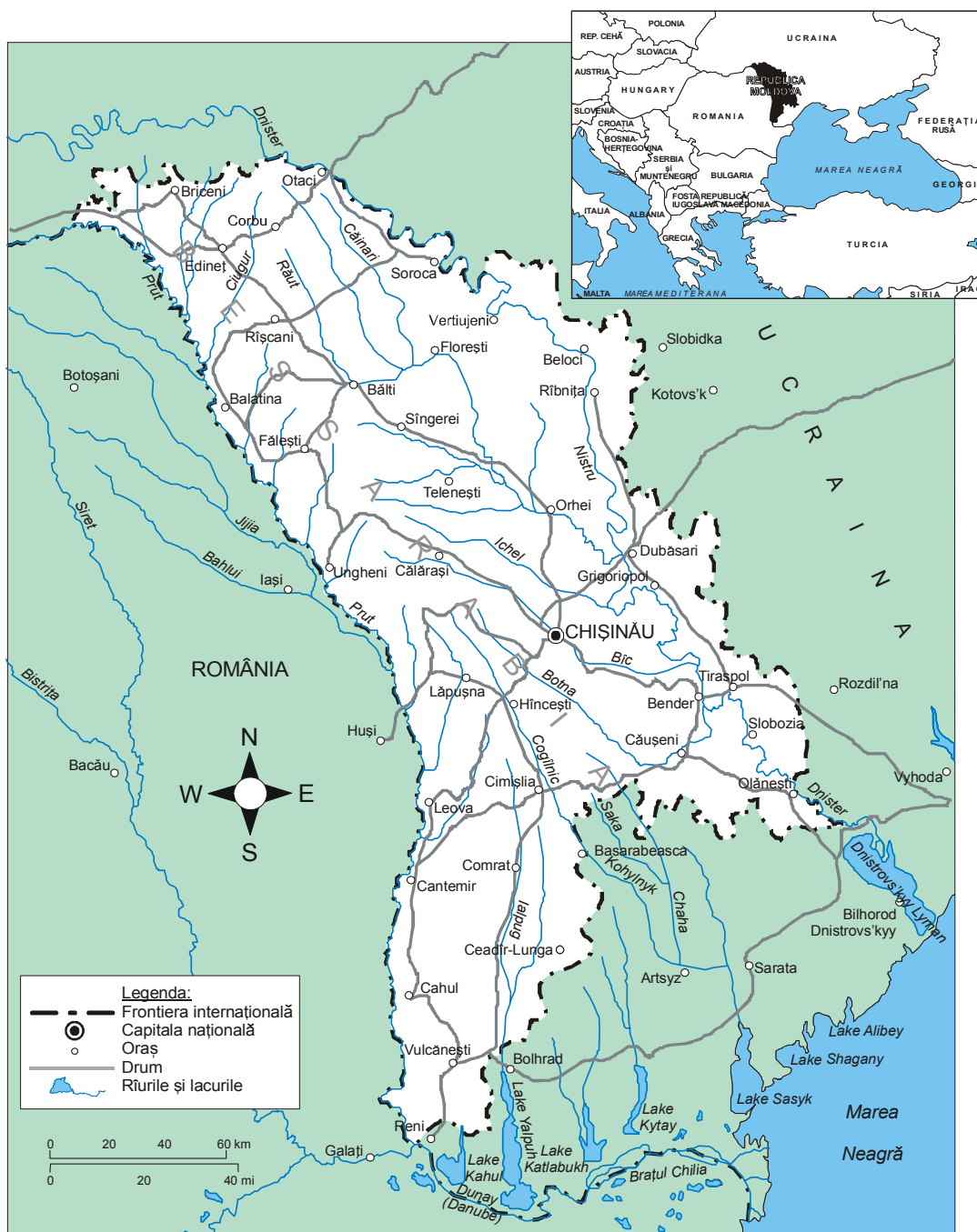
Figura I.4: Intensitatea energetică CTF/PIB (PPC)

Sursă: Agenția Internațională pentru Energie, baza de date AIE, aprilie 2005.

Notă: CTF = Consumul Total ale Energiei Finale, PPC = Paritatea puterii de cumpărare

Tendențele ilustrate în Figurile I.3 și I.4 indică faptul că politica promovată în domeniul mediului a reușit să contribuie doar la o decuplare parțială a presiunilor ecologice de creșterea economică și pe viitor ea ar trebui să integreze mai bine aspectele de mediu în deciziile de ordin economic.

Harta I.1 Harta Republicii Moldova

PARTEA I:

***ELABORAREA, PLANIFICAREA SI
IMPLEMENTAREA POLITICII DE MEDIU***

CADRUL LEGISLATIV ȘI POLITIC²

1.1 Cadrul instituțional

Structurile administrative

În 2001 Parlamentul Republicii Moldova a instituit 32 de unități administrative (raioane), acordându-le competențe în domeniul social și economic, dar nu și responsabilități directe în domeniul mediului. Activitatea de control ecologic în teritoriu este efectuată de patru agenții ecologice regionale care dispun de inspectori în fiecare raion. Autoadministrarea locală este exercitată de 1442 primării cu consilii locale alese și bugete proprii.

Legea cu privire la administrația publică locală din 1998 a extins funcțiile autorităților locale în ceea ce privește gestionarea resurselor naturale și protecția mediului. În cadrul consiliilor locale au fost create secții ecologice pentru a se ocupa de aspectele date. Ca rezultat, delimitarea funcțiilor între aceste autorități locale și agențiile ecologice regionale nu era întotdeauna clară. Administrațiile locale aveau tendința să-și asume funcțiile de control ecologic, adică să dubleze activitatea serviciilor teritoriale ale autorității centrale de mediu. Sarcinile de bază ale secțiilor ecologice create în cadrul autorităților locale erau: stabilirea priorităților de mediu la nivel local, elaborarea planurilor locale de acțiuni în domeniul mediului și educația ecologică. Furnizarea serviciilor publice cu implicații asupra mediului, cum ar fi gestionarea deșeurilor menajere, aprovizionarea cu apă potabilă și colectarea și epurarea apelor reziduale, ținea de responsabilitatea autorităților locale însă din cauza recentralizării demarate în 2001, aceste funcții sunt în prezent din nou încredințate structurilor regionale și locale ale ministerelor. În unele consilii locale secțiile ecologice continuă să activeze, deși autonomia financiară a autorităților locale a fost redusă prin modificările aduse Legii în anul 2001.

Cadrul de activitate al autorităților publice este stabilit prin Legea serviciului public (1995). Ministerele formulează și implementează politici fie în mod direct, fie prin intermediul subdiviziunilor lor. Ele acționează la nivel regional sau local în diferite combinații, folosind capacitățile tehnice, de cercetare și alte capacități de care dispun organizațiile lor specializate.

În 1998 Departamentul pentru Protecția Mediului a fost ridicat la nivelul de Minister al Mediului, care în 1999 a fost transformat în Ministerul Mediului și Amenajării Teritoriului. În 2001 acesta a fost reorganizat în Ministerul Ecologiei, Construcțiilor și Dezvoltării Teritoriului. În 2004 problemele ce țin de construcții și dezvoltarea teritorială au fost separate de Minister, care a devenit Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale (MERN).

În octombrie 2005 personalul MERN a fost redus la 25 de angajați deși Ministerul rămâne responsabil de majoritatea domeniilor reglementate de legislația la mediu. Ministerul are un organ executiv, Inspectoratul Ecologic de Stat (IES), care ajută la implementarea politicilor și legislației în domeniul mediului. Organigrama MERN este prezentată în Figura 1.1. Structura internă a Ministerului este următoarea:

- Direcția Politică de Mediu și Integrare Europeană are sarcina de a elabora și implementa politica de stat în domeniul protecției mediului. Direcția răspunde, de asemenea, de coordonarea activității de perfecționare a legislației naționale de mediu și de armonizarea acesteia cu legislația Uniunii Europene (UE).

² Prezentul capitol constituie o analiză a progreselor înregistrate în perioada de după primul Studiu de Performanțe în domeniul Protecției Mediului efectuat de UNECE în 1998.

- Direcția Resurse Naturale și Biodiversitate elaborează și promovează politica de stat în domeniul conservării și folosirii durabile a resurselor naturale. Direcția elaborează legislația cu privire la protecția pădurilor, vânat, pescuit și resursele funciare și implementează programe și planuri privind protecția și conservarea patrimoniului natural. Ea coordonează activitățile legate de conservarea diversității biologice și managementul ariilor protejate și elaborează legislația respectivă.
- Direcția Prevenirea Poluării Mediului se ocupă de problemele ce țin de prevenirea poluării și managementul deșeurilor, precum și de implementarea planurilor, programelor și strategiilor privind expertiza ecologică de stat, și elaborează legislația în acest domeniu.
- Direcția Contabilitate și Relații Externe se ocupă de problemele de personal, juridice, de contabilitate, precum și de tratatele internaționale.

Există alte instituții specializate, cum ar fi laboratorul ecologic central al IES, Agenția pentru Geologie “AGeoM”, Serviciul Hidrometeorologic de Stat, Institutul Național de Ecologie și Centrul Informațional de Mediu, care lucrează în domenii ca monitorizarea aerului și apelor, informarea publicului și altele. Aceste instituții sunt afiliate la MERN și au rolul de a sprijini Ministerul prin activități de cercetare, colectarea și diseminarea informației. Instituțiile date nu au responsabilități executive.

Aceste instituții specializate pot active la nivel național sau regional, în dependență de sarcinile lor specifice. În unele domenii funcții manageriale importante sunt exercitate de agenții de stat. În domeniul mediului, acestea includ Concernul Republican de Gospodărire a Apelor “Apele Moldovei”, care se subordonează Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare, și Agenția pentru Silvicultură “Moldsilva”, subordonată Guvernului, care se ocupă de managementul silvic, și - în coordonare cu Inspectoratul Ecologic de Stat - determină zonele, tipul și volumul de tăieri în sectorul silvic.

Serviciul Hidrometeorologic de Stat are 415 angajați și un centru de observații meteorologice. Funcțiile sale de bază țin de monitorizarea aerului și apelor. Cea mai mare problemă care limitează activitatea eficientă a Serviciului este insuficiența bazei tehnice. Majoritatea stațiilor de măsurare a poluării aerului lucrează în regim discontinuu. Aceasta permite obținerea informației cu privire la poluarea aerului de trei ori pe zi.

Agenția pentru Geologie “AGeoM” asigură controlul asupra protecția apelor subterane contra poluării și epuizării și ține evidența de stat a rezervelor minerale. AGeoM este parte la eliberarea autorizațiilor pentru captarea apei.

Centrul Informațional de Mediu, creat în 2000, are funcția de colectare și actualizare a informațiilor de ordin ecologic și punerea ei la dispoziția publicului.

Institutul Național de Ecologie, creat în 1990, este responsabil de efectuarea cercetărilor științifice în domeniul ecologiei, în coordonare cu Academia de Științe. Sarcinile institutului mai includ consultanța în domeniul evaluării impactului asupra mediului și elaborarea rapoartelor naționale privind starea mediului. Institutul efectuează evaluări specializate ale tehnologiilor străine sau noi, sub aspectul impactului lor potențial asupra mediului. În această activitate instituția se bazează pe propria experiență, fără a folosi datele Biroului European privind Prevenirea și Controlul Integrat al Poluării (IPPC).

Laboratorul ecologic central al IES efectuează recoltarea și analiza probelor de apă, sol și din alte compartimente ale mediului. Baza tehnică de care dispune laboratorul este destul de limitată. Sistemele de control al calității și de asigurare a calității nu sunt implementate la nivelul cerințelor internaționale. Este necesară crearea unui laborator național de referință în domeniul monitorizării calității mediului care ar fi certificat de un organism internațional de acreditare.

Ultimele trei organizații îndeplinesc funcții care se suprapun pe anumite domenii și trebuie să-și coordoneze activitatea. În multe țări ale UE aceste funcții sunt îndeplinite de o singură instituție (agenția de mediu).

În general, structura managementului de mediu în Republica Moldova este simplă; fiecare element al politicii de mediu – sistemul autorizațiilor de mediu, controlul respectării legislației, monitoringul și raportarea – este administrat de instituții diferite pentru fiecare sector. Un avantaj al sistemului instituțional

actual este că sarcinile de eliberare a autorizațiilor și cele de asigurare a respectării condițiilor de autorizare (prin inspecție) sunt îndeplinite de două direcții separate. Odată ce ambele direcții sunt în structura Inspectoratului Ecologic de Stat, aceasta permite schimbul liber de informații; pe de altă parte, faptul că sunt două direcții separate permite evitarea unor conflicte de interese. Astfel responsabilitățile principale pentru aplicarea cerințelor de protecție a mediului sunt distribuite între:

- Direcția MERN care se ocupă de formularea și planificarea politicilor;
- Direcțiile specializate responsabile pentru pregătirea legislației;
- Inspectoratul Ecologic de Stat (IES) responsabil de eliberarea autorizațiilor;
- Agențiile ecologice teritoriale (AET) responsabile pentru inspecția și controlul respectării legislației de mediu de către agenții economici;
- Operatorii instalațiilor industriale (dacă se cere de autorități), pentru monitorizarea emisiilor, și instituția relevantă din cadrul MERN, pentru monitorizarea calității mediului ambiant;
- Centrul Informațional de Mediu și Institutul Național de Ecologie, pentru raportare.

Direcția Politică de Mediu și Integrare Europeană coordonează activitatea Fondului Ecologic Național (FEN), creat în 1993. FEN este condus de un consiliu de administrație care include reprezentanți de la MERN, Parlament, Aparatul Guvernului și ONG-uri de mediu. Ministrul Ecologiei și Resurselor Naturale este președintele FEN. Vezi Capitolul 5 privind instrumentele economice și fondurile ecologice.

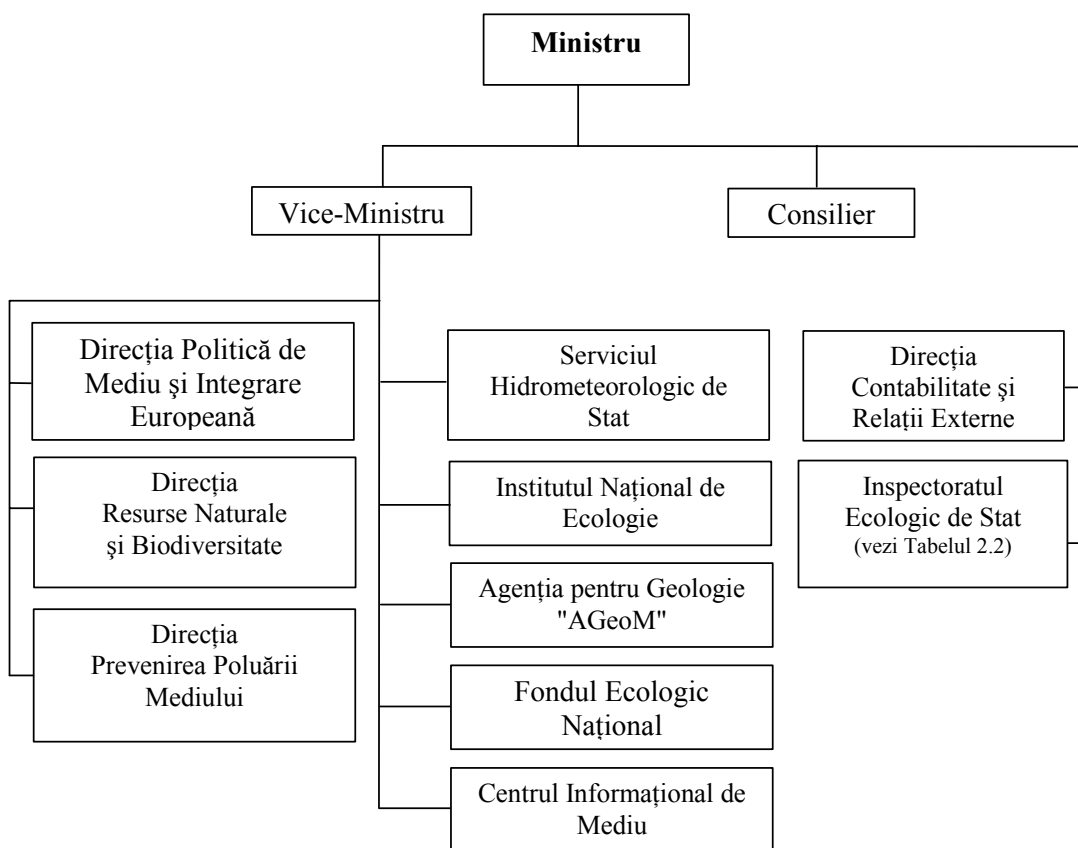
Mecanismele de cooperare interministerială

Accesul MERN la informația de mediu aflată în posesia altor autorități de stat este dificil, chiar dacă aceasta contravine legii iar în unele cazuri și acordurilor oficiale între instituții, cum ar fi bunăoară acordul semnat între MERN și Ministerul Sănătății și Protecției Sociale. În consecință, MERN se bazează pe informațiile adunate de subdiviziunile sale. Alte ministere duc lipsă de specialiști și/sau structuri care s-ar ocupa de problemele de mediu. În unele ministere unitățile respective au fost dizolvate, ca, de exemplu, la Ministerul Economiei și Comerțului.

O serie de întreprinderi industriale au primit certificatul ISO 9000. Standardul ISO 14001 încă nu a fost implementat. În prezent sunt în proces de implementare o serie de programe pentru producerea mai pură, finanțate preponderent din surse internaționale.

Reorganizarea frecventă a structurilor naționale, regionale și raionale în perioada de după 1998 a constituit în mod sigur o sursă de confuzie și a complicat cooperarea pe orizontală între autoritățile care pun în aplicare legislația de protecție a mediului. Schimbările intervenite în domeniile lor de activitate și, drept urmare, transferarea dosarelor, schimbările de personal, schimbarea conducerii și modificarea priorităților nu sunt de natură să faciliteze dezvoltarea mecanismelor interministeriale de cooperare.

Prin decizia Președintelui Republicii Moldova, în 2004 a fost creat Consiliul Național de Dezvoltare Durabilă și Reducere a Sărăciei cu scopul de a coordona activitățile ce țin de planificarea strategică în cadrul politicii socio-economice, orientate spre dezvoltarea durabilă și ridicarea nivelului de viață al populației. Acest Consiliu ar putea constitui un cadru excelent pentru cooperarea intersectorială și interministerială.

Figura 1.1: Organigrama Ministerului Ecologiei și Resurselor Naturale

Sursă: Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, 2005.

Personalul

Din cauza salariilor mici din sectorul public, atragerea unui personal calificat este dificilă; la fel de complicată se dovedește și păstrarea noilor membri angajați. Pentru a acoperi cât mai bine problemele de mediu care întrepătrund mai multe sectoare este nevoie de o distribuire corectă și egală a deprinderilor și competențelor în cadrul structurilor de gestionare a mediului și, prin urmare, o instruire și o perfecționare continuă. În prezent nu există experiență în ceea ce privește abordarea integrată a managementului de mediu, iar nivelul diferit de pregătire a personalului nu permite atingerea unei calități stabile de pregătire a autorizațiilor. Mai mult, instruirea nu poate fi limitată numai la specialiștii din domeniul managementului de mediu; ea trebuie, de asemenea, să cuprindă sectorul industrial și autoritățile locale, inclusiv specialiști de la instalațiile de alimentare cu apă și de epurare și pe cei care administrează poligoanele de depozitare a deșeurilor.

1.2 Cadrul politicii de mediu

Concepții și strategii

Bazele politicii ecologice au fost stabilite prin *Legea privind protecția mediului înconjurător* (1993), *Concepția protecției mediului* (1995), *Programul național strategic de acțiuni în domeniul protecției mediului* (1995), *Planul național de acțiuni în domeniul mediului* (1996) și *Planul național de acțiuni pentru sănătate în relație cu mediul* (2001). În același timp au fost elaborate un șir de documente strategice sectoriale care conțineau prevederi referitor la protecția mediului.

În perioada 1995 - 2000, procesul “Un mediu pentru Europa” a acordat o atenție deosebită țărilor din regiunea Europei de Est, Caucazului și Asiei Centrale (EECAC) și țărilor din Europa de Sud-est. Republica Moldova a participat activ la acest proces, fiind reprezentată la cel mai înalt nivel în cadrul activităților internaționale. De asemenea, Moldova a semnat și a ratificat un șir de acorduri internaționale în domeniul mediului. Implementarea acestora a devenit o parte componentă a activității țării în acest domeniu, la nivel național și regional (vezi Capitolul 4 cu privire la acordurile internaționale).

Au fost adoptate un șir de instrumente juridice, programe și strategii și în alte sectoare ale economiei. Pe parcursul ultimilor ani în societatea moldovenească și în structura economiei naționale s-au produs mai multe schimbări. Necesitatea de a implementa o politică unică cu privire la protecția mediului și folosirea resurselor naturale, care ar integra cerințele de mediu în reforma economiei naționale, îmbinată cu voința politică de a adera la UE, a avut ca rezultat revizuirea politicii de mediu existente și elaborarea unui concept nou.

Concepția politicii de mediu a Republicii Moldova (2001) a înlocuit planurile de acțiuni și concepțiile care erau în vigoare de la mijlocul anilor 1990. Ea încearcă să ajusteze obiectivele majore ale politicii ecologice, ținând cont de schimbările sociale și economice din țară și având în vedere tendințele regionale și globale recente, în ceea ce privește prevenirea deteriorării de mai departe a mediului. Obiectivele principale ale politicii de mediu sunt:

- Prevenirea și reducerea impactului negativ al activității economice asupra mediului, resurselor naturale și sănătății populației în contextul dezvoltării durabile a țării;
- Asigurarea securității ecologice a țării.

Conform Concepției, prioritățile politicii de mediu a Republicii Moldova la etapa actuală cuprind întărirea capacităților și colaborarea intersectorială, inclusiv aplicarea principiilor “economie prin ecologie” și “cost-beneficiu”, reglementarea impactelor ecologice, prevenirea poluării și asanarea mediului. Concepția tratează aspecte ce țin de finanțarea activităților de mediu și participarea publicului la luarea deciziilor în domeniul mediului și resurselor naturale. Se accentuează necesitatea extinderii activităților Centrului Informațional de Mediu și creării unor centre informaționale de mediu la nivel local. Activitățile de colaborare internațională în domeniul mediului se bazează pe orientarea politică spre integrare europeană, cu accentul pe armonizarea legislației, strategiilor și programe în domeniu.

Planul de Acțiuni UE-Moldova în cadrul Politicii de Vecinătate

În septembrie 2003 țara a prezentat *Concepția integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană*. Documentul salută ideea Politicii Europene de Vecinătate și exprimă dorința țării de a fi inclusă în Procesul de Stabilizare și Asocieră al țărilor din Balcanii de Vest. Moldova a recunoscut importanța Politicii de Vecinătate pentru reformele interne din țară, considerând-o drept o cale de apropiere de UE. În februarie 2005 a fost semnat Planul de Acțiuni comun UE-Moldova pentru perioada 2005-2008. Conform acestui Plan de Acțiuni, țara urmează să-și consolideze relațiile cu UE în domeniile politic, de securitate, economic și cultural.

UE recunoaște aspirațiile europene ale Moldovei și dorința țării de a se integra în UE. Planul de Acțiuni se referă la aspecte privind dezvoltarea durabilă și prevede măsurile care trebuie luate pentru a integra mai bine aspectele de mediu în politicile altor sectoare, în special în industrie, energetică, transport, dezvoltarea regională și agricultură. Totodată Planul prevede măsuri pentru consolidarea structurilor administrative în domeniul mediului și stabilirea procedurilor privind accesul la informația de mediu și participarea publică. Documentul include aspecte ce țin de implementarea Convenției de la Aarhus privind accesul la informație, participarea publicului la procesul decizional și accesul la justiție în problemele ce țin de mediu, evaluarea impactului asupra mediului și instruirea ecologică. Este de asemenea subliniată necesitatea adoptării unor acte juridice suplimentare în domeniile de mediu principale. Este menționată posibila participare în activitățile Agenției Europene de Mediu.

Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei

În capitolul cu privire la protecția mediului și utilizarea durabilă a resurselor naturale, Strategia evidențiază necesitatea integrării principiilor dezvoltării durabile în toate sferile activității social-economice. Au fost elaborate planuri concrete de acțiuni pentru atingerea unor scopuri pe termen scurt până în 2006. Au fost specificate obiectivele și acțiunile necesare atingerii lor, de rând cu estimarea costurilor respective și identificarea surselor financiare.

Alte strategii, planuri și programe

Începând cu 1998 a fost elaborat un număr mare de alte strategii, planuri și programe în domeniul mediului, enumerate în Anexa III. Două din cele mai importante sunt:

- *Strategia națională și Planul de acțiuni în domeniul conservării diversității biologice (2001)* se referă la problemele de management al ariilor naturale protejate, la extinderea acestor zone și la reabilitarea structurală și funcțională a ecosistemelor degradate. Informarea și educarea populației în domeniul protecției mediului și implicarea permanentă a ei în procesul de luare a deciziilor privind protejarea și folosirea rațională a diversității biologice, constituie alte aspecte cheie ale Strategiei. Se estimează că implementarea Planului de Acțiuni va costa 18.7 milioane dolari SUA. Sursele posibile de finanțare includ bugetul de stat, subvenții de la diverse instituții și organizații și contribuții de la fondurile ecologice național și locale;
- *Concepția politicii naționale în domeniul resurselor de apă pe perioada 2003-2010*, enunță scopurile și sarcinile politicii în domeniul apelor, inclusiv folosirea rațională și protecția resurselor acvatice, îmbunătățirea calității apei, satisfacerea necesităților populației și ale economiei naționale și protejarea ecosistemelor acvatice.

Pentru a îmbunătăți accesul populației la apa potabilă de calitate bună, în 2002 a fost elaborat *Programul de alimentare cu apă și canalizare pentru localități pe perioada până în 2006*, în prezent în curs de implementare. Programul este finanțat din bugetele de stat și locale, FEN, precum și din credite și granturi acordate de instituțiile financiare internaționale și de guvernele altor țări.

1.3 Cadrul legislativ

Procesul de elaborare a legilor

Constituția Republicii Moldova se referă în mai multe rânduri la mediul înconjurător și la principiul dezvoltării durabile. Conform Constituției, politicile statului sunt transpuse în viață prin intermediul legilor. Legile trebuie să stipuleze actele normative care trebuie elaborate pentru ca aceste legi să funcționeze, stabilind un grafic pentru adoptarea lor. Cerințele legale se aplică uniform pe întreg teritoriul țării.

Legile și actele normative preponderent au un caracter prescriptiv și conțin prevederi detaliate în ceea ce privește organizarea și implementarea aspectelor care sunt reglementate, stabilind modalitățile de control sau indicând amplasarea structurilor create pentru implementarea lor. Legile și actele normative sunt structurate pe abordarea separată a compartimentelor de mediu. Modalitățile voluntare de respectare a prevederilor legislației ecologice nu sunt prevăzute în cadrul legislativ.

Se poate spune că, până la un punct, procesul de elaborare a legislației este bine implementat. Pe de o parte, autoritățile responsabile de autorizării și control ecologic sunt implicate în discutarea proiectelor actelor juridice. Pe de altă parte, însă, semnalele de răspuns cu privire la elaborarea politicilor din partea procesului legislativ și de la autoritățile de autorizare și control nu s-au dovedit a fi prea eficace. În prezent multe politici și strategii nu sunt implementate prin intermediul cadrului legislativ întrucât foarte multe acte juridice corespunzătoare lipsesc. Numărul mare de concepții politice și planuri de acțiuni în domeniul mediului nu a dus în mod sistematic la elaborarea unei legislații noi. Actele juridice de bază din anii 1990 au rămas în vigoare, cu unele amendamente ne semnificative.

MERN elaborează proiectele de acte juridice și le prezintă celor patru agenții ecologice teritoriale pentru comentarii, iar mai apoi Ministerului Justiției care le examinează din punct de vedere juridic. Ministerul Justiției le poate returna MERN spre revizuire. Odată ce este aprobat, proiectul este înaintat de Guvern Parlamentului, unde este examinat de Comisia parlamentară pentru administrația publică, ecologie și dezvoltare teritorială, după care este votat de Parlament în două lecturi, în final fiind prezentat Președintelui pentru promulgare. Legile trebuie să fie semnate de Președintele țării sau de Președintele Parlamentului. Președintele poate trimite actul adoptat de Parlament înapoi pentru revizuire. Legile de mediu, aprobate de Parlament, pot conține prevederi cu privire la momentul intrării lor în vigoare. De obicei, o lege intră în vigoare la data publicării sale în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Perioada între adoptare și publicare poate fi destul de lungă – în medie trei luni.

În cazurile în care implementarea legilor constituie preocuparea mai multor ministere Guvernul emite regulamente de implementare a lor care conțin prevederi detaliate în acest sens. Atingerea unui echilibru între folosirea instrumentelor de reglementare și a celor de altă natură (economice, voluntare, etc.), nu pare să reprezinte o prioritate pentru autorități care consideră că ultimele sunt lipsite de eficiență. În schimb, este considerată prioritară consolidarea instrumentelor de reglementare, cu stabilirea unor sancțiuni pentru cazurile de încălcare a legislației.

Protecția mediului

Legislația de bază care se referă la protecția mediului este indicată în Anexa III. Majoritatea acestor legi au fost elaborate între anii 1995 și 1999.

Caracterul suficient de detaliat al mai multor legi de mediu are un impact pozitiv asupra funcționării eficiente a sistemului de reglementare. Alte legi sunt destul de declarative și necesită elaborarea unor acte normative detaliate. Cu toate acestea, cerințele specificate în aceste legi adesea nu sunt respectate, lipsind mecanismele de implementare a lor.

Caracterul prescriptiv al legilor ecologice și orientarea lor spre abordarea separată a fiecărui compartiment al mediului, are ca efect interacțiunea și cooperarea slabă între sectoare și lipsa unei viziuni integrale asupra problemelor ecologice și metodelor de soluționare a acestora. Aceasta este de natură să sporească dificultățile ce țin de implementarea principiului prevenirii și controlului integrat al poluării, din cauza lipsei de experiență în domeniul activităților multi-sectoriale. Abordarea separată a compartimentelor de mediu în legile ecologice, și mai ales în procedurile de implementare a acestora, sunt un motiv de îngrijorare.

De pildă, *Legea privind protecția mediului înconjurător* (1993) prevede ca agenții economici să obțină și să reactualizeze sistematic autorizațiile pentru folosirea resurselor naturale. În afară de aceasta, agenții economici sunt obligați să folosească în mod eficient energia și apa, să nu admită poluarea solului, să reducă la minimum generarea deșeurilor și folosirea substanțelor toxice, și să reducă emisiile noxelor în aer. Legile ramurale îi obligă pe agenții economici să obțină un set de autorizații de mediu, inclusiv una pentru emisiile în atmosferă, una pentru deversările de ape uzate și alta pentru evacuarea deșeurilor. Alte cerințe cu privire la autorizații sunt stabilite în diverse părți ale legislației privind protecția apei, aerului ș.a.

Valorile emisiilor limită ale poluanților sunt stabilite prin calcule complicate, în baza concentrațiilor maxime admisibile (CMA) ale acestora în aer și apă, care datează din perioada sovietică. Instituțiile abilitate nu au capacitatea necesară pentru a verifica cei peste o mie de poluanți pentru care există standarde de calitate a mediului (CMA), iar echipamentul din dotare deseori nu este suficient de sensibil pentru a detecta substanțele respective în apropierea pragurilor foarte joase impuse de CMA. Metoda combinată - în care caz la stabilirea condițiilor autorizației de mediu sunt urmărite atât valorile limită ale emisiilor cât și standardele de calitate a mediului - aplicată în UE, nu a fost introdusă. Prevederile referitoare la informarea publicului despre cererile de obținere a autorizațiilor și despre deciziile cu privire la eliberarea autorizațiilor nu sunt suficient de clare și se pare că în prezent nu există practica de a informa publicul.

Expertiza ecologică

Legea privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător (1996) le dă cetățenilor dreptul de a solicita informații privind obiectele și activitățile economice noi și rezultatele evaluării documentației de proiect a acestora. Constituția îi acordă fiecărui cetățean dreptul de a intenta procese judiciare, dar deocamdată nu există exemple de exercitare a acestui drept juridic de către cetățeni. Explicația principală a acestei stări de lucruri poate fi că adesea oamenii nu își dau seama că dreptul la un mediu ecologic curat este unul din drepturile lor constituționale fundamentale, dar și că publicul are acces limitat la informații de mediu, furnizate la timp și formulate în mod clar. Totuși, acțiuni de acest gen încep să apară și cetățenii încep să recurgă la ONG-le de mediu pentru a intenta procese.

Protecția aerului

Legea privind protecția aerului (1997) stabilește că emisiile de poluanți în atmosferă de la sursele fixe de poluare se admit doar în baza unei autorizații. Calcularea emisiilor limită admisibile (ELA) se face pe baza modelelor de dispersare a poluanților. Scopul este de a garanta ca standardele de calitate a aerului (CMA) să nu fie depășite. Standardele de calitate a aerului sunt cele din perioada sovietică și încă nu au fost aduse în corespundere cu cele ale UE. Pentru anumite ramuri industriale (de ex., instalațiile de combustie mari) nu există ELA și toate valorile emisiilor limită sunt calculate separat în fiecare caz. Principiul celor mai bune tehnici disponibile nu este aplicat în țară, iar legislația existentă nu oferă baza legală necesară în acest sens.

Emisiile limită pentru instalațiile care emană compuși organici volatili (COV) de asemenea se bazează pe calcularea parametrilor procesului dispersării lor în atmosferă. Prin urmare, nu există dovezi dacă valorile limită stabilite de legislația UE (cele două Directive COV) sunt urmate, din cauza că instalațiile din țară continuă să rezolve problema respectării standardelor de calitate a aerului construind coșuri mai înalte și sisteme de ventilare mai puternice.

Legea privind protecția aerului reglementează și emisiile surselor mobile, dar iarăși, valorile limită folosite sunt cele aplicate pentru mașinile moral învechite din perioada sovietică iar numărul de componente reglementate este foarte limitat – monoxid de carbon și hidrocarburi pentru motoarele pe benzină, și gradul de fumegare (indicator al conținutului de particule în gazele de eșapament) pentru motoarele Diesel.

Protecția apei

Actul juridic de bază al legislației din domeniul resurselor acvatice este Codul apelor (1993), care oferă motive de îngrijorare similare celor descrise mai sus în legătură cu managementul calității aerului. Nivelele autorizate ale deversărilor se bazează pe standardele de calitate a apelor de suprafață (CMA). Metodologia de calculare a deversărilor limită admisibile (DLA), reieșind din valorile CMA, se bazează pe calcularea gradului de diluare a apelor poluate și datează din perioada sovietică. Criteriul de bază pentru calcularea DLA constă în faptul că poluanții eliminați în bazinele acvatice recipiente nu trebuie să depășească concentrațiile maxime admisibile stabilite pentru modul de folosință respectiv (în Moldova, în toate cazurile sunt aplicate CMA pentru bazinele cu destinație piscicolă). Standardele de calitate pentru apele de suprafață sunt extrem de stricte deoarece se bazează pe conceptul unui risc nul. Faptul că ele sunt nerealist de stricte conduce la recunoașterea generală a ideii că este imposibil de respectat cerințele legale în vigoare. Uneori componentele naturale ale apei subterane (de ex. sulfatii) pot atinge concentrații mai înalte decât valoarea limită autorizată din bazinul acvatic receptor, ceea ce face imposibilă respectarea acestor cerințe. Trebuie creată o legătură realistă între standardele de calitate a apelor de suprafață și normele de deversare; de preferat este ca ambele să fie stabilite direct de legislație.

Deșeurile și substanțele toxice

Cadrul legislativ existent nu stabilește nici o obligațiune de ordin juridic pentru companiile care lucrează cu substanțe toxice, în sensul elaborării unor planuri de prevenire a accidentelor și de securitate. Principiile legislației UE cu privire la controlul riscurilor de producere a unor accidente majore cauzate de substanțe periculoase nu au fost încă incluse în legislația națională. Lipsesc prevederile care ar obliga întreprinderile

să elaboreze strategii de prevenire a unor accidente majore, precum și sisteme de securitate, inclusiv elaborarea unor planuri externe pentru situații excepționale și unor rapoarte cu privire la securitate. O serie de acte legislative se referă la problema gestionării deșeurilor. Cele mai importante dintre ele sunt prezentate în Anexa III.

Legea privind protecția mediului înconjurător (1993) prevede obligațiuni de ordin general pentru agenții economici, cerându-le să introducă tehnologii care ar minimiza formarea deșeurilor, să țină evidența deșeurilor produse și să prelucreze deșeurile reciclabile pe teritoriul lor sau la întreprinderi specializate. Definiția actuală și stabilirea categoriilor de deșeuri continuă să se bazeze pe clasificările adoptate în cadrul sistemului sovietic. Clasificarea internațională a deșeurilor încă nu a fost introdusă.

Legea privind protecția mediului înconjurător mai prevede stabilirea unor impozite pentru depozitarea și prelucrarea deșeurilor de producție și menajere, precum și a unor standarde tehnice privind transportarea, depozitarea la suprafață, incinerarea și îngroparea componentelor nereciclabile ale deșeurilor. *Legea privind plata pentru poluarea mediului* (1998) detaliază aceste principii.

Legea privind deșeurile de producție și menajere (1997) stipulează necesitatea elaborării de către Guvern a unui Plan național de gestionare a deșeurilor. Conform *Legii privind protecția mediului înconjurător*, autoritățile locale sunt obligate să elaboreze programe ecologice locale care ar putea include planuri pentru managementul local al deșeurilor în localitățile respective. Deocamdată nu au fost elaborate planuri de gestionare a deșeurilor la nivel de raion, întru dezvoltarea Planului național de gestionare a deșeurilor.

Legea privind protecția mediului înconjurător menționează trei categorii principale de deșeuri: deșeuri solide care nu prezintă pericol, deșeuri toxice (periculoase) și deșeuri nucleare. Până în prezent lipsește lista deșeurilor care s-ar încadra în aceste categorii. Nu există o definiție a deșeurilor periculoase care ar corespunde legislației UE.

Legea privind protecția mediului înconjurător interzice importul și tranzitul deșeurilor nucleare pe teritoriul Republicii Moldova.

Conform unuia dintre principiile legislației UE cu privire la deșeuri, gestionarea deșeurilor este o sarcină care trebuie realizată preferabil la nivel regional. Un astfel de principiu încă nu a fost inserat în legislația moldovenească și nici practici de acest gen nu există deocamdată. Nu există reglementări în ceea ce privește eliberarea autorizațiilor de mediu pentru incineratoarele de deșeuri și nici nu sunt stabilite valori limită pentru emisiile acestora. Astfel incineratoarele de deșeuri, dacă vor fi construite după cum este planificat, vor fi reglementate ca orice altă sursă fixă de poluare, prin calcularea dispersării emisiilor.

Legislația țării cu privire la depozitarea și înhumarea deșeurilor trebuie să fie perfecționată pentru a stabili un cadru de introducere a plăților pentru eliminarea deșeurilor care ar reflecta costurile reale ale depozitării/înhumării lor printr-o metodă ecologic sigură.

Legislația actuală cu privire la deșeuri nu conține cerințe specifice privind deșeurile petroliere, deșeurile de dioxid de titaniu, bifenilii policlorurați (BPC), nămolul de la stațiile de epurare, bateriile uzate și ambalajele. Unele din aceste substanțe pot fi clasificate drept toxice și în acest caz sunt încadrate într-un regim special ce prevede în primul rând raportarea obligatorie de către producătorii deșeurilor.

Legislația cu privire la clasificarea, etichetarea și ambalarea substanțelor periculoase încă nu a fost elaborată într-o măsură comparabilă cu legislația UE. Nu există cerințe oficiale privind testarea și notificarea substanțelor periculoase. Nu sunt desemnate nici autoritățile responsabile pentru stabilirea cerinței cu privire la etichetare și pentru controlul aplicării etichetării, nici structurile tehnice necesare pentru administrarea fluxului de informații referitor la plasarea preparatelor chimice noi pe piață.

Alte domenii

Țara abia începe să introducă conceptul de management ecologic în companiile industriale. Nu există sprijin legislativ pentru a promova introducerea sistemelor de management ecologic. Nu există sisteme de

management ecologic și audit (EMAS) pe care întreprinderile le-ar putea prelua în vederea introducerii managementului de mediu în ciclul lor de producție. Pe de altă parte, agenții economici nu manifestă nici un interes pentru implementarea unor astfel de sisteme. Resursele economice sunt foarte limitate și nu există stimulente prea mari pentru îmbunătățirea performanței ecologice a companiilor. Unele întreprinderi au instituit un sistem compatibil cu cerințele ISO 14000 însă nu au fost acreditate de nici o autoritate națională. Tendința generală a autorităților este de a aborda probleme ca managementul de mediu la întreprinderi mai curând prin elaborarea unor standarde obligatorii decât prin stabilirea unui sistem și a unui program voluntar cu scopul de a promova ideea și de a implica agenții economici. Situația este similară și în domeniul etichetării ecologice, un concept care abia începe să fie introdus.

Problema organismelor modificate genetic (OMG) încă nu a fost abordată în sensul practic al cuvântului. În anul 1998 a fost adoptat regulamentul privind licențierea în sfera cercetărilor aplicate în genetică și microbiologie. Acest regulament conține unele prevederi generale referitor la microorganismele modificate genetic și OMG, dar nu acoperă setul complet al legislației UE în acest domeniu.

Protecția naturii

Cele mai importante piese ale legislației naționale din sfera protecției naturii, biodiversității și managementului silvic sunt prezentate în Anexa III.

Legea privind fondul ariilor naturale protejate de stat (1998) și *Legea privind protecția mediului înconjurător* desemnează MERN drept autoritatea responsabilă de reglementarea domeniului protecției naturii. Responsabilitatea pentru managementul zonelor împădurite a fost delegată Agenției pentru Silvicultură "Moldsilva". Autoritățile locale de asemenea au responsabilități în domeniul protecției naturii, mai ales în ceea ce privește gestionarea monumentelor naturii. *Legea privind fondul ariilor naturale protejate de stat* oferă baza legală pentru desemnarea zonelor protejate. Ea include o listă a ariilor cu regim de protecție și o listă de specii protejate, solicitându-i MERN să elaboreze legislația secundară în acest domeniu. Până în prezent a fost elaborat un singur regulament care stabilește zonele umede cu statut de rezervații științifice. *Legea privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător* obligă la luarea în considerare a impactului proiectelor noi asupra zonelor aflate sub protecție.

În ceea ce privește protecția habitatelor, legislația națională încă nu corespunde cerințelor UE în acest domeniu. Habitatetele nu au fost identificate ca atare, iar resursele și mecanismele de gestionare a habitatelor sunt deocamdată destul de limitate. *Strategia națională și Planul de Acțiuni în domeniul conservării diversității biologice* (2001) stabilesc un cadru pentru structurarea politicii de protecție a biodiversității și habitatelor și identifică etapele de aducere a legislației naționale în corespundere cu cerințele UE.

Conservarea speciilor de păsări sălbatice este abordată în două legi : *Legea regnului animal* (1995) și *Legea privind fondul ariilor naturale protejate de stat* (1998). Cea din urmă include o listă a speciilor de păsări protejate, inclusiv toate speciile enumerate în Convenția de la Bonn privind conservarea speciilor migratoare de animale sălbatice. Comerțul cu specii ce aparțin florei și faunei sălbatice este reglementat prin *Legea regnului animal* și prin *Regulamentul privind înființarea, înregistrarea, completarea, păstrarea, exportul și importul colecțiilor de animale și plante din flora și fauna sălbatică* (2003). Legislația națională care trebuie să acopere cerințele Convenției privind comerțul internațional cu specii periclitate din flora și fauna sălbatică (CITES) încă lipsește.

Zgomotul

Nivelele maxime admisibile ale zgomotului în mediul înconjurător sunt stabilite prin *Regulamentul igienic privind nivelele admisibile de zgomot pe teritoriul localităților* din 1984. Acest document indică diferite praguri ale nivelului admis de zgomot, în dependență de sensibilitatea zonelor. Aplicarea prevederilor acestui document ține de responsabilitatea Ministerului Sănătății și Protecției Sociale.

Legislația din Moldova nu reglementează zgomotele produse de șantierele și instalațiile de construcții. Totuși autoritățile locale sunt responsabile de soluționarea problemelor legate de zgomotul produs în timpul construcțiilor. Țara încă nu a trecut de la sistemul de reglementare a zgomotului în mediul ambiant la un

sistem bazat pe norme (standarde) de emisie a zgomotului. Nu există încă metode standardizate de testare, instalații de testare, precum și un sistem pentru verificări inopinate ale nivelului zgomotelor produse de șantierele și instalațiile de construcții.

1.4 Concluzii și recomandări

Sistemul de management ecologic din Republica Moldova are avantaje certe, în special o bază strategică bine dezvoltată și un personal dedicat. Problemele evidențiate mai sus nu pun la îndoială aceste aspecte și nu indică neapărat necesitatea unor schimbări structurale considerabile. Totuși, numărul personalului este deja la nivelul critic de jos. Se cere o anumită consolidare instituțională și întărirea capacității administrative, pentru ca țara să continue să avanseze spre implementarea eficientă a politicilor și strategiilor sale de mediu.

Deși principiile organizaționale ale managementului de mediu sunt raționale, există un domeniu care prezintă motive de îngrijorare și anume orientarea legislației spre abordarea separată a compartimentelor mediului. Problema constă nu atât în faptul că există acte juridice separate privind aerul, apa și deșeurile, de exemplu, ci mai curând în aceea că fiecare din aceste legi tinde să specifice propriul său regim de implementare, ceea ce introduce diferențe în practică, care la rândul lor fac abordarea integrată a managementului de mediu dificilă sau chiar imposibilă. Trebuie de luat măsuri pentru a reduce acest neajuns, în primul rând prin asigurarea unor practici similare în cadrul tuturor compartimentelor de mediu. Ulterior, prin ajustări legislative va trebui promovată o abordare holistică a managementului. Vor trebui introduse mecanisme avansate de reglementare în protecția mediului, prin stabilirea valorilor emisiilor limită admisibile direct în actele juridice și prin îmbinarea acestei abordări cu abordarea bazată pe asigurarea unei calități acceptabile a mediului înconjurător.

De rând cu asigurarea ca toate problemele care depășesc cadrul unui singur compartiment de mediu să fie abordate, trebuie atrasă mai multă atenție consolidării relațiilor intersectoriale între sectorul de mediu și alte ramuri economice.

Elaborarea unei legislații bazate pe *acquis-ul* UE în domeniul mediului ar ajuta țara să-și realizeze dorința de a se apropia de practicile UE. Aceasta nu înseamnă că schimbarea trebuie realizată de îndată iar valorile limită stricte sau cerințele celor mai bune tehnici disponibile (BTD) trebuie implementate imediat. Mai curând aceasta înseamnă că trebuie stabilite principiile iar subiecților reglementării trebuie să li se ofere o perioadă de tranziție, timp în care ei să poată implementa măsurile noi.

Fiecare schimbare a practicilor, prin introducerea unor cerințe noi sau prin îmbunătățirea practicii existente, necesită dezvoltarea unor competențe noi în cadrul autorităților de mediu, prin instruirea și perfecționarea cadrelor. Instruirea trebuie să fie, prin urmare, o componentă cheie a oricărei strategii de ameliorare.

Recomandarea 1.1

Reieșind din Planul de Acțiuni UE – Moldova (2005), Guvernul trebuie să recunoască protecția mediului ca fiind o prioritate națională. În acest scop, el trebuie să consolideze capacitatea autorităților de mediu și a organelor subordonate lor, la nivel național, regional și local astfel încât acestea să-și poată îndeplini funcțiile și să facă față în mod adecvat priorităților politicii de mediu .

Recomandarea 1.2

Guvernul trebuie să consolideze Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale astfel încât acesta să-și poată îndeplini funcții de bază cum ar fi implementarea prevederilor acordurilor internaționale în domeniul mediului sau colectarea, prelucrarea și diseminarea informației de mediu, inclusiv pregătirea raportului anual privind starea mediului și a altor rapoarte.

Recomandarea 1.3

Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale trebuie să folosească abordări noi în elaborarea legislației de mediu, inclusiv apropierea de elementele și principiile de bază ale legislației cadru a UE, și să găsească

posibilități de a crea punți între legile ecologice care tratează separat fiecare compartiment al mediului. Ministerul trebuie să se preocupe de elaborarea unor ghiduri, materiale explicative, coduri de bune practici și alte materiale informative asupra unor metode de lucru potrivite.

Vezi de asemenea recomandarea 2.1.

Recomandarea 1.4

Guvernul trebuie să asigure buna funcționare a Consiliului Național pentru Dezvoltare Durabilă și Reducerea Sărăciei, prin includerea Ministrului Ecologiei și Resurselor Naturale ca membru al acestui Consiliu, în scopul îmbunătățirii integrării aspectelor de mediu în alte politici sectoriale, cu preponderență în agricultură, energetică, industrie, dezvoltarea regională și transport.

Capitolul 2

MECANISMELE DE ASIGURARE A RESPECTĂRII LEGISLAȚIEI³

2.1 Introducere

Instrumentele principale de asigurare a respectării legislației sunt expertiza ecologică, sistemul autorizațiilor de mediu, controlul respectării cerințelor, instrumentele de constrângere și instrumentele de promovare. În mod normal, aceste elemente trebuie să constituie verigi ale unui singur proces de reglementare. Un asemenea mod de organizare este capabil să semnaleze apariția unor posibile disfuncționalități și permite ajustarea întregului sistem de reglementare, în caz de necesitate. Pentru ca acest proces să funcționeze în mod adecvat, factorii cheie sunt capacitatea de planificare strategică a autorității de control ecologic și capacitatea ei de a-și evalua performanțele. Analiza care urmează mai jos se bazează în mare parte pe informația (uneori incompletă sau contradictorie) obținută chiar de la autoritatea de control din Moldova.

2.2 Autoritatea de control de mediu: responsabilitățile, modul de organizare și capacitățile

Conform *Legii privind protecția mediului înconjurător* (1993), în Republica Moldova, autoritatea responsabilă de exercitarea controlului asupra respectării legislației în domeniul protecției mediului și folosirii resurselor naturale este Inspectoratul Ecologic de Stat (IES). IES este o subdiviziune autonomă a Ministerului Ecologiei și Resurselor Naturale (MERN), cu statut de persoană juridică. Inspectoratul este condus de un inspector șef care îi este subordonat direct ministrului.

Jurisdicția IES se extinde asupra domeniilor protecției aerului, apelor și solului, și asigurării utilizării raționale a resurselor minerale și biologice. Conform Regulamentului Inspectoratului Ecologic de Stat, responsabilitățile principale ale IES și ale unităților sale teritoriale includ:

- Expertiza ecologică de stat (EES) a obiectelor și activităților economice preconizate;
- Reglementarea impactului asupra mediului prin eliberarea autorizațiilor pentru emisiile în atmosferă, folosirea apei, deversarea apelor reziduale, eliminarea deșeurilor și tăierea arborilor;
- Controlul asupra respectării prevederilor referitoare la protecția mediului;
- Impunerea unor sancțiuni administrative pentru încălcarea legislației de mediu, inclusiv stoparea sau suspendarea oricărei activități economice desfășurate cu încălcarea prevederilor legislației ecologice, revendicarea compensațiilor pentru prejudiciile cauzate de încălcarea prevederilor legislației ecologice și aplicarea amenzilor.

IES are un aparat central cu subdiviziuni pentru sectoarele principale de protecție a mediului și funcții administrative (Tabelul 2.1) și patru agenții ecologice teritoriale⁴ (AET): Centru, la Chișinău, Nord, la Bălți, Sud, la Cahul și o agenție pentru Unitatea Teritorială Autonomă Gagauzia, la Comrat, ale căror structură organizațională corespunde, în linii generale, celei a aparatului central. Aparatul central al IES se ocupă de reglementarea instalațiilor industriale mari și supraveghează activitatea AET care, la rândul lor, se ocupă de expertiza ecologică, eliberarea autorizațiilor, monitorizare și inspectare prin intermediul serviciilor raionale (de exemplu, AET Centru - cea mai mare dintre cele patru, se sprijină pe 16 servicii ecologice). Serviciile raionale cooperează strâns cu autoritățile publice locale care, începând cu 2001 nu mai au persoane desemnate să se ocupe de problemele de mediu. Distribuirea responsabilităților între cele trei niveluri de

³ Prezentul capitol constituie o analiză a progreselor înregistrate în perioada de după primul Studiu de Performanțe în domeniul Protecției Mediului efectuat de UNECE în 1998.

⁴ Înainte de reforma administrativă din 2001, existau 12 AET, câte una în fiecare județ. Reforma administrativă a înlocuit județele cu 32 raioane.

organizare a autorităților de control ecologic nu este întotdeauna clară, și inspectorii înșiși menționează ineficiența economică a noii structuri de organizare, în comparație cu sistemul precedent care includea aparatul central și 12AET.

Tabelul 2.1: Inspectoratul Ecologic de Stat

Aparatul central

1	Direcția control sol, subsol, deșeuri, substanțe chimice
2	Direcția control resurse acvatice și aer atmosferic
3	Direcția expertiză ecologică de stat și autorizații de mediu
4	Direcția de combatere a braconajului și tăierilor ilicite
5	Direcția analiză fizico-chimică și metrologie a factorilor de mediu (laboratorul central)
6	Secția logistică și securitate ecologică *
7	Secția sisteme informaționale
8	Secția finanțe și evidență contabilă
9	Secția juridică
10	Secția resurse umane
11	Secția administrativă și protocol

*Notă: * Direcția supraveghează activitatea serviciilor ecologice specializate.*

Subdiviziunile teritoriale

1	<p>Agenția Ecologică **</p> <p>Secția reglementări, autorizații și informații</p> <p>Secția analiză fizico-chimică ***</p> <p>Secția juridică (Serviciul juridic)</p> <p>Serviciul resurse umane</p> <p>Serviciul ecologic raional</p> <p>Serviciul economico-ecologic, financiar și evidență contabilă</p> <p>Serviciul (postul) control ecologic al surselor mobile de poluare</p> <p>Serviciul aprovizionare și asistență tehnică</p> <p>Logistics and technical personnel Service</p> <p><i>Notă:</i></p> <p>** Agenția Ecologică funcționează cu statut de persoană juridică.</p> <p>*** Activează doar în cadrul Agențiilor Ecologice Sud și Nord</p>
2	<p>Serviciul Piscicol ^{e)}</p> <p>Secția protecție, ihtiologie și reglementare a pescuitului</p> <p>Secția financiară și evidență contabilă</p> <p>Secția administrativă, informații, monitoring și autorizații</p> <p>Serviciul raional de control și reproducere</p> <p><i>Notă: **** Serviciul Piscicol funcționează cu statut de persoană juridică.</i></p>
3	<p>Serviciul ecologic specializat *****</p> <p>Serviciul ecologic specializat Briceni</p> <p>Serviciul ecologic specializat Cahul</p> <p>Serviciul ecologic specializat Hîncești</p> <p>Serviciul ecologic specializat Ocița</p> <p>Serviciul ecologic specializat Ștefan Vodă</p> <p>Serviciul ecologic specializat Ungheni</p> <p><i>Notă: ***** Serviciile ecologice specializate funcționează ca secții și nu au statut de persoană juridică.</i></p>

Sursă: Inspectoratul Ecologic de Stat, 2005.

Notă: Toate cele patru subdiviziuni teritoriale (Nord, Centru, Sud și Găgăuzia) au o structură similară

În afară de aceasta, există șase posturi de control ecologic la frontieră (în comparație cu 60 de posturi în 1998) care, în cooperare cu autoritățile vamale, colectează taxele de import pentru carburanți și produsele ecologic periculoase, și controlează emisiile vehiculelor. Serviciul Piscicol (anterior, Inspectoratul Piscicol) de asemenea constituie o parte integrantă a IES, fiind responsabil de monitorizarea resurselor piscicole și de controlul activităților de exploatare a acestor resurse în bazinele râurilor Nistru și Prut.

În anul 2004 IES avea 411 angajați, față de 521 în 1998. Motivul principal al acestei reduceri de personal a fost reforma administrativă care a micșorat numărul AET. Reducerile de personal au afectat și aparatul central al IES. În prezent Inspectoratul are 264 inspectori (această categorie include atât personalul responsabil de eliberarea autorizațiilor cât și pe cel care se ocupă de activitățile de control ecologic), repartizați între subdiviziunile principale ale IES după cum este indicat în Tabelul 2.2. Serviciile raionale de obicei au câte trei inspectori cu responsabilități ce țin de controlul poluării aerului și apei; folosirea resurselor minerale; controlul poluării solurilor și deșeurilor; protecția florei și faunei sălbatice. Actualmente unui inspector îi revin circa 70 de unități economice supuse reglementărilor de mediu, un număr dublu față de 1998 (36 de unități per inspector). În viitorul apropiat se prevăd noi reduceri de personal, mai ales în aparatul central.

IES este finanțat din bugetul de stat doar în proporție de 60%, ceea ce abia dacă acoperă salariile angajaților. Aparatul central al IES obține resurse financiare adăugătoare din taxele colectate de posturile de control ecologic la frontieră, în timp ce AET depind în mare măsură de prestarea serviciilor plătite (prelevarea și analiza probelor), solicitate de întreprinderile industriale și efectuate de laboratoarele ecologice de stat, și de veniturile provenite din asistența acordată în pregătirea solicitărilor pentru expertiza ecologică și eliberarea autorizațiilor, și auditele de mediu. În 2004 veniturile din prestarea serviciilor cu plată s-au ridicat la circa 2.3 milioane lei (184 000 dolari SUA). Dacă folosirea laboratoarelor de stat în scopul automonitorizării întreprinderilor industriale este o practică acceptabilă, în cazul în care procedurile stabilite asigură o analiză imparțială a probelor, atunci prestarea directă a serviciilor de consultanță și audit către agenții economici supuși reglementării, creează un evident conflict de interese și trebuie eliminată. Inspectorii sunt ghidați în activitatea lor de Regulamentul și instrucțiunile IES, precum și de compendii legislative. Deși există manuale operaționale pentru inspectori elaborate în 1999 și 2002, cu sprijinul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) și Băncii Mondiale, respectiv, acestea nu sunt folosite. În prezent nu există un program special de instruire a inspectorilor.

Tabelul 2.2: Personalul Inspectoratului Ecologic de Stat (IES) în anul 2004

Subdiviziunea	Numărul de inspectori	Total persoane
Total	264	411
Aparatul Central IES	48	90
AET Centru (inclusiv unitățile raionale)	78	114
AET Nord (inclusiv unitățile raionale)	50	80
AET Sud (inclusiv unitățile raionale)	21	36
AET Gagauz Yeri	8	10
Serviciul piscicol	19	31
Posturile de control ecologic la frontieră	40	50

Sursă : Inspectoratul Ecologic de Stat, 2005.

Este important, ca minimum, să fie menținut numărul existent de angajați în cadrul IES și să se facă eforturi sistematice pentru îmbunătățirea calificării personalului, prin intermediul unor cursuri de instruire organizate cu regularitate și prin angajarea unor specialiști noi. Pentru a spori eficiența și transparența activității Inspectoratului, este nevoie de perfecționarea cadrelor, în special în domenii ca managementul datelor și comunicarea internă și externă. Echipamentul nou este un alt element foarte necesar, însă acesta trebuie procurat în baza unor priorități clar stabilite în strategia de dezvoltare a IES.

2.3 Expertiza ecologică

Legea privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător (1996, cu ultimele modificări în 2003) stabilește cadrul juridic pentru evaluarea de mediu. Țara este de asemenea parte (din 1993) la Convenția Espoo privind evaluarea impactului asupra mediului în context transfrontalier (în vigoare din 1997) ceea ce o obligă să înștiințeze țările vecine referitor la toate proiectele economice de anvergură care ar putea avea un impact ecologic transfrontalier considerabil.

Expertiza ecologică de stat este o procedură obligatorie pentru toate proiectele de dezvoltare cu un potențial impact ecologic, indiferent de amploarea lor, precum și pentru programe, strategii și politici noi cu implicații ecologice (ultimele corespund noțiunii de evaluare strategică de mediu, vezi mai jos în această secțiune). EES a proiectelor de dezvoltare este efectuată de aparatul central al IES sau de AET⁵, în dependență de impactul ecologic potențial al proiectului, în coordonare cu Ministerul Sănătății și Protecției Sociale, Ministerul Economiei și Comerțului, Agenția pentru Dezvoltare Regională și Serviciul Standardizare și Metrologie. În cazul proiectelor de construcții în zonele sanitare amplasate în jurul localităților este nevoie de consultarea opiniei publice. Începând cu 1999, beneficiarul plătește o taxă pentru EES, cea mai mare parte a veniturilor ajungând la bugetul de stat, iar o parte mai mică la IES, pentru a acoperi parțial costurile administrative ale acestuia.

Totodată, pentru noile obiecte și activități care pot afecta radical mediul înconjurător Legea cere o evaluare a impactului asupra mediului (EIM). Lista obiectelor și activităților supuse în mod obligatoriu EIM este prezentată în anexa la Lege și cuprinde sectoarele industriale principale (cu limite definite ale capacității de producție), complexele agroindustriale animaliere, prizele de apă și stațiile de epurare a apelor reziduale mari, instalațiile și rampele de gestionare a deșeurilor, sistemele de irigare și bazele militare. Beneficiarul trebuie să elaboreze o *declarație cu privire la impactul asupra mediului înconjurător*, suportând cheltuielile necesare, pe care trebuie să o prezinte autorității de mediu relevante, autorităților publice locale și altor autorități guvernamentale implicate. Ulterior autoritățile locale trebuie să informeze populația despre instituirea unei perioade de 30 de zile pe parcursul căreia documentația EIM poate fi consultată și comentată (cu posibilitatea organizării unei audieri publice).

Dreptul publicului de a participa la evaluarea de mediu este de asemenea asigurat prin așa-numita “expertiză ecologică obștească” (EEO) în cadrul căreia cetățenii și organizațiile non-guvernamentale pot avea acces la, discuta și comenta studiul EIM și alte părți ale documentației de proiect, precum și pot formula concluzii („avize”) cu caracter de recomandare care pot fi publicate în presă și folosite ca o contribuție la EES. Foarte puține EEO sunt efectuate la nivel central (una pe an, în medie) și ceva mai multe la nivel local, calitatea lor fiind considerată nesatisfăcătoare de IES (vezi Capitolul 3 privind informarea, participarea publicului și educația ecologică).

Conform procedurii stabilite, EES examinează (într-un termen de 45–90 zile) documentația de proiect⁶ declarația cu privire la impactul asupra mediului (în cazurile când EIM este necesară), concluziile EEO și comentariile parvenite din partea autorităților implicate și a publicului. Urmare a examinării documentației prezentate este întocmit un aviz general care conține decizia cu privire la acceptarea sau respingerea documentației. Decizia EES poate fi atacată în instanța de judecată. Avizul general al EES servește drept bază pentru eliberarea autorizațiilor de mediu. În anul 2004, IES a efectuat expertiza ecologică de stat a 393 de proiecte (cu 52% mai multe decât în 1998), din care 168 au fost realizate de aparatul central. Documentația proiectelor examinate anterior de EES practic niciodată nu mai este folosită de IES în activitățile sale de autorizare și inspecție.

Primul SPM al Republicii Moldova a recomandat sporirea participării publicului în procesul evaluării de mediu. Această recomandare nu a fost implementată în totalitate. În pofida adoptării în 2001 a

⁵ Proiectele instalațiilor care urmează a fi conectate la rețeaua existentă de alimentare cu apă și canalizare sunt de obicei examinate de AET.

⁶ EES este efectuată după ce a fost alocat terenul de amplasare a obiectului (cu aprobarea scrisă a IES) și a fost eliberată autorizația de construcție. Beneficiarul este obligat (în acord cu Convenției de la Aarhus, ratificată de Moldova, și conform Legii privind principiile urbanismului și amenajării teritoriului din 1996) să-i înștiințeze pe locuitorii din preajmă cu o lună înainte de alocarea terenului, dar această cerință practic niciodată nu este îndeplinită.

Regulamentului privind antrenarea publicului în elaborarea și adoptarea deciziilor de mediu, IES nu manifestă nici o inițiativă în ceea ce privește solicitarea comentariilor publicului în procesul EES și, de regulă, nu ia în considerare concluziile EEO. Pe de altă parte, beneficiarii nu au obiceiul să aducă conținutul documentației de proiect la cunoștința publicului, invocând secretul comercial.

La Conferința V Ministerială “Un mediu pentru Europa” din 2003, Moldova a semnat Protocolul privind evaluarea strategică de mediu (ESM) la Convenția Espoo. PNUD elaborează un manual privind implementarea ESM, care urmează să fie finalizat la sfârșitul anului 2005. Acesta se va referi la domeniul de aplicare, responsabilitățile, procedura și metodologia ESM. În același timp, Direcția Prevenirea Poluării Mediului a MERN efectuează evaluări ale programelor și strategiilor guvernamentale care ar putea avea un impact asupra mediului, conform unei metodologii ce nu corespunde practicilor și standardelor internaționale pentru evaluările strategice de mediu. Mai mult, aceste evaluări nu au un caracter sistematic și de obicei se limitează la verificarea prezenței unei secțiuni cu privire la aspectele de mediu în documentul programatic respectiv. Exemplele recente de strategii evaluate includ programul privind dezvoltarea surselor de energie renovabilă și schema națională de amplasare a depozitelor de produse petroliere și a stațiilor de alimentare cu benzină.

2.4 Sistemul autorizațiilor de mediu

În prezent IES eliberează autorizații pentru utilizarea specială a apei (captarea apei și deversarea apelor reziduale în bazinele acvatice)⁷, emisiile în atmosferă și tăierea arborilor⁸. Autorizațiile pentru stațiile de epurare cu capacitatea de peste 400 m³/zi sau pentru captarea apelor subterane în volum de peste 1 milion m³/an sunt eliberate de aparatul central al IES, iar reglementarea instalațiilor cu un volum mai redus al efluenților este efectuată de AET. O abordare similară se aplică și în eliberarea autorizațiilor pentru emisiile în atmosferă. În 2004 au fost eliberate în total 1604 autorizații ecologice, inclusiv 842 pentru emisiile în atmosferă, 116 pentru folosirea apei și deversarea apelor reziduale și 646 pentru tăierea arborilor.

Deși *Legea privind deșeurile de producție și menajere* (1997) prevede că depozitarea și eliminarea deșeurilor se face în baza unei autorizații, în practică IES nu le eliberează, astfel creându-se un vid de reglementare în domeniul gestionării deșeurilor. Deșeurile industriale netoxice sunt evacuate la gunoștile municipale, unde se amestecă cu deșeurile menajere, cu aprobarea scrisă (ceea ce nu reprezintă o autorizație) a Centrului de Medicină Preventivă (o subdiviziune a Ministerului Sănătății și Protecției Sociale) și a serviciului raional al AET. Deșeurile toxice sunt stocate pe terenul întreprinderilor, fără autorizație, dar operatorii sunt obligați să raporteze cu privire la cantitățile deșeurilor și să achite taxe de poluare pentru ele, în baza a trei categorii de toxicitate. Operatorii poligoanelor de depozitare a deșeurilor, incineratoarelor de deșeuri și vehiculelor de transportare a deșeurilor trebuie să primească licențe pentru aceste activități de la Centrele de Medicină Preventivă.

În prezent nu există formulare standard de solicitare a autorizațiilor ecologice. Solicitățile sunt de obicei pregătite nemijlocit de întreprinderi sau de un institut de cercetare sau o companie privată contractată. Personalul IES de asemenea acordă consultații solicitanților, gratuit sau cu plată (în ultimul caz apare un potențial conflict de interese). Funcțiile de eliberare a autorizațiilor și de control asupra respectării condițiilor stipulate în ele sunt îndeplinite de diferite Direcții din cadrul IES, atât la nivel central, cât și la nivel regional, dar această distribuție a sarcinilor nu există la serviciile raionale ale AET care dispun de un număr foarte limitat de personal.

Pentru instalațiile noi sau renovate, autorizațiile sunt eliberate urmând decizia pozitivă a EES. Eliberarea autorizațiilor pentru folosirea apei /deversarea apelor reziduale trebuie să fie acordată cu Concernul Republican pentru Gospodărirea Apelor “Apele Moldovei” (pentru captarea apelor de suprafață), cu Agenția pentru Geologie “AGeoM” (pentru captarea apelor subterane) și cu Centrul de Medicină Preventivă.

⁷ Instalațiile autorizate pentru deversarea apelor reziduale sunt de obicei stațiile de epurare ale întreprinderilor Apa Canal, odată ce toate întreprinderile industriale sunt conectate (cu sau fără epurare prealabilă) la sistemele publice de canalizare și prin urmare nu necesită autorizații pentru efluenți. Calitatea apelor uzate industriale deversate în sistemul de canalizare este reglementată de întreprinderile Apa Canal.

⁸ Vezi Capitolul 7 pentru descrierea reglementărilor ecologice în sectorul silvic.

Eliberarea autorizațiilor pentru emisiile în atmosferă nu necesită acordul altor părți. Autoritățile locale și reprezentanții publicului nu sunt implicați oficial în procedura de autorizare.

Partea principală a oricărei autorizații pentru emisiile în atmosferă sau deversarea apelor uzate este lista valorilor emisiilor/deversărilor limită admisibile (ELA/DLA) ale substanțelor poluante propuse de solicitant și aprobate de IES. Pentru sursele mari de poluare a aerului, autorizate la nivel central, precum și pentru toate sursele de deversare a apelor reziduale, aceste ELA/DLA sunt calculate astfel încât să nu fie depășite concentrațiile maxime admisibile (CMA) ale poluanților respectivi în mediul natural receptor. În cazul emisiilor în atmosferă, pentru instalațiile care nu sunt capabile să corespundă acestor ELA, sunt stabilite "limite temporare", de obicei la nivelul emisiilor efective, și se convine asupra unui program de măsuri pentru ameliorarea situației. Pentru sursele mai mici de poluare a aerului, autorizate la nivelul AET, ELA sunt stabilite în baza inventarierii emisiilor (efectuată o dată la cinci ani sau atunci când au loc schimbări în procesul de producție) sau a rezultatelor controlului instrumental al respectării cerințelor, alegându-se valoarea mai mică dintre cele două.

Autorizațiile nu includ prevederi în ceea ce privește autocontrolul, măsurile de pregătire și răspuns în situațiile excepționale, eficiența folosirii resurselor sau măsurile ce trebuie luate după închiderea întreprinderilor. Revizuirea condițiilor autorizației înainte de data reînnoirii ei poate fi inițiată de instanța care a emis-o, în cazul modificării cerințelor de reglementare, sau de către operator, în cazul introducerii unor schimbări considerabile în procesul de producție.

Autorizațiile sunt eliberate fără plată (din 2004), fiind valabile pe un termen de 3 ani pentru emisiile în atmosferă (în cazul ELA temporare, doar pe un an) și pe 2 ani pentru deversarea apelor reziduale. Nu există limită de timp stabilită pentru eliberarea autorizațiilor de mediu dar de obicei autoritățile care le eliberează acordă foarte puțin timp pentru analiza conținutului lor.

Nu toate întreprinderile care au surse de poluare respectă cerința legală de a lucra doar în baza unei autorizații de mediu. Chiar și dintre instalațiile cu impact ecologic considerabil, care sunt reglementate de aparatul central al IES, doar mai puțin de jumătate (după estimările unor membri ai IES, doar 10-15%) posedă autorizația corespunzătoare pentru "utilizarea specială a apei". Instalațiile care nu dispun de autorizația necesară sunt amendate dacă ajung să fie inspectate. Situația este considerabil mai bună în ceea ce privește autorizarea surselor de poluare a aerului. Deși nu există un registru național al autorizațiilor de mediu, informația respectivă este păstrată în dosarele AET (se planifică trecerea la dosare electronice).

În concluzie, sistemul autorizațiilor de mediu din Moldova este implementat într-o manieră aproximativă, nu ia în considerare impactul global al instalațiilor asupra mediului înconjurător, și pune accentul pe soluții tehnologice orientate spre combaterea poluării unui singur compartiment al mediului și la sfârșitul ciclului de producție, și mai puțin spre prevenirea poluării. ELA/DLA, calculate astfel încât să corespundă standardelor de calitate în mediul receptor (care adesea sunt nerealiste), nu reușesc să joace rolul de instrument economic al asigurării respectării legislației și uneori sunt impracticabile din punct de tehnic. Cerințele și procedurile de autorizare nu sunt proporționale impactului ecologic al instalațiilor: nu există aproape nici o diferență în abordarea surselor mici și a celor mari. Reglementarea unui număr impunător de instalații, mari și mici, care trebuie să-și reînnoiască destul de frecvent autorizațiile, pune o povară administrativă grea asupra puținilor angajați care se ocupă de această problemă la IES.

Personalul IES în general înțelege necesitatea introducerii sistemului autorizațiilor de mediu integrate pentru întreprinderile industriale mari, în cadrul procesului de convergență cu legislația de mediu a Uniunii Europene, în special cu Directiva privind Prevenirea și Controlul Integrat al Poluării (IPPC). Pe parcursul ultimilor ani au fost întreprinse câteva tentative de a studia posibilitatea și de a planifica trecerea la sistemul autorizațiilor integrate. De exemplu, în 2000-2001 un proiect finanțat de Comisia Europeană privind procesul de aproximare a legislației naționale la legislația UE, a elaborat o strategie și recomandările respective în acest sens, iar în 2001-2002, a fost implementat un alt proiect finanțat de UE privind aproximarea legislației de mediu în țările din vestul CSI. Inspirat de aceste două proiecte, un grup compus din funcționari de la Ministerul Ecologiei și experți locali a elaborat în 2001 un proiect de lege privind autorizațiile de mediu integrate ("Cu privire la reglementarea activităților economice și sociale cu impact ecologic"). Totuși proiectul nu a fost încadrat în contextul schimbărilor legislative necesare pentru a permite

funcționarea sistemului nou; el s-a ciocnit de opoziția diferitor grupuri de interese și, în consecință, nu a fost aprobat de Guvern.

În scopul atingerii obiectivelor stabilite de *Planul de Acțiuni UE – Republica Moldova* din 2005, trebuie să fie reluate eforturile de apropiere treptată de abordarea din Directiva IPPC a UE care “*urmează să constituie un scop pe termen lung în domeniul prevenirii și controlului poluării*”, după cum a fost recomandat în primul Studiu de Performanțe din 1998. Pentru a diminua impactul costurilor acestei schimbări asupra industriei existente, este necesară o trecere treptată la noul sistem (de până la 10 ani).

În același timp, odată cu elaborarea unui sistem de autorizații integrate pentru reglementarea obiectelor industriale mari, va trebui introdus un regim corespunzător de autorizare pentru reglementarea instalațiilor ce nu sunt acoperite de autorizațiile integrate, inclusiv reguli generale obligatorii, specifice fiecărui sector industrial, de rând cu o simplă înregistrare pentru instalațiile cu un impact ecologic nesemnificativ. Totodată, sistemul standardelor de calitate a mediului va trebui de asemenea reformat pentru a reflecta obiective de mediu realiste și acceptabile din punctul de vedere al costurilor (vezi Recomandarea 3.1).

2.5 Activitățile de control și raportare

Întreprinderile trebuie să prezinte rapoarte anuale cu privire la emisiile în atmosferă, deversarea apelor reziduale și generarea deșeurilor. Doar foarte puține dintre ele pot efectua măsurarea acestora cu mijloace tehnice proprii. În prezent doar două centrale electrice de termoficare din Chișinău dispun de capacitatea de a efectua automonitorizarea instrumentală în mod independent. Alte întreprinderi contractează laboratoare ecologice de stat pentru a preleva și analiza probe de control, dar cea mai mare parte dintre ele se limitează la estimarea parametrilor reglementați în baza volumului materiei prime folosite și a parametrilor proceselor tehnologice.

Forma de raportare actuală cu privire la emisiile în atmosferă indică volumul total (în tone pe an) emis de toate sursele pentru fiecare parametru; deversările apelor reziduale sunt raportate separat pentru fiecare sursă. Rapoartele anuale sunt expediate la AET și la biroul local de statistică (rapoartele privind deversarea apelor reziduale mai sunt trimise și la “Apele Moldovei”). În cazul producerii unui accident, întreprinderea trebuie să înștiințeze imediat AET, dar informația privind emisiile poluante accidentale nu este raportată separat, ci este inclusă în raportul anual. Datele raportate sunt accesibile pentru publicul general, la cerere.

Prelevarea și analiza probelor pentru controlul emisiilor sunt efectuate cu ajutorul unei rețele de laboratoare: cel central din Chișinău și altele mai mici din Bălți, Cahul, Otaci și Ungheni (laboratorul din Căușeni a fost închis recent din cauza lipsei de finanțare). Doar laboratoarele din Chișinău și Bălți pot analiza probe din toate cele trei compartimente ale mediului (Tabelul 2.3). Laboratoarele activează atât conform planului de lucru al Inspectoratului, cât și în baza contractelor încheiate cu întreprinderile.

Tabelul 2.3: Activitatea laboratoarelor Inspectoratului Ecologic de Stat, 2004

Laborator	Numărul personalului tehnic				Numărul probelor analizate		
	Aer	Apă	Sol	Total	Aer	Apă	Sol
Chișinău	5	4	4	13	5,057	409	605
Bălți	3	3	2	8	553	418	706
Cahul	..	3	1	4	..	132	196
Ungheni	1	1	..	2	105	64	..
Otaci	..	2	..	2	..	246	..

Sursă: Inspectoratul Ecologic de Stat, 2005.

În ansamblu, în pofida calificării înalte a personalului, laboratoarele IES nu prea au capacitatea necesară pentru a sprijini activitatea Inspectoratului. Personalul laboratoarelor IES este salarizat din bugetul de stat, în schimb nu sunt alocate mijloace financiare pentru recoltarea probelor, reagenți chimici, întreținerea și modernizarea instrumentelor din dotare. Ca rezultat, echipamentul analitic din toate laboratoarele este extrem de învechit iar activitățile ce țin de recoltarea probelor sunt reduse la minimum. Majoritatea laboratoarelor IES pot monitoriza doar un număr limitat de substanțe din gama parametrilor specificați în

autorizații, iar capacitatea lor este suficientă pentru a acoperi doar 15-20% din instalațiile industriale. Nici unul din laboratoare nu este dotat corespunzător pentru a analiza în mod adecvat micropoluantii organici din probele de apă, aer și sol, cu excepția laboratorului central din Chișinău care poate analiza pesticidele și BPC. Doar laboratorul central este dotat cu aparatele necesare pentru analiza metalelor grele. Laboratoarele mai mici continuă să folosească metodele analitice din perioada Uniunii Sovietice. Cu toate că în 2001 toate cele cinci laboratoare ale IES au trecut cu succes procedura de acreditare, aspectele ce țin de asigurarea și controlul calității mai trezesc îndoieli. Ca rezultat, datele analizelor de laborator prezentate de IES ca probe în procesele din instanță sunt adesea contestate de către acuzați.

Inspecțiile pot fi planificate sau neplanificate. Conform unei hotărâri a guvernului din aprilie 2003, este permisă *o singură inspecție planificată pe an la aceeași întreprindere* și aceasta trebuie să fie aprobată de directorul AET (de asemenea există o listă de instalații care nu trebuie să fie inspectate deloc, din motive de confidențialitate comercială și securitate). Această măsură a fost determinată de dorința de a proteja întreprinderile de intervenții excesive din partea agențiilor de reglementare, dar în practică a complicat considerabil accesul Inspectoratului la instalațiile supuse reglementării. Inspecțiile neplanificate pot fi efectuate în baza informațiilor privind accidente produse sau a reclamațiilor.

În cadrul inspecțiilor, se dă prioritate instalațiilor mai mari, întreprinderile mici fiind inspectate foarte rar. În 2004, au fost inspectate 2851 instalații în legătură cu emisiile în atmosferă și 3283, în legătură cu utilizarea apei și deversările poluante. IES nu a putut indica numărul exact al instalațiilor inspectate pe plan național odată ce raportarea este efectuată în mod separat de către fiecare inspector specializat. La fel nu este clar care este cota inspecțiilor inopinate în numărul total de inspecții. În raionul Orhei sunt inspectate anual circa 500 de instalații, o treime din inspecții fiind neplanificate.

Un element obligatoriu al unei inspecții curente constă în verificarea faptului dacă întreprinderea dispune de o autorizație de mediu valabilă și dacă respectă condițiile stipulate în ea. Inspectorul verifică documentația necesară precum și procesul tehnologic și datele de producție. Dacă consideră necesar, inspectorul poate preleva și analiza probe de gaze emise sau ape reziduale, deși echipamentul adecvat pentru aceasta lipsește adesea. Dacă inspectorul constată (prin analize sau calcule) depășirea ELA/DLA, peste un timp pot urma și alte inspecții. Rapoartele asupra inspecțiilor sunt păstrate sub formă de dosare sau în format electronic la sediul AET timp de 5 ani.

Inspecțiile sunt efectuate de către inspectorii AET și cei de la serviciile raionale, specializați în diferite componente de mediu, cu participarea ocazională a specialiștilor din aparatul central al IES. În situații complexe (instalații mari cu un impact considerabil asupra mediului), inspecțiile sunt efectuate de către AET în comun cu specialiști din aparatul central al IES, Centrul de Medicină Preventivă și uneori cu experți de la institute de cercetare sau proiectare. Deși în trecut majoritatea inspecțiilor erau organizate pe componente de mediu separate, limitările recente impuse asupra numărului inspecțiilor a determinat frecvența mai mare a inspecțiilor integrate (în cadrul cărora un inspector verifică respectarea legislației în mai multe componente a mediului). Informațiile din rapoartele de inspectare sunt înregistrate de AET, dar nu sunt raportate aparatului central al IES (în schimb, sunt incluse în indicatorii numerici generali care sunt încadrați în rapoartele lunare ale AET, Secțiunea 2.7).

Eficiența activității inspectorilor depinde în mare măsură de schimbul de informații din cadrul Inspectoratului, precum și cu alte instituții guvernamentale, cu întreprinderile și cu publicul general. Spre regret, în pofida recomandărilor recentului proiect al Băncii Mondiale "Consolidarea capacității de control și supraveghere a Inspectoratului Ecologic de Stat" în vederea instituirii unui sistem informațional eficient și comod pentru utilizator în acest domeniu, nu s-a întreprins mare lucru în această privință. IES primește un volum mare de informații cu privire la întreprinderile poluatoare, prin intermediul rapoartelor de mediu și statistice, dar le administrează într-un mod ineficient. Nici MERN nu folosește prea des aceste informații în luarea deciziilor.

2.6 Instrumentele de constrângere

IES dispune de împuterniciri serioase în ceea ce privește impunerea cerințelor legale, având la dispoziție un șir de instrumente de constrângere, inclusiv:

- Prescripții obligatorii de lichidare a faptelor de nerespectare a legislației ecologice;
- Amenzi pentru nerespectarea cerințelor legale;
- Inițierea proceselor judiciare pentru compensarea prejudiciilor;
- Sistarea funcționării instalației.

Decizia cu privire la tipul de sancțiuni care trebuie aplicate depinde de caracterul și de nivelul încălcării normelor ecologice. Dacă în timpul unei inspecții a fost descoperită o încălcare a normelor ecologice, aceasta nu implică, de obicei, aplicarea imediată a sancțiunilor. Dacă delictul este nesemnificativ și poate fi remediat ușor, inspectorul întocmește un raport de inspecție, indicând măsurile necesare pentru corectarea situației, și le explică administratorilor instalației termenii răspunderii personale pentru neîndeplinirea lor.

În cazul unor încălcări mai serioase, este întocmit un proces verbal în care se indică natura încălcării legislației și sancțiunile respective, care mai apoi este expediat la o instanță judecătorească care urmează să aplice penalizarea respectivă. Dacă întreprinderea depășește ELA/DLA stipulate în autorizația de mediu sau are loc o poluare accidentală, operatorul trebuie să plătească o sumă calculată pentru presupusul prejudiciu adus mediului, care se bazează pe gradul de depășire a ELA/DLA. Dacă încălcarea normelor de mediu continuă să cauzeze prejudicii ecologice considerabile, inspectorii IES au dreptul să suspende funcționarea instalației până la înlăturarea încălcării. În Moldova nu există practica urmăririi penale pentru încălcări ale normelor ecologice.

Instrumentele de constrângere folosite cel mai frecvent sunt procesele verbale cu privire la încălcare, cu stabilirea amenzilor respective (în 2004 au fost eliberate 11 513 procese verbale). Cel mai rar aplicate au fost hotărârile de sistare a activității (86 cazuri în 1998, 149 în 2004). Amenzile pentru încălcarea legislației în domeniul resurselor acvatice sunt aplicate direct de IES, conform modificărilor din 2001 ale *Codului contravențiilor administrative*. Amenzile pentru toate celelalte tipuri de încălcări ecologice trebuie să fie stabilite de către instanța de judecată, în baza procesului verbal privind încălcarea dat de Inspectorat. Daunele pentru prejudiciile aduse mediului de asemenea pot fi stabilite doar de către instanța de judecată.

Necesitatea unei acțiuni judiciare pentru stabilirea penalizărilor administrative împiedică aplicarea eficientă a reglementărilor de mediu. Procedura judiciară durează mult și de obicei rezultă în impunerea unor penalizări minime. În 2004, pe baza a 9710 procese verbale privind încălcarea normelor ecologice trimise în instanțele de judecată, au fost emise sentințe doar în 6188 cazuri (64%). Dintre acestea, în 4639 de cazuri contravenienții au fost amendați (suma medie a amenzii este de 50 lei sau 4 dolari SUA), în 1289 cazuri instanța s-a limitat la emiterea unui avertisment, 224 cazuri au fost respinse, iar 36 au fost returnate la Inspectorat întrucât nu erau pregătite în mod corespunzător. Toleranța judecătorilor față de contravenienții din domeniul mediului se datorează parțial lipsei specialiștilor juriști la IES și, prin urmare, pregătirii necorespunzătoare a cazurilor înaintate în instanță. Judecătorii nu au experiență în chestiunile de mediu și adesea pun pe seama inspectorilor povara prezentării dovezilor. Un alt impediment este lipsa procedurilor judecătorești specifice cazurilor de încălcare a legislației de mediu.

Ca rezultat, cota penalităților plătite efectiv este foarte redusă: în 2004 au fost încasate doar 49% din amenzile impuse și 24% din sumele de compensare a daunelor (în 1998 s-au colectat doar 3% din sumele de compensare a prejudiciului de mediu). După emiterea hotărârii judecătorești privind plățile pentru compensarea prejudiciului adesea este foarte dificil de a obține executarea sentinței iar IES este nevoit să sesizeze Procuratura pentru a face întreprinderile să plătească (în 2004 au fost 63 astfel de cazuri).

În general, cele două tipuri de penalizări folosite actualmente cel mai frecvent de către Inspectorat (amenzile și compensarea prejudiciului) sunt nu doar prea mici, dar și ineficient administrate, neavând efectul scontat de descurajare asupra potențialilor contravenienți.

2.7 Susținerea și promovarea respectării legislației de mediu

IES nu dispune de un program special de susținere a respectării legislației, destinat sectorului industrial. Se consideră că obținerea informației privind noile cerințe de reglementare în domeniul mediului este o obligație a întreprinderilor industriale înseși. Una din sursele de informare de acest gen sunt publicațiile editate de IES și MERN (de exemplu, culegeri de legi și acte normative din domeniul mediului, instrucțiuni

privind evaluarea de mediu și ghiduri pentru inspectorii ecologici). Anterior conducerea IES a examinat posibilitatea organizării unor seminare de informare periodice pentru sectorul industrial, dar nu a avut resurse suficiente pentru a realiza acest lucru. IES consideră că activitatea sa principală în domeniul promovării respectării legislației de mediu o constituie consultațiile cu plată acordate operatorilor instalațiilor industriale, în special în timpul vizitelor pe teren (în 2004 au fost înregistrate peste 6 000 de astfel de acțiuni de asistență).

IES are o secție de informații care joacă rolul de legătură între Inspectorat și publicul general. Secția soluționează până la 90% din reclamațiile adresate MERN. IES mai utilizează pentru difuzarea informațiilor cu privire la activitatea sa și pentru promovarea respectării prevederilor ecologice (de exemplu, prin nominalizarea întreprinderilor care comit încălcări repetate), mass media naționale și locale (ziare, TV și radio), precum și buletinele informative editate de MERN și publicațiile ONG. IES de asemenea publică și difuzează un raport de activitate anual.

IES cooperează cu ONG-urile de mediu. Activitățile comune includ nu numai organizarea acțiunilor de sădare a copacilor, de curățare a spațiilor verzi și a malurilor râurilor de gunoaie, dar și consultații publice oficiale și neoficiale cu privire la noile proiecte de dezvoltare care stârnesc îngrijorarea publicului (de exemplu, stațiile de alimentare cu benzină, incineratoarele de deșeuri periculoase). În comun cu alte subdiviziuni ale MERN și cu Centrul Regional de Mediu, IES a elaborat și a publicat un Ghid ecologic pentru autoritățile locale care descrie cele mai bune practici de management ecologic la nivelul comunităților. Serviciile raionale ale AET se implică în educația ecologică (de exemplu, la Orhei serviciul ecologic planifică să creeze un centru de educație ecologică), mai ales după ce autoritățile locale și-au pierdut funcțiile lor în domeniul protecției mediului.

Eforturile de promovare a respectării prevederilor legale trebuie amplificate prin a) organizarea seminarelor și programelor de instruire pentru managerii întreprinderilor, pentru a discuta cerințele în domeniul mediului, problemele care apar în legătură cu acestea și măsurile necesare pentru a le respecta, b) promovarea introducerii sistemelor de management ecologic în industrie și c) continuarea lucrului cu ONG-urile pentru a crea un sprijin public activităților de asigurare a respectării legislației ecologice.

2.8 Planificarea strategică și evaluarea performanțelor

Prioritățile IES sunt stabilite pe baza evaluării activității Inspectoratului pe parcursul perioadei anterioare de raportare. IES elaborează un program anual de activități care este aprobat de MERN. În baza acestui program anual, sunt elaborate planuri trimestriale și lunare de lucru, axate pe anumite compartimente ale mediului sau pe anumite ramuri industriale cu probleme ecologice deosebit de serioase. AET urmează aceeași procedură. Planurile de activitate la nivel de raion sunt coordonate cu consiliile raionale. În afară de aceasta, aparatul central al IES include în planurile sale anuale prevederea de susținere metodologică a AET și de supraveghere a implementării programelor ecologice locale. Totuși, IES nu are o strategie care ar stabili prioritățile în domeniul asigurării respectării legislației de mediu.

IES nu dispune de informații sistematice referitor la întreprinderile supuse reglementării. Nu există o bază de date națională a instalațiilor reglementate, iar inventarierea detaliată a surselor de poluare la nivel de raion, finalizată în 2003, a fost făcută pe suport de hârtie și are aspectul unui document voluminos și dificil de folosit. În unele raioane (de exemplu, Orhei), bazele de date privind sursele locale de poluare sunt păstrate în format electronic.

Agențiile teritoriale prezintă în mod sistematic dări de seamă către aparatul central al IES. De obicei, este vorba despre rapoarte concise săptămânale și lunare și rapoarte complexe trimestriale, semestriale și anuale, precum și de înștiințarea imediată cu privire la incidentele cu impact ecologic considerabil din cadrul jurisdicției lor.

Performanțele Inspectoratului sunt evaluate în baza a 52 de indicatori de activitate. Datele privind acești indicatori sunt centralizate de AET, raportate sistematic către aparatul central și păstrate în baza de date statistice a IES. Unii din acești indicatori sunt prezentați în Tabelul 2.4. În afară de aceștia, există și alți

indicatori ai activității, de exemplu, numărul de autorizații ecologice emise și EES efectuate, diverse tipuri de documente pregătite sau volumul taxelor de poluare colectate.

Tabelul 2.4: Indicatorii principali ai activității Inspectoratului Ecologic de Stat în anii 1998 și 2004 *)

Indicatorii	1998	2004
Număr inspecții **)	15,567	18,577
Număr contravenienți	7,245	10,843
Număr procese verbale întocmite	7,245	11,513
Amenzi aplicate, lei	33,977	319,280
Amenzi colectate, lei	14,860	155,606
Valoarea procese intent. de compens. a prejud. le	2,029,741	1,083,083
Valoarea prejudiciului încasată, lei	62,430	262,714
Număr instalații cu activitate sistată temporar	86	149
Număr reclamații publice examinate	1,080	1,419

Sursă: Rapoartele anuale de activitate ale Inspectoratului Ecologic de stat pe 1998 și 2004.

Notă:

*) Valorile monetare sunt date în lei moldovenești, fără ajustare la rata inflației. Rata medie anuală de schimb leu / dolar SUA în 1998 era de 5.37 iar în 2004 de 12.33 lei per USD.

**) Numărul inspecțiilor nu trebuie confundat cu numărul instalațiilor inspectate întrucât sistemul admite posibilitatea unui calcul dublu, atunci când câțiva inspectori specializați vizitează o instalație, fiecare prezentând un raport propriu cu privire la inspecție

Asemenea indicatori de activitate nu oferă o bună înțelegere a eficacității eforturilor de aplicare a legislației, întrucât este imposibil de stabilit rata reală de respectare a prevederilor legale. De asemenea, nu este clar cum sunt folosiți acești indicatori pentru a evalua și corecta planurile pe termen scurt ale IES. Accentul prea apăsător pus pe indicatorii de activitate nu le oferă inspectorilor nici un stimul pentru a se angaja în activități de promovare a respectării legii.

La nivel oficial, datele cu privire la calitatea mediului nu sunt folosite ca un indicator al performanțelor Inspectoratului. Totuși, asemenea date sunt pe larg incluse în rapoartele anuale ale AET. Aceasta creează baza corespunzătoare pentru folosirea lor ulterioară în evaluarea performanțelor IES.

2.9 Concluzii și recomandări

Sistemul autorizațiilor de mediu se bazează în continuare pe reglementarea fiecărui compartiment de mediu în parte, ceea ce complică respectarea legislației, plasând o povară administrativă grea pe agențiile ecologice și pe întreprinderile supuse reglementării și creând dificultăți pentru participarea publicului. Numărul mari de substanțe supuse reglementării și regulile uniforme de autorizare aplicate tuturor întreprinderilor, indiferent de mărimea și impactul lor, complică controlul respectării și aplicarea cerințelor autorizațiilor. Asemenea dificultăți ar putea fi soluționate odată cu adoptarea unui sistem de autorizații integrate care ar fi implementat pe etape, fiind limitat la instalațiile industriale cu impact considerabil asupra sănătății populației și a mediului. Primii pași în introducerea sistemului de autorizații integrate bazat pe cele mai bune tehnici și procedee disponibile (BTD), care ar putea fi întreprinși într-o perspectivă imediată (până la 3 ani), cuprind:

- Definierea domeniului de aplicare al viitorului sistem de autorizații integrate (adică a ramurilor industriale și a capacităților de producție vizate) și adoptarea unei strategii globale și a unui plan pentru perioada de implementare;
- Elaborarea proiectului unei noi legi privind autorizațiile de mediu și a modificărilor la legislația existentă, ceea ce ar crea baza pentru reformarea sistemului, precum și elaborarea actelor normative necesare;
- Realizarea schimbărilor instituționale necesare implementării noului sistem;

- Inițierea unor proiecte pilot de autorizare în industrie și a unor cursuri de instruire pentru responsabilii din domeniul autorizațiilor.

Actualul sistem de supraveghere și control asupra respectării legislației în linii mari corespunde criteriilor minime pentru inspecțiile de mediu (2001/331/EC), recomandate de UE. Cu toate acestea, funcționarea sa este subminată de numărul mic al angajaților din cadrul laboratoarelor și al inspectorilor IES.

În ceea ce privește evaluarea de mediu, Republica Moldova a înregistrat progrese în ceea ce privește transparența procesului. Totuși, s-ar cere o folosire mai activă a instrumentelor de evaluare de mediu (EIM, EES și EEO), în special în cazul proiectelor cu un impact potențial semnificativ asupra mediului. De pildă, procesele de producție vizate în proiectele noi trebuie să fie evaluate conform criteriilor BTM deja la etapa proiectării. Recomandările EIM și EES cu privire la diminuarea impactului ecologic trebuie folosite ca instrumente de luare a deciziilor la stabilirea condițiilor din autorizațiile de mediu și trebuie să ajute la definirea implicațiilor corespunzătoare asupra managementului ecologic pe termen lung. Participarea publicului la EIM și EES trebuie îmbunătățită, prin asigurarea accesului liber al publicului la documente și prin solicitarea comentariilor. Este esențial ca mecanismul de management ecologic să fie folosit la deplina sa capacitate.

Sancțiunile împotriva contraveniențelor din domeniul mediului încă nu sunt destul de eficiente. Ele trebuie să contribuie la o aplicare mai bună și mai eficace a legii. IES trebuie să obțină dreptul de a aplica direct, fără proceduri judecătorești, toate amenziile pentru contravențiile administrative (actualmente aceasta este posibil doar pentru încălcările din domeniul folosirii resurselor acvatice). Cuantumul amenzilor trebuie majorat pentru a spori efectul lor de descurajare a contravențiilor. Costurile pentru repararea prejudiciului cauzat mediului trebuie estimate iar mecanismele de compensare trebuie stabilite, prin lege. Toate aceste acțiuni trebuie întreprinse în condițiile unei transparențe și responsabilități sporite din partea IES. În același timp, întreprinderilor trebuie să li se acorde dreptul de a face apel în instanța judecătorească cu privire la sancțiunile impuse.

Prin urmare Republicii Moldova îi sunt adresate următoarele recomandări:

Recomandarea 2.1:

Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, în termen scurt, trebuie:

- Să elaboreze legislația și actele normative necesare implementării unui sistem de autorizații integrate pentru întreprinderile care au un impact considerabil asupra mediului, urmând abordarea folosită în Directiva IPPC a UE;
- Să asigure includerea cerinței de autocontrol al întreprinderilor în condițiile autorizației de mediu;
- Să instituie o procedură simplificată de autorizare pentru instalațiile industriale cu impact de mediu mai mic.

(Vezi Recomandarea 1.3)

Recomandarea 2.2:

Pe baza progresului obținut în ceea ce privește respectarea criteriilor minime pentru inspecțiile de mediu ale UE, Inspectoratul Ecologic de Stat trebuie:

- Să-și perfecționeze managementul în sfera operațională și cea a resurselor umane, inclusiv instruirea personalului, precum și capacitățile sale tehnice;
- Să-și raționalizeze instrumentele folosite pentru asigurarea respectării legislației. O primă etapă ar consta în identificarea grupurilor de întreprinderi supuse reglementării și a impactului lor asupra condițiilor mediului ambiant. În continuare, trebuie stabilite prioritățile de control reieșind din cele mai problematice zone geografice și întreprinderile cele mai poluante. În final, vor fi selectate instrumentele de constrângere și promovare care vor garanta cele mai bune rezultate, în sensul respectării legislației în vigoare;
- Să-și perfecționeze setul existent de indicatori, care în prezent nu reușește să măsoare nici ameliorarea stării ecologice (de exemplu, volumul de reducere a poluării) nici rezultatele activității de control (de pildă, cota întreprinderilor care respectă cerințele și promptitudinea

măsurilor luate de întreprinderi), astfel ca eficacitatea aplicării legislației să poată fi evaluată mai exact.

Recomandarea 2.3:

Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale trebuie să perfecționeze folosirea celor trei instrumente de evaluare ecologică existente (EES, EIM și EEO) prin stabilirea unei legături mai strânse între acestea și Directiva EIM a UE, precum și alte mecanisme de asigurare a respectării legislației, și prin sporirea implicării publicului în deciziile de evaluare ecologică.

Recomandarea 2.4:

Guvernul trebuie să propună legislativului schimbări importante în aplicarea sancțiunilor împotriva contraveniențelor în domeniul mediului prin:

- Permitea aplicării unor amenzi pe cale administrativă;
- Ridicarea nivelului amenzilor și indexarea lor conform ratei inflației;
- Introducerea responsabilității personale a managerilor pentru încălcările legislației de mediu;
- Introducerea evaluării prejudiciului de mediu în baza costurilor reale ale acțiunilor de remediere.

Capitolul 3

INFORMAREA, PARTICIPAREA PUBLICULUI ȘI EDUCAȚIA ECOLOGICĂ

3.1 Introducere

Studiul din 1998 a recomandat Republicii Moldova să ia o serie de măsuri pentru a-și consolida cadrul politicilor de mediu, între altele:

- Raționalizarea sistemului de monitoring prin cooperarea diferitor organizații partenere și introducerea treptată a unui program național complex de monitorizare a mediului;
- Extinderea sistemelor existente de inventariere, monitorizare și raportare în domeniul poluării aerului, în ceea ce privește poluanții principali și instalarea unor stații adiționale de monitorizare a aerului la hotarele cu Ucraina și România, pentru a controla poluarea transfrontalieră;
- Revizuirea procedurilor de implicare a publicului în expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului, pentru ca aceste proceduri să devină funcționale;
- Sporirea capacității de soluționare a problemelor de mediu la nivelul autorităților centrale, autorităților locale și a comunității ONG-urilor.

În acest capitol sunt descrise și evaluate performanțele Republicii Moldova în implementarea recomandărilor din studiul efectuat în 1998, în domeniul monitorizării calității mediului, managementului informației, participării publicului și educației ecologice, precum și legislația și politicile promovate de țară în acest domeniu din 1998 încoace.

3.2 Monitorizarea calității mediului

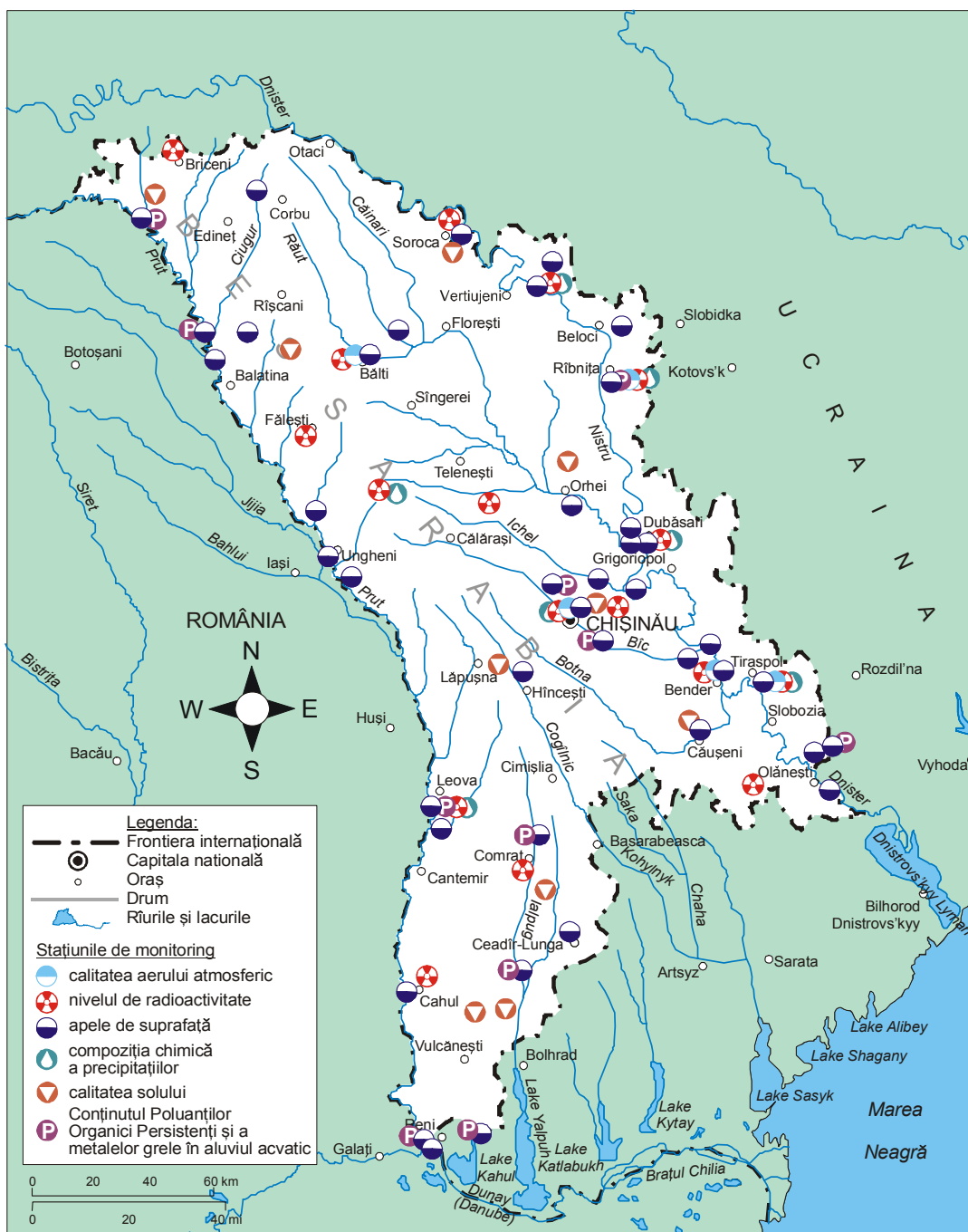
Sistemele de monitorizare existente în prezent în Republica Moldova urmăresc calitatea factorilor mediului ambiant, starea resurselor naturale (solicurile, pădurile, natura sălbatică), precum și emisiile și deversările substanțelor poluante. Sistemul de monitorizare (control) asupra surselor de poluare este prezentat în Capitolul 2. Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale (MERN) joacă un rol cheie în supravegherea calității mediului și colectarea datelor. Rețelele stațiilor de monitorizare ale MERN sunt prezentate pe Harta 3.1. Caracteristicile principale ale monitorizării mediului în Moldova, inclusiv rolul anumitor autorități și instituții guvernamentale, sunt prezentate în cele ce urmează.

Monitorizarea calității aerului

Serviciul Hidrometeorologic de Stat (SHS), Direcția Monitoring al Calității Mediului, are 17 stații de monitorizare a calității aerului în cinci orașe principale: Chișinău (6), Bălți (2), Tiraspol (3), Rîbnița (2) și Bender (4). În 2004 SHS a reactivat, după un deceniu de pauză, singura sa stație de monitorizare transfrontalieră a aerului de la Leova, la hotar cu România.

Stațiile SHS măsoară un număr limitat de parametri meteorologici și chimici ai aerului (SO₂, NO_x, praf, CO, B(a)P și Pb) în mediul urban. Unii parametri chimici care sunt obligatorii conform standardelor naționale (Cu, Cr, Ni, V și Co) nu sunt măsurați, după cum nu sunt măsurate nici concentrațiile de NH₃, COV (cu excepția B(a)P), O₃, PM₁₀, Hg și POP din aer. Începând cu 2004 s-au efectuat măsurări de aerosoli, unii POP și unele metale grele (Cd, Hg și Pb) în precipitații la o stație din Chișinău și la stația Leova.

Harta 3.1: Rețelele de monitorizare a calității mediului din Republica Moldova

Sursă: Direcția Monitoring al Calității Mediului, Serviciul Hidrometeorologic de Stat, 2004.

SHS nu dispune de stații automatizate de monitorizare a aerului. Probele sunt luate manual de trei ori pe zi pentru analiza concentrațiilor de gaze și praf, și lunar pentru determinarea B(a)P și metalelor grele în aer și a aerosolilor în precipitații.

Institutul Național de Ecologie are o stație de monitorizare a aerului la Hîncești care a încetat să funcționeze în anul 2000. Ministerul Sănătății și Protecției Sociale (MSPS) are 12 locații pentru monitorizarea permanentă a aerului în zonele urbane. Concentrațiile maxime a șase parametri (particule suspendate, O_3 , NO_2 , SO_2 , CO și Pb) sunt măsurate lunar în zonele de locuit și în încăperi.

Deși inadecvată, rețeaua actuală de monitorizare a calității aerului atmosferic nu a suferit schimbări în perioada de după 1998. Pentru a corespunde prevederilor regulamentelor naționale (o stație de monitorizare la 100 000 locuitori în zona urbană) mai este nevoie de încă două stații la Chișinău și una la Cahul. Țara nu are nici o stație care ar măsura parametri chimici în aerul din zonele de fond. Stațiile din Republica Moldova (cu excepția a patru stații automatizate ale MSPS) nu corespund standardelor naționale pentru măsurarea concentrațiilor medii zilnice ale poluanților în aerul atmosferic.

Pentru a participa plenar la Programul European de Monitorizare și Evaluare a transferului poluanților aerului la distanțe mari (EMEP) în cadrul Convenției privind poluarea transfrontalieră a aerului la distanțe mari, Republica Moldova trebuie să automatizeze stația de la Leova și să instaleze alte două stații transfrontaliere automatizate. SHS are nevoie de 445 000 Euro pentru a moderniza stația de la Leova și a instala o a doua stație în satul Călinești (raionul Bălți, regiunea de frontieră a râului Prut), pentru a monitoriza fluxurile de poluanți din nord-vest, și o a treia stație în orașul Dubăsari (pe malul stâng al râului Nistru, la hotar cu Ucraina), în scopul monitorizării fluxurile de poluanți din nord-est și sud-est.

Monitorizarea calității apei

În perioada de după 1998, SHS și-a extins rețeaua de observație a calității apelor de suprafață cu patru posturi pe patru râuri diferite și cu cinci posturi pe bazinele acvatice. În ansamblu, ea constă în prezent din 49 puncte de observație localizate pe 16 râuri mai importante, șase bazine acvatice principale și un liman. Punctele de observație sunt localizate în apropierea zonelor urbane mari. Poluarea difuză a apelor de suprafață nu este monitorizată în Republica Moldova.

Probele de apă sunt prelevate lunar și se determină până la 42 de parametri hidrochimici și până la șase parametri hidrobiologici, în dependență de punctul de observație. În 2004 SHS a început să monitorizeze conținutul metalelor grele și POP (pesticide organoclorurate, inclusiv DDT și HCH) în sedimentele din râurile Prut și Bîc și în toate bazinele acvatice mari. În 2005 au fost prelevate probe de BPC la cinci posturi de monitorizare a apei, în apropierea unor stații electrice.

SHS implementează un program comun de prelevare a probelor împreună cu Agenția de Protecție a Mediului Iasi (România), pe râul Prut. Patru stații automatizate de monitorizare au fost instalate în anul 2004 pe râul Prut (2) și Nistru (2), datorită unui proiect finanțat de NATO. Stațiile au furnizat date în timp real privind pH, temperatura, nivelul apei, conductivitatea, turbiditatea și oxigenul dizolvat, până la momentul în care au încetat să funcționeze din cauza nepotrivirii între echipamentul din dotarea stațiilor și rețelele locale de telecomunicații. SHS speră ca agenția de implementare a proiectului să soluționeze problema în curând și că, de asemenea, stațiile ar putea fi modernizate astfel încât să fie capabile să monitorizeze poluarea cu compuși chimici și produse petroliere.

Conform evaluării comune efectuate de către experții danezi și moldoveni în cadrul unui proiect finanțat de Danemarca în 2002, pentru a corespunde cerințelor de monitorizare ale Directivei Cadru a UE privind Apa, Republica Moldova trebuie să mai creeze încă 8 posturi de observație pe râuri și 18 pe bazinele acvatice. În scopul consolidării rețelei de supraveghere a calității apei, inclusiv a monitorizării transfrontaliere a apelor, SHS a pregătit propuneri (aproximativ 290 000 Euro, fără a specifica donatorii) de instalare a patru stații automatizate de monitorizare suplimentare, după cum urmează: două stații pe râul Răut, în amonte și în aval de orașul Bălți, o stație pe râul Bîc, în aval de Chișinău, și o stație pe râul Prut, la confluența sa cu Dunărea. SHS mai consideră necesar de a iniția observații la Telenești, pe râul Ciulucul Mic, la Cupcini, pe râul Ciuhur, precum și la Florești și Ghindești, pe râul Răut, unde există surse de poluare punctiforme importante. Pe de altă parte, SHS are o idee vagă despre posibila localizare a punctelor de monitorizare de fond. Se pare că nu se discută nici cum, unde și când ar trebui să înceapă monitorizarea poluării difuze a apelor de suprafață.

Rețeaua de monitorizare a apelor subterane a Agenției pentru Geologie AGeoM constă din 186 de sonde de observație localizate pe 33 de câmpuri. În perioada de după 1998, numărul total al sondelor de observație a scăzut cu 36. Analiza apelor subterane se face după 20 de parametri fizico-chimici și cinci metale grele (în loc de 13, după cum cer standardele). Frecvența prelevării probelor de apă variază de la una la zece lunar, în dependență de scopul observației. La prizele de apă mari probele pentru parametri hidrochimici sunt luate

de două ori pe an iar o dată la 2-3 ani sunt analizate și metalele grele. Rețeaua trebuie să fie extinsă întrucât în prezent ea nu cuprinde, bunăoară, straturile acvifere de sub câmpurile de filtrare ale fabricilor de zahăr de la Drochia, Hîrbovăț, Ocnița, Dondușeni, Alexandreni și Sîngerei, și nici acviferele afectate de scurgerile de la 35 de ferme mari de bovine. Aceste surse de poluare prezintă un pericol serios pentru sănătatea populației.

Centrele teritoriale de medicină preventivă ale MSPS monitorizează calitatea apei potabile din 3 550 fântâni din zonele rurale și 11 bazine acvatiche de suprafață. 12 laboratoare de producție monitorizează calitatea apei potabile la stațiile de purificare a apei. Totuși, nu sunt monitorizați parametrii biologici ai surselor de apă potabilă de suprafață. Apa de scăldat este monitorizată doar în zonele urbane (în șapte secțiuni pe râul Nistru și în opt secțiuni pe râul Prut). În zonele rurale calitatea apei de scăldat nu este supusă monitorizării, întrucât nu au fost desemnate autoritățile publice responsabile pentru aceasta.

Monitorizarea solului

Rețeaua SHS de monitorizare a calității solului acoperă 3455 hectare în zece raioane: la nord (Briceni, Glodeni și Soroca); în centru (Orhei, Hîncești, Anenii-Noi, și Căușeni); și la sud (Taraclia, Cahul și Gagauz Yeri). Probele de sol se prelevează de două ori pe an, de pe 52 de loturi. În 2004 SHS a început să recolteze probe de sol pentru POP (DDT și metaboliții săi) în apropierea a șase depozite de pesticide abandonate din diferite regiuni ale țării. În 2005 au fost prelevate probe pentru analiza BPC de pe zece terenuri din apropierea unor stații electrice.

Inspectoratul Ecologic de Stat (IES) prelevează probe de sol (inclusiv pentru unele pesticide) de pe și din apropierea platformelor industriale și surselor de poluare de altă origine. Instituțiile MSPS monitorizează calitatea solului în zonele de agrement, în localități și în regiunile din jurul prizelor de apă potabilă. Serviciul Agrochimic al Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare (MAIA) monitorizează calitatea solului, inclusiv unele reziduuri de pesticide, pe terenurile agricole. Institutul de Geografie al Academiei de Științe a editat în 2004 o hartă a terenurilor degradate din Republica Moldova. Concernul Republican pentru Gospodărirea Apelor “Apele Moldovei” monitorizează terenurile irigate.

Biodiversitatea, inclusiv monitorizarea pădurilor

Rețeaua națională de monitorizare a pădurilor, administrată de Agenția pentru Silvicultură “Modsilva”, cuprinde 700 terenuri de control care acoperă toată suprafața împădurită a țării. Densitatea rețelei este de 2x2 km sau un 1 teren la 400 hectare. Mai există o rețea ce cuprinde 12 parcele de control, cu o densitate de 16x16 km sau 1 parcelă la 25 600 hectare. Datele din cea de a doua rețea sunt colectate, validate și prelucrate conform Ghidului Programului Internațional de Cooperare Silvică din cadrul Convenției privind poluarea transfrontalieră a aerului la distanțe mari.

Monitorizarea pădurilor oferă date cu privire la viabilitatea, productivitatea și protecția ecosistemelor silvice. Aceasta ajută “Modsilva” în elaborarea propunerilor referitoare la proporția tăierii pădurilor în raport cu starea suprafețelor împădurite, prognozarea producției și calității lemnului, evaluarea capacității de regenerare a pădurilor și alegerea măsurilor corespunzătoare pentru îmbunătățirea stării lor.

Mai multe institute ale Academiei de Științe (de exemplu, Institutele de Zoologie, Botanică și Genetică), Universitatea de Stat din Moldova și Universitatea Agrară de Stat studiază speciile de floră și faună sălbatică. Informația privind starea speciilor studiate este publicată de obicei o dată în trei ani. Cartea Roșie a Republicii Moldova (ediția a doua, 2001) include 14 specii de mamifere, 39 specii de păsări, opt specii de reptile, o specie de amfibieni și 37 specii de insecte. În 2003 a început publicarea seriilor “Viața animală a Moldovei” și “Viața vegetală a Moldovei”.

Informația publicată în Republica Moldova nu permite o apreciere clară a situației ce ține de conservarea speciilor iar informația raportată nu este întotdeauna sigură. Odată cu creșterea bazei de cunoștințe în domeniu, unele specii raportate în prezent ca fiind în pericol de dispariție s-ar putea dovedi mai răspândite decât se crede; pe de altă parte, multe alte specii ar putea fi adăugate pe lista celor periclitate.

Localnicilor li se permite să adune plante de pe suprafețe extinse ale rezervațiilor naturale. Spre regret, nu există date despre tipurile sau cantitatea de plante colectate sau despre impactul acestei practici asupra

rezervațiilor naturale. În lipsa unei astfel de monitorizări, colecții de plante ar putea elimina complet unele specii din rezervații.

Laboratoarele analitice

SHS are propria rețea de laboratoare analitice certificate, amplasate în orașele principale Bălți, Cahul, Chișinău, Dubăsari și Tiraspol. MSPS dispune de 35 de laboratoare analitice teritoriale și de un laborator în Chișinău la Centrul Național Științifico-Practic de Medicină Preventivă (CNMP).

În perioada de după 1998, IES care este responsabil de controlul asupra respectării legislației de mediu și a poluării, a închis laboratorul din Caușeni, unul din cele șase laboratoare certificate de care dispunea (unul central și cinci regionale). Pe parcursul aceleiași perioade numărul total de angajați în laboratoare a scăzut de la 59 la 33, iar numărul total de probe de aer, apă și sol prelevate și de analize efectuate, a sporit de la 7764 până la 8491 și de la 22 012 până la 25 265, corespunzător.

Evaluarea capacităților laboratoarelor IES, efectuată în 2002 în cadrul proiectului Băncii Mondiale "Consolidarea capacității de control și supraveghere a Inspectoratului Ecologic de Stat", a arătat că echipamentul laboratoarelor este învechit. Nici unul din aceste laboratoare nu are capacitatea tehnică de a efectua analiza micropoluantilor organici în probele de apă, aer și sol. Doar laboratorul central al IES din Chișinău efectuează analize ale conținutului metalelor grele. În cadrul proiectului amintit laboratorul central al IES a fost dotat cu un cromatograf în gaze destinat determinării pesticidelor și BPC. Laboratoarele AGeoM rămân în continuare prost utilizate.

În țară nu sunt organizate exerciții comune de intercalibrare sau instruire. Întrucât laboratoarele din Moldova nu participă în studii analitice comparative naționale și internaționale, asigurarea calității și controlul calității rezultatelor rămân o problemă.

Standardele de calitate a mediului ambiant

Republica Moldova continuă să aplice standardele de calitate a mediului din fosta Uniune Sovietică. De la proclamarea independenței Moldovei lista parametrilor calității mediului nu a fost revizuită, prin adoptarea sau folosirea standardelor internaționale, cu excepția parametrilor de calitate ai apei potabile care sunt în proces de revizuire pentru a fi aduși în conformitate cu cerințele OMS.

Sistemul de standarde este foarte cuprinzător și ambițios, acoperind peste 1 000 de poluanți și stabilind concentrațiile limită admisibile la un nivel foarte scăzut. În ansamblu, numărul excesiv de poluanți reglementați determină stabilirea unor cerințe nerealiste de monitorizare și control asupra autorităților abilitate. Unele standarde moldovenești sunt sub limita detectării, astfel încât este imposibil de aflat dacă acestea sunt respectate sau nu. Din cauza constrângerilor bugetare, o parte din compușii care - conform standardelor - ar trebui măsurați în mod sistematic, nu sunt monitorizați.

În același timp, standardele existente nu iau în considerare factori ca variațiile sezoniere ale substanțelor de proveniență naturală, de exemplu, clorurile și sulfatii din bazinele acvatice. Unele substanțe nu sunt reglementate deloc, de pildă, fosforul care poate duce la eutrofizare, și substanțele cancerigene din apă. Nu sunt definiți nici un fel de parametri ai calității apei folosite în scopuri de recreare și pentru menținerea ecosistemelor acvatice.

Standardele de calitate a mediului existente trebuie să fie modificate astfel încât să constituie un sistem care ar fi util pentru toate părțile interesate. Această schimbare ar veni și în sensul politicii Guvernului Republicii Moldova de armonizare a legislației naționale cu legislația UE. Noul sistem al standardelor de calitate a mediului trebuie să se axeze pe substanțele periculoase, luând în considerare atât documentele directoare internaționale, cât și trăsăturile specifice mediului din Moldova.

3.3 Managementul informației și raportarea

Sistemele de informare

În Republica Moldova nu există un sistem informațional de mediu la scară națională. Anumite ministere și departamente își elaborează baze de date proprii în domeniul mediului, conform propriilor protocoale și

proceduri tehnice. Anumite progrese înregistrate în acest domeniu s-au datorat, în mare măsură, sprijinului extern.

De exemplu, în cadrul proiectului implementat în 2001-2003, “Asistență pentru Moldova în implementarea Convenției de la Aarhus”, Danemarca a oferit MERN și subdiviziunilor ministerului echipament (un server și 22 de computere), software, consultanță și instruire, pentru elaborarea și instalarea bazelor de date “Mediul Moldovei”, la SHS, și “Controlul ecologic”, la IES. Scopul consta în perfecționarea sistemului informațional al MERN prin crearea unei rețele de calculatoare personale interconectate, prevăzute cu o aplicație pentru baza de date, proiectată pentru gestionarea datelor privind starea mediului (apă, aer și sol) și a datelor privind aplicarea legislației de mediu. Nici una din cele două baze de date nu a mai funcționat după finalizarea proiectului în 2003.

Coordonarea și schimbul de date

Coordonarea și schimbul de date între instituțiile care se ocupă de monitorizare continuă să aibă un caracter sporadic, de cele mai multe ori acestea fiind rezultatul unor inițiative personale ale specialiștilor tehnici. În pofida unor aranjamente inter-ministeriale (de exemplu acordul de cooperare între fostul Minister al Mediului, Construcțiilor și Dezvoltării Teritoriului și fostul Minister al Sănătății, semnat în 2000), în prezent există puține canale funcționale de schimb de informații. Aceasta generează o dublare a funcțiilor, pe de o parte, și goluri informaționale, pe de altă parte, nepermițând folosirea completă a informațiilor de mediu disponibile în luarea deciziilor.

Republica Moldova a întreprins unele măsuri de integrare a datelor și informațiilor de mediu, păstrate în bazele de date ale diferitor instituții. În decembrie 1998, fostul Minister al Mediului a adoptat Regulamentul privind sistemul de monitoring ecologic integrat (SMEI). Conform regulamentului dat, care se concentrează mai curând pe schimbul de date decât pe monitorizare, 15 ministere, departamente și Academia de Științe a Moldovei urmau să numească instituțiile responsabile pentru participarea la schimbul de date pe un set mare de indicatori care țin de dezvoltarea socială și economică, deșeuri, aer, apă, sol, resursele minerale, floră, faună și instrumentele politicii ecologice. Instituțiile desemnate urmau să furnizeze informația unui centru de monitoring ecologic ce trebuia înființat pe lângă fostul Minister al Mediului. Centrul trebuia să coordoneze acțiunile furnizorilor de informații de mediu, să prelucreză datele, să gestioneze bazele de date naționale și să prezinte informații complete, generalizate și concrete privind starea mediului înconjurător, factorilor de decizie și publicului general. Ministerul împreună cu fostul Departament de Statistică trebuia să stabilească formatul și protocolul de transmitere a datelor. Aceste caracteristici tehnice așa și nu au fost elaborate.

În cadrul proiectului “Asistență pentru Moldova în implementarea Convenției de la Aarhus”, Danemarca a ajutat Republica Moldova să facă o inventariere a datelor de monitoring și a instituțiilor care efectuează activități de monitorizare, urmate de propuneri pentru crearea unui SMEI. Danemarca a finanțat activitatea personalului Centrului SMEI, localizat la SHS, și a dotat Centrul cu un server, calculatoare, software și conectare la Internet, pentru a-l ajuta la stabilirea SMEI.

Se pare că Moldova nu a dat curs acțiunilor legate de propunerile elaborate în cadrul proiectului menționat mai sus. Nu s-au inițiat discuții cu oficialii de la ministerele și departamentele cărora le-au fost adresate recomandări specifice de monitorizare. Nivelul de regulament ministerial prin care în 1998 a fost instituit SMEI s-a dovedit insuficient pentru a permite funcționarea lui. Ca sistem SMEI nu funcționează iar schimbul de date ecologice rămâne la un nivel foarte slab. Întrucât nu au fost stabilite nici un fel de legături funcționale cu SHS și cu alte instituții cheie de din țară, Centrul SMEI practic a încetat să existe după finalizarea proiectului și stoparea la sfârșitul anului 2003 a susținerii financiare din Danemarca.

Nu mai trebuie cheltuit timp în încercarea de a restabili Centrul SMEI. Resursele umane și tehnice ale Centrului SMEI, care în prezent se află la dispoziția SHS, trebuie folosite în mod eficient pentru realizarea scopului pentru care a fost creat Centrul. Direcția de Monitoring al Calității Mediului a SHS ar putea constitui nucleul unui Centru consolidat care ar servi drept instrument pentru îmbunătățirea cooperării interdepartamentale în ceea ce privește colectarea și gestionarea datelor de mediu din țară.

Există un exemplu de cooperare reușită la nivel interdepartamental în domeniul schimbului de date. Cu sprijinul Franței, MERN, în cooperare cu MSPS, “AGeoM” și “Apele Moldovei”, a creat recent un centru de date privind resursele acvatice. Centrul folosește o bază de date armonizată care conține date privind:

- Stațiile de monitorizare a apei (39);
- Debitul și parametrii fizici și chimici (circa 30) pe perioada 1993-2000;
- Nivelul de precipitații de la zece stații meteorologice pe perioada 1993-2003;
- Consumul de apă și poluarea apei de către 2689 agenți economici pe perioada 1996-2003;
- Calitatea și cantitatea apelor subterane în 1660 fântâni/puțuri arteziene;
- Rezultatele inventarierii bazinelor acvatice, precum și a stațiilor de epurare a apelor reziduale, efectuate de IES la începutul anilor 2000;
- Rapoartele privind folosirea apei în Republica Moldova, pentru anii 1994, 1998 și 2000.

Republica Moldova a făcut eforturi pentru îmbunătățirea coordonării în cadrul unor sisteme de monitoring sectoriale. Regulamentul privind monitorizarea poluării mediului cu substanțe radioactive, toxice și bacteriologice, adoptat de Guvern în 2000, a stabilit un cadru instituțional pentru schimbul de date în cazul apariției unor situații excepționale. Un alt regulament, adoptat doi ani mai târziu, are drept scop perfecționarea sistemului de monitoring al sănătății în relație cu mediul. Ultimul regulament i-a ajutat MSPS să înregistreze unele progrese în îmbunătățirea colectării și raportării datelor.

Statistica de mediu

Biroul Național de Statistică și-a extins recent sfera de colectare a datelor statistice în domeniul mediului. În particular, a fost introdusă raportarea statistică cu privire la emisiile în aer a hidrocarburilor policiclice aromatice (HPA), a metalelor grele și POP. Actualmente agenții economici și autoritățile publice vizate prezintă date statistice pe 17 domenii. Biroul publică datele generalizate în anuarul său statistic și transmite un compendiu detaliat de date în domeniul mediului la MERN.

Raportarea datelor de mediu

Rezultatele monitorizării și colectării datelor sunt raportate organelor de decizie și sunt puse la dispoziția publicului general și a comunității internaționale, sub diferite forme. De exemplu, SHS publică:

- Un buletin zilnic privind calitatea aerului atmosferic care este prezentat autorităților publice și este expus pe pagina web a SHS (<http://www.meteo.md>);
- Un buletin lunar privind calitatea aerului, apei și solului și fondul radioactiv care este pus la dispoziția autorităților publice și este transmis Mișcării Ecologice din Moldova, un ONG care publică datele de monitoring în buletinul său trimestrial difuzat pe larg;
- Rapoarte anuale privind calitatea aerului, apei și solului;
- Cadastrul Apelor (anual, în comun cu “Apele Moldovei” și “AGeoM”).

CNMP al MSPS publică un buletin lunar și un raport anual cu privire la situația sanitară și epidemiologică din țară și le afișează pe pagina web <http://www.sanepid.md>. MSPS și MERN au publicat în comun rapoartele naționale cu privire la sănătate în relație cu mediul pentru Conferințele Ministeriale europene privind sănătatea și mediul organizate în 1999 și 2004. Din 2006, CNPM planifică să publice astfel de rapoarte anual. CNPM mai preconizează să creeze o bază de date și să publice un buletin privind calitatea apei potabile.

Unele tipuri importante de date nu sunt publicate deloc sau nu pot fi accesate cu ușurință:

- Datele de monitorizare a pădurilor și inventarierea efectuate de “Moldsilva”;
- Datele monitorizării apelor subterane de adâncime efectuate de “AGeoM”;
- Datele de monitorizare a emisiilor de către IES (rezultatele anuale generalizate, foarte succinte, ale inspecțiilor pot fi accesate la oficiul central al Inspectoratului Ecologic de Stat).

Institutul Național de Ecologie publică un raport anual cu privire la starea mediului din țară. Ultimul raport (bilingv) a fost publicat în 2004, în 1000 de exemplare, fiind plasat și pe Internet (<http://www.cim.moldova.md>). Raportul este în mare parte descriptiv, întrucât nu se bazează pe indicatori acceptați pe plan internațional. El nu este utilizat în elaborarea politicilor sau în luarea deciziilor.

Țara prezintă în mod sistematic rapoarte către Comisia Națiunilor Unite pentru Dezvoltarea Durabilă și către secretariatele acordurilor multilaterale în domeniul mediului (AMM) la care este parte. A existat un caz (în 2004) în care țara a raportat datele complete privind emisiile de metale grele și POP către organul executiv al Convenției privind poluarea transfrontalieră a aerului la distanțe mari. Comunicările naționale, strategiile naționale și alte informații privind participarea țării la AMM și programe de mediu internaționale (sau informația privind modul de accesare a acestor documente) circulă rar în cadrul țării și sunt rareori plasate pe paginile web oficiale din domeniul mediului.

Republica Moldova nu profită de toate oportunitățile de sporire a capacităților sale de monitorizare și raportare oferite de Grupul de Lucru pentru Monitorizarea și Evaluarea de Mediu al UNECE. Participarea și contribuția sa la activitatea Grupului de Lucru sunt sporadice.

3.4 Participarea publicului

Rolul societății civile

Republica Moldova dispune de o rețea vastă de ONG-uri de mediu. Procedura de înregistrare este relativ simplă și ONG-urile se pot înregistra la Ministerul Justiției, autoritățile raionale sau primării. Nu există date statistice oficiale, însă numărul estimat al organizațiilor non-guvernamentale care activează în domeniul mediului este de circa 430, dintre care peste 100 la Chișinău. Cea mai mare parte din ele sunt implicate în activități de educație și instruire ecologică. Altele se ocupă (în ordinea priorității) de promovarea participării publicului la procesul decizional, protecția biodiversității, evaluarea impactului asupra mediului (EIM) și supravegherea respectării legislației ecologice.

Circa 50 de ONG-uri de mediu sunt considerate foarte active ele lansând multe inițiative ecologice pe plan național și local și implementând cu succes proiecte internaționale. BIOS, Biotica, Eco Lex, ECOTIRAS, Mișcarea Ecologică din Moldova și INQUA Moldova se numără printre aceste ONG-uri active.

ONG-urile suferă de lipsă de fonduri. Ele nu sunt scutite de TVA și de taxele vamale și nu beneficiază de scutiri fiscale. Doar în cazul acordurilor interguvernamentale de asistență tehnică, Ministerul Finanțelor poate decide asupra scutirii de plata unor impozite.

Donatorii internaționali rămân sursa principală de finanțare. ONG-urile de mediu sunt susținute și de Fondul Ecologic. În 2004, de exemplu, MERN a acordat unui număr de 22 ONG-uri, granturi în valoare totală de 230 000 lei (18 654 dolari SUA). Totuși, deși veniturile Fondului Ecologic au sporit considerabil în perioada de după 1998, cheltuielile sale pentru susținerea ONG-urilor rămân extrem de mici, mai puțin de 1% din cheltuielile totale.

ONG-urile de mediu sunt relativ bine organizate și, începând cu 2001, se întrunesc anual în cadrul forului lor. La forul din 2003 a fost semnat un memorandum de cooperare între un șir de ONG-uri și Ministerul Mediului, Construcțiilor și Dezvoltării Teritoriului de atunci. În consecință, Ministerul le furnizează în mod sistematic informații de ordin ecologic acestor ONG-uri și le invită să participe la diverse acțiuni organizate de autoritatea centrală de mediu. Un nucleu din circa 15 organizații cooperează în permanență cu Ministerul prin participarea la proiecte în domeniul mediului.

Centrul Regional de Mediu (REC) din Moldova a fost creat în 1998 pentru a acorda asistență în soluționarea problemelor ecologice din țară și pentru promovarea cooperării între ONG-uri, autorități, comunitățile locale, mediul de afaceri și alte părți interesate. Centrul a susținut ONG-urile de mediu în trei domenii principale: acordarea granturilor mici; sporirea capacităților; și diseminarea informației prin intermediul unei baze de date, a paginii web (<http://www.rec.md>), a unui buletin electronic, și a centrului de informare de la Chișinău. REC administrează o bază electronică de date cu privire la ONG-urile din țară și implementează

diverse proiecte în sprijinul ONG-urilor, susținute de donatori. Centrul a acordat granturi pentru circa 250 proiecte mici și transfrontaliere, majoritatea acestor proiecte promovând accesul la informația de mediu și participarea publicului la luarea deciziilor în domeniul mediului. Proiectele au ajutat la stabilirea unor centre ecologice de informare în câteva orașe și localități. Oficiile REC de la Bălți și Cahul de asemenea joacă rolul de centre ecologice de informare.

Sporirea nivelului de informare

Temele ecologice sunt abordate în mod sistematic de mass media din Republica Moldova. Ziarele (de exemplu, "Natura", "Ave Natura" și "Vreau să știu") și revistele ("Mediul ambiant", "Alternative", "Gutta") sunt printre cele mai active. Postul de radio național transmite periodic emisiunea "Ecoterra", consacrată calității aerului. MERN le oferă în mod sistematic ziarștilor materiale informaționale pe teme ecologice.

MERN promovează activ măsuri de sporire a nivelului de informare ecologică a populației. Ministerul organizează conferințe de presă și întruniri ale specialiștilor săi cu mass media; publică revista "Mediul ambiant" (bilunar); organizează diverse concursuri pentru toate categoriile populației, inclusiv un concurs național pentru "cea mai verde" localitate și o acțiune anuală de sădire a copacilor "Un arbore pentru dăinuirea noastră". Recent a fost lansată o nouă campanie, "Apa – sursa vieții", în scopul îmbunătățirii stării fântânilor și izvoarelor. Pentru aceste activități sunt folosite resurse din Fondul Ecologic Național.

Implementarea Convenției de la Aarhus

Republica Moldova a ratificat Convenția privind accesul la informație, participarea publicului la procesul decizional și accesul la justiție în problemele ce țin de mediu (Convenția de la Aarhus) în 1999. MERN împreună cu reprezentanții ONG-urilor a format un grup de lucru pentru a promova implementarea Convenției. Țara este foarte activă în ceea ce privește cooperarea în cadrul Întrunirii Părților la Convenția de la Aarhus. Vezi capitolul 4 cu privire la acordurile și angajamentele internaționale.

Accesul la informație

Pentru a facilita accesul publicului la informația de mediu, MERN a generat și a plasat pe pagina web lista autorităților publice care colectează și difuzează informații de ordin ecologic. În anul 2000 Ministerul a creat Centrul Informațional de Mediu (<http://www.cim.moldova.md/>), accesibil publicului larg. Centrul administrează o bibliotecă cu materiale în domeniul mediului, găzduiește mese rotunde, conferințe de presă, briefinguri și alte evenimente de informare. Centrul publică lunar un buletin informativ electronic. Cu toate acestea, recent Centrul a fost supus unor reduceri de personal. Ministerul planifică să promoveze crearea centrelor Aarhus locale pentru a asigura accesul publicului la informația de mediu. Un centru pilot a fost deja deschis și funcționează cu succes în centrul raional Ștefan Vodă.

MERN acordă sprijin financiar pentru publicarea culegerilor de materiale legislative, a buletinelor informative și studiilor consacrate unor probleme ecologice concrete. În 1994 Ministerul a creat un consiliu consultativ format din reprezentanți ai sectorului academic, ONG-urilor de mediu și sindicatelor. Sarcina sa principală consta în acordarea consultațiilor specializate cu privire la studiile științifice care urmau a fi publicate cu susținerea financiară a Fondului Ecologic. Consiliul a activat pe parcursul unei perioade scurte și în prezent nu mai funcționează.

Legea privind accesul la informație (2000) și legile din domeniul mediului oferă baza necesară asigurării dreptului cetățenilor de a fi informați, inclusiv pe probleme de mediu. Aceste legi în general corespund cerințelor Convenției de la Aarhus, cu excepția *Legii privind principiile urbanismului și amenajării teritoriului* (1996), care trebuie modificată deoarece limitează în mod nejustificat accesul la documentația de interes public în sfera urbanismului și amenajării teritoriului.

Cu excepția MERN, ministerele și departamentele nu au desemnat funcționari responsabili cu oferirea informației către publicul general. Deseori autoritățile publice la nivel raional și local împiedică accesul publicului la informația de mediu din cauza lipsei de cadre sau a echipamentului de multiplicare. Mai mult decât atât, autoritățile locale nu dispun întotdeauna de textele legilor în domeniul mediului. Până nu demult

toate documentele juridice cu caracter obligatoriu erau expuse pe pagina web a Ministerului Justiției. Din vara anului 2005 aceasta a devenit inaccesibilă din cauza încetării finanțării externe din partea donatorilor. Pagina web a MERN oferă acces la legislația de bază din domeniul mediului, însă trebuie să se țină cont că doar circa 14% din populația țării are acces la Internet.

Participarea publicului

Legislația din Republica Moldova conține prevederi generale pentru asigurarea participării publicului la procesul decizional în domeniul mediului în ceea ce privește elaborarea legilor, regulamentelor, standardelor, autorizațiilor, planurilor și programelor de mediu. Totuși procedurile nu sunt suficient de detaliate pentru ca aceste prevederi să fie aplicabile în practică. Adesea nu sunt stabilite termenele pentru anumite etape ale participării publicului. De exemplu, *Legea privind principiile urbanismului și amenajării teritoriului* (1996), deși prevede consultarea publicului în legătură cu schemele urbanistice și de amenajare înainte de aprobarea lor, nu stabilește nici un fel de termene în acest sens. *Legea cu privire la spațiile verzi ale localităților urbane și rurale* (1999) îi permite Guvernului, la propria discreție, să renunțe la prevederile de protecție a mediului din această lege. Legislația nu prevede nici o obligație de a informa publicul despre decizia luată și despre rațiunile și considerațiile pe care se bazează aceasta, deși efectul direct al Convenției de la Aarhus pare să implice o astfel de obligație. MERN își plasează proiectele de acte legislative și regulamente pe pagina web, pentru a putea fi comentate de către public, dar nu informează publicul despre modul în care și dacă comentariile parvenite au fost luate în considerare în textele finale.

În 2004 MERN a adoptat Instrucțiunile privind implicarea publicului în procesul de elaborare și luare a deciziilor cu privire la proiectele de acte legale și regulamente în domeniul protecției mediului și utilizării resurselor naturale. Comunitatea ONG-urilor a participat activ la discutarea acestui regulament. Intrarea în vigoare a documentului urmează să aibă loc după înregistrarea sa la Ministerul Justiției.

În general publicul este invitat să participe la luarea deciziilor cu privire la politici, planuri și programe de importanță pentru mediu. Publicul a participat la elaborarea *Concepției politicii de mediu a Republicii Moldova*, a *Programului de alimentare cu apă și de canalizare a localităților din Republica Moldova* și a *Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei*. În 2004 MERN a solicitat implicarea publicului în discuțiile cu privire la schema de amplasare a stațiilor de alimentare cu combustibil, planul de protecție a localităților de inundații și planul de protecție contra cutremurelor. Un reprezentant ales de comunitatea ONG-urilor este membru al Consiliului de Administrație al Fondului Ecologic Național. Pe de altă parte, publicul nu este reprezentat în cadrul Comitetului Interministerial pentru Dezvoltarea Durabilă și Reducerea Sărăciei sau în Comisia Națională pentru Politica Ecologică (ultima fiind inactivă de la momentul constituirii sale în 2002).

Și la nivel local există o oarecare experiență în ceea ce privește participarea publicului la trasarea politicilor. De exemplu, autoritățile raionului Ștefan Vodă au atras publicul în activitatea de elaborare a planului local de acțiuni în domeniul protecției mediului. REC Moldova, care susține această activitate, planifică să transmită experiența obținută și altor raioane.

MERN a inițiat pregătirea unei serii de documente juridice și de reglementare pentru a facilita participarea publică la luarea deciziilor cu privire la mediu. Regulamentul privind antrenarea publicului în elaborarea și adoptarea deciziilor de mediu, adoptat prin Hotărâre de Guvern în 2000, descrie modalitățile în care publicul poate fi informat despre intenția de a implementa proiecte ce prevăd o activitate economică (de exemplu, prin anunțuri în presă sau la radio și televiziune sau prin contact direct cu ONG-urile). Este descris modul practic în care publicul trebuie să fie pus la curent în legătură cu implicațiile ecologice ale activității propuse și cum opiniile publicului cu privire la aspectele date trebuie colectate, luate în considerare și reflectate în procesul de luare a deciziilor. Se pare că Regulamentul nu este aplicat, deoarece nu există dovezi că beneficiarii și autoritățile publice au întreprins măsurile necesare. Surprinde faptul că Regulamentul nu este inclus în culegerea de acte legislative și normative referitoare la EIM, adresată tuturor specialiștilor în domeniul expertizei ecologice din Republica Moldova.

Legea privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător și Legea privind protecția mediului înconjurător, după modificările aduse în 2003, oferă detalii privind aplicarea practică a

dreptului cetățenilor și ONG-urilor de a participa la expertiza ecologică de stat și de a organiza în paralel o expertiza ecologică publică a proiectelor care pot avea un efect advers asupra mediului.

Nu există experiență în ceea ce privește participarea publicului la expertiza ecologică de stat a proiectelor. Mișcarea Ecologistă din Moldova (MEM) organizează expertize ecologice publice. În 2004 MEM a organizat 10 asemenea expertize ale căror rezultate au fost apreciate în mod neunivoc.

Legea cu privire la securitatea biologică (2001), Hotărârea Guvernului privind Comisia Națională pentru Securitate Biologică nr. 603 din 2003, și Regulamentul MERN privind informarea și participarea publicului în procesul decizional privind organismele modificate genetic nr. 19 din 10 februarie 2004 promovează participarea publicului la procedurile de autorizare ce țin de eliberarea organismelor modificate genetic în mediul înconjurător.

Accesul la justiție

Legislația asigură dreptul de acces la justiție în problemele de mediu. Reprezentanții publicului, de exemplu, au acces liber la procedurile administrative și judiciare de recuzare a actelor și omisiunilor comise de către persoane private și autorități publice, care contravin legilor cu privire la mediu. Totuși, în legislație nu există o noțiune juridică clară de protecție a dreptului la un mediu ecologic sigur și din acest motiv judecătorii adesea refuză să accepte astfel de revendicări și să examineze astfel de cazuri pe fond. Judecătorii nu dispun de informații suficiente cu privire la legislația ecologică și la aplicarea practică a acesteia. Centrul pentru Perfecționarea Cadrelor din Justiție organizează seminare privind legislația de mediu pentru judecători, procurori și avocați pledanți.

Publicul rămâne în continuare informat insuficient despre posibilitățile accesului la justiție în domeniul mediului. Cetățenii rareori se adresează în instanță în cazurile când suportă prejudicii deoarece nu sunt convinși de imparțialitatea justiției în general și știu că nu există judecători specializați în aspectele de mediu, punând la îndoială capacitatea lor de a evalua corect situația. Accesul la justiție este deseori împiedicat și din cauza sărăciei populației care nu permite achitarea cheltuielilor de judecată. Cazurile inițiate de cetățeni sau ONG-uri care solicită o examinare judiciară a încălcării drepturilor lor ce țin protecția mediului și contestă deciziile administrative în instanțele judecătorești sunt rare. Două ONG-uri - Eco-Lex și Mișcarea Ecologistă din Moldova - au o anumită experiență în acest domeniu.

Sarcini de viitor

În general, cadrul juridic și de reglementare privind participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în domeniul mediului nu este încă suficient pentru implementarea cerințelor Convenției de la Aarhus în mod efectiv. Donatorii internaționali (Comisia Europeană, Danemarca, Italia, Olanda) susțin activ sporirea capacității Republicii Moldova de a implementa Convenția de la Aarhus. A fost sprijinită elaborarea unor regulamente, manuale și ghiduri privind implementarea Convenției de la Aarhus, pentru funcționarii publici și publicul general și organizarea unor seminare de instruire. Este nevoie de asistență și pe viitor, mai ales la nivel local, dar aceasta trebuie să fie corelată cu alocarea mijloacelor pe plan intern.

Țara a semnat Protocolul privind Registrele de Emisii și Transfer al Poluanților (RETP) la Convenția de la Aarhus, adoptat la Kiev în 2003. În prezent Moldova întreprinde tentative de a institui RETP la nivel național în sectorul energetic. Pregătirile pentru ratificarea protocolului trebuie să fie intensificate prin implicarea actorilor cheie: instituțiile de monitorizare, autoritățile de control ecologic, ministerele sectoriale, mediul de afaceri, întreprinderile industriale și ONG-urile, în elaborarea unui plan de acțiuni pentru crearea cadrului juridic, instituțional și tehnic în scopul instituirii RETP la nivel național.

3.5 Instruirea și educația ecologică

Republica Moldova promovează educația ecologică la toate etapele procesului de instruire: preșcolară, primară, secundară, profesională și universitară. Ministerul Educației, Tineretului și Sportului (METS) joacă un rol activ în acest proces, elaborând și implementând un plan de acțiuni pentru formularea unei strategii educaționale în domeniul protecției mediului. MERN de asemenea îi revin responsabilități în organizarea

instruirii și educației ecologice. METS și MERN cooperează în pregătirea manualelor și materialelor didactice și organizarea evenimentelor extra-curriculare în domeniul protecției mediului în cadrul școlilor.

Instruirea preșcolară și școlară

În cadrul cursurilor preșcolare copiii sunt familiarizați cu anumite aspecte ale mediului înconjurător. La începutul anului 2000 a fost introdus un sistem cuprinzător și bine gândit de instruire ecologică pentru școlile elementare, primare și secundare. MITS a respins opțiunea unui curs separat de ecologie. În schimb, aspectele ecologice au fost integrate în curriculele obligatorii la științele naturii (biologie, chimie, fizică, geografie) și alte discipline (de exemplu, "Omul și societatea", "Educația civică" și "Deprinderi de viață"). Au fost editate îndrumări metodice. Curriculele opționale cuprind "Educația ecologică", "Ecologia umană" și "Omul și natura".

Fiecare an școlar începe cu o oră ecologică. Astfel de lecții sunt de asemenea organizate în aprilie de Ziua Pământului. Totodată în unele școli au loc lecții speciale de ecologie cu susținerea ONG-urilor.

Învățământul profesional și universitar

Colegiul de Ecologie din Chișinău pregătește ingineri-asistenți pe probleme de mediu și laboranți. Anual instituția este absolvită de 50 de studenți. Colegiul se consultă cu MERN în pregătirea planurilor sale de învățământ. Cursuri privind poluarea aerului, solului și apei și impactul poluării asupra sănătății sunt prezentate studenților de la Colegiul Medical.

Multe instituții superioare de învățământ includ teme ecologice în curricule la diverse discipline (botanică, zoologie, geografie, chimie). Academia de Studii Economice din Moldova a introdus cursuri speciale cum ar fi energetica și mediul, monitorizarea și expertiza ecologică, economia mediului, asigurarea ecologică și standardele ecologice. Universitatea Agrară de Stat oferă cursuri de ecologie și protecția mediului, ecotoxicologie și agroecologie. Universitatea de Stat din Moldova are curricule pentru ecologi, juriști pe probleme de mediu, ingineri meteorologi și ingineri hidrologi. Universitatea Tehnică din Moldova are un curs pentru inginerii pe probleme de mediu.

Nu există sistem de instruire a profesorilor în sfera protecției mediului. Publicația săptămânală "Făclia" pentru pedagogi publică materiale metodice pe teme ecologice. REC organizează, cu sprijinul financiar al Fondului Ecologic Național, cursuri de instruire în geografia mediului pentru profesorii din zonele rurale. Unele ONG-uri, cum ar fi Gutta Club, au organizat cursuri de instruire ecologică a profesorilor în cadrul proiectelor internaționale.

Perfecționarea specialiștilor

Nu există cursuri continue de perfecționare în domeniul mediului pentru specialiștii care lucrează în cadrul autorităților publice. În 2004 MERN a organizat un curs de instruire ad hoc pentru inspectorii de mediu și pentru șefii serviciilor raionale care se ocupă de controlul ecologic.

Sarcini de viitor

În 2001 fostul Minister al Mediului a elaborat proiectul legii cu privire la educația ecologică. Ministerele Economiei și Finanțelor au blocat adoptarea acestei legi argumentând că aceasta ar putea avea implicații bugetare considerabile. Lipsa unei legi cu privire la educația ecologică sau a prevederilor unei astfel de legi în legislația actuală are consecințe negative pentru promovarea instruirii și educației ecologice. De exemplu, aceasta creează obstacole pentru școlile secundare interesate în obținerea statutului de colegiu specializat în ecologie. Nici o autoritate publică nu are responsabilități clare în domeniul instruirii adulților în problemele de mediu. În țară nu se efectuează studii privind instruirea ecologică sau instruirea pentru o dezvoltare durabilă.

Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei (SCERS) recomandă ca MERN și MAIA să pregătească în 2005-2006 o strategie națională privind instruirea ecologică. MITS, care răspunde de promovarea instruirii ecologice la nivel național, trebuie să devină un factor activ în pregătirea acestei

strategii. Mass media și organizațiile societății civile trebuie să se implice și ele, fiind abordate și aspecte mai largi ale instruirii pentru o dezvoltare durabilă.

3.6 Cadrul de luare a deciziilor

În perioada de după 1998 Republica Moldova a adoptat o serie de legi și regulamente care stabilesc sau modifică cadrul de luare a deciziilor pentru informarea, participarea publicului și instruirea în domeniul mediului. Documentele principale sunt prezentate în Anexa IV.

Pe parcursul ultimilor șapte ani au fost elaborate un șir de documente politice privind informarea, participarea publicului și instruirea în domeniul mediului. Unele dintre ele stabilesc obiective clare sau prevăd măsuri concrete indicând instituțiile responsabile, termenele și sursele de finanțare respective. Obiectivele și măsurile politice sunt adesea exprimate într-un mod foarte general sau ambiguu. În consecință, este foarte greu de evaluat progresul obținut în atingerea unor obiective politice formulate astfel: (a) extinderea activităților de monitoring și monitorizarea resurselor biologice (*Concepția protecției mediului a Republicii Moldova, 1995*); (b) revizuirea și perfecționarea sistemului de monitorizare a mediului (SCERS); sau (c) îmbunătățirea mecanismelor juridice de asigurare a participării publice și a accesului la justiție în probleme de mediu (*Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului*).

Cu toate acestea au fost înregistrate progrese în atingerea unor obiective, în special în monitorizarea POP din aer (*Planul național de acțiuni privind sănătatea în relație cu mediul*), pregătirea unei inventarieri a POP și BPC (SCERS) și crearea unor centre locale de informare în domeniul mediului (*Concepția protecției mediului a Republicii Moldova*).

Pe de altă parte, nu există dovezi că alte obiective ar fi fost sau sunt implementate, inclusiv:

- Elaborarea unei baze de date privind calitatea mediului și starea resurselor naturale, elaborarea programelor de monitorizare a calității apelor de suprafață și subterane, precum și a unui program național de investiții pentru îmbunătățirea sistemului de monitoring (*Concepția protecției mediului a Republicii Moldova*);
- Crearea unui program de monitorizare a apelor subterane și îmbunătățirea sistemului de evidență și cadastru forestier (SCERS);
- Instituirea unui comitet de coordonare și a unui secretariat pentru supravegherea implementării Planului național de acțiuni pentru sănătate în relație cu mediul și armonizarea standardelor de calitate a apei cu standardele UE (*Planul național de acțiuni pentru sănătate în relație cu mediul*);
- Crearea unui centru național și a unor baze de date pentru învățământul și instruirea în domeniul mediului și lansarea unor programe TV și radio, de exemplu, "Securitatea ecologică: realități și perspective" (*Programul național pentru asigurarea securității ecologice*).

Unele domenii au regresat chiar. De pildă, Centrul Informațional de Mediu al MERN care trebuia să-și extindă sfera activităților în conformitate cu *Concepția politicii de mediu* (2001) de fapt și-a restrâns activitatea din cauza reducerii drastice de personal.

În ansamblu, sistemele existente de informare, participare publică și instruire în domeniul mediului ar putea funcționa mult mai bine dacă planificarea strategică și monitorizarea progreselor înregistrate ar fi fost mai eficiente. Este nevoie urgentă de investiții substanțiale în calificarea personalului și în sporirea capacității autorităților publice relevante în domenii ca planificarea strategică și administrarea.

3.7 Concluzii și recomandări

Republica Moldova a înregistrat unele succese în ceea ce privește supravegherea stării mediului ambiant. A fost extinsă rețeaua de observație a calității apelor de suprafață și a început monitorizarea unor metale grele și POP în sedimente, soluri și în precipitațiile atmosferice. A fost reactivată singura stație transfrontalieră de monitorizare a aerului. Cu toate acestea sistemul actual de monitorizare a mediului nu este încă suficient pentru a răspunde cerințelor legislației naționale și obligațiilor internaționale asumate de Republica Moldova. Nu sunt monitorizate surse punctiforme importante de poluare a apelor subterane, nu este urmărită

poluarea difuză a apelor de suprafață și în țară nu există nici măcar o singură stație de monitorizare a condițiilor de fond.

În perioada de după proclamarea independenței Moldovei lista parametrilor calității mediului ambiant nu a fost revăzută sau armonizată cu standardele internaționale, cu excepția parametrilor de calitate ai apei potabile care sunt în prezent aduși în conformitate cu cerințele OMS. Numărul excesiv al poluanților reglementați duce la stabilirea unor cerințe nerealiste de monitorizare ceea ce reprezintă o povară pentru autoritățile de control. Unele standarde moldovenești sunt sub limita detectării astfel încât este imposibil de aflat dacă acestea sunt respectate sau nu. Totodată unele substanțe periculoase nu sunt supuse reglementării. Nu s-a avansat deloc în ceea ce privește crearea unui program național complex de monitorizare. Ministerele și departamentele elaborează baze de date proprii pentru gestionarea informației de mediu, urmând protocoalele și procedurile tehnice proprii. Sistemul monitoringului ecologic integrat nu funcționează, în pofida regulamentului adoptat și a susținerii acordate de donatori.

Unele instituții din Republica Moldova și-au extins bazele de date cu privire la mediu și și-au îmbunătățit managementul și raportarea informațiilor de ordin ecologic. În prezent colectarea datelor statistice acoperă 17 domenii ce au legătură cu mediul înconjurător. Totuși, baze de date importante, cum ar fi cele referitoare la emisiile și deversările poluante, consumul de apă, calitatea apelor subterane, starea pădurilor și mediului în general, nu sunt administrate prin tehnologii informaționale moderne și nu pot fi accesate cu ușurință de factorii de decizie și de publicul general. Rapoartele cu privire la mediu sunt în mare măsură descriptive.

Republica Moldova este una din primele țări care a ratificat Convenția de la Aarhus. Ea a adoptat o serie de acte juridice și de reglementare care prevăd lărgirea drepturilor cetățenilor în ceea ce privește accesul la informația de mediu și asigurarea participării publicului la luarea deciziilor în domeniul mediului. Țara trebuie să-și dezvolte în continuare cadrul legislativ și normativ pentru implementarea mai eficientă a cerințelor Convenției de la Aarhus.

Legislația din Republica Moldova conține prevederi generale pentru asigurarea participării publicului la procesul decizional în domeniul mediului în ceea ce privește elaborarea legilor, regulamentelor, standardelor, autorizațiilor, planurilor și programelor de mediu. Totuși procedurile nu sunt suficient de detaliate pentru ca aceste prevederi să fie aplicabile în practică. În general publicul nu participă la expertiza ecologică de stat. Regulamentul privind antrenarea publicului în elaborarea și adoptarea deciziilor de mediu (2000) nu este aplicat.

MERN invită frecvent publicul să participe la luarea deciziilor cu privire la politici, planuri și programe. Un reprezentant ales de comunitatea ONG-urilor este membru al Consiliului de Administrație al Fondului Ecologic Național. Fondul Ecologic acordă susținere financiară organizațiilor non-guvernamentale, deși limitarea artificială a sumei granturilor acordate ONG-urilor reduce considerabil potențialul real al aceste surse financiare în sprijinirea inițiativelor societății civile în domeniul mediului. Publicul nu este reprezentat în Comitetul Interministerial pentru Dezvoltarea Durabilă și Reducerea Sărăciei, nici în Comisia Națională pentru Politica Ecologică.

Republica Moldova a semnat Protocolul privind Registrele de Emisii și Transfer al Poluanților la Convenția de la Aarhus, adoptat la Kiev în 2003. În prezent Moldova lucrează la crearea unui RETP în sectorul energetic. Pregătirile pentru ratificarea protocolului trebuie să fie accelerate prin implicarea actorilor cheie: instituțiile de monitorizare, autoritățile de control ecologic, ministerele de ramură, mediul de afaceri, întreprinderile industriale și ONG-urile, în elaborarea unui plan de acțiuni pentru crearea cadrului juridic, instituțional și tehnic în scopul instituirii RETP la nivel național.

Republica Moldova promovează educația ecologică la toate etapele procesului de instruire: preșcolară, primară, secundară, profesională și universitară. Prin integrarea aspectelor ecologice în curriculele obligatorii a fost stabilit un sistem cuprinzător și bine gândit de instruire ecologică pentru școli. Totuși, nu există cursuri permanente de perfecționare în domeniul mediului pentru funcționarii publici și judecători. Lipsște complet o astfel de formă de educație ca instruirea adulților în problemele de mediu.

În consecință, Republicii Moldova îi sunt adresate recomandările de mai jos:

Recomandarea 3.1:

Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale împreună cu Ministerul Sănătății și Protecției Sociale și în cooperare cu Serviciul de Standardizare și Metrologie, trebuie să revizuiască lista parametrilor monitorizați și standardele de calitate a mediului, în special:

- (a) să limiteze considerabil numărul parametrilor monitorizați, cei rămași fiind aduși în corespundere cu standardele și liniile directe internaționale;
- (b) să introducă adăugător parametri de monitorizare și standarde prevăzute de acordurile multilaterale din domeniul mediului și directivele de mediu ale UE și să stabilească grafice pentru introducerea treptată a acelor parametri și standarde care nu vor putea fi introduse imediat;
- (c) să se concentreze asupra unui set de parametri și standarde de bază atunci când va fi luată în discuție modernizarea stațiilor, echipamentului și dispozitivelor de monitorizare și a laboratoarelor analitice, având în vedere și recalificarea personalului.

Recomandarea 3.2:

Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, în cooperare cu Ministerul Sănătății și Protecției Sociale, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Biroul Național de Statistică, Agenția pentru Silvicultură "Moldsilva", Concernul Republican de Gospodărire a Apelor "Apele Moldovei", Agenția pentru Geologie "AGeoM" și alte instituții implicate, trebuie să facă o evaluare a realizărilor și eșecurilor în implementarea Regulamentului sistemului de monitoring ecologic integrat, aprobat în 1998. Pe baza acestei evaluări trebuie să fie elaborat un proiect de hotărâre a Guvernului în vederea instituirii unei structuri de coordonare interministerială în domeniul monitorizării și informării de mediu. Propunerea trebuie să prevadă, între altele:

- a) un rol de conducere pentru Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale în cadrul acestei structuri plus o susținere funcțională din partea unui centru de monitoring care urmează a fi creat de către Minister în baza unităților sale existente de observație și informare și a unor resurse adăugătoare, în măsura în care va fi necesar;
- b) pregătirea de către această structură - luând în considerare prevederile privind monitorizarea și informarea de mediu din diversele strategii și programe naționale și din acordurile internaționale - a unui set de acțiuni practice consecvente, cu termene stabilite, orientate spre extinderea rețelelor de observație și majorarea numărului de parametri măsurați; perfecționarea activității de colectare a datelor și a schimbului de date; armonizarea modului de raportare cu cerințele internaționale; și facilitarea accesului public la informația de mediu.

Recomandarea 3.3:

Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, în cooperare cu Biroul Național de Statistică, Agenția pentru Silvicultură "Moldsilva", Concernul Republican de Gospodărire a Apelor "Apele Moldovei", Agenția pentru Geologie "AGeoM", trebuie să reevalueze eficacitatea politicilor lor de raportare, pentru a asigura publicarea și plasarea pe Internet a informației de mediu colectate de aceste instituții. Informația trebuie să fie accesibilă publicului larg pe Internet, în mod gratuit, sistematic și într-o formă comodă pentru utilizator.

Recomandarea 3.4:

Pentru a îmbunătăți participarea publicului în procesul de luare a deciziilor în domeniul mediului Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale trebuie să inițieze:

- Aplicarea strictă a Regulamentului privind antrenarea publicului în elaborarea și adoptarea deciziilor de mediu, adoptat prin Hotărâre de Guvern în 2000;
- Modificarea Legii privind protecția mediului înconjurător prin includerea unor prevederi detaliate privind participarea publicului în eliberarea autorizațiilor de mediu, stabilirea standardelor de calitate a mediului și elaborarea legilor, regulamentelor, strategiilor, planurilor și programelor care afectează mediul ambiant, luând în considerare prevederile acordurilor multilaterale de mediu aplicabile;
- Includerea reprezentanților societății civile în comisiile naționale pentru politica ecologică și dezvoltarea durabilă.

Recomandarea 3.5:

Ministerul Educației, Tineretului și Sportului, în cooperare cu Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale și alte părți interesate, inclusiv ONG-urile și mass media, trebuie să examineze posibilitatea creării unui consiliu de instruire pentru o dezvoltare durabilă. Acest organism trebuie să ajute la promovarea și facilitarea implementării la nivel național a Strategiei UNECE de instruire pentru o dezvoltare durabilă, atrăgând o deosebită atenție diferitor forme de instruire a adulților (inclusiv instruirii în sfera drepturilor cetățenilor), precum și perfecționării factorilor de decizie și a judecătorilor.

Capitolul 4

ACORDURI ȘI ANGAJAMENTE INTERNAȚIONALE⁹

4.1 Cadrul general de cooperare internațională

Republica Moldova face parte din regiunea Europei de Sud-est fiind vecină cu România și Ucraina. Dat fiind faptul că România urmează să adere la Uniunea Europeană (UE) în 2007, Moldova va deveni în curând stat vecin al UE. Această amplasare geografică și noul context politic care se va crea, constituie factorii determinanți pentru dezvoltarea cooperării țării pe plan internațional.

Cadrul politic și juridic

În anul 2002 Republica Moldova și-a anunțat aspirațiile de a adera la UE. S-au făcut deja primii pași în această direcție, inclusiv pregătirea și adoptarea Planului de Acțiuni UE–Moldova. Noul guvern, instalat în primăvara anului 2005, a reafirmat această intenție și pregătește un program național de implementare a Planului de Acțiuni care va stabili mai exact acțiunile, termenele și organismele responsabile.

În Raportul privind starea mediului în Republica Moldova în anul 2004 sunt identificate următoarele principii de bază privind cooperarea internațională în domeniul mediului și dezvoltării durabile:

- Consolidarea capacității instituționale prin participarea la acorduri internaționale și bilaterale;
- Apropierea legislației naționale de mediu de cerințele convențiilor internaționale și de legislația UE, în vederea aderării la Uniunea Europeană;
- Mobilizarea asistenței tehnice și financiare pentru implementarea politicilor naționale în domeniul mediului.

Concepția politicii externe (1995) rămâne documentul principal care identifică prioritățile țării în sfera cooperării internaționale. Respectarea fermă a angajamentelor asumate constituie unul dintre principiile de bază expuse în Concepție, politica externă fiind orientată spre cooperarea bilaterală și multilaterală. Țara consideră statele G7¹⁰ drept parteneri strategici importanți, iar cooperarea cu Națiunile Unite și alte organizații internaționale sau regionale drept o activitate esențială. Se acordă o atenție specială cooperării cu România, nu numai din cauza vecinătății geografice, dar și datorită legăturilor istorice și culturale.

Concepția politicii de mediu a Republicii Moldova (2001) pune accent pe:

- Orientarea politică spre integrarea europeană, cu accentul pe armonizare, strategii și programe în domeniu;
- Elaborarea unei concepții privind relațiile internaționale în domeniul mediului și a mecanismelor de ratificare și implementare a prevederilor convențiilor și ale altor documente internaționale în domeniul mediului;
- Semnarea unor protocoale bilaterale de colaborare cu România, Ucraina, Belarus și Federația Rusă;
- Semnarea și ratificarea unor acorduri regionale, cum ar fi Convenția privind cooperarea pentru protecția și utilizarea durabilă a fluviului Dunărea.

⁹ Prezentul capitol constituie o analiză a progreselor înregistrate în perioada de după primul Studiu de Performanțe în domeniul Protecției Mediului efectuat de UNECE în 1998.

¹⁰ Canada, Franța, Germania, Italia, Japonia, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și Statele Unite ale Americii

Concepția cooperării transfrontaliere pe 2004-2006 a fost elaborată în scopul susținerii dialogului cu statele vecine și organizațiile internaționale și europene. Printr-o Hotărâre a Parlamentului, adoptată în 2003, “Cu privire la dezvoltarea cooperării transfrontaliere în cadrul euroregiunilor”, a fost creată Comisia pentru cooperare transfrontalieră care este responsabilă de 1) stabilirea mecanismelor de cooperare transfrontalieră în cadrul euroregiunilor ca elemente de bază ale procesului de integrare europeană; 2) apropierea prevederilor actelor juridice naționale cu privire la cooperarea transfrontalieră de standardele europene; și 3) crearea unui sistem de implementare a convențiilor și acordurilor la care țara este parte.

Legile cu privire la aderarea la convenții sau protocoale constituie o parte inerentă a legislației naționale. Semnarea tratatelor internaționale de către Republica Moldova este guvernată de două acte juridice principale:

- 1999 *Legea cu privire la acordurile internaționale*; și
- 2001 *Regulamentul privind mecanismul de încheiere a acordurilor internaționale*.

Rolul de bază în încheierea oricăror acorduri noi în domeniul mediului sau în aderarea la convențiile de mediu, îi aparține Ministerului Ecologiei și Resurselor Naturale (MERN). Ministerul pregătește toate documentele necesare și consultă alte ministere implicate, de exemplu Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE), Ministerul Finanțelor (MF), Ministerul Economiei și Comerțului (MEC) și Ministerul Justiției (MJ). După obținerea acordului ministerelor implicate documentele sunt transmise pentru aprobare Guvernului care le înaintează Parlamentului. Decizia Parlamentului urmează să fie promulgată de Președinte pentru a intra în vigoare. Decizia de aderare la anumite convenții poate depinde uneori de faptul dacă aceasta oferă acces la finanțare în vederea implementării convenției. Un asemenea acces creează posibilități de a folosi resursele date pentru soluționarea unor probleme de mediu.

Cadrul instituțional

Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale

MERN este autoritatea de stat principală abilitată cu cooperarea internațională pe probleme de mediu, funcție exercitată prin Direcția Politică Ecologică și Integrare Europeană. Ministerul joacă un rol activ în procesele “Un mediu pentru Europa” și “Mediul și sănătatea” desfășurate la nivel european. MERN cooperează cu Fondul Global pentru Mediu (GEF) (în 2004 țara a devenit membru alternant în cadrul Consiliului GEF), Comitetul UNECE pentru Politica de Mediu, Organizația Meteorologică Mondială, Comisia Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Durabilă (UNCSD) și Programul Națiunilor Unite pentru Mediu (UNEP).

Alte ministere

Rolul MEC în cooperarea internațională, inclusiv cea din domeniul mediului, constă în coordonarea și monitorizarea proiectelor de asistență tehnică ceea ce rezultă în prezentarea către Guvern a unor evaluări anuale ale eficienței acestui gen de asistență. MEC este de asemenea responsabil de cooperarea cu instituțiile finanțatoare internaționale (IFI). Funcția de bază a MAEIE este de a le acorda ministerelor sectoriale asistență în cazurile când sunt încheiate acorduri internaționale sau bilaterale/multilaterale. MJ asigură expertiza juridică necesară în problema conformității între prevederile acordurilor internaționale și cele ale legislației naționale. MF semnează acordurile în legătură cu proiectele de asistență tehnică, inclusiv cele de mediu în cazul când există cofinanțare din surse interne.

Asistența tehnică internațională

Obiectivele principale ale asistenței tehnice în domeniul mediului sunt identificate în *Concepția politicii de mediu* (2001). Procedura de obținere a asistenței tehnice de peste hotare este destul de flexibilă. Proiectele sunt administrate de MERN, cu susținerea IFI, sau prin intermediul birourilor IFI din țară. Înainte de a începe implementarea unui proiect, MEC este consultat pentru a se stabili dacă nu există vreo dublare cu alt proiect similar. Dacă nu se cere nici o contribuție financiară din partea Guvernului, proiectul poate fi semnat de MERN; în cazul când este necesară contribuția financiară a statului, scrisoarea de aprobare a proiectului este semnată de MF.

În afară de proiectele de asistență tehnică, există o colaborare și la nivel științific. Organizațiile de peste hotare sprijină cercetările științifice prin donații pentru instituțiile de cercetare, predominant sub forma de sprijin pentru personal, asigurarea cu produse software necesare și servicii de consultanță.

4.2 Acordurile internaționale și regionale

Urmând Recomandarea 3.3 din primul Studiu de Performanțe în domeniul protecției Mediului (SPM), țara a aderat la mai multe acorduri internaționale. În perioada de după 1998 ea a devenit parte la alte 11 acorduri. În prezent Republica Moldova este parte la 19 convenții și patru protocoale internaționale în domeniul mediului, și este semnatară a încă cinci. Pentru fiecare acord internațional este desemnat un punct focal național.

În 1996 s-a încercat introducerea unei abordări sistematice în acest domeniu, prin instituirea unei Comisii Naționale pentru supravegherea implementării acordurilor internaționale. Componenta și regulile de funcționare ale acesteia au fost stabilite prin decret prezidențial, iar în cadrul primului SPM se recomandă sporirea rolului și resurselor puse la dispoziția comisiei. Din păcate, această comisie nu a mai activat.

Practica actuală este de a crea un grup de lucru interdepartamental pentru implementarea fiecărui acord internațional, iar componența grupurilor este aprobată prin ordinul MERN sau prin decizia Parlamentului. Aceste grupuri de lucru nu dispun de putere juridică sau împuterniciri cu caracter obligatoriu, și nici de un mandat clar, planuri și proceduri de activitate. Grupurile de lucru se întrunesc nu mai des decât o dată la două luni. Aceasta nu permite o abordare sistematică a evaluării progreselor în implementarea acordurilor. Specialiștii MERN recunosc că punerea în aplicare a prevederilor convențiilor lasă mult de dorit și trebuie să fie consolidată.

Pentru a desfășura activități în cadrul diverselor convenții au fost create unități speciale (oficii) care nu fac parte din structura MERN (deși unele au fost create prin ordinul Ministrului Ecologiei). Există oficii pe domeniile biodiversitate, ozon și schimbarea climatei. Se prevede crearea unui centru de management al substanțelor chimice care s-ar ocupa de patru acorduri internaționale – Convențiile de la Basel, Stockholm și Rotterdam și Protocolul de la Aarhus privind POP la Convenția privind poluarea transfrontalieră a aerului la distanțe mari.

Convențiile globale

Convenția privind diversitatea biologică

Țara a ratificat Convenția Națiunilor Unite privind diversitatea biologică în 1995. Principalele acte legislative naționale în domeniul conservării biodiversității sunt *Legea privind protecția mediului înconjurător* (1993), *Legea regnului animal* (1995) și *Legea privind fondul ariilor naturale protejate de stat* (1998). Unele prevederi privind conservarea biodiversității sunt de asemenea incluse în *Legea cu privire la zonele și fîșiile de protecție a apelor, râurilor și bazinelor de apă* (1995), *Codul apelor* (1993), *Codul funciar* (1991) și *Codul silvic* (1979). În 2000, Centrul Mondial de Monitorizare a Conservării a întreprins o evaluare a implementării Convenției la nivel național. Această evaluare a arătat că Moldova a creat instituțiile pentru realizarea conservării biodiversității și administrează proiecte finanțate de organizațiile donatoare; cu toate acestea țara continuă să ducă lipsă de mijloacele financiare necesare.

O serie de proiecte internaționale legate de problemele biodiversității au fost susținute de GEF și au fost realizate prin intermediul Băncii Internaționale de Reconstrucție și Dezvoltare. Oficiul Biodiversitate de asemenea a întreprins tentative de a elabora proiecte în sfera conservării biodiversității și de a ajuta la realizarea lor. Actualmente Moldova pregătește cel de-al treilea raport național privind biodiversitatea.

În 2002 țara a ratificat Protocolul de la Cartagena privind securitatea biologică. Pentru a-și onora angajamentele, țara a elaborat *Strategia națională și Planul de acțiuni în domeniul conservării diversității biologice* iar în anul 2001- *Legea privind securitatea biologică*. Pentru a ajuta țara să-și consolideze eforturile ce țin de stabilirea unui sistem național de securitate biologică, Programul de Mediu al Națiunilor Unite (UNEP) și GEF îi acordă asistență tehnică. Guvernul a creat Comisia Națională pentru Securitate

Biologică mandatul căreia prevede luarea deciziilor și autorizarea activităților privind folosirea organismelor modificate genetic (OMG). Au fost aprobate regulamentele privind autorizarea activităților ce țin de producerea, testarea, folosirea și distribuirea OMG. Prin decizia comună a MERN și a Ministerului Sănătății și Protecției Sociale (MSPS) a fost creat Centrul național de testare în domeniul securității biologice, cu scopul de a asigura detectarea OMG și de a estima riscurile potențiale pe care le prezintă acestea pentru mediul înconjurător și pentru sănătate. Cadrul național de biosecuritate creat poate servi pentru ghidarea activităților de creare a unui sistem național de reglementare, control și monitorizare a OMG, în vederea respectării cerințelor Protocolului de la Cartagena.

Convenția cadru a Națiunilor Unite privind schimbările climatice

Țara a ratificat Convenția cadru a Națiunilor Unite privind schimbările climatice (CCNUSC) în 1995. Pregătind prima comunicare națională privind schimbările climatice (1998-2000), Moldova a făcut o evaluare a emisiilor gazelor cu efect de seră (GES) pe perioada 1990-1998. Oficiul Schimbarea Climei este responsabil de: a) identificarea și implementarea proiectelor ce țin de schimbările climatice; b) colectarea datelor necesare, inclusiv privind cerințele tehnologice cu relevanță pentru schimbarea climei; și c) ținerea unui registru al experților naționali în domeniul schimbărilor climatice. Pe de altă parte, Oficiul a servit ca unitate de management a unui proiect finanțat de GEF care urma să asigure sinergia și respectarea obligațiilor asumate de Republica Moldova în cadrul a trei convenții ONU: Convenția cadru privind schimbările climatice, Convenția privind diversitatea biologică și Convenția privind combaterea deșertificării. La moment acesta se ocupă de un alt proiect GEF privind micșorarea emisiilor gazelor de seră. Oficiul de asemenea a contribuit la o mai bună înțelegere a importanței protocolului de la Kyoto în țară și a oferit MERN informațiile și sprijinul necesar pentru pregătirea documentelor de ratificare a Protocolului.

Cu sprijinul financiar al GEF și prin intermediul UNEP, țara pregătește în prezent a doua comunicare națională până în anul 2008, care va conține inventarierea emisiilor GES pe anii 1998-2006. În acest cadru va fi elaborată o propunere de proiect intitulată "Sistemul național de inventariere" privind stabilirea unei strategii pe termen lung pentru inventarierea emisiunilor GES. Până la sfârșitul anului 2005 MERN va elabora un program național de reducere a emisiilor GES. Pregătirea acestuia este finanțată din surse interne, respectiv Fondul Ecologic Național.

Protocolul de la Kyoto la CCNUSC a fost ratificat în 2003. Principalele motive care au determinat Moldova să ratifice acest Protocol sunt: a) posibilitatea de a realiza în țară proiecte prin Mecanismul de Dezvoltare Nepoluantă (CDM) care ar ajuta la soluționarea unor probleme de mediu acute; b) sporirea nivelului de conștientizare a importanței Protocolului pentru mediu la nivel global; și c) încrederea în influența pozitivă a acestuia asupra stabilizării climatice. În vederea implementării Protocolului, țara a semnat și ratificat un memorandum de înțelegere privind cooperarea pentru implementarea proiectelor CDM (vezi și secțiunea 4.3). În 2003, prin decizia Guvernului a fost desemnată o Comisie națională specială responsabilă cu implementarea CCNUSC și a Protocolului de la Kyoto. Aceasta are obligația de a elabora un cadru de politici în domeniul schimbării climei, a propune schimbările necesare în legislația națională, a evalua proiectele recomandate ca proiecte CDM și a le prezenta Secretariatului CCNUSC.

Convenția Națiunilor Unite privind combaterea deșertificării

Eroziunea solului constituie o mare problemă economică și socială pentru Republica Moldova: 33.9 % din terenurile sale agricole sunt afectate de acest flagel, suprafață care anual crește cu 0.9%, cauzând un prejudiciu de circa 3.1 miliarde Lei (251.3 milioane dolari SUA) pe an. Țara a ratificat Convenția Națiunilor Unite privind combaterea deșertificării în 1998. Cu sprijinul comunității internaționale a fost întreprinsă o sistematizare a informației privind terenurile degradate în 1998-2000. În baza acestei evaluări, au fost editate hărți ale zonelor degradate/erodate și ale zonelor expuse secetei. În curriculele pentru cursurile universitare în domeniul agriculturii au fost introduse aspecte privind managementul durabil al terenurilor și combaterea deșertificării. De asemenea, țara a beneficiat de asistență tehnică și financiară pentru elaborarea *Programului național de acțiuni pentru combaterea deșertificării* și a *Raportului național privind implementarea Convenției*, ambele apărute în anul 2000. Programul de acțiuni prevede sarcini pentru fiecare minister implicat și, între altele, specifică responsabilitățile agenților economici în acest domeniu.

Mijloacele de soluționare a problemelor ce țin de folosirea terenurilor sunt distribuite între diferite ministere și agenți economici și nu există o preocupare specială pentru problema degradării terenurilor. Experții au mai menționat faptul că drept consecință a privatizării pământului, problemele legate de degradarea terenurilor s-au agravat. Acest fapt se datorează mai ales lipsei de cunoștințe și nedorinței de a aplica practici durabile de folosire a pământului. Datorită acestor factori luați în ansamblu, respectarea prevederilor Convenției este o sarcină dificilă.

Convenția privind protecția stratului de ozon (Viena, 1995)

MERN este responsabil de implementarea Convenției privind protecția stratului de ozon și a Protocolului de la Montreal al acesteia, ambele ratificate de Republica Moldova în 1996. Serviciul vamal de asemenea are un rol important. În conformitate cu obligațiile asumate în cadrul Convenției Republica Moldova eliberează autorizații pentru importul produselor care conțin substanțe ce distrug ozonul (SDO). Fiind o țară sub incidența Articolului 5 al Convenției, Moldova poate folosi SDO până în anul 2010. Cu toate acestea țara și-a asumat angajamentul să le elimine treptat până în 2008. Aceste angajamente au fost stabilite în *Programul național de suprimare eşalonată a substanțelor care distrug stratul de ozon* (1999). În sprijinul îndeplinirii sarcinilor asumate, Moldova a beneficiat de susținere financiară din partea fondului multilateral al Protocolului de la Montreal. Acest proiect este în derulare (în 2004 el a fost prelungit până în 2006), fiind implementat de către UNEP împreună cu PNUD.

Până acum în cadrul proiectului au fost elaborate și aprobate o serie de regulamente, a fost perfecționat sistemul de licențiere a importatorilor și utilizatorilor de SDO și au fost organizate campanii de informare cu privire la SDO și influența acestora asupra stratului de ozon și a mediului înconjurător. Oficiul Ozon din cadrul MERN se ocupă de implementarea proiectului și de planificarea activităților ulterioare de mobilizare a fondurilor pentru a ajuta țara să-și îndeplinească obligațiile. Oficiul Ozon coordonează implementarea *Programului național de recuperare și reciclare a agenților frigorifici*, și prezintă rapoarte anuale privind consumul SDO, progresul implementării programului național și facilitarea schimbului de informații cu alte Părți la Protocol. În 2001 țara a aderat la amendamentele de la Londra și Copenhaga. Propunerea MERN de a adera la amendamentul de la Montreal este în prezent examinată de Parlament.

Convenția privind controlul asupra transportării transfrontaliere a deșeurilor periculoase și neutralizarea lor (Basel, 1989)

Conform recomandărilor primului SPM, țara a ratificat în 1998 Convenția privind controlul asupra transportării transfrontaliere a deșeurilor periculoase și neutralizarea lor. În anul 2000, în conformitate cu articolul 28 din *Legea privind deșeurile de producție și menajere* (1997), a fost elaborat *Programul național de valorificare a deșeurilor de producție și menajere pe anii 2001-2010*. În cadrul Programului sunt luate în considerare recomandările Convenției de la Basel și legislația UE privind managementul deșeurilor. În mai 2003, Guvernul a aprobat categoriile deșeurilor periculoase și Regulamentul privind controlul transportării transfrontaliere a deșeurilor și eliminării acestora, stabilind proceduri concrete de implementare în baza Convenției de la Basel.

Convenția privind poluanții organici persistenti (Stockholm, 2001)

Urmare a semnării Convenției privind poluanții organici persistenti, Republica Moldova a beneficiat de finanțare din partea GEF pentru evaluarea situației privind POP la nivel național. Sursele principale de POP au fost identificate și cartografiate. GEF a susținut inventarierea POP și pregătirea *Strategiei și Planului național de implementare a Convenției de la Stockholm privind poluanții organici persistenti*, adoptate în 2004.

Convenția privind procedura de consimțământ prealabil în cunoștință de cauză aplicabilă anumitor produși chimici periculoși și pesticide care fac obiectul comerțului internațional (Rotterdam, 1998)

În noiembrie 2004 țara a aderat la Convenția privind procedura de consimțământ prealabil în cunoștință de cauză aplicabilă anumitor produși chimici periculoși și pesticide care fac obiectul comerțului internațional, iar în prezent elaborează un plan de implementare. Specialiștii MERN recunosc complexitatea

implementării acestei Convenții, dar o consideră un element important în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului la care țara a aderat în 1999.

Convenția asupra zonelor umede de importanță internațională, în special ca habitat al păsărilor acvatice (Ramsar, 1971)

În 1999 Republica Moldova a ratificat Convenția asupra zonelor umede de importanță internațională, în special ca habitat al păsărilor acvatice, o convenție importantă pentru o țară unde majoritatea zonelor umede au fost desecate și unde acestea mai cuprind doar 0.2% din teritoriu. Țara a devenit membră a acestei Convenții după ce primei zone umede, „Lacurile Prutului de jos”, i-a fost recunoscută importanța internațională. Cu o suprafață de 19 000 hectare, această zonă situată în cursul inferior al Prutului include terenuri mlăștinoase, un lac natural și rezervația „Prutul de jos” care este clasificată în categoria întâi de către Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii (IUCN). Zona este situată în limitele unui coridor al păsărilor migratoare. A fost elaborat și aprobat un plan de management pentru toată zona, însă din cauza consultării insuficiente a proprietarilor de pământ din zonă la etapa elaborării sale, prevederile planului nu sunt urmate în totalitate. Zona cursului inferior al râului Nistru este a doua zonă Ramsar din Moldova.

Convenția privind conservarea diversității speciilor migratoare de animale sălbatice

Țara a ratificat Convenția privind conservarea diversității speciilor migratoare de animale sălbatice precum și Acordul privind conservarea liliecilor din Europa și Acordul privind conservarea păsărilor migratoare de apă afro-euro-asiatice - în 2000. În țară există 21 specii de lilieci datorită creării unor zone de protecție a habitatelor naturale ale acestor specii rare. În fiecare an la Secretariatul Convenției este trimis un comunicat național cu privire la speciile de lilieci din Europa. Fondul Ecologic Național susține financiar activitatea ONG-urilor în domeniul protecției liliecilor.

Convenția privind comerțul internațional cu specii periclitate din fauna și flora sălbatică

În 2001 Moldova a ratificat Convenția privind comerțul internațional cu specii periclitate din fauna și flora sălbatică (CITES). Activitatea principală întreprinsă în cadrul Convenției ține de elaborarea unei legislații adecvate pentru controlul comerțului ilegal. Pentru ghidare, țara a consultat legislația similară din România, Federația Rusă și Ucraina. MERN acționează ca instanță managerială, în timp ce centrul științific pentru această convenție este Academia de Științe a Moldovei și Institutul Național de Ecologie. Importul și exportul de specii CITES sunt controlate de Serviciul Vamal. De asemenea sunt implicate și alte autorități, cum sunt serviciile veterinar și fitosanitar. Circa opt documente de diferite niveluri (legi, acte normative, proceduri) reglementează activitățile ce țin de implementarea CITES. Conform MERN, aceste documente prevăd măsuri mai stricte decât cele stipulate de legislația internațională și cea a UE. MERN eliberează autorizații speciale CITES pentru importul/exportul speciilor și raportează anual despre numărul lor la secretariatul CITES. Lipsa experienței și instruirii funcționarilor vamali și rotația lor continuă, împiedică punerea în aplicare a mecanismelor complexe de implementare a Convenției. În Legea regnului animal (1995) au fost introduse câteva amendamente pentru a o adapta la prevederile CITES.

Convențiile regionale UNECE

Moldova a ratificat Convenția de la Aarhus privind accesul la informație, participarea publicului la procesul adoptării deciziilor și accesul la justiție în problemele ce țin de mediu în 1999. Măsuri speciale pentru a informa publicul despre starea mediului erau întreprinse chiar și înainte de aderarea la această Convenție. Totuși, prin ratificarea Convenției țara și-a mărit șansele de a atrage finanțarea străină în domeniu. În anul 2000 aceasta a ajutat la crearea Centrului Informațional de Mediu în cadrul MERN (a se vedea Capitolul 3 cu privire la informare, participarea publicului și educația ecologică).

În 1995 Republica Moldova a aderat la Convenția privind poluarea transfrontalieră a aerului la distanțe mari iar în 2002, la Protocolul privind poluanții organici persistenți și Protocolul privind metalele grele ale acesteia. În 2002 a fost elaborat un Plan de Acțiuni pentru implementarea Convenției care includea, în calitate de acțiuni prioritare, monitorizarea poluării aerului la hotar cu România, inventarierea surselor de poluare și măsuri de restabilire a stației de monitoring EMEP (Programul European de Monitorizare și

Evaluare a transferului poluanților aerului la distanțe mari). Țara a prezentat Secretariatului Convenției două rapoarte cu privire la POP și metalele grele, unul în 2002 iar altul în 2003. Moldova a semnat, de asemenea, Protocolul EMEP și Protocolul Gothenburg privind combaterea acidificării. Stația EMEP și-a reînceput activitatea în 2004. La moment capacitățile ei analitice sunt destul de limitate, permițând doar măsurarea POP și metalelor grele. Se prevede o majorare a numărului de poluanți analizați.

În 1993 țara a aderat la Convenția privind protecția și utilizarea cursurilor de apă transfrontaliere și a lacurilor internaționale. În scopul îndeplinirii obligațiilor asumate, Moldova a semnat un șir de acorduri bilaterale în domeniul protecției resurselor acvatice transfrontaliere cu țările vecine. Majoritatea activităților realizate în cadrul Convenției sunt efectuate în comun cu MSPS. Pe parcursul ultimilor ani au fost introduse modificări în Codul apelor, conform prevederilor Convenției. *Concepția politicii naționale în domeniul resurselor de apă pe perioada până în 2010*, adoptată în anul 2003, a identificat acțiunile posibile pentru perfecționarea gospodăririi eficiente a apelor. În anul 2004 a fost aprobat planul de pregătire a unei strategii privind folosirea durabilă a resurselor acvatice. În acest scop a fost alocat un buget de 1.5 milioane lei (121,700 dolari SUA). Strategia va corespunde legislației UE în domeniul gospodăririi apelor.

Totodată Moldova a aderat la Protocolul de la Londra privind apa și sănătatea. În prezent oportunitatea ratificării acestuia este examinată de către Guvern. Centrele focale naționale se află la MERN și MSPS. *Planul național de acțiuni pentru sănătate în relație cu mediul*, care conține activități pe termen lung ce țin de implementarea protocolului de la Londra, a fost pregătit și aprobat în 2001.

Responsabilitatea pentru implementarea Convenției privind evaluarea impactului asupra mediului înconjurător în context transfrontalier (Espoo, 1991) îi revine Direcției Politică de Mediu și Integrare Europeană a MERN. Pe parcursul ultimilor trei ani Moldova a folosit mecanismele oferite de către Convenție de două ori. Când în 2003 Ucraina și-a exprimat intenția de a construi un canal navigabil în delta Dunării (Canalul Bistroe) care ar putea influența starea ecosistemelor și regimul hidrologic din delta fluviului Dunărea, Moldova a solicitat Ucrainei prin intermediul MAEIE informații cu privire la proiect și impactul posibil al acestuia asupra mediului. Deocamdată Ucraina nu a dat nici un răspuns. Alt caz se referă la proiectul de exploatare a unei mine de aur din România, realizat cu susținerea Danemarcei. Partea română a informat Moldova că intenționează să extragă aur prin metoda extracției chimice și că aceasta ar putea duce la contaminarea unor râuri mici din apropiere. După analizarea informației prezentate s-a ajuns la concluzia că amplasarea minei de aur este mult prea departe de râul Prut pentru a avea un impact și s-a luat decizia de a nu participa la evaluarea impactului asupra mediului (EIM). Totuși Moldova a solicitat concluziile EIM.

MERN participă în mod activ la elaborarea Protocolului privind evaluarea strategică de mediu (ESM), semnat la Conferința V a Miniștrilor Mediului care a avut loc la Kiev în 2003. Pentru a continua implementarea ESM, țara planifică identificarea criteriilor pentru ESM, stabilirea procedurilor de realizare a ESM și introducerea modificărilor necesare în legislația actuală. Aceasta se va efectua parțial în cadrul proiectului PNUD/REC de elaborare a Ghidului privind ESM.

Inspectoratul Ecologic de Stat este punctul focal pentru Convenția privind efectele transfrontaliere ale accidentelor industriale, ratificată în 1993. Cu sprijinul Germaniei țara (a) a identificat instalațiile care ar putea fi surse potențiale de poluare a mediului, (b) a elaborat criterii de evaluare a riscurilor prezentate de cinci tipuri de activități industriale, (c) a creat o bază de date privind sursele principale de poluare și (d) a elaborat un cadru computerizat și o procedură de informare și înștiințare în cazul accidentelor de mediu.

Alte convenții regionale

Convenția privind cooperarea pentru protecția și utilizarea durabilă a fluviului Dunărea

Țara este flancată de râul Prut, un afluent important al Dunării, ceea ce explică aderarea Moldovei, în 1999, la *Convenția privind cooperarea pentru protecția și utilizarea durabilă a fluviului Dunărea* (Convenția Dunăreană). În 1999, în cadrul planului de acțiuni pentru implementarea Convenției și cu susținerea Tacis, țara a beneficiat de un laborator analitic mobil și de echipament pentru analiza spectrală și reactive chimice de laborator. În cadrul Programului de Reducere a Poluării Dunării pe anii 1997-2000, au fost organizate

seminare de instruire în vederea sporirii capacităților instituționale și seminare axate pe subiecte punctuale. Au fost elaborate și sprijinite ulterior de Tacis un șir de propuneri de proiecte vizând reducerea poluării Dunării, cum ar fi proiectul “Managementul resurselor acvatice ale râului Prut”. Din 2001, în cadrul Programului de Reducere a Poluării au fost elaborate tarife pentru deversarea nutrienților în mediul natural, iar în prezent este elaborat un plan privind managementul integrat al fluviului Dunărea. Prin intermediul Convenției au devenit mai strânse relațiile și cooperarea cu România privind protecția și managementul resurselor acvatice transfrontaliere. Recent țara a început să finanțeze anumite acțiuni în cadrul Convenției din resursele fondurilor ecologice locale și din contribuțiile agenților economici.

Convenția de la Berna privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa

Țara a ratificat Convenția privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa în anul 1993. De atunci a fost creată o bază de date conținând informații relevante referitor la zonele supuse activităților de conservare, speciile rare din Moldova au fost incluse în lista speciilor rare a Convenției, experții naționali au luat parte la elaborarea unui plan de acțiuni pentru conservarea speciilor incluse în Convenție, țara devenind membru permanent al Comitetului Convenției.

Convenția privind peisajul european

În 2001 Republica Moldova a ratificat Convenția privind peisajul european care a intrat în vigoare în 2004. Punctul focal național, INECO, a efectuat unele cercetări științifice privind starea ecosistemelor naturale reprezentative. Astfel a fost creată baza pentru argumentarea necesară introducerii unui regim mai strict de protecție și pentru extinderea ariilor naturale protejate de stat. Densitatea mare a populației și orientarea agricolă pronunțată a țării creează necesitatea de a acorda mai multă atenție activităților care ar putea duce la perturbarea elementului peisajer.

Țara dispune de landșafturi și ecosisteme diverse și valoroase; totuși calamitățile naturale din trecut și situația economică în sine constituie un pericol pentru resursele biologice și ecosistemele țării. Întreruperile livrării gazelor și electricității și alte lipsuri economice au dus la folosirea mai puțin durabilă a resurselor naturale, tăierile ilicite din păduri fiind un exemplu în acest sens. Privatizarea pământului de asemenea are un impact puternic asupra diversității peisajere și biodiversității. Gardurile vii și tufișurile au fost defrișate de noii proprietari fără a se ține cont de principiile gestionării silvice durabile. Desecarea zonelor umede efectuată pe suprafețe întinse în trecut, a avut și ea un efect negativ asupra mediului natural. De mai mult timp țara examinează posibilitatea creării unor rețele și coridoare ecologice ca mijloc de păstrare a diversității biologice și peisajere și de restabilire a ecosistemelor naturale, un proiect care rămâne în faza conceptuală (vezi Capitolul 7 referitor la agricultură). Au fost întreprinse numeroase tentative de restabilire a fâșiilor forestiere de protecție și de extindere a ariilor naturale protejate. INECO adună informații în acest sens pentru a elabora o strategie comună.

4.3 Cooperarea bilaterală

Republica Moldova a semnat nouă acorduri bilaterale, protocoale și/sau memorandumuri de înțelegere cu șase țări. Majoritatea acestora sunt acorduri cadru privind cooperarea în domeniul protecției mediului. Unele acorduri au fost încheiate după ce țara a aderat la diverse convenții sau protocoale internaționale, ele servind ca instrumente de îndeplinire a obligațiilor asumate. În acest sens, în anul 2000 a fost semnat un Acord trilateral cu Ucraina și România privind cooperarea în zonele învecinate ale Deltei Dunării și în cursul inferior al râului Prut. În prezent este în curs de elaborare un acord bilateral cu Ministerul Protecției Mediului și Securității Nucleare al Ucrainei, privind crearea unor coridoare și rețele ecologice transfrontaliere.

În alte cazuri, în cadrul acordurilor existente au fost formulate propuneri pentru elaborarea unor noi convenții subregionale. De pildă în cadrul Protocolului de colaborare cu Ministerul Protecției Mediului și Securității Nucleare al Ucrainei, țările au creat o comisie care examinează posibilitatea de a elabora o Convenție privind conservarea diversității biologice și peisajere și utilizarea rațională a resurselor naturale din bazinul fluviului Nistru. Totuși, soliditatea și eficiența cooperării bilaterale este limitată de resursele financiare insuficiente, ceea ce îi împiedică pe parteneri să întrețină un dialog și să întreprindă activități

comune în mod sistematic. Din această cauză, de exemplu, acordul cu Republica Belarus, încheiat în 1994, practic a rămas pe parcursul ultimilor ani doar pe hârtie. Planurile de acțiuni pentru implementarea acordurilor bilaterale semnate nu au contribuit la o cooperare bilaterală mai eficace. Acest fapt se poate explica parțial prin lipsa resurselor dar și prin schimbările frecvente care au loc în cadrul Guvernului.

Cooperarea bilaterală cu donatorii internaționali vizează mai ales obținerea sprijinului necesar pentru implementarea anumitor convenții sau protocoale internaționale. În anul 2003, de exemplu, țara a încheiat un Memorandum de Înțelegere cu Danemarca privind cooperarea pentru implementarea proiectelor CDM în baza Protocolului de la Kyoto. Colaborarea cu Regatul Unit în 2003-2004 s-a axat pe problemele legate de securitatea biologică. Ministerul Britanic pentru Relațiile Externe și ale Comunității a contribuit la pregătirea Cadrului Național de Securitate Biologică, în conformitate cu Protocolul de la Cartagena privind securitatea biologică. Cooperarea bilaterală cu Republica Cehă se concentrează pe domeniul schimbării climei, precum și pe măsurile de protecție a resurselor acvatice și a biodiversității.

4.4 Cooperarea cu organizațiile internaționale

Banca Mondială (BM)

Republica Moldova s-a alăturat Băncii Mondiale în 1992 și a colaborat cu această organizație prin intermediul Strategiei de Asistență pentru Țară (SAT). În 2004, după finalizarea și aprobarea *Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei* (SCERS), noua SAT a stabilit programul de sprijin financiar pentru Moldova pe perioada 2005-2008.

Prin acordarea asistenței tehnice, BM a contribuit considerabil la: a) reducerea emisiilor de nutrienți în fluviul Dunărea și în Marea Neagră printr-un management integrat al pământului și apelor; b) crearea unei rețele ecologice în bazinul Prutului de Mijloc; și c) creșterea nivelului de viață al celor mai sărace categorii ale populației satelor și orașelor mici, prin sporirea calității, eficienței și durabilității serviciilor de alimentare cu apă și canalizare. Cu susținerea BM și GEF, țara a fost ajutată să progreseze în ceea ce privește angajamentele sale ce țin de POP în cadrul Convenției de la Stockholm. La moment, în cadrul proiectului “Grantul pentru pregătirea proiectului de management durabil al stocurilor de poluanți organici persistenți (POP)”, se fac pregătiri pentru o investiție de 11 milioane dolari SUA.

Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OCED)

Republica Moldova nu este membră a OCED. Totuși a fost stabilită o cooperare activă cu Direcția țărilor non-membre ale OCED a acestei organizații și în special cu Grupul special de lucru pentru implementarea Planurilor de Acțiune în domeniul mediului (EAP TF). Obiectivele principale ale cooperării între Moldova și OCED sunt următoarele: 1) de a participa activ la dialogul în domeniul politicii de mediu și la parteneriatul între țările EECAC; 2) de a crea capacitatea necesară aplicării instrumentelor economice moderne de gestionare a mediului; 3) de a îmbunătăți finanțarea în domeniul mediului; 4) de a coopera în cadrul procesului “Un mediu pentru Europa”; și 5) de a integra aspectele de mediu în politicile sectoriale. În anul 2000, în acest cadru a fost efectuată o evaluare a FEN și a fondurilor ecologice locale, fiind formulate o serie de recomandări care au sporit considerabil eficiența folosirii acestor fonduri.

Cooperarea cu organizațiile și programele ONU

Participarea la procesele “Un mediu pentru Europa” și “Mediul și Sănătatea”

Țara a participat activ la Conferințele Ministeriale a patra (Aarhus, 1998) și a cincia (Kiev, 2003) sub genericul “Un mediu pentru Europa”, precum și la toate etapele de pregătire a acestora. Moldova a participat la elaborarea Strategiei de mediu pentru țările EECAC, adoptată la Conferința de la Kiev.

Moldova a participat, de asemenea, la elaborarea Parteneriatului Strategic privind Apa pentru o Dezvoltare Durabilă - componenta EECAC în Inițiativa UE în domeniul Apelor. La Conferința Miniștrilor Mediului de la Kiev Moldova a semnat toate cele trei protocoale. MERN este responsabil de implementarea deciziilor

luate la Conferință, inclusiv de modificările legislației și de integrarea acestora în politicile și strategiile sectoriale. Republica participă la lucrările Comitetului UNECE pentru politica de mediu.

Moldova este membră a Biroului Regional pentru Europa al Organizației Mondiale a Sănătății și a participat la a treia (Londra, 1999) și a patra (Budapesta, 2004) Conferință Ministerială Europeană “Mediul și Sănătatea”. În ultimul deceniu țara a depus eforturi considerabile pentru a perfecționa și ajusta cadrul legislativ și normativ în domeniul protecției mediului și sănătății populației. Până în prezent au fost adoptate aproximativ 50 acte legislative și circa 80 acte normative, precum și strategii, concepte, programe și planuri de acțiune.

Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD)

Cadrul de Asistență pentru Dezvoltare pe Țară al ONU pentru anii 2001-2006 consideră problemele de mediu drept probleme trans-sectorale iar sprijinul PNUD este limitat mai ales la susținerea țării în îndeplinirea angajamentelor asumate conform acordurilor internaționale (convenții și protocoale).

PNUD-Moldova a început să lucreze în domeniul mediului în 1998. Proiectele realizate țin de următoarele domenii: schimbarea climei, consolidarea capacităților, substanțele care distrug stratul de ozon, gestionarea terenurilor, evaluarea strategică de mediu, eficiența energetică. Majoritatea proiectelor realizate prin PNUD au beneficiat de finanțare GEF.

PNUD de asemenea a acordat un sprijin considerabil activităților desfășurate în cadrul Agendei 21 și a contribuit la o mai bună înțelegere a diferitor aspecte ale dezvoltării durabile.

Programul de Mediu al Națiunilor Unite (UNEP)

Cu susținerea UNEP, Moldova s-a pregătit pentru aderarea la Protocolul de la Cartagena privind securitatea biologică și pentru crearea Cadrului Național de securitate biologică. De asemenea, a fost implementat, cu finanțare GEF, un proiect de consolidare instituțională în vederea implementării Protocolului de la Montreal, iar în prezent se pregătește o a doua comunicare națională privind schimbarea climei.

Cooperarea cu Uniunea Europeană

Acordul de Parteneriat și Cooperare (APC) care constituie baza legală a relațiilor UE-Republica Moldova, a fost semnat în noiembrie 1994 și a intrat în vigoare în iulie 1998 pe o perioadă inițială de 10 ani. APC a fost considerat o “foaie de parcurs” în care țara își asuma o serie de angajamente și un șir de acțiuni pentru care UE putea să acorde sprijin. Documentul acoperă mai multe domenii, inclusiv dialogul politic, comerțul și investițiile, cooperarea economică, apropierea legislativă, cultura și știința. Pentru a susține dialogul politic și a monitoriza implementarea APC au fost create structuri responsabile, inclusiv Comisia Parlamentară pentru Cooperare, Consiliul de Cooperare și Comitetul de Cooperare.

Planul de Acțiuni UE-Moldova

Extinderea UE în anul 2004 a oferit posibilitatea dezvoltării unor relații tot mai strânse cu țările învecinate. Planul de Acțiuni UE-Moldova este un document care cuprinde obiective strategice și acțiuni concrete pentru atingerea lor. Se presupune că el va accelera implementarea prevederilor APC și va duce la finalizarea reformelor politice, economice și instituționale planificate. Implementarea Planului de Acțiuni va contribui considerabil la armonizarea legislației țării cu normele și standardele UE, iar îndeplinirea obiectivelor și acțiunilor incluse în plan va crea condițiile pentru atingerea unui nivel mai înalt al relațiilor cu UE. Integrarea mai adâncă în Europa presupune și disponibilitatea de a accepta reformele politice sugerate de UE, în particular soluționarea problemei transnistrene. Planul de Acțiuni UE-Moldova a fost aprobat de Uniunea Europeană în decembrie 2004 și a fost ratificat de Parlamentul Republicii Moldova în februarie 2005. Planul este prevăzut pentru o perioadă inițială de trei ani (2005-2008); evaluarea rezultatelor acestuia va coincide cu expirarea APC.

Pentru a asigura implementarea integrală a Planului de Acțiuni, Guvernul i-a încredințat Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene sarcina de a întocmi un Program Național care ar transforma prevederile Planului în acțiuni concrete ce ar putea fi îndeplinite de către autoritățile implicate. Acest Program Național în care sunt specificate acțiunile, termenele, instituțiile responsabile și asistența de care este nevoie a fost trimis la UE pentru comentarii de răspuns privind posibilitățile de asistență tehnică și sprijin financiar.

Boxa 4.1: Planul de Acțiuni UE-Moldova: prioritățile în domeniul mediului

A întreprinde măsurile necesare asigurării condițiilor pentru o bună guvernare în domeniul mediului și implementării acestora

- Consolidarea capacităților structurilor administrative și procedurilor de asigurare a planificării strategice în domeniul protecției mediului, inclusiv strategiile de finanțare și coordonarea activităților între instituțiile de resort
- Stabilirea procedurilor privind accesul la informația de mediu și participarea publicului la adoptarea deciziilor de mediu, inclusiv implementarea Convenției de la Aarhus, în special prin elaborarea structurilor și procedurilor de asigurare a unui nivel acceptabil de oferire a serviciilor publicului larg
- Elaborarea rapoartelor anuale privind starea mediului în Republica Moldova
- Consolidarea structurilor și procedurilor necesare pentru evaluarea impactului asupra mediului, inclusiv în context transfrontalier; perfectarea legislației corespunzătoare
- Perfecționarea strategiilor de comunicare privind beneficiile politicii de mediu și educației ecologice, susținerea societății civile și autorităților locale

A întreprinde activități în vederea prevenirii degradării mediului, protecției sănătății populației și utilizării raționale a resurselor naturale, în conformitate cu angajamentele Summitului de la Johannesburg

- Continuarea adoptării legislației în principalele sectoare de mediu (calitatea apei, gestionarea deșeurilor, calitatea aerului, poluarea industrială), inclusiv adoptarea legislației privind flora sălbatică și rețelele ecologice
- Sporirea capacităților administrative, inclusiv în domeniile eliberării autorizațiilor și controlului respectării legislației de mediu
- Elaborarea programelor și planurilor specifice sectoriale (privind resursele acvatice, deșeurile, aerul, poluarea industrială), inclusiv finalizarea planurilor privind deșeurile lichide și poluanții organici persistenți

Intensificarea colaborării în domeniul protecției mediului

- Implementarea prevederilor Protocolului de la Kyoto și a Convenției cadru a Națiunilor Unite privind schimbările climatice
- Participarea activă în Grupul de lucru Dunărea – Marea Neagră privind implementarea abordării transfrontaliere în gestionarea apelor; asigurarea unei participări active la compartimentul Europa de Est, Caucazul și Asia Centrală din cadrul Inițiativei UE în domeniul Apelor
- Identificarea posibilităților de a spori cooperarea regională, în special în ceea ce privește problemele transfrontaliere, împreună cu țările vecine
- Participarea la unele activități ale Agenției Europene de Mediu
- Consolidarea capacităților administrative pentru implementarea acordurilor regionale și internaționale

Sursă: Planul de Acțiuni UE-Moldova, 2005.

Asistența Tehnică pentru Comunitatea Statelor Independente (Tacis)

Programul indicativ Tacis pe anii 2004-2006 se concentrează mai mult pe proiectele regionale transfrontaliere. Singurul proiect de mediu sprijinit de Tacis în Moldova este Centrul Regional de Mediu. Tacis a mai susținut unele acțiuni, în special cursuri de instruire pe probleme legate de implementarea Convenției de la Aarhus.

Tacis de asemenea a sprijinit financiar un proiect regional pentru Armenia, Azerbaidjan, Georgia și Republica Moldova privind angajamentele asumate de către aceste state în legătură cu fenomenul schimbării climei. În cadrul acestui proiect țara își va crea capacitatea necesară pentru a găzdui proiecte CDM și va beneficia de asistență la formarea infrastructurii instituționale necesare pentru susținerea proiectelor CDM. Vor fi implementate acțiuni cu scopul de a ridica nivelul de informare al factorilor de decizie, al comunității de afaceri și al publicului larg în ceea ce privește problemele ce țin de CCNUSC și de Protocolul de la Kyoto, precum și cu scopul de a dezvolta capacitatea în domeniul modelării și prognozei emisiilor de GES și evaluării potențialului și opțiunilor de reducere a GES în diferite sectoare economice.

Alte organizații

Misiunea Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) din țară a fost creată la 4 februarie 1993 și și-a început activitatea la Chișinău în luna aprilie a aceluiași an. Problemele de mediu nu sunt menționate în mod special în mandatul OSCE pentru Moldova; sarcina principală a organizației este să sprijine găsirea unei soluții politice durabile pentru conflictul transnistrean. În acest context, problemele de mediu, în special cele legate de fluviul Nistru (care pe o porțiune întinsă desparte zonele controlate de Chișinău de cele controlate de Tiraspol), capătă o mare importanță politică și de securitate.

4.5 Summitul mondial privind dezvoltarea durabilă și obiectivele de dezvoltare ale mileniului

Summitul mondial privind dezvoltarea durabilă

În scopul îndeplinirii angajamentelor luate la Summitul Mondial privind dezvoltarea durabilă, în 2001 Guvernul a aprobat *Strategia națională de dezvoltare socială și economică pe termen mediu până în 2005*. Acest document a stabilit prioritățile politicii economice a guvernului, cu indicarea obiectivelor și măsurilor necesare pentru construirea unei economii de piață viabile și pentru dezvoltarea durabilă în conformitate cu principiile, normele, mecanismele și instituțiile țărilor dezvoltate din punct de vedere economic.

În anul 2001 țara a inițiat elaborarea unui document nou, Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei, care a fost aprobată în 2004 pe un termen de trei ani. Strategia pune accent pe creșterea economică și securitatea socială. BM a acordat susținere financiară pentru elaborarea Strategiei în cadrul unui proiect cu o durată de trei ani. SCERS are trei obiective în domeniul mediului: 1) prevenirea și reducerea degradării resurselor naturale și sporirea eficienței utilizării lor; 2) menținerea calității mediului ca factor care asigură păstrarea sănătății populației; și 3) crearea unui sistem eficient de monitorizare și prevenire a calamităților naturale și de reducere a impactului acestora în cazul survenirii lor. A fost efectuată o analiză detaliată a stării resurselor acvatică, silvice și funciare și au fost identificate opt domenii în care sunt necesare schimbări urgente, fiind stabilite măsurile prioritare care trebuie întreprinse.

Se presupune ca termenul de trei ani va contribui la o implementare mai eficientă și va permite evaluarea rapidă a rezultatelor, contribuind la extinderea de mai departe a Strategiei pe următorii ani în baza rezultatelor obținute. Pentru a continua reformele economice și sociale stipulate în SCERS, Guvernul a elaborat Programul Național de asistență tehnică pe 2005-2006 care trebuie să ofere baza necesară pentru cooperarea tehnică cu alte țări, donatori și IFI și să identifice domeniile prioritare pentru o asemenea cooperare. Programul include obiectivele SCERS în domeniul mediului descrise mai sus, acțiunile prioritare identificate în SCERS, autoritățile responsabile, proiectele propuse instituțiilor finanțatoare internaționale care ar putea să sprijine implementarea acțiunilor prioritare, bugetul alocat și instituția beneficiară.

Agenda 21

În perioada de după 2001, cu sprijinul PNUD au fost elaborate planuri strategice de acțiuni pentru o dezvoltare durabilă (Agenda Locală 21 (AL-21)) pentru 15 localități - cinci orașe mici și zece sate. Proiectul AL-21 a fost direcționat în special spre trei grupuri: comunitățile locale, grupurile comunitare mari și autoritățile locale. Obiectivele principale ale Proiectului AL-21 în Moldova au fost: a) să sprijine participarea activă a societății civile și a sectorului privat în procesul de luare a deciziilor la nivel local; b) să promoveze dialogul intersectorial și parteneriatele durabile între autoritățile locale, organizațiile non-guvernamentale și sectorul privat; c) să consolideze capacitatea autorităților locale de a planifica acțiunile cu caracter participativ; și d) să faciliteze accesul la informații și participarea cetățenilor la procesul de planificare pentru o dezvoltare durabilă.

Aceste obiective au fost atinse prin susținerea localităților partenere în domenii ca mobilizarea resurselor, sprijinirea inițiativelor locale orientate spre dezvoltarea micilor afaceri, crearea locurilor de muncă și reducerea sărăciei rurale, precum și prin schimbul și promovarea practicilor reușite ale AL-21. În fiecare localitate parteneră în structura autorităților locale a fost inclus câte un expert AL-21. Această persoană are funcția de consultant local, care în caz de necesitate poate sprijini inițiativele venite din partea localităților învecinate. În câteva sate situate în vecinătatea celor în care se implementa proiectul AL-21 s-a început

elaborarea agendei locale proprii cu ajutorul experților AL-21, dar fără asistență financiară din partea proiectului.

Alegerea localităților în care urmau să fie elaborate AL-21 nu s-a bazat pe un set comun de criterii sau indicatori. În fiecare localitate a fost efectuată o analiză diagnostică a situației, care includea și mediul înconjurător ca pe unul din domeniile obligatorii. Au fost identificate problemele de mediu principale: gunoșiștile neautorizate, deșeurile animaliere, alunecările de teren, contaminarea apelor de suprafață și calitatea apei potabile. Soluționarea acestor probleme a fost tratată cu seriozitate; de exemplu, au fost create și înregistrate ca agenți economici câteva întreprinderi mici pentru evacuarea deșeurilor. În prezent acestea funcționează cu succes.

Din momentul lansării (sfârșitul anului 2001), proiectul s-a axat în special pe aspectele organizatorice, pe elaborarea și aprobarea AL-21 și a planurilor locale de acțiuni în domeniul mediului, precum și pe educația și instruirea autorităților locale și a populației în domeniul respectiv. Până în prezent nu a fost efectuată nici o evaluare oficială a rezultatelor acestor agende locale și planuri locale de acțiuni în domeniul mediului (PLAM). Totuși, se cuvine menționat că autoritățile locale sunt la curent cu conceptul AL și recunosc că este un instrument valoros pentru dezvoltarea regională. Dezvoltarea și implementarea de mai departe a agendelor locale și PLAE elaborate poate fi realizată prin intermediul Programului Național “Satul Moldovenesc” care are scopul de revigorare a zonei rurale.

Obiectivele de dezvoltare ale mileniului

Ultimul deceniu în Moldova s-a caracterizat prin declinul calității vieții, o rată înaltă a șomajului, printr-o privatizare lentă și ineficientă; mai mult, țara a trebuit să se confrunte cu urmările conflictului militar din Transnistria. Aceasta a condus la un declin considerabil în dezvoltarea țării care rămâne una dintre cele mai sărace state din Europa. Sunt necesare eforturi considerabile pentru eradicarea sărăciei, îmbunătățirea asistenței acordate copiilor și combaterea HIV/SIDA. Totodată trebuie menționate unele progrese făcute în domeniul educației și în promovarea egalității între sexe. În septembrie 2000 Republica Moldova a semnat Declarația Mileniului a ONU care include *Obiectivele de dezvoltare ale mileniului* (ODM) ce urmează a fi atinse până în anul 2015.

O evaluare a progresului în domeniul ODM referitor la dezvoltarea umană întreprinsă de BM în 2003, clasifică Moldova printre țările cu venituri reduse, specificând că ea are puține șanse să atingă obiectivele 1, 4 și 6, ar putea realiza ODM 5, și că este greu de spus dacă ar putea îndeplini ODM 2, 3 și 7 în termenul stabilit. Datele arată că 60% din probele de apă potabilă recoltate din sistemele de aprovizionare cu apă nu corespund standardelor. Problemele ce țin de calitatea apei sunt deosebit de grave în zonele rurale, unde 30% din gospodăriile nu au acces la sisteme centralizate de aprovizionare cu apă. Multe zone urbane de asemenea necesită acțiuni urgente pentru a preveni deteriorarea sistemelor de aprovizionare cu apă.

Pentru a avansa în ceea ce privește ODM, Moldovei i s-a recomandat să-și stabilească clar prioritățile (obiectivele naționale) și să se concentreze asupra celor care au un rol esențial pentru dezvoltarea durabilă și îmbunătățirea condițiilor de viață. Ultimele pot fi în mare parte asigurate prin protecția mediului și folosirea chibzuită a resurselor naturale. Urmând recomandarea Guvernului, cu susținerea PNUD, a inițiat o serie de studii și a organizat seminare pentru a stabili metodologia prin care țintele și indicatorii prevăzuți de Declarația Mileniului ar putea fi ajustași la condițiile țării. Ca rezultat și ca mijloc de a-și îndeplini angajamentele asumate, Moldova a elaborat primul raport național “Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului în Republica Moldova” și a stabilit obiectivele naționale care urmează a fi îndeplinite până în 2015. Pentru fiecare obiectiv a fost efectuată o analiză a situației și pe această bază au fost stabilite țintele concrete și indicatorii de monitorizare a progresului obținut.

În cadrul Obiectivului 7 (Asigurarea unui mediu durabil) au fost identificate o serie de elemente cheie pentru asigurarea dezvoltării durabile, cum ar fi pădurile, conservarea biodiversității, calitatea aerului atmosferic, aprovizionarea cu apă și gestionarea deșeurilor. Au fost abordate importanța fiecărui element, legătura acestuia cu implementarea Obiectivului și obstacolele în calea implementării. Scopul general, scopul țării, indicatorii care trebuie folosiți și obstacolele care stau în calea implementării unui Obiectiv sunt prezentate în Boxa 4.2. După aprobarea primului raport național “Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului în

Republica Moldova” și a obiectivelor naționale, toate autoritățile implicate urmează să elaboreze și să aprobe planurile lor proprii de acțiuni și să implementeze măsuri care i-ar permite țării să atingă obiectivele stabilite. Procesul va fi susținut de PNUD și monitorizat de Ministerul Economiei și Comerțului.

Ca obiectiv de bază derivat din ODM și din mandatul primit de PNUD la Summitul Mondial privind dezvoltarea durabilă, cadrul de finanțare al PNUD pe perioada 2004-2007 include gestionarea energiei și a mediului în vederea unei dezvoltări durabile. Unele servicii strategice în cadrul acestui obiectiv ar fi, de exemplu, administrarea eficientă a resurselor acvatice, cadrul și strategia pentru dezvoltarea durabilă, conservarea și utilizarea durabilă a biodiversității. Implementarea obiectivelor naționale va necesita sincronizarea cu alte priorități globale și regionale de dezvoltare, în special cu procesul de integrare în UE. Unele ODM adaptate la realitățile situației din țară sunt prezente și în SCERS.

Boxa 4.2: Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului: asigurarea unui mediu durabil

ODM 7: Asigurarea unui mediu durabil			
Țintele globale	Țintele stabilite pentru Moldova	Indicatori	Obstacole
Integrarea principiilor de dezvoltare durabilă în politicile și programele țării și stoparea pierderilor resurselor naturale	Sporirea suprafeței relative a: <ul style="list-style-type: none"> Terenurilor împădurite de la 10.3% în 2002 până la 11.0 % în 2006, 12.1 % în 2010 și 13.2 % în 2015; Ariilor protejate pentru conservarea biodiversității de la 1.96% în 2002 până la 2.1 % în 2006, 2.2 % în 2010 și 2.4% în 2015. 	<ul style="list-style-type: none"> Cota teritoriului împădurit Cota ariilor protejate PIB per 1 kg de resurse energetice consumate (lei) Emisiile CO2 din surse mobile și fixe (kg pe cap de locuitor) 	<ul style="list-style-type: none"> Insuficiența resurselor forestiere pentru necesitățile economice, sociale și ecologice ale populației Zonele împădurite sunt fragmentate și distribuite inegal pe teritoriul țării Rezistența redusă a pădurilor față de factorii negativi Tăierea ilicită a pădurilor și incapacitatea (nedorința) autorităților locale de a combate acest fenomen Caracterul dispersat și degradarea ecosistemelor naturale Tehnologiile depășite
Până în 2015, reducerea la jumătate a proporției populației fără acces la apă potabilă de calitate	Majorarea cotei populației cu acces la surse sigure de apă de la 38.5 % în 2002 la 47.7 % în 2006, 57.0 % în 2010 și 68.5 în 2015	<ul style="list-style-type: none"> Cota populației cu acces permanent la surse sigure de apă potabilă 	<ul style="list-style-type: none"> Resursele acvatice limitate și utilizarea nerațională a acestora
Până în 2020, ameliorarea semnificativă a condițiilor de viață pentru cel puțin 100 milioane de locuitori din cartierele sărace	Majorarea cotei populației cu acces la sisteme de canalizare / epurare a apelor reziduale de la 40.0 % în 2001 la 56.0% în 2006, 73.3 % în 2010 și 90.0 % în 2015	<ul style="list-style-type: none"> Cota populației care are acces la sisteme îmbunătățite de canalizare / epurare a apelor reziduale 	<ul style="list-style-type: none"> Echipamentul tehnic, sistemele de canalizare / epurare sunt învechite și nu oferă servicii adecvate

Sursă: Primul Raport Național “Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului în Republica Moldova”, Banca Mondială, 2003.

4.6 Concluzii și recomandări

În perioada care a trecut după primul Studiu de Performanțe în domeniul Protecției Mediului, Republica Moldova a înregistrat un progres mare în ceea ce privește cooperarea internațională. Țara a participat activ la majoritatea evenimentelor majore în domeniul mediului organizate pe plan internațional; a ratificat majoritatea acordurilor de mediu regionale și globale; a încercat să avanseze în implementarea lor prin pregătirea contribuțiilor naționale și prin elaborarea unor strategii naționale noi sau adaptarea celor existente în anumite domenii specifice; în sfârșit, a găzduit o serie de întruniri și conferințe internaționale care au

ajutat Moldova să-și facă auzite opiniile în domeniul dat și să atragă resurse și asistență internațională pentru soluționarea propriilor probleme de mediu.

În același timp, în pofida eforturilor țării de a-și îndeplini toate obligațiile asumate, nivelul practic al implementării rămâne destul de scăzut, iar eforturile nu sunt coordonate în mod eficient. Pentru implementarea majorității convențiilor și protoalelor ratificate, țara se bazează preponderent pe sprijinul internațional, care în multe cazuri este determinat de prioritățile donatorilor și nu întotdeauna abordează problemele reale ale țării. Este important ca MERN să se organizeze astfel încât să-i poată informa pe donatorii potențiali asupra priorităților și necesităților țării în investiții și asistență tehnică și să poată monitoriza proiectele în curs de desfășurare, aducând ajustările necesare.

Țara examinează posibilitatea ratificării altor câteva convenții și protoale și ia măsuri pentru aducerea legislației naționale în corespundere cu acordurile internaționale, având în vedere și reducerea permanentă a personalului MERN. Cu toate acestea, mai sunt multe de făcut, mai ales din cauza faptului că numărul diverselor documente politice și strategice, planuri de acțiuni și programe naționale care sunt necesare pentru implementarea acestor acorduri internaționale este în permanentă creștere. Țara trebuie să-și raționalizeze prioritățile și să-și concentreze eforturile asupra acelor acorduri, documente asociate și acțiuni care pot să-i aducă cele mai mari avantaje.

Recent au fost întreprinse măsuri de îmbunătățire a coordonării în cadrul cooperării internaționale. A fost aprobat Planul de Acțiuni UE-Moldova și este elaborat Programul național de implementare corespunzător. Aceasta va ajuta la raționalizarea viitoarelor activități comune și la direcționarea asistenței UE pentru țară spre necesitățile ei reale. În același timp, SCERS adoptată recent corespunde prevederilor Planului de Acțiuni UE-Moldova și evidențiază integrarea europeană drept un scop fundamental al dezvoltării pe termen lung a țării. Acum este important să se asigure ca activitățile din cadrul celor două programe să nu se dubleze ci să se susțină între ele.

În perioada de după 1998 Republica Moldova a continuat cooperarea cu organizațiile interguvernamentale internaționale cum ar fi UNEP, UNECE, PNUD, Organizația Mondială a Sănătății (OMS), BM, OCED și organele de administrare ale acordurilor internaționale de mediu. Totodată, continuă să se dezvolte relațiile bilaterale cu țările vecine și cu alte state, mai ales cu țările europene. După 1998, din cauza lipsei resurselor și a coordonării deficitare la diverse niveluri, precum și a numeroaselor schimbări din cadrul Guvernului și MERN, nu s-au înregistrat progrese în implementarea acordurilor bilaterale anterioare. Cu toate acestea, după alegerile recente și reconfirmarea, din partea Guvernului, a aspirațiilor de a adopta practicile europene, Republica Moldova speră la o cooperare mai strânsă cu UE și o consideră ca pe o modalitate de a impulsiona implementarea altor acorduri bilaterale.

În ansamblu, Republica Moldova trebuie să examineze serios posibilitatea raționalizării activităților sale de cooperare internațională și trebuie să se concentreze asupra problemelor realmente importante pentru țară, și nu neapărat să se bazeze doar pe propunerile donatorilor. Strategia Parteneriatului de Mediu EECAC adoptată la Conferința V Ministerială "Un mediu pentru Europa" (Kiev, 2003) constituie un cadru reușit pentru desemnarea priorităților întrucât este un document elaborat de țările EECAC înseși. Cele șapte obiective expuse în cadrul ei sunt destul de concrete iar țara poate alege obiectivele care prezintă pentru ea cea mai mare importanță. Strategia beneficiază de susținerea politică activă a Miniștrilor Mediului iar donatorii insistă tot mai mult asupra folosirii ei în calitate de punct de reper. Folosirea Strategiei de către donatori constituie o modalitate eficientă de a îmbina prioritățile țării cu posibilitățile donatorilor.

Recomandarea 4.1:

Pentru a îmbunătăți implementarea acordurilor internaționale ratificate, Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale trebuie:

- *Să stabilească imputerniciri exacte pentru grupurile de lucru create în vederea implementării acordurilor, să coordoneze activitatea lor și să raporteze Guvernului despre rezultatele obținute;*
- *Să consolideze sinergia dintre grupurile de lucru și să evite dublarea activităților planificate în cadrul realizării acordurilor;*
- *Să caute, prin toate mijloacele, resursele necesare îndeplinirii obligațiilor în cadrul acestor acorduri, inclusiv prin organizarea unor conferințe ale donatorilor.*

Recomandarea 4.2.

Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale trebuie să evalueze rezultatele implementării acordurilor bilaterale și multilaterale de mediu și a altor forme de cooperare bilaterală și multilaterală. În baza acestei analize, Ministerul trebuie să identifice prioritățile în domeniul cooperării și să-și concentreze resursele asupra lor. Această evaluare trebuie să fie integrată în raportul său anual privind cooperarea cu organizațiile internaționale, prezentat Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene.

PARTEA II:

***MOBILIZAREA RESURSELOR FINANCIARE
PENTRU PROTECTIA MEDIULUI***

Capitolul 5

INSTRUMENTELE ECONOMICE ȘI FONDURILE ECOLOGICE

5.1 Instrumentele economice de protecție a mediului

Cadrul legislativ, instituțional și politic

Instrumentele economice ale politicii de mediu sunt, în primul rând, impozitele ecologice și plățile pentru poluare. Primul Studiu de Performanțe în domeniul protecției Mediului (SPM) s-a bazat pe informația disponibilă la nivelul lunii martie 1998. Legislația din acea perioadă menționa următoarele instrumente: taxele de utilizare a resurselor naturale și impozitul funciar, taxa pentru folosirea drumurilor de către transportul internațional și plățile pentru poluarea mediului. Legea privind plata pentru poluarea mediului (1998) a introdus taxe ad valorem pentru vehiculele și combustibilul importat. În 2002, au fost introduse prin lege și plăți pentru unele produse de import considerate ecologic periculoase. Taxele de utilizare a resurselor naturale, taxa pentru folosirea drumurilor și accizele sunt colectate de organele fiscale și de serviciul vamal iar plățile pentru poluarea mediului și amenziile pentru contravențiile ecologice sunt percepute de subdiviziunile teritoriale ale Inspectoratului Ecologic de Stat (IES) și sunt vărsate în fondurile ecologice locale. În unele cazuri (taxele de import pentru combustibil și produsele ecologic periculoase) ele sunt colectate de serviciul vamal cu ajutorul colaboratorilor IES și sunt vărsate în Fondul Ecologic Național (FEN).

Pe parcursul anilor 1998-2004, instrumentele economice au jucat un rol tot mai important în ajustarea prețurilor, datorita unei reflectări mai ample de către întreprinderile poluatoare a costurilor externe, cauzate de impactele de mediu părților terțe și bunurilor publice, inclusiv resurselor naturale. În raport cu anul 1998, prețurile plătite de gospodăriile casnice și agenții economice pentru servicii în unele domenii sensibile pentru mediu cum ar fi sectorul energetic, transportul și aprovizionarea cu apă și canalizarea au crescut, ca rezultat al influenței combinate a unui șir de factori cum ar fi liberalizarea prețurilor, reglementarea prețurilor și măsurile de ordin fiscal. Autoritățile nu au o informație exactă asupra extinderii fenomenului liberalizării prețurilor. Conform Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) (2004), numărul de bunuri și servicii, din cele supuse monitorizării, furnizate la prețuri reglementate, a scăzut de la zece în 1998 până la opt în 2001 și șapte în 2002, rămânând, totuși, mai mare în comparație cu alte economii în tranziție. În afară de prețurile reglementate de stat, Agenția Națională de Reglementări în Energetică (ANRE) stabilește prețurile la energie (vezi Boxa 5.1). Autoritățile locale reglementează tarifele la serviciile municipale de aprovizionare cu apă, canalizare și furnizare de agent termic.

În perioada de după 1998, viața politică a devenit mai stabilă, de rând cu îmbunătățirea disciplinei fiscale. Politicile naționale au continuat să fie influențate preponderent de factori interni. Spre deosebire de statele sud-est-europene candidate la aderarea la UE, autorităților din Moldova nu li s-a impus din exterior o disciplină severă în domeniul implementării politicilor. Importanța problemelor de mediu în procesul de elaborare a politicilor a sporit considerabil prin crearea în 1998 a Ministerului Ecologiei și Resurselor Naturale (MERN). De atunci, Ministerul a avut un rol de frunte în elaborarea și implementarea politicilor de mediu. Deși nu există un organ guvernamental care s-ar ocupa de elaborarea instrumentelor economice ale politicii de mediu, MERN a contribuit decisiv la adoptarea taxei de import pentru produsele ecologic periculoase.

Instrumentele economice utilizate

Impozitele

Acumulările din impozitele ecologice au constituit în medie 3,5% din PIB în perioada de recesiune economică din 1998-99, în anii ce au urmat ea oscilând în jurul cifrei de 3 % din PIB și constituind circa 9% din veniturile totale ale Guvernului, împreună cu contribuțiile de asigurări sociale. Raportate la PIB, acumulările din impozitele ecologice în Moldova sunt comparabile cu cele din țările economic dezvoltate din CEE. La fel ca și în țările UE, impozitele din sectorul energetic și transport formează cea mai mare parte a veniturilor pentru protecția mediului. Veniturile respective pe cap de locuitor rămân semnificativ mai mici decât în statele UE datorită nivelului deocamdată scăzut al dezvoltării economice.

Taxele de utilizare a resurselor naturale și impozitul funciar sunt specificare în Legea bugetului, conform procedurilor descrise în primul SPM din 1998¹¹. Acumulările din aceste taxe au continuat să crească în acești ani însă la o viteză mai mică decât creșterea PIB, din cauza ajustărilor sporadice la rata inflației. Mărimea taxei pentru utilizarea apei a rămas la nivelul anului 1998 (1,8 lei pentru 10 m³ de apă) până în 2003 când taxa a fost mărită până la 5 lei. Quantumul taxelor pentru folosirea resurselor minerale a rămas la nivelul anului 1998 până în 2004, după care a fost dublat; aceeași evoluție au avut-o și taxele pentru lemnul eliberat pe picior. Impozitul funciar a crescut de la un leu pentru grad-hectar în 1998 la 1,5 lei în perioada 1999-2003. Ulterior el a fost mărit până la 1,85 lei dar sconturile aplicate pentru plata înainte de termen a impozitului (15% în 2004 și 10% în 2005) au redus din efectul asupra veniturilor acumulate. Conform calculului Ministerului Finanțelor, pierderile veniturilor din cauza scutirilor la plata impozitului funciar s-au redus de la 0,3% din PIB în 2003 la 0,2 % din PIB în 2004.

În afară de TVA (20%), pentru combustibilul importat folosit în aviație și în transportul rutier, se plătesc accize (1200 lei pentru 1 tonă de benzină și 500 lei pentru 1 tonă de motorină). Valoarea acestor taxe nu s-a schimbat în ultimii ani, așa că suma accizelor a scăzut în termeni reali, rămânând, totuși, sursa cea mai importantă de venituri dintre taxele de mediu (tabelul 5.1). Legea bugetului stipulează o sumă variabilă din veniturile provenite din accizele la benzină și motorină (15% în anul 2005) care este virată în fondul rutier, restul fiind trecute la categoria venituri generale. Taxa ad valorem pe combustibilul importat se ridică la 1% din valoarea declarată în vamă pentru benzina etilată și motorina și la 0,5% din valoare pentru benzina neetilată (fără plumb). Sumele respective se varsă în FEN. Plățile pentru importul de mărfuri care în procesul utilizării cauzează poluarea mediului (produse ecologic periculoase), aplicate din 2003, de asemenea sunt virate în FEN¹². Un alt impozit asociat cu efectele asupra mediului este taxa pentru folosirea drumurilor de către vehiculele care nu sunt înmatriculate în Moldova. Din 1998 a fost introdusă acciza la vehiculele importate, mărimea căreia depinde de capacitatea motorului. Din 2003 se aplică o taxă adăugătoare pentru vechimea vehiculelor importate¹³. Accizele nu se aplică la importul camioanelor și tractoarelor.

¹¹ Taxele de utilizare a resurselor naturale includ plățile pentru captarea apei, pe care le plătesc toți agenții economici; totodată, apa captată pentru irigare beneficiază de o reducere de 50%. Autoritățile mai percep plăți pentru folosirea materialului lemnos, vânat, precum și pentru utilizarea resurselor minerale și biologice.

¹² Plata pentru produsele ecologic periculoase este colectată de autoritățile vamale. Produsele taxate cu 0,5% din valoarea declarată în vamă includ anvelopele noi, discurile CD și benzile magnetice. Produsele taxate cu 1% includ derivații halogenați ai hidrocarburilor, compuși ce conțin substanțe distrugătoare a stratului de ozon, țigările de foi, țigărele și anvelopele folosite. Produsele taxate cu 1,5% includ naftalina, bateriile și acumulatele electrice. Produsele taxate cu 3% includ ambalajele de plastic și lămpile (cu halogen, mercur, sodiu). Produsele taxate cu 5% din valoarea declarată includ vopselele acrilice și lacurile. Păcura este taxată cu 0,5%, 1,0% sau 2,8 %, în funcție de conținutul de sulf.

¹³ Taxele adăugătoare sunt corelate cu capacitatea motorului și se aplică automobilelor importate începând cu vârsta de 3-5 ani, cresc pentru categoria de automobile de 5-7 ani și ating valoarea maximă pentru automobilele trecute de 7 ani. Importul automobilelor mai vechi de 10 ani este interzis din 1998.

Tabelul 5.1: Veniturile obținute din colectarea impozitelor și plăților de mediu, 1998-2004

	milioane lei						
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Total venituri	324.7	478.2	523.4	568.8	699.3	931.3	1011.4
1. Impozite și taxe	324.4	476.7	521.4	565.3	687.6	914.8	987.9
Taxa de utilizare a resurselor naturale	10.4	8.2	7.6	8.6	12.2	15.7	21.3
Impozitul funciar	85.7	139.7	159.7	164.5	189.7	167.8	190.9
Accize pentru motorina și benzina importată	175.0	242.8	244.5	264.2	322.7	383.4	406.8
Accize pentru importul de automobile	30.4	40.7	61.9	74.3	105.1	260.1	217.7
Impozitul rutier	22.6	41.5	40.4	46.5	49.9	73.1	127.9
Taxa pentru motorina și benzina importată	0.3	3.8	7.3	7.2	8.0	10.7	18.2
Taxa pentru substanțele periculoase mediului	4.0	5.1
2. Plățile și amenziile pentru poluare	0.3	0.3	1.7	1.9	3.4	4.8	4.5
3. Granturi și asistență tehnică	0.0	1.2	0.3	1.6	8.3	11.6	19.0

Informație de fond:

cota din PIB, procente

1. Impozite și taxe	3.6	3.9	3.3	3.0	3.0	3.3	3.1
2. Plățile și amenziile pentru poluarea mediului	0.004	0.002	0.011	0.010	0.015	0.017	0.014
3. Granturi și asistență tehnică	0.000	0.010	0.002	0.008	0.037	0.042	0.059
PIB (milioane lei)	9,122	12,321	16,020	19,052	22,556	27,619	31,992

Sursă : Ministerul Finanțelor, Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, Banca Națională a Moldovei; 2005.

Notă :

1. Pentru detalii privind clasificarea veniturilor de mediu vezi Comisia Europeană, Structura sistemului de impozitare în Uniunea Europeană, ediția 2000.
2. Compartimentul 3 include granturile de mediu din statistica bilanțului de plăți precum și granturile și asistență tehnică înregistrate d Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale.

Plățile pentru emisiile poluante și alte plăți

Din 1998 în țară funcționează un sistem foarte cuprinzător de plăți pentru emisii care vizează circa 1000 de poluanți ai aerului, 27 de poluanți ai apei și cinci tipuri diferite de deșeuri. În unele cazuri valorile emisiilor limită admisibile, moștenite din perioada sovietică, sunt mai stricte decât cele din UE. Valoarea nominală a plății pentru o unitate de poluare a rămas neschimbată din 1998. Deși plățile pentru emisia unor poluanți ai aerului sunt mari pe fonul altor state din CSI, comparate cu nivelul plăților percepute în țările din Vest, ele rămân foarte mici (de exemplu, în 2001, pentru o tonă de SO₂ emisă în Moldova se percepea o plată de 30 dolari SUA, în comparație cu 1 dolar SUA în Federația Rusă și 1800 dolari SUA în Suedia).¹⁴ Spre deosebire de plățile pentru poluarea aerului, plățile pentru deversările poluante în apă și depozitarea deșeurilor par a fi mai mici decât în alte țări ale CSI. Mărimea plății este calculată în baza unor norme tehnice învechite și a capacității de proiect, și nu în baza emisiilor reale.

În primii ani ai tranziției veniturile au fost relativ mici din cauza colectării slabe a plăților. În ultimii ani, rata de colectare a plăților a crescut (până la circa 50%), pe fundalul unei creșteri economice stabile și a creșterii profiturilor agenților economici. Amenziile pentru nerespectarea normelor de mediu sunt foarte mici și echivalează cu 3-5 salarii minime (aproximativ 4,5 – 7,5 dolari SUA) pentru încălcarea accidentală a cerințelor și crește de cinci ori dacă sunt depășite emisiile limită admisibile. Aplicarea amenzilor a fost, în permanență, un punct slab, reflectând, pe de o parte, rezultatul politicii de reducere a numărului inspectorilor de mediu promovate în ultimii ani iar pe de altă parte, existența plăților neoficiale.¹⁵ Acumulările din plățile și amenziile pentru poluarea mediului rămân nesemnificative (Tabelul 5.1). Inspectoratul Ecologic de Stat apelează frecvent la inițierea proceselor judiciare pentru compensarea prejudiciilor, cu toate acestea, instanța rareori decide acoperirea daunelor cauzate mediului, cerute de inspectorii (pentru amănunte vezi capitolul 2).

¹⁴ Pentru o analiza a instrumentelor economice folosite în economiile în tranziție, vezi OECD EAP Task Force (2003).

¹⁵ Conform unui studiu al organizației "Transparency International Moldova (2003)", bazat pe interviuarea a 630 de agenți economici, suma plăților neoficiale estorcate de la firmele private de inspectorii de stat (inclusiv inspectorii de mediu) era egală sau chiar depășea suma amenzilor plătite oficial.

Alte surse financiare

Veniturile de proveniență non-fiscală - granturile pentru protecția mediului – au crescut considerabil în comparație cu nivelul neglijabil din anii 1990 și în ultimii ani au ajuns să întrecă tot mai mult veniturile din plățile pentru poluare. Totuși, chiar și în anul 2004, când suma granturilor a înregistrat o valoare record, aceasta a fost infimă în raport cu acumulările din impozitele și taxele de mediu (Tabelul 5.1). Informația disponibilă vorbește despre potențiala dublare a sumei granturilor în 2005. Conform cadrului de cheltuieli pe termen mediu pentru perioada 2005-2007, discrepanța dintre costurile și fondurile disponibile pentru realizarea obiectivelor de dezvoltare trasate în *Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei* (SCERS) urmează a fi depășită prin folosirea mai eficientă a resurselor disponibile și prin intensificarea asistenței internaționale în formă de granturi și finanțări preferențiale. Se pornește de la supoziția că Guvernul va semna un nou acord de colaborare cu FMI în a doua jumătate a anului 2005 și că acest acord va genera, în anii următori, un semnificativ influx de granturi, asistență bilaterală și credite preferențiale din partea instituțiilor finanțatoare internaționale.¹⁶

O ameliorare a mediului de afaceri (unul din obiectivele SCERS) ar putea stimula fluxul de investiții străine directe în sectoarele energetic și de aprovizionare cu apă, sectoare ce duc lipsă cronică de investiții – sigur, asta în situația dacă barierele, atât cele legale cât și cele nescrise, în calea recunoașterii dreptului la proprietate a companiilor străine vor dispărea. Mai mult, dacă situația financiară în sectorul privat va continua să se îmbunătățească, firmele ar putea să capete o pondere sesizabilă în totalul investițiilor în sectorul de mediu, din profituri sau credite bancare noi.

Eficacitatea instrumentelor economice

Eficacitatea instrumentelor de piață, măsurată în baza veniturilor înregistrate, a sporit considerabil în comparație cu 1998. Accizele la combustibilul și autovehiculele importate și impozitul rutier alcătuiesc 72% din totalul veniturilor de mediu colectate în perioada 1998-2004; media pe 2003-2004 constituie chiar 77%. Aceste venituri ar putea fi și mai mari dacă scutirea de plata accizelor la importul de camioane și tractoare (considerată inefficientă) ar fi fost eliminată. Aplicarea taxelor și accizelor pentru combustibil a avut drept rezultat ajustarea prețurilor și funcționarea mai bună a pârgھیilor economice (vezi compartimentul 5.3). Veniturile din colectarea plăților pentru poluare, din contra, au rămas ne semnificative pe durata perioadei 1998-2004. Mai mult, sistemul plăților pentru poluare este prea complex pentru a fi administrat eficient și, în același timp, nivelul plăților este extrem de scăzut pentru a stimula adoptarea măsurilor de diminuare a emisiilor poluante. Alocarea veniturilor acumulate din taxe și plăți în fondurile ecologic și rutier duce la perpetuarea practicii de planificare a bugetului bazată mai degrabă pe maximizarea veniturilor decât pe optimizarea rezultatelor, ceea ce are drept urmare utilizarea inefficientă a fondurilor publice.

Experiența țărilor economic avansate din CEE și a noilor state membre ale UE din Europa Centrală și de Est sugerează că folosirea instrumentelor economice de piață (taxele ecologice și comercializarea cotelor de emisii) poate completa în mod eficient sistemele de reglementare prin emisii limită și standarde tehnologice. În acest caz, costurile externe de mediu vor fi mai bine internalizate, adică reflectate în prețurile pentru producători și consumatori. În țările menționate, spre deosebire de Republica Moldova, plățile pentru poluare sunt aplicate selectiv, doar în sectoarele cheie cu unități industriale mari, unde emisiile pot fi măsurate precis; pe de altă parte, nivelul plăților este suficient de înalt pentru a stimula introducerea instalațiilor de purificare/epurare și a tehnologiilor mai puțin poluante. În plus, tarifele practicate în sectorul energetic și al utilităților publice care reflectă costurile reale ale resurselor și serviciilor respective, formează baza pentru finanțarea programelor de investiții în infrastructură. Această îmbinare de instrumente a avut ca rezultat decuplarea creșterii economice de presiunile asupra mediului, în economiile avansate.¹⁷ Tendința unei asemenea decuplări s-a manifestat și în noile state-membre ale UE din Europa Centrală și de Est.

¹⁶ Acordul precedent între guvern și FMI a fost reziliat în 2003; aceasta a însemnat, implicit, pierderea accesului la creditele preferențiale din partea FMI și a Băncii Mondiale.

¹⁷ Tendința decuplării s-a manifestat cu succes în cazul când erau disponibile tehnologii cost-eficiente de purificare / epurare. Există însă două domenii în care presiunea asupra mediului a continuat să crească: deșeurile municipale și gazele cu efect de seră. Vezi Herd (2003), p. 69.

Nu există cauze *a priori* din care această abordare, încercată deja în alte părți, nu ar funcționa și în Republica Moldova, cu condiția unei reforme radicale a sistemului plăților pentru poluare existent. De exemplu, în Armenia, numărul substanțelor pentru care se percep plăți pentru poluare a fost redus de la 79, în 1998, până la 29, actualmente. Cu toate acestea, numărul mare de surse de emisii și posibilitățile limitate de monitorizare fac ca sistemul (deja reformat) să rămână, din punct de vedere administrativ, împovărat și ineficient. Pentru a îmbunătăți efectele reformei, ar fi fost necesar să se reducă în continuare numărul de plăți doar la poluanții prioritari, iar cuantumul plăților să fie mărit semnificativ, pentru a încuraja un comportament non-poluant al întreprinderilor. Autoritățile Republicii Moldova ar trebui să studieze experiența Armeniei și să facă saltul hotărâtor spre un sistem în care ar fi introduse plăți doar pentru puține (sub 10) substanțe poluante emise de la sursele staționare, care substanțe ar putea fi monitorizate veridic și la un cost rezonabil.

5.2 Impactul sistemului de formare a prețurilor în principalele sectoare economice asupra mediului

Formarea prețurilor

Formarea corectă a prețurilor prin eco-taxe sau comercializarea cotelor de emisii este calea cea mai eficientă de implementare a principiului „poluatorul/utilizatorul plătește”. În timp ce posibilitatea de funcționare normală a sistemului de comercializare a cotelor de emisii, la etapa actuală a tranziției, rămâne discutabilă, formarea unor prețuri corecte, prin aplicarea eco-taxelor și a regulilor de formare a prețurilor în baza costurilor reale, stabilite de o autoritate independentă de reglementare, pare a fi o sarcină realizabilă. Eliminarea distorsiunilor în prețuri ar asigura stimulente pentru decuplarea dorită a creșterii economice de presiunile asupra mediului, însă considerentele de politică economică complică situația în sectoare sensibile ca transportul, energia și utilitățile municipale. Formarea și evoluția prețurilor în aceste sectoare după 1998 este discutată în compartimentele ce urmează mai jos.

Transportul

Transportul generează un impact asupra mediului, sănătății populației și bunurilor care nu este pe deplin reflectat în prețuri, ceea ce duce la sporirea ponderii sectorului transportului rutier de mărfuri și pasageri în structura economiei. Dezvoltarea transportului rutier a fost impulsivă de liberalizarea sectorului care a ocolit, însă, transportul feroviar. Cu toate acestea, începând cu anul 2002, transportul feroviar a început să se revigoreze, mai ales în ceea ce privește transportul de mărfuri. Întreprinderea de stat „Căile Ferate din Moldova” actualmente implementează un plan de acțiuni vizând perioada 2003-2007 care prevede reducerea impactelor negative asupra mediului prin aplicarea unor măsuri tehnice¹⁸. Totodată, situația financiară a întreprinderii rămâne șubredă datorită unui mecanism defectuos de formare a prețurilor. Guvernul continuă să impună companiei transportarea pasagerilor la prețuri accesibile pentru populație, fără compensarea pierderilor din bugetul de stat, astfel încât transportul de pasageri este întreținut, prin subvenționare încrucișată, de serviciile de transport mărfuri.

Contribuția transportului rutier la totalul emisiilor poluante în atmosferă în anul 2003 a fost de 86%; în orașele mari această pondere este chiar mai mare¹⁹. Autoritățile încearcă să rezolve problema poluării aerului printr-o serie de reglementări, inclusiv restricțiile la importul de automobile vechi și normative stricte în privința importului de combustibil care încurajează utilizarea benzinei fără plumb și a motorinei desulfurizate. Deși importul de automobile mai vechi de 10 ani a fost interzis în 1998 iar numărul autovehiculelor proprietate personală a crescut rapid în acest răstimp, actualmente, o jumătate din parcul de automobile este trecut de această vârstă. 80 la sută din parcul de automobile sunt automobile la mâna a doua sau importate din țările CSI. În perioada 1999-2003, ponderea benzinei fără plumb în importuri a crescut de la 70% la 99%²⁰. De rând cu măsurile administrative, autoritățile mai folosesc și instrumentele economice menționate mai sus, inclusiv accizele și taxele la importul de combustibil (cererea internă la combustibil este satisfăcută în proporție de aproape 100 % din import), accizele la autovehiculele importate, și impozitul

¹⁸ Aceste măsuri includ regenerarea uleiurilor, introducerea sistemelor de aprovizionare cu apă în circuit închis și monitorizarea toxicității emisiilor. Vezi Institutul Național de Ecologie (2004), p.21

¹⁹ *Ibidem*, p. 26.

²⁰ *Ibidem*, p. 26.

pentru folosirea drumurilor de unitățile de transport neînmatriculate în Republica Moldova. Autoritățile au continuat să susțină transportul rutier și feroviar de pasageri pe rutele locale și interurbane, prin scutiri de plata TVA. Republica Moldova percepe taxe și pe combustibilul folosit în transportul aerian, spre deosebire de țările CEE unde acest impozit nu se percepe.

În martie 2005 prețul benzinei la stațiile de alimentare a fost, în medie, de 0,60 dolari SUA pe litru, depășind ușor prețul motorinei (0,57 dolari SUA pe litru), care este mai dăunătoare pentru mediul ambiant. Cuantumul accizei (pe tonă) la motorină este considerabil mai mic decât cel la benzină. Dimpotrivă, taxa pe valoarea declarată în vamă a motorinei (1%) este de două ori mai mare decât cea a benzinei fără plumb. Astfel, creșterea bruscă a prețului combustibilului importat în ultimii ani a făcut ca diferența dintre prețul benzinei și cel al motorinei să scadă, de la 23% în anul 2002, la 5% în primul trimestru al anului 2005. Această tendință benefică se explică, totuși, mai mult prin creșterea prețurilor pe piața mondială a petrolului decât prin sistemul de impozitare. Dacă prețurile la benzina și motorina importată vor scădea, atunci diferența semnificativă de prețuri benzină-motorină se va restabili.

Decuplarea presiunii transportului asupra mediului de creșterea economică poate fi o adevărată provocare pentru autorități deoarece creșterea veniturilor pe cap de locuitor, foarte probabil, va stimula cererea pentru autovehicule și pentru o infrastructură mai bună a drumurilor. SCERS acordă prioritate investițiilor în drumuri, mai puțin în căile ferate. Reflectarea în prețuri a costurilor externe legate de transport ar putea influența pozitiv nivelul și structura activităților din acest sector, reducând-se, astfel, presiunea asupra mediului. Experiența țărilor OCED arată că impozitele (ca factor de corecție la formarea prețurilor) stabilite în funcție de parcursul și performanța de mediu a vehiculelor, pot stimula trecerea la folosirea altor tipuri de transport și pot asigura veniturile necesare pentru dezvoltarea infrastructurii și a mijloacelor de transport mai ecologice.

Energetica

Legea cu privire la energetică (1998) a stabilit cadrul juridic pentru formarea prețurilor la energie pornind de la costuri. Acest fapt i-a permis ANRE (Boxa 5.1) să stabilească tarifele la gazele naturale și curentul electric la nivelul ce asigură recuperarea costurilor de exploatare, întreținere și a investițiilor capitale. Formarea prețurilor rămâne în schimb nesatisfăcătoare în sectorul de aprovizionare cu căldură. ANRE reglementează prețurile la serviciile furnizate doar de o singură companie, în timp ce din 1999, tarifele la serviciile celorlalți doi furnizori de agent termic sunt stabilite de autoritățile locale. Doar întreprinderea care activează în baza reglementărilor ANRE folosește prețuri formate în baza principiului recuperării costurilor. Pentru comparație, compania care operează în baza prețurilor stabilite de Primăria Chișinău furnizează agentul termic la tarife cu 30% mai mici. Tarifele la apă fierbinte și încălzire pentru sectorul casnic au crescut în 2001 și 2002 mai puțin decât indicele prețurilor de consum. Mai mult, apa fierbinte și încălzirea sînt servicii la prestarea cărora nu se aplică TVA. De fapt, tarifele reale continuă să fie mai mici decât tarifele nominale, datorită gradului de achitare scăzut și, parțial, datorită faptului că gazul natural și căldura sunt cumulate într-o unitate de plată și achitarea lor separată este practic imposibilă. Sistemul de încălzire centrală ar putea fi, în principiu, privatizat însă restanțele considerabile la plata pentru gazul, curentul electric și apa furnizate, precum și mediul regulatoriu neclar și instabil, îl face neatractiv pentru potențialii investitori.

Boxa 5.1: Agenția Națională de Reglementări în Energetică

Agenția Națională de Reglementări în Energetică (ANRE) reglementează prețurile la curentul electric, gazul natural, și apa tehnică furnizate. Agenția a fost creată prin Hotărârea Guvernului no. 767 din 1997. O altă Hotărâre de Guvern (no. 41/1998) a împuternicit ANRE să reglementeze tarifele la curentul electric, agentul termic și gazul natural. Competențele Agenției au fost ulterior extinse prin aprobarea Legilor cu privire la energetică, energia electrică și gaze. În 1999, Guvernul a transferat dreptul de a stabili tarifele pentru agentul termic furnizat de două centrale termoelectrice municipale de la ANRE către Primăria Chișinău și alte autorități locale. Legea privind piața produselor petroliere, adoptată în 2001, a oferit agenției dreptul de a acorda licențe și autorizații și a stabili regulile de formare a prețurilor în acest sector. În 2005, Guvernul a autorizat ANRE de a reglementa prețul pentru apa tehnică furnizată și de a elabora recomandări pentru stabilirea prețurilor la alte utilități publice.

ANRE are statut de persoană juridică independentă, dar membri ei sînt numiți de Guvern pentru o perioadă de șase ani iar cheltuielile agenției sînt acoperite din bugetul de stat. În comparație cu instituțiile similare din noile state-membre ale UE, ANRE are un mandat mai larg care cuprinde și piața produselor petroliere și unele servicii publice de aprovizionare cu apă. Raționamentul pentru implicarea ANRE în aceste două sectoare este protecția intereselor consumatorilor în condițiile unei piețe a produselor petroliere fără concurență, și dificultatea stabilirii tarifelor la aprovizionarea cu apă și canalizare în baza principiului de acoperire a costurilor. În pofida faptului că ANRE a elaborat metodologia de stabilire a prețurilor în baza principiului amintit, tarifele la curentul electric, agentul termic și gazul natural nu s-au schimbat din iulie 2003, aprilie 2004 și martie 2004, respectiv, nici pentru sectorul casnic, nici pentru cel industrial. Dimpotrivă, prețurile en gros și cu amănuntul la produsele petroliere, care fac subiectul reglementărilor ANRE privind limita profitului, se schimbă frecvent. Această asimetrie în stabilirea prețurilor reflectă nedorința Guvernului de a ajusta prompt prețurile la produse și servicii sensibile din punct de vedere politic, la creșterea costurilor de import sau generare locală a energiei electrice.²¹ ANRE a explicat că creșterea bruscă în 2004 a prețului de import al energiei electrice ar fi fost în mare măsură compensată prin aprecierea valutei naționale; totodată, formula de calcul al prețului, elaborată de agenție, nu conține factorul ratei de schimb valutar, astfel încât riscurile asociate sunt, de fapt, suportate de firmele reglementate.

Dimpotrivă, introducerea formării prețului la energie electrică în baza principiului de acoperire a costurilor a creat precondițiile pentru investiții străine directe. În anul 2000 privatizarea sectorului a început prin cumpărarea a trei rețele de distribuție regionale de către compania spaniolă Union Fenosa.²² De atunci, eforturile privatizaționale ale Guvernului nu s-au încununat de succes, reflectând, într-o anumită măsură, mediul netransparent de afaceri și percepția negativă a disputelor juridice interminabile cu Union Fenosa și alți investitori străini occidentali, din ultimii ani. Statul continuă să fie proprietarul a două rețele regionale de distribuție a energiei electrice și a trei centrale termoelectrice. Evoluția post-privatizare a situației din sectorul electroenergetic arată că proprietarii străini sunt capabili să îmbunătățească considerabil eficiența. Deși subvenționarea încrucișată - de la agenții economici către sectorul casnic - a fost eliminată, gospodăriile casnice, spre deosebire de unitățile economice, nu plătesc TVA, ceea ce, implicit, înseamnă subvenționarea consumatorilor casnici de către agenții economici. Cele două companii de distribuție de stat (dar nu și Union Fenosa) aplică o schemă tarifară specială pentru gospodăriile casnice cu venituri mici. Tabelul 5.2 arată că până în 2001, prețurile la energie pentru gospodăriile casnice au crescut mai repede decît inflația; după 2001 tendința s-a inversat.

Tabelul 5.2: Indicele prețurilor de consum pentru unele servicii, 1998-2004

	% creștere (decembrie față de decembrie precedent)						
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
IPC	18.2	43.8	18.5	6.4	4.4	15.8	12.5
Curent electric	23.7	68.9	24.0	8.2	2.5	10.2	0.0
Apă - canalizare	26.7	133.6	47.9	36.0	39.6	17.8	23.3
Gaz	29.6	160.1	12.6	-2.0	-0.3	19.2	8.9
Încălzire centrală	102.9	64.1	64.1	0.0	7.5	0.0	0.0
Apă caldă	26.0	74.2	50.3	64.1	0.0	0.0	0.0

Sursă: Biroul Național de Statistică, 2005.

²¹ De exemplu, cel mai mare producător de energie electrică din capitală (CET-2) a fost autorizat de ANRE să ridice prețurile de furnizare a curentului electric în aprilie 2005 dar prețul final aplicat de distribuitor a rămas fixat.

²² Pentru analiza detaliată a sectorului energiei electrice din Moldova, vezi Energy Charter Secretariat (Secretariatul Cartei Energetice, 2004).

Serviciile de aprovizionare cu apă și canalizare

În perioada de după 1998 sectorul municipal de aprovizionare cu apă și canalizare a continuat să înregistreze pierderi iar subvenționarea încrucișată a consumatorilor casnici a rămas semnificativă. Teoretic, utilitățile publice au dreptul să stabilească tarife ce ar acoperi (doar) parțial costurile, în primul rând, costurile de exploatare și de întreținere, dar nu și pe cele investiționale (investițiile capitale urmează să fie făcute de autoritățile locale și centrale). Practic, însă, majoritatea autorităților locale se folosesc de dreptul lor de a aproba tarifele înțelegând să le mențină la un nivel care nu asigură nici măcar acoperirea costurilor de exploatare; pe de altă parte, ele nu au reușit să mobilizeze resurse nici pentru programele de investiții, la fel ca și în multe alte țări în tranziție. Subvențiile încrucișate persistă la toate nivelurile, agenții economici și instituțiile publice plătind mult mai mult decât gospodăriile casnice (Boxa 5.3).

Conform estimărilor detaliate făcute de Agenția Daneză de Protecție a Mediului, spre sfârșitul anilor 1990 tarifele pentru aprovizionarea cu apă și canalizare aplicate sectorului casnic erau relativ mari în raport cu nivelul venitului pe cap de locuitor.²³ Totuși, între 1999 și 2004 veniturile reale au crescut cu 92%, depășind semnificativ creșterea PIB în aceeași perioadă de timp (34%). O altă sursă de venit pentru gospodăriile casnice sunt remitențele moldovenilor care lucrează peste hotare, care au crescut vertiginos pe parcursul perioadei menționate. În conformitate cu datele privind balanța de plăți, în 2004 transferurile de peste hotare au atins circa 600 milioane de dolari SUA (aproximativ un sfert din PIB). Având în vedere existența multor erori și omiteri în datele privind balanța de plăți, experții independenți estimează că fluxul de remitențe s-ar apropia, de fapt, de 1 miliard de dolari SUA (circa o treime din PIB). Deși acest influx financiar nu propulsează Moldova în categoria țărilor bogate el face, totuși, ca veniturile reale ale gospodăriilor casnice să fie, probabil, mai mari decât nivelul lor estimat cu ajutorul studiilor statistice.²⁴ Problema capacității de plată scăzute poate fi atenuată printr-o asistență socială orientată spre păturile sărace ale populației, bazată pe folosirea pleneră a metodei de „testare a mijloacelor de existență”. În prezent doar două forme de asistență socială sunt testate prin această metodă în timp ce alocarea ajutorului social rămâne inechitabilă. În 2002, quintila inferioară a populației (cei mai săraci – ultimele 20% ale distribuției veniturilor) a primit doar circa 6.5% din beneficiile sociale pe când quintila superioară (cei mai bogați 20%) a primit 46% din beneficiile sociale. În același timp, gospodăriile casnice cu un venit mic nu beneficiază îndeajuns de pe urma sistemului de impozitare. Acesta abundă în tot felul de scutiri de plata TVA pentru produse alimentare, energia electrică și utilitățile publice care se constituie într-o valoare totală importantă însă îi favorizează în mod disproporționat pe cei mai înstăriți (aceștia cheltuiesc mai mult pe serviciile amintite decât cei săraci și, prin urmare, beneficiază în măsură mai mare de scutiri).

Formarea prețurilor în baza recuperării totale a costurilor ar ajuta la revigorarea sectorului utilităților publice dar, probabil, ar putea asigura doar o jumătate din necesarul investițiilor pentru a atinge Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului relevante. Analiza prezentată în strategia de finanțare a sectorului utilităților publice (Agenția Daneză de Protecție a Mediului, 2001) demonstrează că, chiar și în cazul dacă gospodăriile casnice ar plăti la un tarif ce ar acoperi costurile operaționale, totuna ar mai fi necesară o importantă finanțare externă pentru a asigura îmbunătățirea stabilă a calității serviciilor de aprovizionare cu apă și canalizare și accesul populației la acest serviciu. Strategia mai arată că aplicarea normativelor extrem de stricte de deversare a apelor reziduale, moștenite de Republica Moldova din perioada sovietică este prohibitivă. Totodată, speranțele pentru finanțarea externă au fost serios compromise de conflictul cu BERD privind Proiectul de reabilitare a serviciilor de aprovizionare cu apă în Chișinău.²⁵ Pentru rezolvarea problemei standardelor excesiv de dure pentru deversările de ape reziduale, MERN a pregătit un proiect de hotărâre pe care l-a înaintat Guvernului, în sensul relaxării standardelor și aducerii lor în concordanță cu Directiva UE privind epurarea apelor reziduale. Inițiativei Ministerului nu i s-a dat, însă, curs și vechile standarde au rămas în vigoare.

²³ Pentru detalii, vezi Agenția Daneză de Protecție a Mediului (2001).

²⁴ Deși studiile statistice asupra gospodăriilor casnice se efectuează conform metodologiilor internaționale, lipsa de încredere a respondenților în ceea ce privește păstrarea confidențialității informației furnizate rezultă în micșorarea deliberată a cifrei veniturilor raportate. Specialiștii Biroului Național de Statistică sunt conștienți de această problemă dar nu încearcă să ajusteze nivelul veniturilor raportate de gospodăriile casnice.

²⁵ Vezi pagina web a BERD (<http://www.ebrd.com>) și *Ekonomicheskoe obozrenie*, 15 aprilie 2005, p. 6.

Boxa 5.2: Criza prelungită a serviciilor municipale de apă - canalizare

Sectorul a fost descentralizat în anul 2000 când întreprinderile de aprovizionare cu apă și canalizare de stat au fost transformate în utilități publice municipale. Legea cu privire la apa potabilă (1999) a exclus posibilitatea privatizării acestor întreprinderi; cu toate acestea 3 întreprinderi (inclusiv Apa-Canal Chișinău, cea mai mare dintre utilitățile publice din țară) au fost transformate în societăți pe acțiuni aflate în proprietate municipală. Legea serviciilor publice de gospodărie comunală (2002) a permis arendarea și concesionarea utilităților publice; drept urmare, în câteva orașe autoritățile municipale au semnat acorduri concesionale. Se așteaptă ca utilitățile municipale să funcționeze ca unități economice profitabile, însă în același timp, tarifele pentru prestarea serviciilor respective sunt stabilite de către autoritățile locale. Conform informației disponibile, utilitățile continuă să furnizeze apă potabilă gospodăriilor casnice la prețuri care nu acoperă nici măcar costurile operaționale. În același timp, tarifele aplicate firmelor private și instituțiilor de stat sunt în medie de patru ori (la Chișinău, de șase ori) mai mari decât tarifele pentru sectorul casnic. Mai mult, sistemele de contorizare nu sunt sigure și indicatorii contoarelor pot fi modificați de către consumatorii casnici. Deși tarifele la apă-canalizare pentru sectorul casnic au crescut mai repede decât rata inflației (Tabelul 5.2) iar consumul de apă a scăzut considerabil (cu 47% în perioada 2000–2003), costurile de producere au crescut și mai rapid. Astfel, ponderea utilităților publice care produc pierderi financiare a sporit de la 80% în 2001, la 100% în 2003, când costurile operaționale medii au atins 0,5 dolari SUA pentru metrul cub de apă, depășind astfel tariful mediu de 0,45 dolari SUA pe m³ (Asociația Întreprinderilor Apă Canal, 2004). Furnizarea neîntreruptă a apei a fost asigurată doar în trei orașe mari din țară, în celelalte orașe apa este livrată doar timp de 9-12 ore pe zi. Din cauza nivelului insuficient de investiții în întreținerea și reparația sistemelor, către anul 2003, cota volumului apelor reziduale municipale epurate a scăzut la doar 35%, în timp ce impactul acestui sector asupra mediului a crescut rapid (Fig. 1.3). Cota populației care beneficiază de servicii de apă-canalizare a rămas practic neschimbată față de sfârșitul anilor 90.

Ajustările tarifelor la serviciile de apă-canalizare nu s-au făcut uniform. Conform ANRE, tarifele în unele localități urbane se apropie de nivelul ce ar asigura acoperirea costurilor operaționale, totodată în Chișinău tarifele au rămas înghețate din 2001, situație paradoxală prin faptul că locuitorii capitalei se bucură, în același timp, de cele mai mari venituri din țară și de cel mai jos tarif la serviciile de apă-canalizare. Decizia Consiliului Municipal de a păstra tariful neschimbat a pecetluit încălcarea prevederilor acordului cu BERD (1997) care a oferit un credit de 30 milioane de dolari SUA, cu rambursarea garantată de guvern, pentru reabilitarea parțială a infrastructurii de aprovizionare cu apă și canalizare. În prezent tarifele în Chișinău sunt următoarele: consumatorii casnici plătesc 2,62 lei/m³ (furnizarea apei potabile și serviciile de canalizare) în timp ce agenții economici și instituțiile publice plătesc 14,90 lei/m³, pentru aceleași servicii, și 9,82 lei/m³ pentru furnizarea apei tehnice. Conform calculelor ANRE tariful mediu, bazat pe recuperarea costurilor, pentru serviciul de aprovizionare cu apă și evacuarea apelor reziduale este de 8.63 lei/m³ (aproape de nivelul invocat de contractul cu BERD), iar tariful real pentru apa tehnică ar fi de 4.46 lei/m³. Un număr tot mai mare de agenți economici din raza municipiului Chișinău (circa 400, către aprilie 2005) au reacționat la tarifele excesive prin rezilierea contractelor cu utilitățile municipale și prin trecerea la surse alternative de furnizare a apei (fântânile arteziene).

Șirul încercărilor de a depăși criza din sectorul utilităților publice a fost completat de Hotărârea Parlamentului din 18 iulie 2003 care a cerut Guvernului să elaboreze și să prezinte legislativului un document care ar specifica instrumentele economice de implementare a principiului „poluatorul plătește” în sectorul municipal de apă-canalizare. Deocamdată sarcina de a elabora tarife cost-reflective a fost desemnată ANRE-ului. Totuși, metodologia ANRE este aplicabilă și obligatorie doar în cazul tarifelor la apa tehnică. Aceasta poate ameliora într-o anumită măsură situația financiară a utilizatorilor industriali dar va avea un efect invers asupra balanței de plăți a furnizorului de servicii de apă-canalizare care deja este într-o situație financiară precară. Deși creanțele companiilor municipale de aprovizionare cu apă și canalizare depășesc datoriile lor creditoare, mereu în creștere (în temei, restanțele la plata salariilor angajaților și datoriile către furnizorii de energie electrică și alte resurse), este puțin probabil ca acest „surplus” - echivalentul a circa 7 milioane dolari SUA în 2003 - să poată fi materializat din cauza nerespectării cronice a prevederilor contractuale.

Evaluarea situației

În perioada de după 1998, s-au realizat progrese semnificative în direcția formării prețurilor în baza recuperării totale a costurilor, în sectoarele transport și energie. Progresele înregistrate în sectorul utilităților publice municipale au fost mai modeste. Efectul motivant al aplicării taxelor la combustibilul pentru vehicule poate fi sporit prin simplificarea sistemului existent de accize și taxe (pe cantitatea și pe valoarea carburanților). Autoritățile ar putea să obțină acest lucru prin anularea taxei ad valorem și ajustarea corespunzătoare a accizei (pe cantitate), după cum urmează. În primul rând, ratele accizei trebuie diferențiate în funcție de impactul potențial al diferitor tipuri de combustibil asupra mediului (de exemplu, în funcție de conținutul de benzen, plumb, sulf), și mărite până la nivelul de compensare a pierderii veniturilor prin anularea taxei ad valorem. Rezultatul scontat nu va influența veniturile în cazul în care prețul la motorină va depăși prețul la benzină la stațiile de alimentare²⁶. În al doilea rând, date fiind multiplele obstacole tehnice și politice în calea stabilirii unui sistem de tip „utilizatorul plătește” pentru folosirea drumurilor, ar fi potrivit

²⁶ În majoritatea statelor CEE motorina este mai ieftină decât benzina, situația dată reflectând influența lobby-ului puternic al transportatorilor rutieri.

ca rata accizei să sporească treptat, până când prețurile motorinei și benzinei la pompă nu vor include costul total al emisiilor poluante și al folosirii drumurilor²⁷. Ca urmare, impozitul existent pentru folosirea drumurilor de către vehiculele neînmatriculate în Republica Moldova trebuie să fie anulat treptat. Mai departe, sistemul accizelor pentru vehiculele importate trebuie extins și asupra camioanelor și tractoarelor, la o rată care ar reflecta impactele lor asupra mediului înconjurător, sănătății populației și bunurilor publice. În transportul feroviar, Guvernul ar trebui să subvenționeze transportul de pasageri din buget, permițând Căilor Ferate din Moldova să creeze o subdiviziune de transport pasageri, independentă și financiar viabilă. Aceste măsuri i-ar permite subdiviziunii de transport mărfuri să devină profitabilă, care profit ar putea fi folosit pentru investiții și pentru crearea un mediu mai competitiv în transporturi.

În sectoarele energetic și al utilităților publice ajustările de prețuri trebuie făcute în baza metodologiei de reflectare a costurilor, elaborată de autoritatea de reglementări în energetică, prin extinderea mandatului instituției asupra reglementării prețurilor la toate serviciile municipale de apă-canalizare. Pentru a face această abordare realizabilă independența ANRE va trebui întărită, prin transferarea dreptului de numire a membrilor agenției de la Guvern la Parlament și prin permisiunea de a finanța agenția din contul defalcărilor din partea firmelor reglementate. În cazul în care prețurile din sectoarele energetic și al utilităților publice nu vor putea fi aduse în corespundere cu costurile reale, din cauza intervențiilor politice, aceasta va duce la pierderi considerabile în eficiența activității acestor sectoare, va provoca daune mediului înconjurător, din cauza alocării ineficiente a resurselor și, în plus, va transmite un semnal negativ potențialilor investitori străini.

În cel mai critic sector, cel al serviciilor publice de apă-canalizare, o parte din îndelung așteptatele investiții ar putea veni de la investitorii străini. Pentru aceasta, autoritățile urmează să introducă modificări în *Legea cu privire la apa potabilă*, pentru a permite activitatea firmelor private în acest sector. Această recomandare este în totală concordanță cu prioritățile sectoriale ale SCERS care prevăd stabilirea unui mediu regulatoriu capabil să atragă capitalul privat în sectorul de aprovizionare cu apă. Problemele de echitate socială în cazul anulării subvențiilor pot fi soluționate prin măsuri de asistență socială direcționată spre susținerea păturilor sărace.

5.3 Fondurile ecologice

Introducere

În perioada de după primul Studiu de Performanțe, sistemul fondurilor ecologice a fost îmbunătățit prin amendamentele aduse *Legii privind protecția mediului înconjurător* care stabilește o structură în două niveluri constituită din Fondul Ecologic Național (FEN) și patru fonduri ecologice locale (FEL). Noul cadru de reglementare a funcționării fondurilor a fost aprobat prin două Hotărâri de Guvern în trimestrul patru al anului 1998. MERN administrează Fondul Ecologic Național iar patru agenții teritoriale ale Ministerului gestionează fondurile ecologice locale. Nici FEN, nici FEL nu au statut juridic independent fiind, de fapt, componente extra-bugetare ale guvernului care sunt finanțate pe contul veniturilor cu destinație fixă. Din 1999, bugetul fondurilor este specificat în anexa la Bugetul de stat și este aprobat anual de Parlament în *Legea bugetului*; cu toate acestea operațiunile financiare ale fondului sunt supuse controalelor financiare mai rar și mai puțin minuțios decât alte programe de stat.

Capacitatea de funcționare a FEN s-a îmbunătățit considerabil după 1998, inițial prin transfer de know-how de la fondul de mediu din Polonia. Din 2001, selectarea și implementarea proiectelor finanțate din FEN se face în baza regulamentului aprobat de MERN. În 2002, studiul de performanțe al Fondului Ecologic Național și al fondului ecologic municipal Chișinău, întreprins de Secretariatul Grupului Special de Lucru pentru implementarea Programului de Acțiuni în domeniul Mediului al OCED, a ajuns la concluzia că funcționarea fondurilor corespunde doar parțial bunelor practici internaționale²⁸. Studiul a recomandat separarea clară a funcțiilor de supraveghere și management al fondurilor ecologice. O altă recomandare cheie a fost sporirea personalului care lucrează în secretariatul FEN. De asemenea, s-a recomandat ca statutul și modul de operare al FEN să fie ajustate după exemplul fondurilor de mediu din unele țări ale

²⁷ Prețurile la benzină și motorină la stațiile de alimentare sunt aproximativ de două ori mai mici decât media pe UE. Aceasta înseamnă că taxele pentru combustibil sunt mai mici decât nivelul combinat al plăților pentru emisii și utilizarea drumurilor.

²⁸ Aceste practici sunt descrise în așa-numitul ghid de la St. Petersburg (OCED, 1995).

Europei Centrale. Aceste recomandări mai așteaptă să fie implementate; în ceea ce privește practicile de management actuale, ele nu corespund standardelor recomandate (Tabelul 5.3).

**Tabelul 5.3: Rolul și responsabilitățile Fondului Ecologic Național:
o comparație cu bunele practici internaționale**

Rolul/Responsabilitatea	Fondul Ecologic Național	Practica internațională
Politici interne:		
Pregătirea	Secretariatul, Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale	Unitatea de management, consultanții externi
<i>Aprobarea</i>	<i>Consiliul de administrație</i>	<i>Unitatea de supraveghere</i>
Stabilirea priorităților de cheltuieli	Consiliul de administrație	Unitatea de supraveghere
Bugetul:		
Pregătirea	Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale	Unitatea de management
Aprobarea	Consiliul de administrație, Parlamentul	Unitatea de supraveghere
Documentele interne și rapoartele externe		
Pregătirea	Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale	Unitatea de management
<i>Aprobarea</i>	<i>Consiliul de administrație</i>	<i>Unitatea de supraveghere</i>
Comunicarea externă	Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale	Directorul Fondului, Departamentul Comunicare al Fondului
Managementul ciclului proiectului		
Identificarea	Secretariatul, Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale	Unitatea de management
Procesarea solicitărilor de finanțare	Secretariatul	Unitatea de management
Examinarea	Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, consultanți	Unitatea de management, consultanți
Prioritizarea proiectelor	Nimeni	Unitatea de management
Selectarea proiectelor	Consiliul de administrație	Fondul recomandă, Unitatea de supraveghere decide
Pregătirea contractelor	Secretariatul	Unitatea de management
Semnarea contractelor	Consiliul de administrație (toți membrii)	Directorul Fondului, Președintele Unității de supraveghere, Ministrul (în
Implementarea/monitorizarea proiectelor	Secretariatul monitorizează cheltuielile, Agențiile ecologice teritoriale monitorizează proiectele	Unitatea de management
Activitățile financiare:		
Aprobarea cheltuielilor (semnarea facturilor și documentelor bancare)	Președintele Consiliului de administrație (Ministrul)	Directorul Fondului, Președintele Unității de supraveghere
Controlul financiar și gestiunea conturilor	Secretariatul, Departamentul contabilitate și finanțe al MENR	Departamentul Financiar al Fondului

Sursă: OECD EAP, 2002.

Notă: Textul în italic indică că rolul și responsabilitățile FEN corespund bunelor practici internaționale.

Veniturile fondurilor ecologice

Veniturile totale ale Fondului Ecologic Național au sporit considerabil în perioada de după 1998, alcătuind, totuși, doar 0,1% din PIB în anul 2004. Exprimat în dolari SUA, venitul anual al FEN (venitul total minus soldul anului precedent) a făcut un salt de la 70,000 dolari SUA în 1998, până la 2 milioane dolari în 2004 (Tabelul 5.4). În perioada de după 1999, vărsămintele în FEN din taxa la importul combustibilului au asigurat circa două treimi din veniturile curente. Veniturile din această sursă au continuat să crească an de an reflectând impactul revigorării economice și al creșterii prețului de import al produselor petroliere. Taxa pentru produsele ecologic periculoase a asigurat aproape un sfert din veniturile curente ale FEN în anii 2003-2004. Transferurile din fondurile ecologice locale au fost relativ mici până în 2001, dar au crescut ulterior, constituind în medie 7% din veniturile curente ale FEN. Creșterea veniturilor fondurilor ecologice locale în ultimii ani reflectă numărul tot mai mare al firmelor care plătesc pentru poluarea mediului. (Tabelul 5.5).

Tabelul 5.4: Veniturile și cheltuielile Fondului Ecologic Național, 1998-2004

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	millioane lei						
Total venituri	0.4	3.9	7.7	7.9	11.0	20.6	34.8
Sold tranzitiv la început de an	0.0	0.1	0.1	0.6	2.0	4.3	10.3
Transferuri din fondurile locale	0.1	0.0	0.0	0.0	0.9	1.5	1.1
Taxa la combustibilul importat	0.3	3.8	7.3	7.2	8.0	10.7	18.2
Taxa pentru produsele ecologic periculoase	4.0	5.1
Alte venituri	0.2	..	0.0	0.0	0.0
Total cheltuieli	0.3	3.8	7.1	5.6	6.6	10.3	23.3
Proiecte ecologice prioritare	..	2.5	3.6	3.5	3.0	7.4	19.5
Cercetare	..	0.2	0.6	0.6	1.1	1.0	1.0
Sisteme informaționale de mediu	0.2	0.3	0.4	0.2	0.4	0.3	0.6
Prime pentru specialiști	0.1	0.3	0.4	0.6	0.5	0.4	0.4
Cooperarea internațională	..	0.1	0.5	0.2	0.5	0.5	0.7
Lichidarea consecințelor calamităților/accidentelor	..	0.2	1.4	0.3	0.9	0.5	0.9
Granturi pentru organizații neguvernamentale	..	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
Sold	0.1	0.1	0.6	2.3	4.4	10.3	11.5
Informație de fond:							
Proiecte în sectorul aprovizionare cu apă, mil. lei	1.6	0.9	1.6	4.4	10.3
ca parte a veniturilor curente, %	21.1	12.4	17.9	27.1	42.1
Veniturile curente ale FEN, mii dolari SUA	70.4	359.6	612.2	561.2	656.5	1169.1	1956.3
Cheltuielile FEN, mii dolari SUA	55.6	361.9	572.6	434.1	485.3	741.0	1864.0
Rata medie de schimb (lei/dolar SUA)	5.4	10.5	12.4	12.9	13.6	13.9	12.5

Sursă : Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, 2005.

Cheltuieli și priorități politice

Regulamentul Fondului Ecologic Național prevede ca nu mai puțin de 70% din buget să fie cheltuite pentru proiecte care reflectă prioritățile naționale în domeniul mediului. Începând cu anul 2003 această cerință a fost respectată. Dată fiind importanța sectorului municipal de aprovizionare cu apă, care figurează drept prioritatea priorităților în ODM pentru Moldova și în procesul SCERS (vezi Boxa 5.3), cota veniturilor curente ale FEN cheltuite pentru proiectele de aprovizionare cu apă și epurarea apelor uzate poate fi folosită drept indicator al eficienței gestionării resurselor financiare ale FEN. Cheltuielile pentru acest tip de proiecte au constituit 21% din totalul veniturilor FEN în 2000, 12% în 2001 și au urcat ulterior, ajungând la 42% în 2004 (Tabelul 5.4). Numărul total de proiecte finanțate de FEN a crescut considerabil și a ajuns la 245 în anul 2004.²⁹ Deși pentru aprecierea propunerilor de proiecte sunt invitați periodic experți externi lor nu li se cere să folosească o metodologie unică și indici cantitativi de evaluare, prin urmare proiectele nu pot fi prioritizate în mod adecvat. Selectarea proiectelor continuă să fie un proces ad hoc, în loc să se facă pe baza unor indicatori comparabili care ar direcționa resursele disponibile spre proiectele cu cel mai mare beneficiu net. Faptele de mai sus nu sunt deloc surprinzătoare ținându-se cont de faptul că secretariatul Fondului are un singur angajat, cu toate că studiul de performanțe al fondurilor ecologice realizat de Secretariatul Grupului Special de Lucru pentru implementarea Programului de Acțiuni în domeniul Mediului al OCED recomandase în 2002 să fie angajate încă două persoane, pentru a asigura un proces decizional eficient. Fondurile ecologice locale au cheltuit cu proiectele ecologice cam 15% din veniturile lor curente (media pe anii 2001-2004). La fel ca și FEN, fondurile locale nu au capacitatea de a prioritiza proiectele candidate la finanțare, în baza criteriului de eficiență.

La sfârșitul anilor 1990, cheltuielile FEN au fost dominate de transferuri de fonduri spre instituțiile guvernamentale (administrația de stat, municipalități, școli, universități și spitale) care au constituit 60% din totalul cheltuielilor în 1998 și 2000. O parte importantă din aceste cheltuieli (suplimente salariale, bunuri furnizate școlilor, etc.), în mod normal, ar fi trebuit să fie grija ministerelor de resort și nu cea a unui fond

²⁹ Numărul proiectelor finanțate de fondurile ecologice locale de asemenea a crescut ajungând la 100, către anul 2004. Vezi și Capitoul 6.

extrabugetar, dar situația economică la moment era extrem de complicată. FEN a devenit capabil să aloce resurse pentru cheltuielile curente de abia în 1998; finanțarea proiectelor investiționale a crescut la 8% din totalul cheltuielilor în 1999 și la 22% în anul 2000. În perioada 2000-2003, FEN nu a fost în stare să cheltuiască mai mult din veniturile curente mereu crescânde. În 2004, cheltuielile au crescut considerabil înregistrând cifra de 95% din totalul încasărilor. Cu toate acestea, soldul tranzitiv acumulat a continuat să crească și a atins 44 % din cheltuielile anuale (Tabelul 5.4). Pentru fondurile ecologice locale soldurile tranzitive în anul 2004 au constituit 38 %.

Tabelul 5.5: Veniturile și cheltuielile fondurilor ecologice locale, 1998-2004

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	millioane lei						
Total venituri	0.3	0.4	1.9	2.2	4.1	5.5	6.2
Sold tranzitiv din anul precedent	0.0	0.1	0.2	0.3	0.7	0.7	1.7
Plăți și amenzi	0.3	0.3	1.7	1.9	3.4	4.8	4.5
Plăți pentru poluarea aerului	0.2	0.2	0.4	0.8	1.4	1.3	1.4
Plăți pentru poluarea apei	0.1	0.1	0.4	0.7	1.6	2.7	2.2
Plăți în relație cu transporturile	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.2
Plăți pentru deșeuri	0.0	0.0	0.1	0.0	0.1	0.5	0.3
Amenzi pentru încălcarea legislației și compensarea daunelor cauzate mediului	0.0	0.0	0.0	0.2	0.3	0.2	0.4
Alte amenzi	0.0	0.0	0.8	0.2	0.0	0.0	0.0
Total cheltuieli	0.1	0.2	1.6	1.6	3.3	4.2	5.4
Transferuri în Fondul Ecologic Național	0.1	0.0	0.0	0.0	0.9	1.5	1.1
Proiecte de mediu locale	0.1	0.2	0.6	1.0	0.7
Conservarea naturii	0.1	0.2	0.4	0.7	0.5
Eliminarea deșeurilor	0.3
Măsuri sanitare	0.3	0.1	0.1	0.1	0.6
Educația ecologică	0.1	0.2	0.2	0.2
Lichidarea consecințelor accidentelor	0.8	0.1	..	0.1	0.1
Echipament pentru autoritățile de mediu	0.3	0.8	0.2	0.6	1.2
Prime la salarii pentru inspectorii ecologici	0.1	0.2	0.1	0.3
Alte cheltuieli	..	0.2	0.7	..	0.4
Sold	0.2	0.2	0.3	0.6	0.7	1.3	0.9
Informație de fond:							
Numărul solicitărilor de finanțare de proiecte înregistrate	81	120	146
Numărul de proiecte finanțate de fondurile locale	69	82	100
Numărul agenților economici pasibili de plăți pentru poluare	1453	1482	1700
Numărul agenților economici care își onorează obligațiile de plată	1093	1263	1651

Sursă: Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, 2005.

Evaluarea situației

În perioada de după 1998, veniturile fondurilor ecologice au crescut foarte mult. Progresele în administrarea cheltuielilor au fost mai puțin pronunțate; cu toate acestea, numărul proiectelor finanțate de fondurile ecologice a crescut considerabil. Indicatorii disponibili arată că după un regres în 2001, FEN a reușit să se concentreze tot mai bine pe susținerea proiectelor de mediu prioritare. Sistemul actual de monitorizare a proiectelor de către subdiviziunile teritoriale ale IES și de evaluare a proiectelor de către experții externi trebuie să fie îmbunătățit și aliniat la practicile internaționale reușite. Autoritățile nu au reușit să implementeze recomandările cheie făcute de Secretariatul Grupului Special de Lucru pentru implementarea Programului de Acțiuni în domeniul Mediului al OCED în 2002 menite să îmbunătățească sistemul de management și să sporească eficiența de funcționare a FEN în baza celor mai bune practici. Soldurile tranzitive din bugetele FEN și FEL, în continuă creștere, coexistă cu finanțarea insuficientă a proiectelor de

mediu în domenii prioritare. Aceasta înseamnă că procesul de alocare a resurselor financiare din veniturile fondurilor trebuie neapărat îmbunătățit în cele ce urmează

Stabilizarea politică și consolidarea sectorului financiar al țării în perioada de după 1999, marcată de o creștere economică stabilă, asigură precondiția necesară pentru ameliorarea calitativă a funcționării fondurilor ecologice. Reforma fiscală realizată în ultimii ani a determinat necesitatea introducerii planificării bugetare pe termen mediu. Această situație poate asigura stabilitatea veniturilor fondurilor ecologice – condiție benefică pentru implementarea programelor de mediu – mai ales în situația dacă Guvernul va include protecția mediului pe lista priorităților, în cadrul SCERS. Prevederile FEN pentru utilizarea fondurilor nevalorificate în anul următor pot fi ușor transformate în prevederi similare în cadrul unui proces bugetar multianual. Funcționarea FEN și a fondurilor ecologice locale ar trebui să fie evaluată periodic pentru a asigura implementarea obiectivelor măsurabile. În cazul în care performanțele, în repetate rânduri, nu sunt satisfăcătoare, urmează ca autoritățile să elaboreze programe noi orientate spre obținerea rezultatelor care vor contribui la atingerea scopurilor prioritare în domeniul mediului.

Boxa 5.3: Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului și Strategia de Creștere Economică

Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului pentru Republica Moldova referitoare la mediul natural conțin obiective specifice pe termen mediu și lung în patru domenii. (1) Cota populației cu acces la surse sigure de apă potabilă trebuie să crească de la 38,5% în 2002 până la 47,7% în 2006, 57,0% în 2010 și 68,5% în 2015. (2) Cota populației cuprinsă de serviciile de canalizare / epurare a apelor uzate trebuie să crească la 56,0% în 2006, 73,3% în 2010 și 90,0% în 2015. (3) Suprafața terenurilor împădurite trebuie să crească până la 11,0% din teritoriul țării în 2006 și 13,2% în 2015. (4) Ariile protejate de stat trebuie să se extindă până la 2,1% din teritoriul țării în 2006 și 2,4% în 2015. Aceste Obiective de Dezvoltare ale Mileniului sunt transpuse în prioritățile respective din Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei. Cu toate acestea, finanțarea acelor acțiuni prioritare nu pare deloc a fi asigurată. De exemplu, doar a cincina parte din necesarul de fonduri pentru atingerea obiectivelor intermediare de aprovizionare cu apă și evacuare a apelor uzate pentru 2006 au fost prevăzute în cadrul de cheltuieli pe termen mediu al Guvernului.

Elaborarea SCERS a început în 1999, când PIB-ul ajunsese la nivelul său minim iar sărăcia a crescut dramatic. În contextul sărăciei generalizate, nu este de mirare că cele trei domenii prioritare alese de SCERS au fost educația, sistemul de sănătate și protecția socială. Importanța sporită a acestor sectoare a fost reflectată în elaborarea programelor corespunzătoare pe termen lung, cu finanțare asigurată de la buget (Ministerul Finanțelor, 2004). Ministerul Economiei și Comerțului, responsabil de monitorizarea realizării obiectivelor cheie, coordonează procesul de implementare a SCERS. La momentul pregătirii SPM-2005 rezultatele monitorizării nu au fost disponibile.

5.4 Concluzii și recomandări

În perioada de după Studiul de Performanțe din 1998 autoritățile au îmbunătățit procesul de elaborare a politicilor de mediu, au introdus noi taxe la produsele ecologic periculoase și au aplicat legislația în vigoare într-o manieră mai eficientă. Aceste progrese s-au reflectat în decuplarea parțială a tendințelor dezvoltării economice de presiunile ecologice, vizibile mai ales în perioada recesiunii economice din 1998-1999. Creșterea PIB în termeni reali a continuat neîntrerupt începând cu anul 2000, iar presiunile asupra mediului, în special poluarea aerului de la transportul rutier și poluarea apelor de suprafață din cauza epurării insuficiente a apelor reziduale, au crescut. Aceste tendințe contradictorii reflectă natura specifică a creșterii economice bazate pe consum și deficiențele instituționale existente, inclusiv contradicțiile legislației și mediul de afaceri netransparent, care descurajează participarea mai consistentă a investitorilor străini și instituțiilor finanțatoare internaționale la procesele de restructurare economică, în special într-un sector critic cum este cel al serviciilor municipale de apă-canalizare.

În afară de reglementarea mai eficientă și impunerea mai strictă a legii, este nevoie de reformarea mai hotărâtă a instrumentelor economice existente pentru a obține o decuplare mai pronunțată a creșterii economice de presiunile exercitate asupra mediului. Anularea multiplelor scutiri impozitare ar putea spori veniturile din impozitele de mediu. Sistemul de plăți pentru emisiile poluante rămâne ineficient, veniturile generate de el fiind neglijabile. Funcția de pârghie a impozitelor de mediu poate fi ameliorată prin alinierea lor la practicile internaționale reușite, în special în domeniul accizelor la carburanții pentru automobile. Efectul plăților pentru poluare poate fi considerabil îmbunătățit dacă acestea vor fi impuse doar unui număr limitat de surse majore de poluare, emisiile cărora pot fi ușor măsurate. În timp ce sistemul de formare a prețurilor bazat de recuperarea costurilor de producere a făcut progrese evidente în transport și energetică, aplicarea acestui sistem în sectorul utilităților publice a fost mai puțin satisfăcătoare. Dată fiind nedorința mai multor consilii municipale de a aproba tarife ce ar reflecta costurile reale ale serviciilor de apă-

canalizare, ar trebui ca dreptul de a stabili prețurile la aceste servicii să fie acordat unei instituții independente, respectiv agenției de reglementări în energetică. Pentru a micșora ingerințele politice în procesul de formare a prețurilor, ar fi bine să fie întărită autonomia ANRE, prin reducerea rolului Guvernului în numirea membrilor agenției și prin acordarea dreptului de autofinanțare, pentru a limita dependența instituției de bugetul de stat.

În concluzie, atât finanțarea cât și funcționarea fondurilor ecologice s-a îmbunătățit considerabil în perioada de după 1998. Cu toate acestea, sistemul managerial și eficiența de funcționare a lor nu corespund încă bunelor practici internaționale. Creșterea rapidă a soldurilor tranzitorii în bugetele fondului național și a fondurilor locale indică necesitatea introducerii unei planificări bugetare pe bază de obiective care ar putea îmbunătăți alocarea resurselor financiare disponibile pentru proiectele de mediu prioritare, cu condiția ca obiectivele de mediu stabilite în *Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei* să fie tratate ca adevărate priorități și să nu se dovedească doar declarații lipsite de conținut.

Implementarea recomandărilor de mai jos va contribui la consolidarea succeselor semnificative obținute de Republica Moldova pe calea integrării costurilor de mediu în procesul decizional în domeniul economic și la asigurarea progreselor ulterioare.

Recomandarea 5.1:

Ministerul Finanțelor, în cooperare cu Ministerul Economiei și Comerțului și Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale vor asigura realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului pentru Republica Moldova în domeniul dezvoltării durabile. Protecția mediului trebuie să devină un domeniu prioritar atât în cadrul de cheltuieli pe termen mediu al Guvernului cât și în bugetele anuale derivate, ceea ce va asigura finanțarea acțiunilor cheie în domeniul mediului specificate în Strategia Națională de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei.

Recomandarea 5.2:

Ministerul Finanțelor și Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale trebuie să mărească ratele accizei la benzină și motorină concomitent diferențându-le în funcție de caracteristicile de mediu ale carburanților, cu scopul de a spori prețul motorinei în raport cu benzina pentru a reflecta impactul său mai pronunțat asupra mediului înconjurător. Concomitent, va fi eliminată treptat taxa pe valoarea combustibilului importat.

Recomandarea 5.3:

Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale va raționaliza sistemul de plăți pentru poluare, prin introducerea plății pentru un număr mic (sub zece) de poluanți prioritari ușor măsurabili și prin excluderea oricăror alte plăți. Normativele plăților introduse trebuie stabilite la un nivel capabil să influențeze semnificativ comportamentul „poluatorilor”.

FINANȚAREA PROTECȚIEI MEDIULUI

6.1 Introducere

Situația generală privind cheltuielile pentru protecția mediului în Republica Moldova s-a ameliorat în comparație cu starea de lucruri descrisă în primul Studiu de Performanțe în domeniul protecției mediului din 1998. Această îmbunătățire se explică în primul rând prin sporirea fondurilor disponibile, urmare a creșterii economice mai active și, implicit, a veniturilor la bugetul de stat. Începând cu anul 2000, Fondul Ecologic Național (FEN) și fondurile ecologice locale (FEL) au devenit sursele principale de finanțare a măsurilor de protecție a mediului. Moldova a depus eforturi pentru a-și îmbunătăți cadrul legislativ, politic și instituțional în domeniul finanțării protecției mediului; totuși, acțiunile întreprinse au fost uneori lipsite de consecvență. De exemplu, recomandările făcute de Secretariatul Grupului Special de Lucru pentru implementarea Programului de Acțiuni în domeniul Mediului al OCED și Agenția Daneză de Protecție a Mediului, în cadrul *Studiului de performanțe al Fondului Ecologic Național și al fondului ecologic municipal Chișinău* (2002), au fost implementate doar parțial.

6.2 Cadrul decizional

Cadrul legislativ

Legea privind protecția mediului înconjurător (1993) creează cadrul general pentru finanțarea protecției mediului. Legea identifică actorii principali din domeniul protecția mediului (autoritățile centrale, autoritățile municipale, persoanele fizice și entitățile juridice, inclusiv agenții economici) și specifică responsabilitățile lor. Pentru a-și îndeplini obligațiile în acest domeniu toate părțile menționate mai sus trebuie să-și asume cheltuielile de rigoare. Totuși, în majoritatea cazurilor această obligație nu este stipulată în mod explicit în textul Legii. Ceea ce este clar stipulat în Lege este doar obligația Guvernului de a finanța activitatea autorității centrale de protecție a mediului, actualmente Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale (MERN), a subdiviziunilor acestuia și cercetările științifice în domeniu. Legea menționează în mod explicit domeniile de activitate pentru care pot fi folosite mijloacele fondurilor ecologice și definește, în termeni generali, modul de alocare a finanțelor pentru aceste activități. Legea stabilește o cotă minimă de 70% din veniturile fondurilor ecologice locale care trebuiesc alocate pentru activități de prevenire și combatere a poluării mediului.

Legea bugetului de stat conține o linie de cheltuieli pentru protecția mediului și hidrometeorologie, cu specificarea separată a cheltuielilor de protecție a mediului. În anexă, Legea menționează și cheltuielile Fondului Ecologic Național (extrabugetar).

Regulamentul privind fondurile ecologice (1998) conține mecanismele de implementare a prevederilor respective din *Legea privind protecția mediului înconjurător*, în ceea ce privește distribuția veniturilor FEN și FEL: categoriile de cheltuieli, mecanismul gestionării fondurilor și procesul decizional privind selectarea proiectelor pentru finanțare. Partea cea mai slabă a acestui Regulament este lipsa unor reguli clare de evaluare a rezultatelor și eficienței implementării proiectelor finanțate.

Legea cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător (2004) are menirea să atragă, să încurajeze și să protejeze investițiile în Republica Moldova. Ea prevede crearea unui mediu stabil și echitabil pentru activitățile investiționale, prin asigurarea unor condiții egale pentru investitorii locali și străini și prin eliminarea piedicilor în calea procesului investițional. Activitățile investiționale trebuie să se conformeze prevederilor legislației naționale, inclusiv celei de mediu. În același timp, Legea nu face referiri directe la investițiile în domeniul mediului. În baza practicilor din trecut, aceasta înseamnă că autoritățile responsabile

de luarea deciziilor cu privire la o anume investiție pot trece cu vederea problemele de mediu în favoarea beneficiilor pur economice.

Legea privind plata pentru poluarea mediului (1998) definește plățile pentru poluarea mediului drept sursa de bază a veniturilor fondurilor ecologice.

Cadrul instituțional

MERN este autoritatea responsabilă de elaborarea și implementarea politicii de finanțare a protecției mediului. Aceasta presupune elaborarea de strategii și programe în domeniul protecției mediului, și contribuții la elaborarea strategiilor și programelor sectoriale ale altor ministere. Identificarea surselor de finanțare este o componentă importantă a acestui proces. Finanțarea programelor aprobate de Guvern este prevăzută în bugetul de stat. Totodată, în multe cazuri, fondurile alocate de bugetul de stat sunt insuficiente ceea ce face ca implementarea acelor programe să fie foarte lentă sau chiar imposibilă. MERN și cele patru agenții ecologice teritoriale sunt responsabile de evaluarea și selectarea proiectelor înaintate pentru finanțare către FEN și FEL. Ministrul Ecologiei și Resurselor Naturale este președintele Consiliului de Administrație al Fondului Ecologic Național care aprobă proiectele pentru finanțare. Consiliile de Administrație ale fondurilor ecologice locale sunt prezidate de directorii agențiilor ecologice teritoriale.

Alte ministere și instituții guvernamentale, în special Ministerul Economiei și Comerțului, Ministerul Finanțelor, Ministerul Industriei și Infrastructurii, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și Ministerul Transporturilor și Gospodăriei Drumurilor, cooperează cu MERN în domeniul finanțării programelor și proiectelor ce conțin componente de mediu. Acestea sunt incluse în bugetul de stat. Totodată, ministerele de ramură nu monitorizează separat cheltuielile pentru protecția mediului.

După reorganizarea Guvernului în 2005, Agenția pentru Dezvoltare Regională a fost desemnată responsabilă de implementarea politicii investiționale, inclusiv de investițiile în sectorul serviciilor comunale de apă-canalizare și epurare a apelor reziduale.

Autoritățile locale (la nivel de comună, oraș, raion) includ cheltuielile de protecție a mediului în bugetele lor anuale. De regulă, aceste cheltuieli sunt insuficiente. În majoritatea cazurilor, autoritățile locale mizează pe finanțarea din FEN și FEL pentru activitățile de mediu. În plus, întreprinderile prestatoare de servicii comunale, majoritatea cărora sunt proprietate municipală, sunt responsabile de cheltuielile de întreținere și dezvoltare a infrastructurii pentru aprovizionarea cu apă, evacuarea și epurarea apelor reziduale și eliminarea deșeurilor.

Întreprinderile, atât cele private cât și cele de stat, sunt și ele surse de finanțare a protecției mediului. Datele raportate de întreprinderi privind cheltuielile de exploatare și investițiile capitale destinate protecției mediului sunt discutate în secțiunea 6.3.

Fondurile specializate non-guvernamentale de asemenea pot contribui la finanțarea activităților de mediu. Un exemplu în acest sens este Fondul de Investiții Sociale din Moldova (FISM) al cărui mandat nu este direct legat de protecția mediului dar o parte din proiectele finanțate de către acest fond conțin componente de mediu.

Cadrul instituțional referitor la finanțarea protecției mediului din surse externe este discutat în secțiunea 6.4.

Cadrul politic

În perioada de după 1998, Republica Moldova a elaborat un număr mare de strategii, concepții, programe și planuri de acțiuni în domeniul protecției mediului, inclusiv și cele sectoriale (vezi Capitolul 1 privind cadrul legislativ și de elaborare a politicii de mediu și Anexa IV). Aceste documente prezintă măsuri și activități orientate spre ameliorarea stării mediului în țară. Implementarea acestor activități deseori este blocată de finanțarea insuficientă, chiar dacă orice program național aprobat de Guvern trebuie să dispună de o finanțare adecvată de la bugetul de stat. Printre motivele finanțării insuficiente a protecției mediului pot fi menționate: lipsa unei evaluări minuțioase a resurselor necesare pentru implementarea politicilor; alte

priorități ale Guvernului în ceea ce privește alocarea fondurilor publice limitate; și capacitatea scăzută de a obține fonduri pentru activități specifice de la donatorii internaționali. Drept rezultat, țara se alege cu o mulțime de documente politice elaborate, cu obiective de mediu mărețe dar care practic nu pot fi implementate. În felul acesta, după expirarea termenelor de realizare a unui program, altul vine să-i ia locul, în același domeniu și deseori cu aceleași obiective și activități, din simplul motiv că cel precedent nu a fost îndeplinit. Numărul mare de documente ale politicii de mediu (peste 20, în ultimii 5 ani) face dificil și procesul de monitorizare a implementării lor.

Unul din documentele politice importante ce conține o componentă de mediu este *Strategia Investițională a Republicii Moldova* elaborată în 2002. Printre scopurile sale se numără: sporirea investițiilor cu menirea de protecție a mediului, sporirea eficacității și eficienței utilizării resurselor naturale, reducerea impactului negativ al activităților economice asupra mediului, și creșterea volumului investițiilor în tehnologii inovatoare. Planul de acțiuni anexat la strategie enumără acțiunile necesare și responsabilitățile instituțiilor guvernamentale. Cu toate acestea, lipsa unor obiective clare măsurabile face imposibilă evaluarea progreselor în implementarea strategiei.

Guvernul încearcă să schimbe abordarea în elaborarea și adoptarea de strategii și programe noi. Ideea că fondurile pentru implementare trebuie asigurate sau, cel puțin, lacunele în finanțare trebuie clar indicate a fost realizată în procesul de elaborare și aprobare a Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei (2004-2006). Protecția mediului și folosirea durabilă a resurselor naturale este unul din cele 17 domenii politice incluse în SCERS. Particularitățile distincte ale SCERS sunt:

- aranjarea clară a acțiunilor în cadrul fiecărui sector, în funcție de prioritate;
- indicarea costului estimativ al acțiunilor;
- conexiunea cu *Cadrul de cheltuieli pe termen mediu (2005-2007)* al Ministerului Finanțelor;
- separarea clară între acțiunile finanțate în cadrul de cheltuieli amintit și acțiunile finanțate de către partenerii de dezvoltare.

SCERS pornește de la ideea realistă că nu este cazul să ne așteptăm la apariția unor resurse financiare adăugătoare substanțiale, atât din surse interne cât și din surse străine. Documentul mai recunoaște că noile activități în cadrul SCERS vor trebui să fie parțial finanțate prin restructurarea bugetelor existente și prin utilizarea fondurilor economisite în acest fel. Analiza minuțioasă și echilibrată a situației reprezintă o bază potrivită pentru colectarea de fonduri adăugătoare, și poate servi drept un exemplu de urmat în decursul elaborării de strategii noi sau a revizuirii documentelor politice existente.

Pentru a asigura susținerea financiară a priorităților SCERS din surse externe, Guvernul a adoptat *Programul național de asistență tehnică pentru anii 2005-2006*. Prioritățile și proiectele de mediu sunt reflectate în cadrul domeniilor aprovizionarea cu apă și evacuarea și epurarea apelor reziduale și protecția mediului și utilizarea rațională a resurselor naturale, care corespund domeniilor din SCERS. Totodată, nu toate prioritățile au proiecte corespondente specificate și deaceia nu există obiective de finanțare clar definite pentru unele priorități, în special în domeniul gestionării resurselor acvatice. Politicile privind realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului pentru Republica Moldova referitoare la mediul ambiant sunt reflectate și în SCERS. Vezi Boxa 5.1 (Capitolul 5 privind instrumentele economice și fondurile ecologice) și Capitolul 4 privind implementarea acordurilor și angajamentelor internaționale.

6.3 Resursele financiare interne

Finanțarea de stat

Tabelul 6.1 prezintă date cu privire la finanțarea de stat a domeniului protecției mediului și folosirii raționale a resurselor naturale. Cheltuielile pentru protecția mediului și hidrometeorologie sunt incluse în Legea bugetului de stat (fondurile prevăzute pentru hidrometeorologie nu au fost incluse în tabelul 6.1). Cheltuielile pentru protecția mediului sunt alocate în exclusivitate pentru funcționarea autorităților de mediu centrale și locale și plata salariilor angajaților acestora. Singura excepție este contribuția Republicii Moldova la proiectele pentru care restul finanțării este asigurat de donatorii internaționali. În plus, o sursă majoră de finanțare din partea statului sunt Fondul Ecologic Național și fondurile ecologice locale. Totalul cheltuielilor din bugetul de stat consolidat este indicat în tabelul 6.1.

Table 6.1: Cheltuielile de stat pentru protecția mediului și folosirea rațională a resurselor naturale, milioane lei*.

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Protecția mediului	3.0	2.1	2.1	2.1	3.2	3.3	3.7
Cheltuielile care nu au fost incluse în alte categorii (pentru proiecte concrete)	0.1	0.2	3.1	1.6	0.4
Autoritățile de administrare	0.4	0.3	2.1	2.1	2.1	2.6	2.8
<i>Subtotal</i>	3.4	2.4	4.3	4.4	8.4	7.5	6.9
<i>Procente din cheltuielile bugetului consolidat</i>	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	0.1	0.1
Cheltuielile Fondului Ecologic Național	0.3	3.8	7.1	5.8	6.6	10.3	23.3
Cheltuielile fondurilor ecologice locale	..	0.2	1.6	1.6	2.4	2.7	4.3
<i>Total cheltuite de stat (inclusiv fondurile ecologice)</i>	3.7	6.4	13.0	11.8	17.4	20.5	34.5
<i>Procente din cheltuielile bugetului consolidat</i>	0.1	0.2	0.3	0.3	0.3	0.3	0.5
Cheltuielile bugetului consolidat de stat	3,027	3,495	4,269	4,326	5,194	6,178	7,387

Sursă : Legea bugetului de stat (1998-2004), Anuar statistic 2004, Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale (2005).

Notă : * În prețuri curente.

**Pentru a evita dubla contabilizare transferurile din fondurile ecologice locale în Fondul Ecologic Național nu sunt incluse în cheltuielile fondurilor ecologice locale.

În perioada 1998-2004, veniturile și cheltuielile bugetului național consolidat au arătat o tendință de creștere stabilă. Tendința generală a cheltuielilor pentru protecția mediului a fost și ea pozitivă, atât în valori absolute cât și în termeni relativi. Cota acestor cheltuieli în bugetul de stat consolidat a crescut de la 0,12 % în 1998 la 0,47% în 2004. Cât privește structura cheltuielilor, cea mai mare parte a lor provine din fondurile ecologice, Fondul Ecologic Național reprezentând sursa principală. Finanțarea alocată din bugetul de stat pentru proiecte concrete nu manifestă o tendință clară întrucât depinde de acorduri ale căror condiții variază de la caz la caz.

Ponderea cheltuielilor de mediu în bugetul național este în continuare mică. Trebuie remarcat, totuși, că unele cheltuieli cu efect asupra stării mediului, făcute în cadrul bugetelor altor ministere, cum ar fi investițiile capitale în sectorul de aprovizionare cu apă și tratarea apelor reziduale, nu sunt incluse în cheltuielile pentru protecția mediului (vezi și subsecțiunile „*Alte surse interne de cheltuieli pentru protecția mediului*” și „*Metodologia de colectare și contabilizare a datelor*”). Structura actuală a bugetului și faptul că ministerele deseori nu au o subdiviziune pentru protecția mediului și nu monitorizează separat cheltuielile de mediu, fac imposibilă analiza cheltuielilor respective.

Finanțarea din fondurile ecologice

Începând cu anul 2000, Fondul Ecologic Național și cele patru fonduri ecologice locale au devenit sursa principală (și tot mai importantă) de finanțare a protecției mediului. Cheltuielile FEN și FEL și structura lor sunt prezentate în tabelele 5.4 și 5.5 (vezi Capitolul 5 „Instrumentele economice și fondurile ecologice”). În 2002, Secretariatul Grupului Special de Lucru pentru implementarea Programului de Acțiuni în domeniul Mediului al OCED și Agenția Daneză de Protecție a Mediului au efectuat un studiu de performanțe al Fondului Ecologic Național și al fondului ecologic municipal Chișinău, venind cu o analiză minuțioasă a activității acestor fonduri și cu recomandările de rigoare pentru ameliorarea gestionării lor. Analiza situației curente nu arată o diferență semnificativă în funcționarea fondurilor în comparație cu perioada de desfășurare al studiului menționat, în special în ceea ce privește procedura de identificare a proiectelor, alocarea fondurilor și evaluarea eficienței utilizării lor.

Fondul Ecologic Național continuă să fie administrat de un secretariat constituit dintr-o singură persoană din cadrul MERN, responsabilă de preselecția solicitărilor de finanțare înainte de a le înainta Consiliului de Administrație pentru aprobare. În practică, propunerile de proiecte sunt trimise pentru evaluare ad-hoc specialiștilor (de obicei, angajați ai MERN), în corespundere cu domeniul lor de activitate. Nu există criterii clare în conformitate cu care evaluatorii ar putea aprecia calitatea propunerii de proiect, nu sunt clar stabilite prioritățile de finanțare, și nu există un mecanism oficial de aranjare/priorizare a proiectelor în funcție de beneficiile potențiale, raportul cost-rezultat sau alte criterii. Formularul de solicitare a finanțării presupune

doar indicarea informației de bază privind proiectul propus și bugetul solicitat. Beneficiarilor li se cere să prezinte raportul de execuție (narativ și financiar) după încheierea proiectului dar evaluarea lucrului făcut se face foarte rar, în primul rând din cauza că FEN nu are nici resurse financiare nici capacitatea să o facă (auditul financiar al companiilor și organizațiilor se face regulat de către Curtea de Conturi dar auditorii nu pot acoperi și partea factuală a proiectului executat). Procesul este similar și în cazul fondurilor ecologice locale, dintre care cel din Chișinău este cel mai mare.

Creșterea stabilă a veniturilor fondurilor ecologice face posibilă și creșterea cheltuielilor fondurilor. Cu toate acestea, cum se poate vedea din tabelele 5.4 și 5.5, cheltuielile rămân cu mult în urma veniturilor. În cazul Republicii Moldova, faptul că utilizarea fondurilor întârzie în raport cu creșterea veniturilor, denotă existența unor puncte slabe în managementul fondurilor ecologice și capacitatea lor insuficientă de a identifica activitățile de mediu ce trebuiesc finanțate. O altă tendință îngrijorătoare este că, din 1999 încoace, valoarea totală a granturilor oferite ONG-urilor „a înghețat” la suma foarte mică de 200,000 mii lei, ceea ce denotă o atitudine (tot) mai puțin cooperantă din partea autorităților de mediu. Drept rezultat, tot mai puține organizații non-guvernamentale de mediu înaintează propuneri de proiecte și beneficiază de finanțare.

Metodologia de colectare și contabilizare a datelor

Metodologia de colectare a datelor și de contabilizare a cheltuielilor de mediu a fost elaborată în perioada sovietică, fără a suferi mari schimbări de atunci. Ceva modificări au avut loc, dar numai în structura rapoartelor și tabelor statistice. Sistemul existent nu acoperă întregul domeniu al cheltuielilor de mediu și face dificilă clasificarea unor astfel de cheltuieli cum sunt cele destinate gestionării resurselor naturale, cheltuielile pentru prevenirea și diminuarea poluării, și cheltuielile pentru monitorizarea calității mediului. De asemenea, sistemul nu face deosebirea dintre cheltuielile din sursele proprii ale unui agent economic sau organizații, și cheltuielile provenite din transferuri din fondurile ecologice pentru un proiect anume.

Investițiile capitale în protecția mediului, cheltuielile de exploatare (operaționale) și cheltuielile pentru reparații capitale efectuate de agenți economici și organizații sunt raportate Departamentului Statistică și Sociologie (din aprilie 2005 – Biroul Național de Statistică), după aprobarea rapoartelor de către agențiile ecologice teritoriale. Cheltuielile operaționale includ domeniile protecția și folosirea rațională a resurselor acvatice, protecția aerului, protecția solurilor contra poluării cu deșeuri de producție și consum, și îmbunătățiri funciare. Cheltuielile operaționale în silvicultură nu sunt contabilizate drept cheltuieli de protecție a mediului, deși investițiile capitale pentru protecția și folosirea rațională a pădurilor sunt incluse în dările de seamă de mediu. Numărul de agenți economici care prezintă dări de seamă a crescut în perioada cuprinsă de acest Studiu. În 2003, numărul agenților economici care au raportat despre cheltuieli operaționale și cheltuieli pentru reparații capitale a fost de 1005, față de 622 în anul 2000. Conform opiniilor angajaților MERN, această creștere poate reflecta o mai bună respectare a cerințelor de raportare statistică dar, de asemenea, poate însemna și creșterea reală a numărului agenților economici care efectuează cheltuieli de mediu. Numărul total de companii care prezintă dări de seamă statistice în Moldova este de circa 30 de mii dar majoritatea lor sunt prea mici pentru a avea cheltuieli de protecție a mediului și/sau a raporta despre astfel de cheltuieli.

Alte surse interne de finanțare a protecției mediului

Agenții economici cu diferite forme de proprietate sunt o altă sursă internă importantă de finanțare a protecției mediului. Sistemul actual de evidență a cheltuielilor de mediu cuprinde următoarele categorii:

- Investiții capitale;
- Cheltuieli de exploatare (operaționale); și
- Cheltuieli pentru reparații capitale ale mijloacelor de producție cu destinația de protecție a mediului.

Totalul cheltuielilor pentru protecția mediului (inclusiv cheltuielile operaționale în silvicultură) este prezentat în tabelul 6.2. În valori nominale, acestea au crescut stabil și au ajuns la 226.2 milioane lei în 2003. Raportate la PIB, însă, cheltuielile pentru protecția mediului au fost în descreștere până în anul 2002, tendință care a fost oprită de abia în 2003. Această situație arată clar că protecția mediului nu a devenit o prioritate pentru țară în anii care s-au scurs după primul SPM. Acest punct de vedere este confirmat și prin faptul că în timp ce veniturile din taxele de mediu au depășit 3% procente din PIB pe aproape toată perioada

examinată (vezi Capitolul 5 „Instrumentele economice și fondurile ecologice”), totalul cheltuielilor pentru protecția mediului nu a depășit 0,8 - 1,0% din PIB. Prima cifră este comparabilă cu nivelul țărilor OCED, a doua este însă mult mai mică.

Tabelul 6.2: Cheltuielile pentru protecția mediului pe categorii (prețuri curente), milioane lei

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Investiții capitale în protecția mediului	4.3	5.9	6.1	12.2	14.8	41.0
Cheltuieli operaționale pentru protecția mediului (exceptând silvicultura)	60.7	76.2	85.5	96.1	93.9	102.1
Reparații capitale ale mijloacelor de protecție a mediului	5.8	4.1	4.1	4.2	5.4	5.8
Cheltuieli operaționale în silvicultură	23.2	29.0	40.1	46.0	60.7	77.2
Total cheltuieli pentru protecția mediului	94.0	115.2	135.8	158.5	174.8	226.2
PIB	9,122	12,321	16,020	19,052	22,556	27,619
Totalul cheltuielilor pentru protecția mediului, % din PIB	1.0	0.9	0.8	0.8	0.8	0.8

Sursă: Departamentul statistică și sociologie, 2004.

Creșterea ponderii investițiilor capitale de la 4,5 procente în 1998 până la 9 procente în 2002 și 18 procente în 2003, este o tendință pozitivă. S-a schimbat și structura investițiilor capitale după destinație (tabelul 6.3). Până în anul 2002, peste 70% din investiții erau direcționate spre domeniul folosirii și protecției resurselor funciare, iar domeniul folosirii și protecției resurselor acvatice primea mai puțin de 30%. În anul 2003 proporția aceasta s-a schimbat, ceea ce nu indică, totuși, o schimbare a priorităților în domeniul protecției mediului. Creșterea bruscă a investițiilor capitale în domeniul protecției apelor se explică prin investirea a 27 de milioane lei – o investiție de o singură dată - de Apa-Canal SA. Investițiile în alte domenii au fost neînsemnate. Principala sursă de investiții capitale rămâne finanțarea de stat. Suma relativ mare a investițiilor din alte surse în 2003 se explică prin aceeași investiție făcută de Apa-Canal SA, descrisă mai sus (Apa-Canal este societate pe acțiuni al căror unic deținător este Primăria Chișinău).

Tabelul 6.3: Investiții capitale în protecția mediului și folosirea rațională a resurselor naturale pe categorii de investiții (prețuri curente), milioane lei

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Total	4.289	5.893	6.060	12.151	14.788	40.974
Pentru protecția și folosirea rațională a resurselor acvatice	1.461	1.719	1.315	3.257	4.248	28.705
Pentru protecția și folosirea rațională a resurselor funciare	2.816	4.161	4.723	8.894	10.540	12.687
Pentru protecția aerului atmosferic	..	0.007
Pentru protecția resurselor forestiere și reproducerea vieții sălbatice	0.000
Pentru prelucrarea și eliminarea deșeurilor toxice	0.007	0.006	0.022
Investiții din bugetul de stat și bugetele locale	3.617	4.578	5.118	10.284	11.636	13.494
Investiții din alte surse	0.673	1.315	0.942	1.968	3.152	27.480

Sursă: Departamentul statistică și sociologie, 2004.

Tabelul 6.4 prezintă cheltuielile operaționale pentru protecția mediului (fără silvicultură). Aceste cheltuieli au fost preponderent direcționate spre domeniul folosirii raționale și protecției resurselor acvatice.

Tabelul 6.4: Cheltuieli operaționale pentru protecția mediului (prețuri curente*), milioane lei

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Total	66.5	80.3	89.6	100.3	99.3	108.0
Pentru protecția și folosirea rațională a resurselor acvatice	51.5	65.4	66.9	74.2	76.3	79.4
Pentru protecția aerului atmosferic	5.3	5.3	9.1	10.1	6.6	8.3
Pentru protecția solurilor contra poluării cu deșeurile de producție și consum	2.0	1.9	2.7	2.7	3.7	5.0
Pentru îmbunătățiri funciare	0.3	0.6	0.6	0.7	1.9	0.1
Alte cheltuieli	7.4	7.1	10.3	12.6	10.8	15.2

Sursă: Departamentul statistică și sociologie, 2004.

*Notă: inclusiv reparații capitale ale mijloacelor de protecție a mediului; fără cheltuielile de exploatare în silvicultură.

În perioada analizată, cheltuielile pentru protecția mediului în Republica Moldova au rămas mici, atât ca valoare absolută cât și ca parte din PIB, deși s-a observat o creștere nominală modestă. Calculate pe cap de locuitor, ele de asemenea rămân extrem de mici. Nominal, cheltuielile pe cap de locuitor au crescut stabil de la 25 lei în 1998 până la 60 lei în 2003. Exprimată însă în dolari SUA, ele au constituit mai puțin de 5 dolari pe locuitor în 1998, coborând la 3 dolari pe locuitor în 1999 și 2000 (din cauza devalorizării rapide a monedei naționale la sfârșitul anului 1998) și revenind la 4,5 dolari SUA pe locuitor în 2003. Fondul Ecologic Național și fondurile ecologice locale au devenit sursele principale de finanțare ale activităților de protecție a mediului. Rămâne neclar în ce măsură proiectele finanțate din FEN și FEL reflectă necesitățile cele mai urgente de protecție a mediului și cât de rezultativă și eficientă este implementarea proiectelor finanțate. Capacitatea insuficientă a secretariatelor FEN și FEL are drept urmare și excesul semnificativ și permanent al veniturilor fondurilor ecologice în raport cu cheltuielile lor, și implicit utilizarea incompletă a resurselor disponibile pentru protecția mediului.

6.4 Folosirea resurselor financiare externe pentru finanțarea protecției mediului

În perioada analizată, Guvernul nu a inclus protecția mediului în lista sectoarelor prioritare în relațiile lui cu furnizorii de asistență tehnică internațională. În consecință, strategiile de asistență pentru țară ale instituțiilor finanțatoare internaționale (Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare), ale organizațiilor internaționale (Comisia Europeană și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare) și ale donatorilor bilaterali prezenți în țară, nu consideră protecția mediului drept o prioritate. Nici MERN, nici Ministerul Economiei și Comerțului nu adună și nu analizează informația privind valoarea resurselor financiare folosite pentru protecția mediului (pentru procedurile de obținere a asistenței tehnice externe, vezi Capitolul 4 „Acorduri și angajamente internaționale”). Uneori, proiectele și programele din alte domenii (de exemplu, asistență socială sau dezvoltarea infrastructurii) conțin o componentă de mediu sau pot fi considerate relevante pentru protecția mediului, dar evidențierea „cotei de mediu” în cadrul proiectului este dificilă. Țara beneficiază, de asemenea, de pe urma unor programe regionale de mediu, însă, datele privind finanțarea obținută pe fiecare țară în parte nu sunt întotdeauna disponibile.

Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare susține activitățile legate de protecția mediului începând cu 1998 și a inclus problemele de mediu drept un domeniu trans-sectoral în Cadrul de Asistență pentru Dezvoltare pe Țară pe anii 2001- 2006 (vezi Capitolul 4 „Acorduri și angajamente internaționale”). Finanțarea proiectelor PNUD este efectuată în formă de granturi. Scopul majorității proiectelor PNUD este de a sprijini țara în îndeplinirea angajamentelor asumate în cadrul convențiilor globale sau regionale la care Moldova este parte, iar sursa de finanțare a acestor proiecte este Fondul Global de Mediu (GEF). Suma totală a finanțării proiectelor de mediu din partea PNUD în perioada 1998 – 2002 a fost de circa 550 mii dolari SUA (toate proiectele au fost finalizate). Fondurile aprobate pentru anii 2003-2006 numără 480 mii dolari (proiectele sunt în derulare). În medie, PNUD alocă pentru proiectele de mediu circa 110 mii dolari SUA pe an.

Programul de Mediu al Națiunilor Unite a acordat asistență financiară în valoare totală de 300 mii dolari SUA în perioada 1999-2006 (ambele din fondurile GEF), sprijinind două proiecte legate de implementarea unor convenții globale.

Banca Mondială a devenit recent unul dintre cei mai importanți parteneri externi ai Republicii Moldova în ceea ce privește finanțarea protecției mediului. Banca Mondială acordă finanțare în formă de împrumuturi (unele, ca credite ale Asociației de Dezvoltare Internațională (IDA) și donații/granturi (majoritatea, pentru proiectele cu finanțare GEF). Până la începutul anilor 2000, finanțarea BM pentru domeniul mediului era una limitată. Printre proiectele realizate doar Fondul de Investiții Sociale din Moldova (descrierea urmează mai jos) și Proiectul Energetic (1996 – 2001) au avut componente de mediu. Situația a început să se schimbe în 2002, și în prezent mai multe proiecte în derulare pot fi clasificate drept proiecte de mediu. Cele mai mari dintre ele sunt:

- Proiectul de control al poluării din agricultură (2004-2009, valoarea grantului 4.95 milioane dolari SUA; costul total al proiectului, 10.74 milioane dolari SUA);

- Proiectul de conservare a solului (început în 2004, valoarea grantului 5.18 milioane dolari SUA; costul total al proiectului, 14.42 milioane dolari SUA);
- Proiectul pilot de aprovizionare cu apă și canalizare (2003-2007, credit IDA de 12 milioane dolari SUA; costul total al proiectului, 14 milioane dolari SUA).

Finanțarea în formă de granturi pentru un șir de proiecte mai mici în domeniul mediului (pentru perioada 2002-2006) constituie aproximativ 1,75 milioane dolari SUA. Alte proiecte mai mari, finanțate de GEF (Conservarea energiei și reducerea emisiilor, Infrastructura de mediu, și Managementul durabil al stocurilor de poluanți organici persistenți), se află în plin proces decizional pentru lansarea lor în viitorul cel mai apropiat. Un șir de alte proiecte conțin componente de mediu. Un interes special în această privință îl prezintă Proiectul „Fondul de Investiții Sociale din Moldova (FISM)” (vezi Boxa 6.1). Experiența acumulată de FISM, în special în domeniul gestionării Fondului și în procesul de selectare a microproiectelor (a căror finanțare trebuie să fie solicitată de comunități), ar putea servi pentru îmbunătățirea rezultatelor și eficienței activității fondurilor ecologice din Moldova.

Boxa 6.1: Fondul de Investiții Sociale din Moldova

Fondul de Investiții Sociale din Moldova a fost creat în cadrul Proiectului Bancii Mondiale „Fondul de Investiții Sociale”. Obiectivul FISM este îmbunătățirea condițiilor de viață ale populației rurale, mai ales a părții sale mai sărace. FISM acordă granturi comunităților rurale pentru microproiecte care răspund priorităților formulate chiar de către acestea (suma maximă pentru un proiect este de 75,000 dolari SUA, media de finanțare – 48,000 dolari SUA). Propunerile pentru finanțarea microproiectelor pot fi elaborate de comunitatea propriu-zisă, de o organizație de nivel comunitar, un ONG comunitar sau de autoritățile locale comunitare.

Tipologia proiectelor FISM include și categoria Igienă și Infrastructură de Mediu. Categoria conține următoarele domenii: a) reabilitarea și extinderea rețelei locale de canalizare și a stațiilor de pompare; b) eliminarea și tratarea deșeurilor solide și lichide din comunitate; c) îmbunătățirea mediului înconjurător prin plantarea de arbori și lucrări de salubritate; d) activități de control al eroziunii pe terenurile publice (plantarea arborilor, terasare, canale de drenaj, etc.). Aceste proiecte reprezintă o parte relativ mică (6-7% din portofoliul de proiecte ceea ce este explicabil, întrucât infrastructura socială și economică este deseori percepută ca o prioritate mai mare în comunele sărace. Recent, FISM a introdus procedura de raportare internă privind componentele de mediu ale tuturor proiectelor. Un studiu selectiv al proiectelor executate și analiza proiectelor în derulare arată că ponderea totală a componentei de mediu în proiectele FISM este de circa 30 procente.

Proiectul se află actualmente în faza a doua de implementare. Prima fază a fost lansată în 1999 și a fost finanțată din creditul Băncii Mondiale (în condițiile de finanțare ale IDA) în valoare de 15 milioane de dolari SUA, acordat Guvernului Republicii Moldova. Proiectul a fost finalizat în mai 2004. În același an a fost lansată a doua fază a proiectului, de această dată pe baza unui credit al BM de 20 milioane dolari SUA. În plus, FISM a atras fonduri de 7 milioane dolari SUA în formă de granturi de la diferiți donatori internaționali – Germania, Japonia, Olanda, Suedia, Marea Britanie și Statele Unite. În faza a doua a proiectului, orașele mici (până la 20,000 locuitori) sunt de asemenea eligibile pentru finanțare (plafonul de această dată este de 125,000 dolari SUA). În afară de faptul că domeniul de intervenție al proiectului (prioritatea) este decisă de comunitatea însăși, o altă particularitate a sistemului de alocare a fondurilor este angajamentul comunității de a acoperi cel puțin 15% din bugetul total al proiectului. Această abordare a dat rezultate foarte bune cultivând sentimentul de responsabilitate a localnicilor în ceea ce privește atingerea rezultatelor scontate și asigurarea durabilității lor. În primii 5 ani de activitate au fost finanțate și executate cu succes 479 de proiecte în 415 sate.

Sursă: Pagina web a Fondului de Investiții Sociale din Moldova <http://www.msif.md>; interviu cu angajații MSIF.

Protecția mediului nu figurează printre prioritățile agendei de finanțare a Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare în Moldova. Din 31 de proiecte ale BERD, realizate sau în derulare, doar unul – Proiectul de reabilitare a sistemului de aprovizionare cu apă și canalizare din Chișinău (aprobat în 1997) – poate fi considerat proiect de mediu. În cadrul acestui proiect SA Apa Canal a beneficiat de un credit de 22,8 milioane de dolari SUA pentru finanțarea investițiilor menite să îmbunătățească sistemul de aprovizionare cu apă și de tratare a apelor reziduale. Mai multe condiții ale împrumutului, în particular creșterea tarifului la serviciile prestate, nu au fost respectate de Apa-Canal, și deaceia nu se preconizează proiecte similare în viitorul apropiat. Toate operațiunile BERD în țară trec prin procedura evaluării de mediu.

Asistența financiară din partea Uniunii Europene este coordonată de Comisia Europeană prin programul Tacis. Una din principalele activități ale Tacis este promovarea protecției mediului și managementului durabil al resurselor naturale. Totodată, Strategiile de țară pe anii 2000-2003, 2002-2006 și Programul

indicativ Tacis pe 2004-2006 menționează problemele de mediu, dar nu se concentrează pe ele în mod special. Cea mai mare parte a fondurilor pentru protecția mediului îi sunt acordate în formă de granturi Centrului Regional de Mediu (REC-Moldova). Ceva fonduri sunt disponibile prin programele regionale și transfrontaliere în care este greu de profilat partea care îi revine Moldovei. REC-Moldova a fost creat în 1998 în baza acordului dintre Guvernul Republicii Moldova și Comisia Europeană. Din 1999 până în 2003 (cele mai recente date disponibile pe durata aflării misiunii în Moldova), REC-Moldova a beneficiat de aproximativ 2 milioane Euro, din care circa 1,5 milioane Euro au fost cheltuite în cadrul programelor și proiectelor pe care le gestionează. În prezent, REC-Moldova este singura organizație prin care granturile sunt direcționate către organizațiile ecologiste non-guvernamentale pentru proiecte mici, în cadrul Programului de Susținere al ONG-urilor. În plus, REC administrează Programul Politică de Mediu, Programul Inițiative Locale și Programul de Informare și Comunicare și implementează un șir de proiecte în domeniul mediului.

Danemarca a fost cel mai important donator bilateral în domeniul mediului, pe parcursul perioadei analizate de prezentul Studiu. Din fonduri daneze au fost finanțate o serie de proiecte investiționale în domeniul managementului resurselor acvatice, aprovizionării cu apă și tratării apelor reziduale în mai multe localități din țară. Fondurile totale alocate de Danemarca între anii 2001 și 2005 se ridică la 3,6 milioane de dolari SUA. Precondiția pentru toate aceste proiecte a fost să existe o cofinanțare locală substanțială.

Contribuția financiară a altor țări (inclusiv Germania, Japonia, Olanda, Norvegia, Suedia, Marea Britanie și Statele Unite) la activitățile de protecție a mediului a fost relativ mică întrucât acești donatori s-au orientat spre alte domenii prioritare.

Analiza de mai sus arată că Guvernul nu a plasat protecția mediului printre prioritățile sale în relațiile cu donatorii internaționali. Domeniile de protecție a mediului în care s-au folosit preponderent resursele financiare externe în perioada de după 1998, au fost: aprovizionarea cu apă și managementul apelor reziduale, problemele de mediu în agricultură și domeniul funciar, și implementarea convențiilor internaționale ratificate de Republica Moldova. În general, acestea reflectă prioritățile de mediu ale țării și corespund domeniilor de cheltuieli finanțate din sursele interne (cu excepția implementării convențiilor unde domină finanțarea din sursele externe). Dacă excludem din bilanț proiectele BERD și cele ale Băncii Mondiale, orientarea de bază a căror a fost alta decât protecția mediului, atunci totalul resurselor financiare externe în perioada 1998-2003 ar putea fi estimată la circa 7 milioane dolari SUA – în comparație cu aproximativ 81 milioane dolari din surse interne. Deși această proporție corespunde tendințelor din țările Europei de Est, Caucazului și Asiei Centrale (EECAC), unde cheltuielile interne pentru protecția mediului sunt semnificativ mai mari decât cele externe, Republica Moldova are potențial de a atrage mai multe surse financiare din exterior. Un pas în direcția corectă este Programul Național de Asistență Tehnică pentru anii 2005-2006, program care a fost elaborat întru susținerea SCERS. Proiectele conturate în Program corespund priorităților SCERS și sporesc șansele de a atrage atenția donatorilor potențiali.

6.5 Concluzii și recomandări

În perioada de după primul Studiu de Performanțe în domeniul Mediului, Republica Moldova a îmbunătățit situația în ceea ce privește finanțarea protecției mediului. Totodată, acest progres nu a fost unul stabil. Țara a continuat să-și perfecționeze legislația și a elaborat numeroase strategii, concepte, programe și planuri de acțiuni având drept scop îmbunătățirea gestionării mediului și a stării mediului înconjurător. Din păcate, multe din documentele politice nu conțin obiective clar formulate și măsurabile și nu indică resursele financiare necesare pentru atingerea lor. În unele cazuri, când sumele necesare sunt stabilite, se întâmplă ca Guvernul să aibă alte priorități și nu aloce resursele financiare necesare, ceea ce împiedică sau face imposibilă implementarea programelor. Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei (2004-2006) identifică protecția mediului drept una dintre priorități și stabilește clar necesitățile financiare pentru atingerea obiectivelor de mediu. SCERS poate servi drept un exemplu reușit pentru procesul de elaborare a unor documente politice noi sau de revizuire a celor existente.

Finanțarea de stat domină cadrul cheltuielilor pentru protecția mediului. Fondurile ecologice (Fondul Ecologic Național și patru fonduri ecologice locale) au devenit sursele principale de finanțare începând cu anul 2000, datorită creșterii substanțiale a vărsămintelor în fonduri. Din păcate, capacitatea insuficientă și

practicile manageriale nu întotdeauna adecvate fac ca performanțele fondurilor să fie sub potențialul lor. Cheltuielile pentru protecția mediului au crescut în perioada de după 1998 dar au rămas mici ca valoare absolută și pe cap de locuitor, precum și exprimate ca parte din PIB, în comparație nu doar cu țările OCED dar și cu multe alte țări cu economia în tranziție. În același timp, veniturile fondurilor ecologice rămân în continuare mult mai mari decât cheltuielile operate, ceea ce înseamnă că nici măcar resursele existente nu sunt utilizate pe deplin. Evaluarea proiectelor implementate - finanțate din fondurile ecologice - de obicei se bazează pe rapoartele de execuție prezentate de beneficiarii granturilor. Evaluarea reală a rezultatelor și impactului proiectelor se face foarte rar.

Cheltuielile totale pentru protecția mediului s-ar putea să fie subestimate din cauza metodologiei existente de colectare și contabilizare a datelor. Un șir de cheltuieli care pot fi considerate ca ținând de domeniul mediului, precum, de exemplu, dezvoltarea infrastructurii de aprovizionare cu apă și epurare a apelor reziduale, nu sunt incluse în sistemul de raportare de mediu. Ministerele de ramură și alte instituții guvernamentale pot avea cheltuieli care includ componente de mediu dar ele nu sunt contabilizate în mod separat. Nici Biroul Național de Statistică (fostul Departament de Statistică și Sociologie), care colectează și prelucrează dările de seamă statistice privind cheltuielile de mediu, nici Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale nu au încercat să identifice toate cheltuielile care au legătură cu protecția mediului.

Resursele financiare externe constituie o parte relativ mică în structura cheltuielilor de mediu (mai puțin de 10 procente). Protecția mediului nu a devenit un domeniu prioritar pentru care se solicită finanțare internațională. Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale nu dispune de informații complete privind finanțarea protecției mediului din surse internaționale și nici de capacitatea de a analiza utilizarea acestor mijloace. Aceasta limitează potențialul de a atrage resurse adăugătoare, precum și de a coordona utilizarea resurselor externe disponibile cu alocarea fondurilor din surse interne, pentru activități similare. Exemplul pozitiv al unor proiecte, precum este FISM, poate fi aplicat în cadrul instituțiilor locale implicate în finanțarea protecției mediului, în primul rând Fondul Ecologic Național și fondurile ecologice locale.

Recomandarea 6.1:

Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale (MERN) trebuie să identifice domeniile prioritare de protecție a mediului, dintre cele stipulate în strategiile, programele și planurile de acțiuni naționale deja aprobate. Domeniile trebuie să fie compatibile cu prioritățile respective stabilite în Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei, Strategia Parteneriatului pentru Mediu al EECAC și Planul de Acțiuni UE-Moldova. Ministerul trebuie să formuleze obiective clare și măsurabile, susținute de acțiuni pentru atingerea lor, și să justifice finanțarea necesară pentru implementare. MERN, în cooperare cu alte ministere și instituții guvernamentale, trebuie să identifice sursele de finanțare care ar putea include bugetul de stat, Fondul Ecologic Național sau surse externe.

Recomandarea 6.2:

Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale trebuie să restructureze managementul Fondului Ecologic Național și al fondurilor ecologice locale în conformitate cu recomandările Studiului de performanțe al fondurilor. în special:

- *Capacitatea secretariatelor fondurilor trebuie consolidată pentru a asigura evaluarea adecvată a propunerilor de proiect și a rezultatelor proiectelor implementate. Secretariatele lărgite trebuie să fie finanțate din veniturile fondurilor.*
- *Consiliile de administrație ale fondurilor ecologice trebuie să stabilească criteriile pentru aprecierea proiectelor și aranjarea lor în ordinea priorităților și a beneficiilor de mediu scontate. Consiliile de administrație trebuie să asigure folosirea maximă a resurselor financiare disponibile astfel încât cheltuielile anuale ale fondurilor să fie egale cu, sau aproape de, veniturile anuale;*
- *Ministerul trebuie să ia în considerare posibilitatea introducerii celor mai bune practici de operare ale Fondului de Investiții Sociale din Moldova în gestionarea FEN și FEL și, în particular, în procedurile de selectare a proiectelor pentru finanțare;*
- *Consiliul de administrație trebuie să consolideze capacitatea Fondului Ecologic Național de a elabora propuneri pentru finanțare externă, de a coordona activitățile de mobilizare/colectare a fondurilor necesare, și de a monitoriza implementarea proiectelor.*

Recomandarea 6.3:

Biroul Național de Statistică, în colaborare cu Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale și alte instituții guvernamentale relevante, trebuie să revadă sistemul și metodologia actuală de definire și evidență a cheltuielilor relevante protecției mediului, în contextul celor mai bune practici internaționale. Contabilizarea mai bună a cheltuielilor de mediu ar putea servi drept bază pentru formularea cererii din partea MERN către Guvern de a spori finanțarea protecției mediului din partea statului.

PARTEA III:

***INTEGRAREA ASPECTELOR DE MEDIU ÎN
SECTOARELE ECONOMIEI ȘI PROMOVAREA
DEZVOLTĂRII DURABILE***

MANAGEMENTUL DE MEDIU ÎN AGRICULTURĂ ȘI GOSPODĂRIA SILVICĂ

7.1 Informație de fond

Sectorul agricol: contextul actual

Peisajul geografic al Republicii Moldova poartă amprenta unei îndelungate tradiții agricole. Aproape trei sferturi din teritoriul țării sunt acoperite de cernoziomuri. Solurile fertile sunt resursa naturală principală a țării, asigurând condiții bune pentru creșterea culturilor agricole. Circa 75% din resursele funciare sunt utilizate în agricultură iar 73% din pământurile agricole sunt terenuri arabile (Tabelul 7.1). Din vegetația naturală de stepă nu s-a păstrat aproape nimic iar pădurile ocupă doar 10% din fondul funciar, o cifră mică din perspectiva europeană.

Circa 59% din locuitorii țării trăiesc în mediul rural. O mare parte din populația rurală se bazează pe agricultura de subsistență. Aproape toate familiile dispun, în afară de terenurile din extravilan, de un teren mic (0.1-0.3 ha) pe lângă casă și majoritatea gospodăriilor au în proprietate animale domestice.

Sectorul agricol ocupă 24.2% din forța de muncă a țării și rămâne important în ceea ce privește contribuția sa în PIB (19.2% în anul 2003). Prelucrarea produselor agricole este un alt sector important. În anul 2003, produsele alimentare și produsele agricole vegetale au asigurat 51% din exporturi. Contabilizarea producerii și prelucrării produselor agricole în sectorul casnic, probabil, ar adăuga peste 50% la cifrele oficiale de mai sus.

Toate terenurile agricole au fost privatizate în anii 1990, cu excepția (notabilă) a pășunilor, a patru gospodării colective și a unor unități de producere în fitotehnie și zootehnie, utilizate pentru cercetări aplicate. În prezent există peste 1.3 milioane de proprietari funciari. Cea mai mare parte a industriei prelucrătoare a fost de asemenea privatizată. Din punctul de vedere al protecției mediului, există aspecte ale privatizării care creează probleme. De exemplu, o parte din fâșiile forestiere de protecție sunt acum în proprietate privată. Deseori și zonele de protecție a apelor sunt în aceeași situație. În timpul privatizării obiectivele protecției mediului, de regulă, nu au fost luate în considerare.

Procesul de privatizare a dus la atomizarea terenurilor agricole: suprafața medie a unei cote este de 1.4 ha, deseori împărțită în două sau mai multe parcele. În multe cazuri, utilizarea eficientă a unor terenuri atât de mici nu este posibilă. Producerea unor culturi ca cerealele sau sfecla de zahăr depinde de mecanizare, de aceea ele pot fi cultivate doar pe terenuri de dimensiuni mai mari. În afară de aceasta, noii fermieri și proprietari nu au experiență, le lipsește pregătirea tehnică și finanțarea pentru a-și desfășura cu succes activitatea de producere. Accesul limitat la credite este un alt factor limitant.

Circa 40% din terenurile agricole sunt ocupate de gospodării cu suprafața între unu și zece hectare, gospodăriile cu dimensiuni între 10 și 200 ha ocupă alte 40% din terenuri. Restul terenurilor agricole este cultivat de către asociații agricole mai mari de 200 ha. Asociațiile mai mari prezintă diferite forme de organizare: deseori unul sau câțiva fermieri arendează terenul agricol de la mai mulți proprietari dintr-un sat, plătindu-le pentru arendă dar și oferindu-le proprietarilor posibilitatea de a lucra în gospodărie. În alte cazuri proprietarii au creat cooperative.

Piața funciară este în plină dezvoltare și are loc procesul de consolidare a terenurilor și a producției agricole. Peste o jumătate din terenul agricol este arendat și numărul tranzacțiilor funciare crește rapid. În același timp, numărul celor angajați în sectorul agricol este prea mare și nu există alternative de angajare și

oportunități economice în zonele rurale. Investițiile străine în sectorul agricol și în industria alimentară sunt limitate ca rezultat al unor politici restrictive ale autorităților și al ezitării investitorilor.

Producția agricolă

Producția agricolă în anul 2003 a fost cu 15% mai mică decât în 1996. Actualmente ea reprezintă mai puțin de jumătate din nivelul atins în anii 1989-91 și a scăzut continuu de atunci. S-a micșorat considerabil producția culturilor cu valoare înaltă, cum sunt fructele sau legumele, care depind în mai mare măsură de resurse externe (irigare, aplicarea fertilizanților și pesticidelor). Utilizarea tot mai limitată a resurselor externe costisitoare și dezintegrarea structurilor de management, de producere și funciare, precum și migrarea lucrătorilor calificați, au redus la jumătate productivitatea muncii. Mulți dintre cei ocupați în acest sector au o părere negativă despre privatizarea în agricultură și modul în care a fost ea realizată, precum și despre situația actuală în acest domeniu. Totuși, de câțiva ani încoace producția agricolă a intrat într-un proces de stabilizare și dă semne de restabilire datorită consolidării producției, dezvoltării deprinderilor la noii fermieri și îmbunătățirii marketingului produselor agricole.

În timp ce producția agricolă, în general, nu este una foarte profitabilă, situația din industria prelucrătoare pare a fi mai bună. Industria vinicolă este o ramură de importanță majoră pentru economia Moldovei care contribuie în măsură semnificativă la bugetul de stat. De rând cu strugurii, cele mai importante fructe și legume prelucrate în țară pentru export sunt roșiile și merele. O ramură importantă este și prelucrarea tutunului.

Există posibilități considerabile de a spori producția de fructe și legume, și se înregistrează anumite progrese în sectoarele de producere, marketing și prelucrare. Cele mai importante piețe de desfacere pentru produsele alimentare și băuturile moldovenești rămân țările Europei de Est. Marea provocare este de a obține acces și de a-și consolida pozițiile pe piețele din Vest.

Tabelul 7.1: Date statistice privind agricultura și fondul funciar, 2003-2004

Total terenuri (ha, 2004)	3,384,600
Teren agricol (ha, 2004)	2,528,300
din care teren arabil (ha, 2004)	1,845,400
din care culturi multianuale (ha, 2004)	298,000
inclusiv livezi	134,800
inclusiv vii	153,000
din care pășuni (ha, 2004)	374,100
din care terenuri agricole irigate (ha, 2004)	300,000
Culturi de câmp (ha, 2003)	1,484,000
Cereale și leguminoase (ha, 2003)	896,600
din care grâu (ha, 2003)	202,000
din care porumb pentru boabe (ha, 2003)	553,500
Culturi industriale (ha, 2003)	417,100
din care floarea soarelui (ha, 2003)	352,400
din care sfeclă de zahăr (ha, 2003)	37,800
din care soia (ha, 2003)	1,200
Cartofi, legume, harbuji și bostani (ha, 2003)	6,100
Culturi furajere (ha, 2003)	5,400
Producția animalieră	
Bovine (1000 capete, 2004)	373
din care vaci (1000 capete, 2004)	256
Producția de lapte, de la vacă mulgătoare (litri pe an, 2003)	2,493
ovine (1000 capete 2004)	817
caprine (1000 capete, 2004)	121
porcine (1000 capete, 2004)	446
păsări (1000 capete, 2004)	15,756

Sursă : Anuarul Statistic al Moldovei, 2004.

Producția vegetală

Clima favorabilă și solurile fertile oferă posibilități pentru creșterea unui număr extins de culturi. Suprafețele cele mai mari sunt în prezent cultivate cu grâu de toamnă, porumb pentru boabe, sfeclă de zahăr și floarea soarelui (Tabelul 7.1). În general, productivitatea este scăzută, și pe fondul utilizării reduse a fertilizanților, pesticidelor și irigației – deja pronunțate în 1996 (Figurile 7.3 și 7.4) - roada depinde foarte mult de factorii externi, cum ar fi condițiile sezonului rece sau precipitațiile pe parcursul sezonului vegetativ.

Folosirea asolamentelor a scăzut, ceea ce are o influență negativă asupra fertilității solului. Culturile prășitoare, cum sunt floarea soarelui și porumbul, ocupă o cotă tot mai mare din terenul arabil, în timp ce proporția culturilor furajere (plantele ierboase multianuale, lucerna) s-a micșorat. Producția legumelor, tutunului, fructelor și strugurilor – culturi cheie cu valoare înaltă – este în continuare importantă, dar în scădere.

Producția animalieră

Odată cu prăbușirea sistemului economic precedent, producția și consumul de carne și produse lactate s-au modificat semnificativ. Fermele mari de bovine, porcine și o parte din cele avicole au fost distruse și în prezent cea mai mare parte din șeptel se află în proprietatea gospodăriilor individuale. Asociațiile agricole dețin mai puțin de 10% din șeptelul de animale. Multe din gospodăriile private țin câte 1-2 vaci care sunt foarte importante în economia familiilor sătești. În fiecare localitate rurală este organizată colectarea laptelui de la micii producători.

După o scădere bruscă în anii 1990, producția animalieră este actualmente în proces de stabilizare, iar productivitatea este într-o oarecare creștere. Profitabilitatea producției animaliere sporește și asta aduce investiții, în producția cărnii de porc, de exemplu. Sectorul avicol arată o creștere semnificativă în ultima vreme. Este de așteptat ca în următorii ani consolidarea producției animaliere să continue.

Eficiența producției animaliere rămâne totuși scăzută. Câteva dintre motive ar fi: lipsa nutrețurilor, atenția insuficientă acordată selecției și calitatea inadecvată a serviciilor veterinare. Starea proastă a pășunilor comunale aflate în gestiunea primăriilor este o altă cauză importantă ce va fi discutată mai jos.

Pădurile

În prezent pădurile acoperă 10.7% din teritoriu (Tabelul 7.2), o cotă foarte mică pentru Europa³⁰. Această situație este rezultatul presiunilor provenite dintr-o lungă istorie de agricultură intensivă și din exploatarea activă a speciilor forestiere valoroase. Predomină stejărișurile și salcâmetele care ocupă 40% și, respectiv, 36% din suprafața pădurilor. Făgetele, cărpinetele și plopișurile sunt și ele larg răspândite. Se dorește mărirea zonei împădurite până la 15% din teritoriu și în ultimii câțiva ani s-au făcut pași semnificativi în această direcție. Zonele împădurite sunt repartizate neuniform pe teritoriul țării: în nord ele acoperă 8.1% din terenuri, în partea centrală a țării, 14.2% și în sud, 7.7%. Regiunea deluroasă a Codrilor din zona centrală a Moldovei este cea mai împădurită. Sporește cota arboretelor cu creștere și maturizare rapidă, cum sunt salcâmetele.

Pădurile sunt un element ecologic stabilizator important. Ele trebuie să fie bine gestionate iar suprafața pădurilor trebuie să fie mărită, în ideea de a proteja biodiversitatea și de a stabili terenurile amenințate de eroziune și alunecări. Tăierea pădurilor poate fi făcută în scopuri de îngrijire, regenerare, rărit și cu scop sanitar. Tăierea totală pe suprafețe mai mari de două hectare este interzisă. 95% din ariile protejate (63 mii ha) sunt păduri. Fâșiile forestiere de protecție plantate în scopul combaterii eroziunii solurilor ocupau, în perioada de vârf (1970), 20 mii ha. Această suprafață s-a redus semnificativ din cauza tăierilor ilicite pentru lemn de foc.

³⁰ Media europeană este de 29 procente.

Sistemul de gospodărire a sectorului forestier a rămas, în linii mari, același din timpul primului Studiu de Performanțe în domeniul Protecției Mediului. “Moldsilva” gestionează 89% din fondul forestier³¹, primăriile – 9% iar restul se află în gestiunea altor deținători funciari. Doar 400 ha de păduri se află în proprietate privată. În Republica Moldova nu există păduri certificate. Produsele forestiere lemnoase și nelemnoase au un rol economic important, atât în economia oficială cât și în uzul casnic la nivel local.

Volumul total pe picior al masei lemnoase din pădurile Moldovei constituie 45.3 milioane m³. Între anii 1997 și 2003 volumul de masă lemnoasă obținut din păduri a sporit de la 374 la 439 mii m³. Anual sunt regenerate 3000-4000 ha de pădure. Ca rezultat al scăderii eforturilor de protecție a pădurilor în ultimul deceniu, a crescut substanțial problema bolilor și dăunătorilor.

7.2 Probleme ecologice în agricultură

Fertilitatea solului

Pământurile fertile sunt una din principalele resurse naturale ale țării, fapt care este reflectat în politicile și programele naționale. Fertilitatea solului este un fenomen complex care depinde de un șir de factori, cum sunt conținutul de humus și nivelul de fertilizare a culturilor. Un studiu recent al unui institut din cadrul Agenției de Stat de Relații Funciare și Cadastru care se ocupă de cartografierea pedologică, arată că în ultimii 30 de ani nota de bonitate a solurilor a scăzut de la 70 la 65 unități. Printre cauzele acestei degradări se numără diminuarea drastică a utilizării îngrășămintelor și dehumificarea solurilor, fenomen greu de oprit. Un factor care duce la pierderi crescânde de humus este sporirea cotei culturilor prășitoare în structura terenurilor agricole³²; între anii 1996 și 2003 cota terenurilor însămânțate cu floarea soarelui a sporit de la 13% la 24% iar a celor cu porumb pentru boabe de la 22% la 37%. Aplicarea assolamentelor cu ierburi multianuale sau lucernă a scăzut, ceea ce s-a răsfrânt negativ asupra protecției solurilor.

Există diferite căi de a suplini rezervele de materie organică din sol. Aplicarea unor cantități de bălegar, nămoluri de la stațiile de epurare a apelor reziduale sau deșeuri organice de producție este una dintre căi. Sporirea suprafeței culturilor furajere, în special a ierburilor multianuale, este alta. În prezent, nici una din aceste variante nu este folosită pe larg în agricultura Moldovei, deși există posibilități considerabile în acest sens. Suprafața culturilor furajere s-a micșorat iar utilizarea îngrășămintelor organice a scăzut cu nu mai puțin de 94%, din 1996 încoace.

Eroziunea

Eroziunea solului este o problemă serioasă. Ea este cauzată de factori naturali cum sunt particularitățile reliefului și ale climei, și este amplificată prin proporția foarte înaltă a pământului arabil în structura terenurilor agricole. Practicile defectuoase de gestionare a terenurilor, cum sunt pășunatul excesiv, tăierea masivă a pădurilor și tufșurilor și cultivarea în pante abrupte, accelerează eroziunea. Eroziunea hidrică afectează două milioane de hectare de terenuri agricole situate în pantă. Efectele secundare ale eroziunii sunt poluarea și înnămolirea cursurilor de apă și a bazinelor acvatice.

Suprafața totală a terenurilor erodate este de 859 mii ha: 504 mii ha ușor erodate, 253 mii ha moderat erodate și 102 mii ha puternic erodate. În ultimii 35 de ani suprafața terenurilor afectate de eroziune a sporit semnificativ (vezi Figura 7.1). Raioanele cele mai afectate sunt Cahul, Calarasi, Hincesti și Ungheni. Conform Planului național de acțiuni în domeniul mediului (1995), pierderile economice anuale de pe urma eroziunii sunt estimate la 2432 milioane lei (197 milioane dolari SUA). Suprafața afectată de alunecări de teren este de asemenea în creștere, iar pierderile economice anuale sunt estimate la 83 milioane lei (6.7 milioane dolari SUA). Zonele cu cel mai înalt risc de alunecări se află în regiunea centrală a țării.

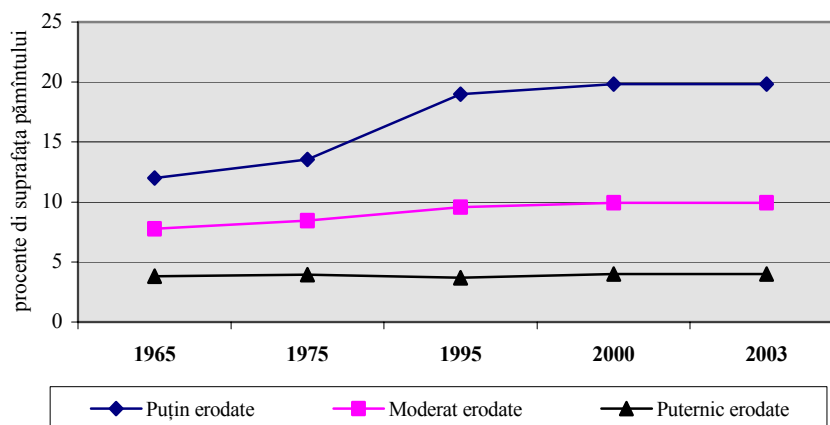
Privatizarea pământului de asemenea a influențat extinderea procesului de eroziune. Privatizarea a dus la fragmentarea câmpurilor agricole, un factor care de obicei contribuie la reducerea eroziunii. Cultivarea solului de-a curmezșul pantelor și aplicarea assolamentelor – ambele, măsuri cu efect antierozional - sunt

³¹ Fondul forestier nu include fâșiile de protecție a terenurilor agricole, apelor și cele de-a lungul drumurilor.

³² Creșterea culturilor prășitoare implică prelucrarea frecventă a solului pe parcursul perioadei de vegetație, ceea ce provoacă pierderi de humus.

însă aplicate mai rar decât înainte. Repartizarea cotelor individuale în fâșii lungi și înguste localizate de-a lungul pantelor a fost un factor negativ, întrucât nu le-a lăsat noilor proprietari altă posibilitate decât să-și cultive pământul de-a lungul, accelerând astfel eroziunea hidrică. Tendința actuală de sporire a cotei culturilor prășitoare și de lichidare a fâșiilor forestiere de protecție a câmpurilor de asemenea are urmări negative. Un alt factor de stimulare a eroziunii, invocat în ultima vreme, este alocarea nechibzuită a terenurilor pentru construcția drumurilor și caselor.

Figura 7.1: Eroziunea solurilor, 1965-2003

Sursă: Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale. Starea mediului în Republica Moldova în anul 2003. Chișinău, 2004.

Pășunile și circa 11% din terenuri nu au intrat în programul de privatizare și se află în proprietatea și gestiunea primăriilor. Proprietarii animalelor plătesc o taxă pentru utilizarea în comun a pășunilor. Producția scăzută a culturilor furajere și managementul prost de către primării duce la exploatarea excesivă a pășunilor. Pășunatul excesiv este o situație obișnuită în Moldova care uneori duce la eroziune. Sunt necesare eforturi pentru protejarea acestor terenuri contra deteriorării continue și pentru sporirea productivității lor.

Eroziunea stârșește o mare îngrijorare și există riscul că dimensiunea problemei va crește în viitor. Cu toate acestea, nu se face o monitorizare sistematică a evoluției acestui proces.

Biodiversitatea plantelor de cultură și a animalelor domestice, organisme modificate genetic

Urmare a unei perioade lungi de agricultură intensivă, pe cea mai mare parte a teritoriului Moldovei biodiversitatea și peisajele naturale au fost modificate de către om. Doar foarte puține varietăți native de plante de cultură și animale domestice au mai rămas în producția agricolă. Totuși, mai există colecții importante de varietăți de fructe, nuci și viță de vie, care sunt amenințate cu dispariția din cauza resurselor limitate disponibile pentru lucrările de conservare în instituțiile științifice. Biodiversitatea a scăzut din cauza practicilor agricole intensive și a dispersării ecosistemelor naturale care nu mai alcătuiesc un spațiu continuu. Restabilirea rețelei ecologice în țară este un factor vital pentru conservarea biodiversității și un obiectiv important care nu este, însă, luat în considerare în măsură suficientă în politicile sectoarelor agricol și forestier.

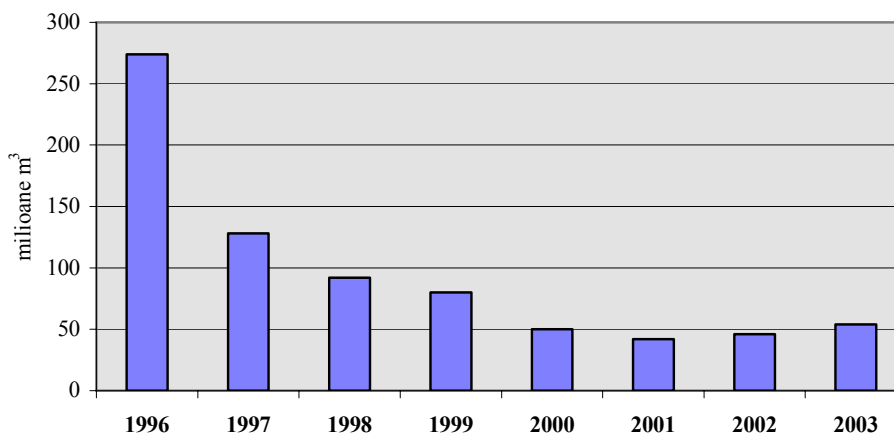
În 2002-2004, în cadrul unui proiect al Fondului Global de Mediu (GEF) a fost elaborată rețeaua națională de securitate biologică a Republicii Moldova, în scopul protecției contra introducerii necontrolate a speciilor modificate genetic, dar implementarea sa a fost până în prezent anemică. Se pare că noile varietăți, modificate genetic, ale unor culturi (de exemplu, soia) rămân nedetectate.

Irigația și desecarea terenurilor

Suprafața terenurilor irigabile s-a redus drastic, de la nivelul maxim de 193 mii ha atins în 1990, la doar 16.2 mii ha în 2004, aflate preponderent în gestiunea asociațiilor agricole mari. În 2005, aceasta va spori la cel

puțin 24 mii ha. În paralel, s-a redus și utilizarea apei pentru irigație, proces care a continuat neîntrerupt după 1996 (vezi Figura 7.2). Prăbușirea sistemului de irigații a fost unul din efectele imediate ale reformei funciare care a dus la dezorganizarea totală a infrastructurii irigațiilor, mai ales a instalațiilor mari. În sistemele de irigație restabilite, este aplicată irigarea la scară mică. Un program de stat care urmează să fie finalizat în 2008, prevede reabilitarea a 124 mii ha de terenuri irigabile.

Figura 7.2: Utilizarea apei pentru irigație, 1996-2003

Sursă: Departamentul Statistică și Sociologie. Anuarul Statistic al Moldovei 2004.

Gospodăriile agricole mai mari sau asociațiile utilizatorilor de apă semnează acorduri de irigare cu “Apele Moldovei”. Unul din factorii limitanți este că sectorul asociațiilor utilizatorilor de apă se dezvoltă prea încet. Costurile de livrare a apei sunt calculate pentru fiecare caz în parte, iar prețul energiei este subvenționat de stat.

Irigația și desecarea terenurilor sunt elemente importante ale unei agriculturi eficiente, care pot avea însă și efecte negative asupra mediului și fertilității solurilor. Eroziunea, salinizarea și tasarea solurilor sunt urmări negative importante ale irigației la scară mare. 13 mii ha din terenurile irigate în trecut au fost afectate prin salinizare și tasare. Starea terenurilor irigate nu este monitorizată în prezent (ține de responsabilitățile asociației “Apele Moldovei”).

Zonele din luncile râurilor, drenate în trecut și utilizate pentru agricultură intensivă, sunt în prezent tot mai des lăsate inundate întrucât pomparea apelor de drenaj este prea scumpă. Doar 17% din terenurile drenate sunt în prezent utilizabile în agricultură. Crearea planificată a parcului național “Nistrul Inferior” se va baza într-o anumită măsură pe restabilirea zonelor umede.

La moment, irigația a încetat să fie o problemă de mediu semnificativă întrucât nu mai pune o presiune puternică asupra resurselor acvative disponibile. Este probabil, însă, ca irigația să reintre pe o pantă ascendentă; ca rezultat, problemele la nivelul resurselor de apă și a solurilor pot să reapară.

Utilizarea pesticidelor și a fertilizanților

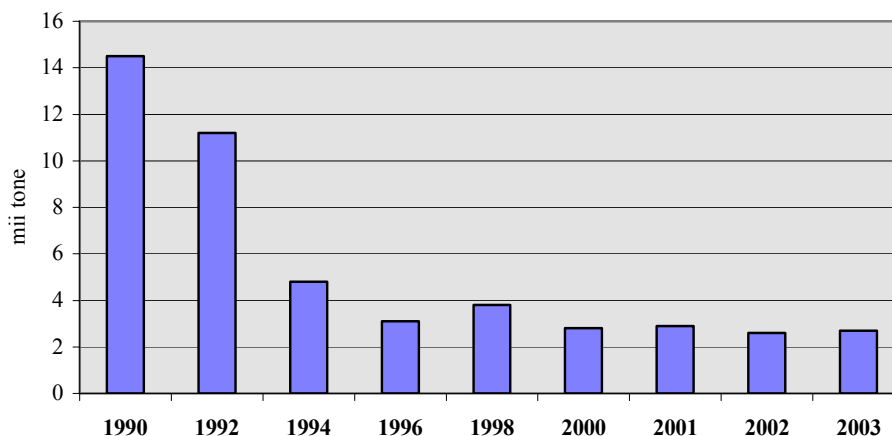
Utilizarea pesticidelor a fost intensă, în special în producția de struguri, fructe și legume, ceea ce a condus la contaminarea solului și apei. După anii 1980, folosirea pesticidelor a scăzut de la mai bine de 38 mii tone/an la 3.1 mii tone în 1996 și la 2.7 mii tone în 2004, un nivel la care s-a stabilizat după anul 2000 (Figura 7.3). Deși cantitățile folosite sunt mici, lipsa cunoștințelor specifice și a pregătirii fermierilor ridică problema alegerii și utilizării adecvate a pesticidelor.

Investigațiile recente au depistat un nivel scăzut de reziduuri de pesticide organoclorurate și alți compuși în soluri și în produsele alimentare. O excepție notabilă sunt reziduurile de fungicide pe bază de cupru în vii unde pe alocuri solurile sunt literalmente otrăvite.

În ultimele decenii, Republica Moldova devenise un pionier în utilizarea metodelor biologice și integrate de protecție a culturilor împotriva dăunătorilor. Actualmente, doar un procent din sistemele de protecție a

plantelor se bazează pe metode biologice iar sistemele de prognoză a izbucnirii unor focare de boli sau dăunători care reprezintă baza protecției integrate a plantelor, nu sunt aplicate. Folosirea unor asemenea sisteme duc la limitarea și optimizarea utilizării pesticidelor.

Figura 7.3: Utilizarea pesticidelor, 1990-2003

Sursă: Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale. Starea mediului în Republica Moldova în anul 2003. Chișinău, 2004.

În Moldova nu se produc pesticide. Importul acestor substanțe se efectuează în baza unor licențe și a regulamentului elaborat în comun de Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, în conformitate cu *Legea privind protecția plantelor* (1999). Nu se cunosc cazuri de import al pesticidelor organice persistente pe parcursul ultimului deceniu.

În timp ce utilizarea curentă a pesticidelor nu reprezintă un pericol ecologic iminent, stocurile rămase de pesticide inutilizabile și interzise sunt o problemă reală. O parte din aceste pesticide au fost stocate pe un poligon special amenajat din sudul țării, dar mai există cantități mari de asemenea substanțe împrăștiate în toată țara. Din fostele depozite de pesticide în unele cazuri au rămas doar ruinele, ceea ce lasă preparatele păstrate acolo, deseori în ambalaje deteriorate, neprotejate contra precipitațiilor. Solurile din apropierea depozitelor sunt frecvent contaminate, inclusiv cu DDT. Circa 60% din întreaga cantitate de pesticide inutilizabile și interzise, estimată la 6,600 tone, a fost îngropată la poligonul amintit. După mai multe încercări nereușite de a rezolva problema eliminării pesticidelor inutilizabile și interzise, recent s-au făcut primele progrese reale, prin implicarea Armatei Naționale și cu finanțare din partea Fondului Ecologic Național (FEN). În prezent se elaborează un proiect pentru găsirea unei soluții finale, cu fonduri alocate de GEF și FEN.

În anii 1990, utilizarea fertilizanților a scăzut substanțial, nivelul minim fiind atins în 1999 (Figura 7.4). Ulterior, aplicarea lor a crescut, însă 30% din terenurile agricole înregistrează un deficit de fosfor mobil, cu implicații serioase asupra productivității.

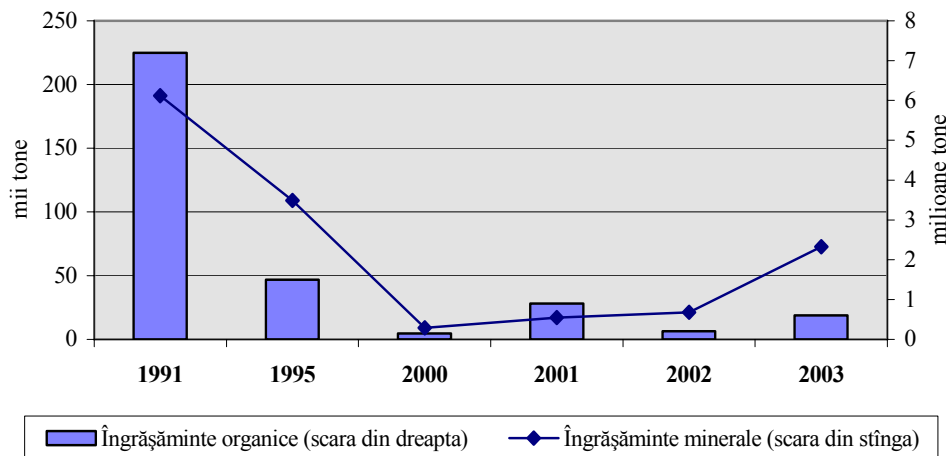
Întrucât nivelul actual de utilizare a fertilizanților și pesticidelor este scăzut, spălarea lor de pe câmpuri este, probabil, semnificativ mai mică decât în trecut, deși intensificarea eroziunii ar putea avea un efect invers. Totuși, cu o cotă atât de mare de terenuri arabile, spălarea fertilizanților și pesticidelor este un motiv important pentru crearea unor zone de protecție a apelor de-a lungul râurilor și bazinelor acvatice. În pofida deciziilor luate în acest sens, acest proces înaintază foarte încet.

Poluarea din sectorul producției animale

Odată cu desființarea a 2000 de complexe animale mari create în perioada sovietică, a crescut puternic numărul de animale domestice ținute în gospodăriile private, unul sau mai multe capete pe familie. Poluarea cu dejecțiile animalelor ținute în satele dens populate, precum și lipsa generală a sistemelor de canalizare și de evacuare a gunoierului, contribuie substanțial la poluarea apei potabile din fântâni. Circa 50% din populație folosește în scopuri potabile apa de fântână. Conform datelor Ministerului Sănătății și Protecției Sociale,

care anual ia probe din toate fântânile publice³³, 76% din sursele monitorizate nu corespund cerințelor de calitate înaintate apei potabile³⁴. Concentrația nitraților este în creștere și ei sunt depistați în orizonturi acvatice tot mai adânci. S-au făcut încercări de a rezolva problema evacuării bălegarului la nivel comunal, dar succesul a fost unul limitat.

Figura 7.4: Utilizarea îngrășămintelor minerale și organice, 1991-2003

Sursă: Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale. Starea mediului în Republica Moldova în anul 2003, Chișinău, 2004.

7.3 Obiectivele politicii și managementul în agricultură

Cadrul politic

Politica în domeniul agriculturii și dezvoltării rurale nu este întotdeauna bine coordonată cu politica de mediu. Totuși, importanța bunei gospodăririi a pământului și a protecției solului este menționată în majoritatea documentelor politice.

Politica în domeniul agriculturii și dezvoltării rurale

Obiectivele strategice ale politicii agricole sunt:

- Promovarea producerii, prelucrării și desfacerii eficiente a produselor agricole și alimentare într-un mod care să sporească veniturile și bunăstarea fermierilor;
- Asigurarea competitivității produselor agricole și alimentare din Moldova pe piețele mondiale;
- Să contribuie la creșterea economică;
- Protecția resurselor naturale și asigurarea securității alimentare.

Trei documente politice sunt deosebit de importante pentru politica agricolă și de dezvoltare rurală: *Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei (SCERS)*, *Planul de Acțiuni UE-Moldova* și *Programul "Satul Moldovenesc"*.

Consolidarea terenurilor și producției agricole este un obiectiv clar exprimat al Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare. Până în prezent, înșiși fermierii au fost forța motrice a procesului de consolidare, însă se fac încercări de a promova o politică de consolidare mai activă prin metode administrative, cu implicarea statului și cu asigurarea centralizată a resurselor materiale de bază. Pe de altă parte, conform SCERS, țara s-a angajat să promoveze o politică liberală în agricultură, inclusiv prin consolidarea dreptului de proprietate și prin crearea unei piețe funciare libere.

³³ În total există 150,000 de fântâni dar mai puțin de 10% din ele sunt publice.

³⁴ Parametrii analizați de MSPS sunt contaminarea microbiologică și conținutul de nitrați și fluor.

În ultimii ani, subvențiile în numerar au reprezentat în medie un procent din PIB sau trei procente din cheltuielile bugetare, un nivel similar celor din alte țări cu economia în tranziție. Subvențiile în numerar includ reducerea costului resurselor pentru fermieri, prin rambursarea parțială a valorii accizelor la combustibil; subvenționarea achiziționării de tractoare și a dobânzii la creditele bancare; granturi investiționale și alte plăți legate de producție. Impactul de distorsionare a prețurilor, pe care îl produc subvențiile în numerar este amplificat de subvenționarea costurilor energiei pentru irigare, subvenționarea cheltuielilor fiscale, aplicarea unei rate TVA preferențiale pentru resurse (5% în loc de 20%) și scutirea de plata taxei pe profit. Un alt exemplu este importul de tractoare, în general scutit de plata accizelor. Conform SCERS, subvențiile agricole trebuie să fie aplicate cu grijă, ținând spre promovarea obiectivelor de creștere economică și reducere a sărăciei. Se pare că situația actuală nu corespunde principiului de mai sus și, pe termen lung, unele din subvențiile existente ar putea contribui la sporirea presiunilor asupra mediului.

Piața resurselor și produselor agricole este în dezvoltare, însă deocamdată nu este complet liberă. De exemplu, există limite de profitabilitate pentru unele produse alimentare de bază, impuse în mod administrativ. A sporit gradul de control și de intervenție a statului în domeniul exportului cerealelor. Toate tranzacțiile de export trebuie să fie încheiate prin “Bursa Universală de Mărfuri din Moldova”, ceea ce limitează șansele fermierilor de a obține cel mai bun preț pentru produsele lor.

Dezvoltarea rurală este una din prioritățile *Planului de Acțiuni UE–Moldova*, de rând cu acțiuni în domeniul sanitar și fitosanitar, în scopul îmbunătățirii securității alimentare și a comerțului.

Programul prezidențial “*Satul Moldovenesc*” (2005) a fost elaborat pe baza propunerilor venite de la primării. În cadrul acestui program, vor fi construite și modernizate sisteme de aprovizionare cu apă și canalizare, precum și rețele de distribuție a gazului natural. Protecția mediului este unul din obiectivele acestui program, cu activități de eliminare a pesticidelor inutilizabile și interzise și de creare a fâșiilor forestiere de protecție. Nu este clar în ce mod va fi finanțat acest program costisitor (3.6 miliarde dolari SUA pe parcursul a zece ani).

Dezvoltarea serviciilor de consultanță agricolă este esențială pentru a răspunde necesităților noilor fermieri privați. În această direcție s-au făcut pași importanți. Un șir de programe ale donatorilor susțin dezvoltarea serviciilor de consultanță, ajutând la depășirea deficitului de resurse financiare, prin oferirea unor credite.

Uniunea Europeană susține bugetul de stat prin Programul de Securitate Alimentară, axat pe combaterea sărăciei, îmbunătățirea securității alimentare și acordarea asistenței tehnice Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare. După o întrerupere a finanțării, în legătură cu lipsa unui acord cu Fondul Monetar Internațional, Programul de Securitate Alimentară al UE elaborează în prezent programe de susținere a irigației, aprovizionării cu apă în zonele rurale, zootehniei și asistenței veterinare.

Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) lucrează în cadrul programelor de asistență pentru fermierii privați și de dezvoltare a întreprinderilor private. Agențiile pentru dezvoltare britanică și suedeză sunt angajate în activități în următoarele domenii: economia rurală, dreptul funciar, accesul la piețe și limitarea degradării mediului.

Proiectul de revitalizare a agriculturii, finanțat printr-un credit concesional de 15 milioane dolari SUA de la Fondul Internațional pentru Dezvoltare Agricolă, include lucrări de îmbunătățiri funciare, susținerea serviciilor agricole și a sectorului de prelucrare, deschiderea unor noi canale de desfacere a mărfurilor agricole și îmbunătățirea infrastructurii rurale.

Banca Mondială a acordat două împrumuturi pentru finanțarea Fondului de Investiții Sociale din Moldova. Fondul acordă primăriilor donații pentru proiecte, în unele cazuri legate de activități de protecția mediului, cum sunt plantarea pădurilor sau lucrările antierozionale. Proiectul de Susținere a Investițiilor Rurale (RISP) al Băncii Mondiale oferă credite întreprinderilor agricole și fermierilor individuali (vezi Capitolul 6 “Finanțarea protecției mediului”).

Politica în domeniul combaterii efectelor ecologice negative ale agriculturii

Implementarea agriculturii biologice și prevenirea eroziunii, alunecărilor de teren și a altor forme de degradare a solurilor sunt puncte importante din *Concepția Politicii de Mediu* (2001). Reducerea ratei de degradare a solurilor este unul din obiectivele strategice ale MERN. Au fost elaborate un șir de programe cu scopul de a îmbunătăți gestionarea fondului funciar, însă finanțarea și implementarea lor deseori rămân deficitare. În general, organizațiile implicate nu manifestă dorința de a coopera între ele. Un alt neajuns este lipsa unei hărți digitale comune pentru necesitățile de planificare a teritoriului.

Programul complex pentru protecția solurilor contra eroziunii pe anii 2003-2012 este finanțat din bugetul de stat și este implementat de către Asociația Republicană de Stat pentru Protecția Solurilor. Programul mai este finanțat de "Moldsilva", în partea ce ține de plantarea pădurilor.

Programul național privind utilizarea terenurilor noi și îmbunătățirea fertilității solurilor pe anii 2003-2010 nu este prea detaliat iar responsabilitatea pentru implementarea sa este împărțită între Agenția pentru Relații Funciare și Cadastru, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, MERN, "Moldsilva", precum și autoritățile raionale și locale. Programul urmează să fie finanțat din surse extrabugetare.

Planul național de acțiuni privind combaterea deșertificării (2000) este un program ambițios incluzând un set larg de măsuri, însă până în prezent implementarea sa a lăsat de dorit. O analiză recentă, făcută după scurgerea a cinci din cei zece ani ai programului, a arătat că a fost realizată doar o mică parte a planului de acțiuni. *Strategia națională și Planul de acțiuni în domeniul conservării diversității biologice* (2001) include un șir de componente legate de utilizarea pământului în agricultură și în gospodăria silvică.

Proiectul de Conservare a Solului este finanțat de Fondul de Carbon și a fost elaborat în cooperare cu "Moldsilva". Scopul său este de a promova conservarea solurilor în zonele agricole degradate, prin plantarea arborilor și tufarilor pe o suprafață de 14494 ha. Bugetul total pentru perioada 2002-2012 este de 13.34 milioane dolari SUA. Spre deosebire de majoritatea altor programe în domenii apropiate, acest proiect este implementat conform planului.

Ministerul Sănătății și Protecției Sociale planifică acțiuni de conștientizare a populației asupra relației între poluare și calitatea apei, de îmbunătățire a monitorizării apei și de orientare a locuitorilor către utilizarea fântânilor cu apă de calitate mai bună. Conform Ministerului, primăriile trebuie să fie responsabile de stabilirea unor zone sanitare adecvate împrejurul fântânilor și de informarea populației privind calitatea apei în fântâni.

Proiectul de Control al Poluării din Agricultură este un proiect de 5 milioane dolari SUA, finanțat de Fondul Global de Mediu (GEF), cu o cofinanțare din partea Republicii Moldova. Obiectivul general este de a reduce poluarea cu nutrienți din agricultură. El include promovarea practicilor agricole prietenoase mediului, prin subvenționarea eforturilor fermierilor de a limita spălarea nutrienților din deșeurile animaliere. Un alt obiectiv al proiectului este să ajute la introducerea legislației UE în domeniul controlului poluării mediului.

Proiectul GEF planificat "Managementul integrat și durabil al terenurilor printr-o abordare comunitară" este un răspuns laudabil la lipsa unei abordări integrate și a coordonării între autorități și alte părți interesate. Acest proiect contrastează cu un mare număr de programe și planuri de acțiuni în domeniul gestionării resurselor funciare și protecției solurilor, care au obiective similare dar sunt subfinanțate. Proiectul își propune să înlăture consecvențele din cadrul legislativ național și să consolideze cooperarea între actorii principali. Elaborarea unui sistem informațional interdepartamental în domeniul managementului resurselor funciare este o componentă deosebit de importantă a proiectului. Un sistem de referință spațială uniformă la datele de bază va simplifica combinarea seturilor de date din diferite surse și va ajuta la luarea unor decizii de planificare complexe.

Cadrul legislativ

În general, cadrul legislativ de protecție a resurselor funciare și a mediului este bine dezvoltat; pe de altă parte, implementarea legislației în multe cazuri lasă de dorit.

- *Codul funciar* (1991, cu amendamente ulterioare) conține prevederi importante, în particular creează cadrul necesar pentru privatizarea terenurilor. Sunt definite categoriile de terenuri, inclusiv terenurile cu destinație agricolă și terenurile fondului silvic. Codul Funciar stipulează că protecția ecologică a terenurilor este prioritară altor forme de activitate și include prevederi care fac posibilă ridicarea dreptului la utilizarea terenului în situația când aceasta provoacă degradarea sa. Deținătorii de terenuri pot fi de asemenea sancționați sau chiar lipsiți de dreptul de proprietate în cazul când terenul agricol nu este utilizat. Codul Funciar este foarte restrictiv în ceea ce privește posibilitatea de a schimba categoria de folosință a terenurilor cu destinație agricolă și ale fondului silvic. Persoanele fizice sau companiile străine nu au dreptul să dețină dar pot arenda terenuri cu destinație agricolă.
- *Legea privind protecția plantelor* (1999) și *Legea privind substanțele fertilizante și produsele de uz fitosanitar* reglementează utilizarea fertilizanților și pesticidelor.
- *Legea privind securitatea biologică* (2001) reglementează producerea, testarea și eliberarea în mediu a organismelor modificate genetic. La 25 septembrie 2003 Guvernul a adoptat un regulament conținând mecanismul de implementare a acestei Legi.
- *Legea cu privire la zonele și fișiile de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă* (1995) și *Regulamentul privind activitățile de stabilire a zonelor și fișiilor de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă* (2001) au drept scop limitarea poluării difuze și îmbunătățirea calității apei în râuri și în bazinele acvatice. Importante sunt reglementările privind activitățile permise în zonele de protecție a apelor și crearea fâșiilor forestiere sau fânețelor de-a lungul cursurilor de apă. Delimitarea zonelor de protecție a apelor a și fost făcută, însă procesul de stabilire/instituire a zonelor, așa cum a recomandat primul Studiu de Performanțe, înaintează foarte lent.
- *Legea cu privire la producția agroalimentară ecologică* (2005), armonizată cu Directiva UE corespunzătoare, include prevederi în legătură cu certificarea produselor ecologice. Ea stipulează, de asemenea, crearea unui fond de susținere a dezvoltării agriculturii ecologice. Există proiecte ale regulamentului cu privire la pășunat și cosit a legii privind protecția solului, însă acestea nu au fost încă prezentate pentru dezbateri în Parlament.

Cadrul instituțional

Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (MAIA) este instituția cheie în ceea ce privește elaborarea și implementarea politicilor agricole. Urmare a privatizării terenurilor agricole, Ministerul nu mai este implicat direct în problemele de producție. Este necesară restructurarea de mai departe a MAIA, pentru a-l adapta la activitatea în condițiile agriculturii privatizate și a economiei de piață.

Direcția Agrochimie și Ecologie a MAIA are ca sarcină susținerea dezvoltării agriculturii ecologice și reglementarea importului și utilizării pesticidelor. “Apele Moldovei” este responsabilă de infrastructura de irigație și drenare a terenurilor. Gospodăriile agricole încheie acorduri cu “Apele Moldovei” privind livrarea apei pentru irigare. Serviciul Agrochimic de Stat din cadrul MAIA care în trecut se ocupa de analize agrochimice și cartografierea pedologică, nu mai are capacitatea sau resursele pentru a-și asuma responsabilități serioase în acest domeniu.

MAIA este reprezentat și la nivel raional. Oficiile raionale ale Serviciului de Stat pentru Protecția Plantelor sunt responsabile pentru controlul aplicării reglementărilor în vigoare în domeniul comercializării și aplicării pesticidelor. Ele ar trebui de asemenea să elaboreze prognoze de protecție a plantelor, dar această direcție de activitate nu este bine dezvoltată. La nivel raional mai există și inspectorate pentru selecția și reproducerea animalelor, precum și a materialului semincer.

Consiliile raionale au secții pentru agricultură și alimentație care se ocupă de problemele de utilizare a terenurilor și de producție agricolă. Activitatea lor este orientată spre sporirea eficienței producției agricole inclusiv prin sprijinirea consolidării terenurilor. O direcție importantă de activitate a lor este susținerea fermierilor în utilizarea mecanismelor de piață. Secțiile raionale sunt implicate și în controlul utilizării terenurilor. Codul funciar le acordă primăriilor largi responsabilități în domeniul gestionării terenurilor. Primăriile creează comisii funciare care decid asupra alocării terenurilor pentru pășuni și alte folosințe. Ele răspund de alocarea terenului comunal altor proprietari. Autoritățile locale și raionale angajează ingineri

cadastrali care se ocupă de rezolvarea disputelor funciare, de implementarea lucrărilor antierozionale și de alte probleme de utilizare a terenurilor.

În cadrul MERN, problemele de protecție a solurilor sunt în grija unui singur angajat. Agenția pentru geologie ("AGeoM") din cadrul MERN monitorizează și face prognoze privind riscul alunecărilor de teren. Responsabilitățile Inspectoratului Ecologic de Stat (IES) includ controlul aplicării prevederilor Codului funciar. La nivel raional, unul din cei trei inspectori ecologici este responsabil de problemele legate de utilizarea resurselor silvice și funciare.

Agenția pentru Relații Funciare și Cadastru face parte din structura Guvernului, având responsabilități în domeniul administrării terenurilor, cadastrului și programelor de îmbunătățire a fertilității solului. În cadrul Agenției activează două institute care se ocupă de cercetări funciare și lucrări de cartografiere și geodezie. Asociația Republicană de Stat pentru Protecția Solului din cadrul Agenției se ocupă de lucrările antierozionale și de protejarea și îmbunătățirea fertilității solului. Asociația include 12 centre regionale de protecție a solului care sunt finanțate din veniturile de pe urma vânzării terenurilor de către stat, în prezent circa 17 milioane lei (1.4 milioane dolari SUA) anual.

Serviciul Hidrometeorologic de Stat are un program de monitorizare a solurilor. În fiecare primăvară și toamnă, este analizat gradul de contaminare a solului cu pesticide și metale grele, fiind recoltate probe din zece raioane ale țării.

Cooperarea și coordonarea între diferite autorități nu este întotdeauna bună, în special ar putea fi îmbunătățită cooperarea între MAIA, MERN și Agenția pentru Relații Funciare și Cadastru. Schimbul de informații între instituții este limitat iar regulamentele de care se conduc diferite autorități nu sunt în totalitate coordonate. Fiecare organizație tinde să se concentreze asupra realizării propriilor programe și planuri, fără a se îngriji prea mult de găsirea unor posibilități de a-și integra resursele financiare și umane cu cele ale altor instituții, în scopul unei implementări cât mai eficiente.

În comparație cu alte țări din zona Europei de Est, a Caucazului și Asiei Centrale, serviciile de consultanță agricolă au cunoscut o bună dezvoltare și sunt accesibile în cea mai mare parte a țării, probabil, datorită importanței sectorului agricol în economie și teritoriului mic. Un șir de organizații independente de asemenea acordă fermierilor servicii de consultanță. Federația Națională AGROinform reunește Centrele Regionale de Informare și Consultanță, finanțate preponderent din donații pe proiecte. Ei organizează seminare și asigură consultanță în diferite domenii. AGROinform editează manuale și broșuri și are programe de creditare pentru dezvoltarea sectoarelor de marketing și păstrare a produselor agricole.

Agenția Națională de Consultanță și Școlarizare în Agricultură (ACSA) a fost formată în 2001 în parteneriat de către Federația Națională a Fermierilor și Uniunea Republicană a Asociațiilor Producătorilor Agricoli, în cadrul unui proiect Tacis, iar în prezent este finanțată dintr-un credit al Băncii Mondiale și de Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare. Agenția are centre de consultanță în toate raioanele și 350 de consultanți locali prin cumul în primării. ACSA de asemenea editează publicații pentru fermieri pe diferite subiecte și administrează un program de donații.

Federația Națională a Fermierilor este o organizație în plină dezvoltare cu circa 30,000 membri. Scopul său principal este susținerea drepturilor noilor fermieri. Organizarea programelor de schimb de experiență între fermieri și promovarea cooperativelor de fermieri sunt alte obiective ale activității sale. Se simte necesitatea acută a organizării unei cooperări între fermieri în domeniul desfacerii și prelucrării produselor.

În cadrul Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare activează diferite institute, cu un potențial considerabil în domeniul cercetărilor agricole aplicate, care activează însă în condiții financiare severe. Institutul de Cercetări pentru Pedologie, Agrochimie și Hidrologie „N. Dîmo”, se concentrează pe cercetările în domeniul fertilității și protecției solurilor. Institutul de Protecție a Plantelor are un rol de pionierat internațional în domeniul protecției biologice a plantelor. Pentru o țară agrară cum este Republica Moldova, este esențial să existe o rețea de instituții de cercetări aplicate, care să funcționeze în strânsă legătură cu serviciile de consultanță. Aceasta este cheia pentru dezvoltarea unei agriculturi eficiente și prietenoase mediului.

Universitatea Agrară de Stat din Chișinău pregătește specialiști într-un spectru larg de domenii agricole și are și un centru de consultanță. În fiecare an sunt primiți 2,500 de studenți. Recent a fost elaborat un program pentru instruirea specialiștilor de mediu. Toți studenții urmează un curs obligator în domeniul protecției mediului.

Informarea fermierilor în domeniul mediului și agricultura ecologică, implicarea autorităților locale

MAIA în cooperare cu MERN a elaborat un Ghid al Bunelor Practici Agricole (GAP) și sunt necesare eforturi comune pentru promovarea lui. Ghidul nu doar răspunde necesității de a integra problemele economice și de mediu, dar pe termen mai lung va avea un rol pozitiv și în penetrarea unor noi piețe de export.

Agricultura ecologică care se dezvoltă cu susținerea MAIA și a donatorilor internaționali, este un alt domeniu în care cooperarea dintre MAIA și MERN aduce rezultate pozitive. Un studiu pregătit de Guvern a ajuns la concluzia că în Republica Moldova există condiții favorabile pentru introducerea agriculturii ecologice. Experiența acumulată în combaterea biologică a dăunătorilor, managementul integrat al dăunătorilor și producerea substanțelor pentru tratarea biologică, este pozitivă. Pe de altă parte, costul scăzut al forței de muncă dă posibilitatea de a reduce la minimum utilizarea pesticidelor. După aprobarea în anul 2000 a *Concepției naționale a agriculturii ecologice, fabricării și comercializării produselor alimentare ecologice și genetic nemodificate*, au fost aprobate Planul de acțiuni pentru implementarea Concepției precum și standardul național pentru producerea, procesarea, etichetarea și comercializarea produselor agroalimentare biologice.

Asociația pentru agricultură ecologică EcoProduce promovează dezvoltarea agriculturii ecologice. Împreună cu Institutul pentru Culturile de Câmp, ea a elaborat regulamentul tehnic pentru produsele ecologice. Produsele ecologice certificate, cultivate pe un teren de 11300 ha, inclusiv 5000 ha de vie, își găsesc piața de desfacere. Produsele de bază sunt legumele, fructele uscate și vinul. Doar o mică parte din această producție este exportată.

Populația locală și factorii de decizie sunt prea puțin implicați în programele de gestionare a terenurilor. Dialogul cu populația este împiedicat de lipsa unei informații integrate privind gestionarea terenurilor și amenajarea teritoriului. De exemplu, nu există o hartă digitală consolidată, pentru uzul diferitor autorități. Autoritățile locale nu întotdeauna sunt bine informate în legătură cu actele legale și programele în vigoare. Deseori, primăriile sunt prea mici și nu au capacitate suficientă pentru planificarea și gestionarea teritoriului. O tendință pozitivă este că fondul ecologic și unii donatori acordă tot mai des sprijin financiar implementării unor activități la inițiativa primăriilor.

7.4 Probleme ecologice în gospodăria silvică

Întrebarea dacă tăierile de îngrijire a pădurii afectează mediul înconjurător rămâne un subiect de dispută între ecologiști, autoritățile de mediu și „Moldsilva”. Conform statisticilor, în prezent mai puțin de 40% din creșterea anuală totală a masei lemnoase în păduri este recoltată. În pădurile din gestiunea primăriilor tăierile secundare ar putea fi, probabil, mărite și în prezent IES elaborează noi proceduri care ar putea permite primăriilor să primească licențe pentru aceasta.

Datele privind volumul tăierilor de pădure ilicite de asemenea stârnesc controverse. Prețurile înalte la energie, de rând cu sărăcia unei mari părți a populației, sunt cauzele principale ale tăierilor ilicite pentru lemn de foc, răspândite în toată țara. Din aceste motive, precum și datorită privatizării, fâșiile forestiere antierozionale au avut de suferit cel mai mult. În același timp, statisticile oficiale indică o scădere a tăierilor ilicite de la 14 mii m³ în 1997 la 3-5 mii m³ după anul 2000.

Ariile protejate sunt preponderent zone împădurite și se află în gestiunea “Moldsilva”. Există un conflict nesoluționat între MERN și “Moldsilva” privind definirea și managementul a patru rezervații: acestea sunt rezervații științifice, în viziunea MERN, sau arii protejate, în înțelegerea “Moldsilva”. În cazul rezervației

naturale planificate de 55,000 ha „Nistrul Inferior”, interesele autorităților silvice au blocat, cel puțin pentru moment, procesul de organizare a rezervației. Per total, suprafața ariilor protejate în țară este mică (1.96% din teritoriu) și nu a crescut în perioada de după primul Studiu de Performanțe (vezi Introducerea).

Este necesară sporirea proporției zonelor împădurite, în special pentru a atenua fenomenul eroziunii și a preveni spălarea nutrienților de pe terenurile agricole. Suprafața pădurilor, care a rămas neschimbată pe parcursul anilor 1990, a intrat pe un trend ascendent după anul 2000. Este o tendință foarte pozitivă, chiar dacă procesul întâmpină dificultăți. Resursele disponibile pentru plantarea pădurilor sunt mici; uneori este dificil de a obține acordul primăriilor pentru plantare pe terenurile lor. Numărul mare de animale în proprietate privată scoase la pășunat, contribuie la distrugerea puieților din zonele proaspăt plantate.

În legătură cu speciile care trebuie folosite pentru regenerarea pădurilor, părerile sunt împărțite. Utilizarea speciilor străine invazive, cum este arțarul american (*Acer negundo*), reprezintă o problemă în managementul forestier. Salcâmul este o specie comună folosită pe larg pentru stabilizarea terenurilor erodate; prea puține resurse se alocă, însă, pentru regenerarea pădurilor fundamentale, cum sunt cele de stejar. Acesta este un proces complicat și costisitor.

Lipsa resurselor financiare obstrucționează crearea, regenerarea și protecția pădurilor, inclusiv în ariile protejate. “Moldsilva” nu poate asigura un management durabil al resurselor silvice în condițiile actuale de autofinanțare. Posibilitățile de supraveghere și inspecție sunt limitate. Amenziile pentru tăierile ilicite sunt mici și o bună parte din ele nici măcar nu reușesc să fie colectate.

7.5 Obiectivele politicii și managementul în gospodăria silvică

Politica de stat se bazează pe ideea că funcția principală a pădurilor este protejarea terenurilor și a biodiversității. Pădurile sunt un factor ecologic stabilizator. În Republica Moldova, pădurile se împart în cinci subgrupe funcționale, o jumătate din suprafață fiind în categoria pădurilor cu funcții de protecție contra factorilor climatici și industriali dăunători. Protecția și creșterea suprafeței pădurilor este unul din obiectivele strategice ale MERN, după cum se stipulează în *Concepția politicii de mediu* (2001). La 12 iulie 2001, Parlamentul a aprobat Strategia dezvoltării durabile a sectorului forestier. Obiectivele acestei Strategii sunt:

- Îmbunătățirea pădurilor existente,
- Conservarea biodiversității din păduri,
- Lărgirea zonelor împădurite,
- Îmbunătățirea protecției pădurilor,
- Integrarea managementului silvic în alte sectoare.

Strategia poate fi privită ca un răspuns la una din recomandările primului Studiu de Performanțe, - deși nu unul pe deplin satisfăcător - cu referire la aspectele biodiversității, cum ar fi crearea rețelei ecologice naționale. Strategia stabilește un obiectiv ambițios - de a spori gradul de împădurire la 15% din teritoriul țării, în comparație cu nivelul actual de 10.7%. Aceasta implică, într-un orizont de timp până în 2020, plantarea de arbori pe o suprafață de 25 mii ha, susținerea regenerării naturale pe 39 mii ha și regenerarea naturală pe 32 mii ha. Strategia prevede că în total vor fi împădurite 128 mii ha de teren.

Până acum, implementarea Strategiei a adus rezultate promițătoare. În 2002-2004 au fost plantate păduri pe 24 mii ha. Cea mai mare parte a acestor terenuri sunt în afara fondului forestier și sunt în gestiunea primăriilor. În prezent, “Moldsilva” întâmpină greutăți în a găsi terenuri pentru plantări, întrucât primăriile preferă să utilizeze cât mai mult teren ca pășuni. Ca răspuns la această problemă, “Moldsilva” elaborează în prezent *Concepția managementului agroforestier*.

Rețeaua ecologică națională (REN) este un concept prin care se încearcă extinderea zonelor împădurite existente pentru a crea o rețea mai coerentă de arii naturale. În acest cadru, vor fi identificate zonele în stare critică de degradare și vor fi stabilite practicile de gestionare a terenurilor în aceste zone. Rețeaua este elaborată de MERN, ca o componentă comună a *Strategiei naționale și Planului de acțiuni în domeniul conservării diversității biologice* (2001) și a *Planului național de acțiuni pentru combaterea deșertificării* (2000). Crearea REN este în etapa de concept și în prezent nu există vre-o sursă de finanțare disponibilă. Implementarea rețelei se anunță deosebit de dificilă întrucât terenurile vizate sunt în proprietate privată.

Fondul de Carbon finanțează Proiectul de Conservare a Solului din Moldova, un proiect cheie pentru extinderea gradului de împădurire. Trustul Mutual Japonez finanțează un program de dezvoltare a pădurilor prin comunități, corelat cu Proiectul de Conservare a Solului, care are drept scop să ajute primăriile și comunitățile să îmbunătățească gestionarea pădurilor și terenurilor pe care le dețin.

Tabelul 7.2: Structura fondului forestier, 2004

	Suprafața totală	Suprafața acoperită efectiv cu păduri
Total	403,400	362,700
în gestiunea Moldsilva	359,300	318,600
în gestiunea altor autorități ale statului	9,200	9,200
în gestiunea primăriilor	34,500	34,500
păduri în proprietate privată	400	400

Sursă: Moldsilva, 2005.

Cadrul legislativ

Codul silvic (1996) creează cadrul juridic general pentru gestionarea pădurilor. Principiile puse la temelie sunt dezvoltarea durabilă a pădurilor și protecția biodiversității lor. Codul definește responsabilitățile autorității silvice centrale, ale altor autorități și părți interesate, și stabilește regulile de utilizare și protecție a resurselor forestiere. El stipulează că în Republica Moldova pădurile se află în proprietate publică.

Legea cu privire la ameliorarea prin împădurire a terenurilor degradate (2000) descrie procedurile de împădurire a terenurilor publice sau private degradate. "Moldsilva" este responsabilă pentru aplicarea Legii, inclusiv pentru exproprierea terenurilor private în caz de încălcare a prevederilor sale. În cazul când deținătorii de terenuri iau măsurile convenite conform Legii, ei pot fi scutiți de plata impozitului funciar pe o perioadă de 25 ani.

Regulamentul privind acordul asupra tăierilor din fondul forestier și din pădurile din afara fondului forestier (2004) stabilește că orice plan de tăieri al unei întreprinderi forestiere trebuie să fie acordat cu autoritățile de mediu. Regenerarea pădurilor din fondul forestier trebuie să fie acordată cu MERN.

Cadrul instituțional

Gestionarea pădurilor este realizată după aceleași tipare care au fost menționate în primul Studiu de Performanțe. Recomandarea de a separa funcțiile de autoritate politică în silvicultură de exploatarea forestieră nu a fost implementată. "Moldsilva", cu 5500 angajați, are în gestiune 359.3 mii ha sau 89% din fondul forestier. "Moldsilva" se supune direct Guvernului și are sarcini de reglementare, coordonare și control al gestionării pădurilor fondului forestier. În 1990, "Moldsilva" era finanțată în proporție de 90% din bugetul de stat, acum însă ea se autofinanțează în proporție de peste 96%, chiar dacă contribuția din bugetul de stat s-a mărit în perioada de după 1998.

Aparatul central al "Moldsilva" supraveghează activitatea a 18 întreprinderi forestiere, patru întreprinderi cinegetice și patru oficii ale ariilor protejate, responsabile de măsurile de protecție precum și de activitatea economică în diferite tipuri de păduri. Aparatul central este de asemenea responsabil de monitorizarea stării pădurilor.

Institutul pentru Cercetări și Amenajări Silvice, care activează în cadrul "Moldsilva", este responsabil de elaborarea planurilor de gospodărire silvică de 10 ani pentru întreprinderile silvice, care stau la baza tuturor activităților desfășurate în pădurile aflate în proprietate publică. Planurile de gospodărire silvică nu sunt supuse expertizei ecologice sau procedurii de evaluare a impactului asupra mediului, efectuate de MERN. În cazul când autoritățile de mediu ar fi implicate în aprobarea planurilor de gospodărire silvică, bilanțul dintre

protecția și exploatarea pădurilor ar putea fi unul mai echilibrat. Institutul este de asemenea responsabil de evidența statistică a pădurilor și gospodăriei silvice.

Autoritățile locale și alți deținători de terenuri gestionează restul de 10% al fondului forestier. Doar 400 ha de păduri se află în proprietate privată.

Direcția Resurse Naturale și Biodiversitate a MERN are două persoane care se ocupă de problemele pădurilor și sunt responsabile de elaborarea legislației în domeniul managementului resurselor silvice, ceea ce este mult prea puțin în comparație cu potențialul “Moldsilva”. IES are un rol important în protecția pădurilor, prin eliberarea licențelor, inspectarea tăierilor forestiere și controlul asupra îndeplinirii programelor de împădurire. În fiecare serviciu ecologic raional, un inspector IES, de obicei cu pregătire în domeniul silviculturii, răspunde de protecția pădurilor și de autorizarea și controlul tăierilor. Urmare a unei recomandări din primul Studiu de Performanțe, în anul 2001 IES a organizat o Direcție specială pentru combaterea tăierilor ilicite de pădure și a braconajului, cu 14 inspectori.

Dialogul dintre MERN și “Moldsilva” este dificil. Deși cele două autorități interacționează intens în domeniul licențierii și controlului, nu există structuri oficiale comune (grupuri de lucru) ale lor sau programe de cooperare. Autoritățile de mediu și ecologiștii deseori își exprimă îngrijorarea în legătură cu modul în care sunt gestionate pădurile din Moldova. Conflictul între “Moldsilva” și MERN în legătură cu definirea și managementul a patru arii protejate este un alt motiv de îngrijorare. Se încearcă în continuare sporirea influenței MERN. “Moldsilva” este obligată să obțină aprobarea MERN și a IES pentru cele mai multe din activitățile sale, cum ar fi tăierile forestiere. IES este responsabil de inspectarea acestor lucrări.

7.6 Concluzii și recomandări

Agricultura și utilizarea terenurilor

Agricultura Republicii Moldova este într-o situație dificilă. Cu resurse foarte limitate la dispoziție, sectorul agricol trebuie să se adapteze la o structură de producție total modificată și la noi piețe de desfacere. Cu toate acestea, se fac eforturi pentru minimizarea efectelor negative ale agriculturii asupra mediului. Există înțelegerea clară a importanței protecției solurilor, ca unica resursă naturală reală a țării. Sunt laudabile cele câteva măsuri luate cu sprijinul donatorilor:

- Dezvoltarea serviciilor de consultanță agricolă,
- Proiectele de micșorare a poluării difuze din agricultură,
- Promovarea agriculturii biologice,
- Promovarea bunelor practici agricole.

În actuala situație economică dificilă și în perspectiva consolidării producției agricole, nu este ușor să introduci programe complexe de protecție a mediului în sectorul agricol. Practicile agricole ecologice promovate pot avea șanse de succes doar dacă ele contribuie, în același timp, la îmbunătățirea parametrilor de producție și la un standard de viață mai înalt în mediul rural. O agricultură mai productivă, cu rezultate economice mai bune, va avea un impact pozitiv asupra gestionării terenurilor și solurilor și va duce la eficientizarea utilizării resurselor în agricultură.

În cadrul politicilor agricole, dimensiunea și alocarea subvențiilor poate avea repercusiuni serioase asupra mediului. Subvenționarea produselor și prețurilor aproape întotdeauna are un efect negativ asupra mediului, pe termen lung, și trebuie evitate chiar și din motive economice. Reevaluarea planificată a subvențiilor agricole trebuie să ia în considerare posibilele efecte adverse ale acestora asupra mediului.

Serviciile de consultanță și instruirea sunt instrumente cheie în dezvoltarea sectorului agricol privat și trebuie să ajute la clarificarea legăturilor cauzale între agricultură, mediu și sănătate. O sarcină importantă a serviciilor de consultanță este promovarea practicilor agricole care ar micșora eroziunea și a utilizării sigure și eficiente a pesticidelor și fertilizanților. Pentru a reuși, ele au nevoie de o bază științifică solidă, de capacitate educațională și de o finanțare mai bună. Domeniul cercetărilor aplicate în agricultură este un punct slab care trebuie îmbunătățit. Bunele practici agricole trebuie să fie în centrul atenției serviciilor de consultanță.

Populația și factorii de decizie locali trebuie să fie implicați în toate aspectele gestionării terenurilor, de la proiectare la implementarea programelor. Se fac eforturi în acest sens dar acestea trebuie intensificate. Dimensiunile și resursele disponibile prea mici ale primăriilor sunt o piedică în asumarea de către acestea a unor responsabilități mai mari în domeniul protecției mediului și gestionării terenurilor.

Nici o instituție nu este capabilă să combată în mod eficient degradarea solurilor de una singură. Doar eforturile comune și integrate, bazate pe o informare corectă, pot promova măsuri cost-eficiente și pot atinge obiectivele asumate. Elaborarea unui Sistem Informațional Geografic este un pas important spre o planificare și o cooperare mai bună. Proiectul PNUD-GEF preconizat “ Managementul integrat și durabil al terenurilor printr-o abordare comunitară” oferă posibilități pentru găsirea unor sinergii în acțiunea coordonată a diferitor autorități și niveluri administrative și pentru a pune capăt propagării unor programe și planuri de acțiuni fără acoperire financiară și nerealistă.

Două categorii de terenuri cer o atenție deosebită: pășunile aflate în gestiunea primăriilor și zonele de protecție a apelor. Proiectele a doua acte juridice de bază pentru îmbunătățirea gospodăririi terenurilor, legea privind protecția solurilor și regulamentul cu privire la pășunat și cosit, au fost elaborate dar nu au fost încă dezbătute în Parlament. Îmbunătățirea gestionării pășunilor va aduce atât beneficii economice cât și ecologice. Pentru o țară cu o proporție atât de înaltă a terenurilor arabile cum este Republica Moldova, este importantă protejarea activă a cursurilor de apă și bazinelor acvatice prin stabilirea unor zone de protecție a apelor. Rețeaua ecologică națională va rezolva un alt aspect important de gestionare a terenurilor – stabilirea coridoarelor ecologice. Aceasta este o mare provocare în condițiile unui landsaft atât de puternic dominat de agricultură.

Calitatea apei potabile este o mare problemă în zonele rurale. Eforturile MSPS de a îmbunătăți informația disponibilă asupra calității apei sunt importante pentru sporirea înțelegerii privind acțiunile necesare la nivelul primăriilor. Măsurile cheie în acest sens sunt îmbunătățirea gestionării gunoierului de grajd și a altor deșeuri și protecția mai bună a fântânilor.

Gospodăria silvică

Pădurile Moldovei se află sub o presiune considerabilă. Eforturile actuale de a mări suprafața pădurilor sunt importante întrucât servesc scopului unei protecții mai bune a terenurilor și a solurilor. Aceasta contribuie, de asemenea, la prevenirea poluării difuze și la protecția biodiversității.

Ca și în multe alte țări, există discuții fierbinți și deseori o lipsă de înțelegere, între sectorul silvic, pe de o parte, și autoritățile de mediu și ecologiști, pe de altă parte. Există două aspecte ale acestor neînțelegeri. În primul rând, ambele părți trebuie să depună eforturi pentru îmbunătățirea dialogului. Experiența altor țări arată că este nevoie de o perioadă lungă de activitate comună în proiecte, grupuri de lucru, seminare, pentru a crea o mai bună înțelegere, o bază pentru un dialog constructiv și în ultimă instanță, politici perfecționate în domeniul gospodăririi pădurilor și protecției mediului. REN și noul proiect GEF privind managementul durabil al terenurilor oferă posibilități pentru activitatea comună și dialogul constructiv al celor două părți.

Al doilea aspect este mai complicat. În prezent “Moldsilva” este o companie care practic activează în condiții de autogestiuie. Instrumentul cheie al activității sale economice sunt planurile de gospodărire silvică, elaborate pe o perioadă de zece ani de către Institutul pentru Cercetări și Amenajări Silvice, din subordinea sa. Aceste planuri de gospodărire nu sunt evaluate de nici o altă autoritate din exterior. Managementul celor patru rezervații științifice, în corespundere cu *Legea privind fondul național al ariilor protejate de stat* (1998) de asemenea demonstrează deficiențele în reglementarea sectorului silvic. Această problemă trebuie rezolvată urgent.

Recomandarea 7.1:

Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, în cooperare cu Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, urmează să elaboreze, în regim prioritar, programul de implementare a Ghidului privind bunele practici agricole care trebuie folosit ca un instrument cheie în elaborarea politicii și serviciilor de consultanță în sectorul agricol. Unul din componentele de bază ale acestui program trebuie să fie consultarea fermierilor asupra metodelor eficiente de contracarare a eroziunii.

Recomandarea 7.2:

Guvernul trebuie să-i delege Ministerului Ecologiei și Resurselor Naturale rolul principal în elaborarea tuturor programelor de gestionare a terenurilor și împădurire, în derulare sau planificate, în coordonare cu Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Agenția pentru Silvicultură “Moldsilva”, Concernul Republican de Gospodărire a Apelor „Apele Moldovei” și Agenția pentru Relații Funciare și Cadastru, cu implicarea activă a fermierilor și autorităților locale și raionale. Aceste eforturi trebuie concentrate în particular asupra atingerii următoarelor obiective importante:

- Îmbunătățirea gestionării și protecției pășunilor;
- Stabilirea zonelor de protecție a apelor, în conformitate cu legile și regulamentele existente;
- Crearea rețelei ecologice naționale a Moldovei.

Recomandarea 7.3:

Agenția pentru Relații Funciare și Cadastru și Agenția pentru Silvicultură “Moldsilva”, vor elabora un Sistem Informațional Geografic național, capabil să asigure prezentarea uniformă a informației topografice și cadastrale, care ar facilita activitățile de planificare a teritoriului și deciziile în acest domeniu.

Recomandarea 7.4:

Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare trebuie să asigure un program de finanțare pe termen lung a institutelor de cercetare subordonate, având în vedere utilizarea rezultatelor cercetărilor aplicate și introducerea tehnologiilor și practicilor prietenoase mediului, în agricultură.

Recomandarea 7.5:

Guvernul trebuie să propună introducerea modificărilor în Codul silvic în sensul ca Ministerului Ecologiei și Resurselor Naturale să i se atribuie dreptul de a aproba planurile de gospodărire silvică, transferându-i-se și structura responsabilă de elaborarea lor. MERN trebuie să îmbunătățească supravegherea exploatării pădurilor și trebuie să fie autorizat să impună amenzi mai mari. Consolidarea capacităților sale și personalul disponibil trebuie să fie ajustate la sarcinile pe care le are (vezi Recomandarea 1.1).

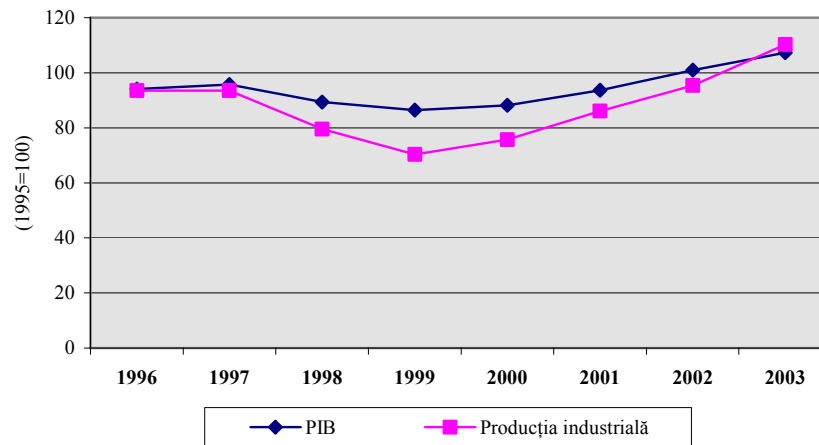
MANAGEMENTUL DE MEDIU IN SECTORUL INDUSTRIAL

8.1 Situația actuală în industrie și impactul sectorului industrial asupra mediului

Sectorul industrial

Între 1990 și 1999 producția industrială a înregistrat o scădere drastică dar a început să-și revină în anii următori (Figura 8.1). Producția industrială a crescut cu 8 procente în anul 2000, cu 14 procente în 2001 și cu 16 procente în 2003. Pe parcursul anilor 1990, structura economiei s-a modificat semnificativ. Cota sectorului industrial în PIB s-a restrâns considerabil, ajungând în anul 2003 la doar 18 procente.

Figura 8.1: Evoluția PIB și a producției industriale, 1995=100

Sursă: Departamentul Statistică și Sociologie. Anuarul Statistic al Moldovei. Chișinău, 200

În 2003, aportul industriei prelucrătoare la PIB a fost de 15.7 procente; în acest sector era ocupat 9.4% din totalul forței de muncă. Mai mult de jumătate din acest aport îi revine industriei alimentare, a băuturilor și a produselor de tutungerie (Tabelul 8.1) care alcătuiesc un domeniu strategic pentru țară.

Cele mai importante sectoare industriale în Republica Moldova sunt industria alimentară (55% din toată producția industrială), industria hârtiei și cartonului, industria mobilei, industria de pielărit, construcția de mașini și industria materialelor de construcție. Sectorul industrial al țării a suferit un declin puternic în anii 1990, nivelul minim absolut fiind atins în 1999, după care a început să se redreseze (Tabelul 8.2). În prezent cea mai mare parte a industriei este privatizată. În 2003, din 674 întreprinderi mari doar 64, adică mai puțin de 10%, mai rămâneau în proprietate publică. Companiile cu capital străin sau mixt au asigurat 26 procente din produsul industrial.

În general, situația în sector rămâne complicată. Cele mai multe întreprinderi nu au atins nivelul de producție dinaintea perioadei de tranziție și funcționează la parametri departe de capacitatea lor de producție. Lipsa investițiilor a condus la degradarea fondurilor fixe. În unele întreprinderi, deprecierea valorii capitalului a atins 80-90%. Echipamentul are un grad înalt de uzură și sunt necesare investiții enorme în modernizarea lui.

Tabelul 8.1: Structura producției industriale, %

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Industria, total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Industria prelucrătoare	83.6	84.7	78.8	70.1	68.1	82.1	80.4	82.9	86.3
Industria alimentară și a băuturilor	52.8	54.2	52.4	45.9	40.8	48.1	49.3	52.4	53.6
Industria produselor din tutun	3.8	5.3	4.2	4.1	6.2	6.1	5.2	3.2	2.8
Produse textile	2.3	2.4	1.9	1.5	1.8	2.1	2.3	1.4	1.4
Industria chimică	0.8	0.9	0.7	0.9	1.6	1.4	1.2	1.2	1.0
Industria hârtiei și cartonului	1.2	1.7	1.2	1.0	0.5	0.7	0.7	0.9	1.6
Produse din minerale nemetalifere	5.5	5.3	5.6	5.4	5.8	8.6	7.8	8.5	8.1
Fabricarea de mașini și metalurgia	9.0	7.9	6.4	6.0	5.1	5.7	5.5	5.7	6.2
Altele	8.2	7.0	6.3	5.3	6.3	9.4	8.4	9.6	11.6
Industria extractivă	0.8	0.8	1.0	0.9	0.8	0.8	0.7	0.8	0.8
Energie electrică, gaze și apă	15.6	14.5	20.3	29.0	31.1	17.1	18.9	16.3	12.9

Sursă: Departamentul Statistică și Sociologie. Anuarul Statistic al Moldovei. Chișinău, 2004.

Tabelul 8.2: Producția industrială, % față de anul precedent

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Industria, total	-4.0	-6.0	0.0	-15.0	-12.0	8.0	14.0	11.0	16.0
Industria prelucrătoare	-4.0	-7.0	-3.0	-17.0	-12.0	18.0	15.0	13.0	18.0
Industria alimentară și a băuturilor	4.0	-9.0	-2.0	-20.0	-19.0	13.0	18.0	17.0	19.0
Industria produselor din tutun	-26.0	12.0	-6.0	-7.0	25.0	-6.0	-3.0	-33.0	-0.2
Produse textile	-49.0	1.0	-17.0	-21.0	18.0	33.0	28.0	15.0	11.0
Industria chimică	-45.0	-29.0	-19.0	26.0	67.0	-1.0	27.0	8.0	-20.0
Industria hârtiei și cartonului	-17.0	-14.0	17.0	-12.0	-41.0	66.0	40.0	29.0	82.0
Produse din minerale nemetalifere	2.0	20.0	16.0	-9.0	-16.0	65.0	9.0	26.0	9.0
Fabricarea de mașini și metalurgia	-12.0	-20.0	-21.0	-13.0	-19.0	16.0	13.0	16.0	25.0
Industria extractivă	-21.0	-17.0	6.0	-13.0	-14.0	-2.0	9.0	24.0	26.0
Energie electrică, gaze și apă	-7.0	4.0	-0.2	-9.0	-14.0	-29.0	9.0	-2.0	3.0
PIB	-5.0	-5.9	1.6	-6.5	-3.4	2.1	6.1	7.2	6.0

Sursă: Departamentul Statistică și Sociologie. Anuarul Statistic al Moldovei. Chișinău, 2004.

Structura producției industriale nu este destul de diversificată. Cea mai mare parte a investițiilor în industria prelucrătoare (62%, în anul 2002) a revenit industriei alimentare și a băuturilor. Construcției de mașini și echipamente, care deține o cotă de 6% din produsul industrial, i-au revenit 3% din investiții. Șaizeci de procente din producția industrială este concentrată la Chișinău.

Consumul de energie în industrie

Pe parcursul perioadei de tranziție consumul de energie în țară a scăzut semnificativ, coborând la 4.7 milioane tone de combustibil convențional (t.c.c.) în 1997 și la 2.7 milioane t.c.c. în anul 2003. Reformele economice și structurale au fost însoțite de o reducere substanțială a activității industriale, ceea ce a avut drept urmare scăderea consumului de energie. Începând cu anul 2001, consumul final de energie în industrie a început să crească (în 1998 consumul era de 0.15 mil. t.c.c., în 2003 - 0.17 mil. t.c.c.). Eficiența energetică în industrie este scăzută. Consumul specific de energie în procesele industriale este înalt iar pierderile de energie rămân substanțiale. Intensitatea energetică în industrie a scăzut după 1999 dar s-a redresat începând cu anul 2001.

Industria alimentară, a băuturilor și a produselor din tutun este sectorul cu cel mai înalt consum de energie, respectiv 54.5% din consumul total în industrie în anul 2003. Al doilea grup de ramuri industriale, mari

consumatoare de energie (22.9%) este industria textilelor, articolelor de îmbrăcăminte, de pielărit și fabricarea mașinilor și echipamentelor. Toate celelalte ramuri industriale folosesc mai puțin de 10% din totalul consumului de energie în industrie. Sursa principală a energiei consumate de către industrie în 2002 a fost gazul natural (54%), urmat de energia electrică (20%), energia termică (17%) și produsele petroliere și cărbunele (9%). În anii 1997 și 1998 a avut loc o trecere (notabilă) de la utilizarea cărbunelui și produselor petroliere la gaz natural, ceea ce a redus semnificativ emisiile de poluanți în atmosferă.

Impactul asupra mediului înconjurător și decuplarea tendințelor

Datele privind poluarea industrială sunt incomplete. De cele mai multe ori, emisiile raportate de către întreprinderi sunt calculate pe baza datelor de consum al energiei și combustibilului și a parametrilor tehnologici, și nu sunt direct măsurate, întrucât laboratoarele tuturor întreprinderilor industriale, cu excepția celor două centrale electrotermice din Chișinău, au fost lichidate (mai multă informație cu privire la automonitorizarea instalațiilor industriale, vezi în Capitolul 2).

Există puțini indicatori integrali ai impactului industriei asupra mediului. Emisiile poluanților industriali în atmosferă și în apele de suprafață nu figurează în nici o sursă statistică oficială. Poluarea industrială nu este analizată și nu sunt stabilite obiective măsurabile de reducere a poluării, nici în programele de dezvoltare industrială nici în documentele de mediu. Cu toate că întreprinderile au obligația să raporteze anual asupra emisiilor poluante în atmosferă, deversărilor de ape reziduale și formării deșeurilor, sectorul industrial nu își îndeplinește obligațiile în totalitate. Doar datele privind deșeurile generate de ramurile industriale sunt citate cu regularitate în sursele de informație oficiale. Lipsa indicatorilor poluării industriale este legată de standardele de calitate a mediului moștenite din trecutul sovietic. Implementarea treptată a Directivei privind prevenirea și controlul integrat al poluării (IPPC) va contribui la îmbunătățirea situației. Puținele date existente privind poluarea industrială, utilizarea apei și energiei indică o ușoară creștere a eficienței. Aceasta rezultă din faptul că emisiile poluante și formarea deșeurilor industriale au înregistrat o scădere mai puternică decât producția industrială în general.

Poluarea aerului atmosferic

Sursele fixe (staționare) de poluare contribuie cu 13% la totalul emisiilor în atmosferă (la Chișinău, doar 7 procente). Sectorul electro- și termoelectric este de departe cel mai mare contribuitor (circa 80% din emisiile de la sursele fixe). Scăderea cererii de energie și înlocuirea combustibilului solid și lichid în instalațiile de ardere cu gaz natural, sunt factori care au contribuit la micșorarea emisiilor. La momentul actual în Republica Moldova sunt înregistrate 2,289 surse fixe de poluare, inclusiv trei centrale termoelectrice, 40 cazangerii raionale, 28 cazangerii interraionale și 1,645 cazangerii locale, 529 stații de alimentare cu combustibil lichid și gaze și 24 baze pentru stocarea produselor petroliere. Figura 8.2 nu include emisiile de la centrala termoelectrică moldovenească (CTEM), aflată în Transnistria. Dacă emisiile de la CTEM ar fi incluse, aceasta ar dubla volumul total al emisiilor de la sursele de poluare staționare.

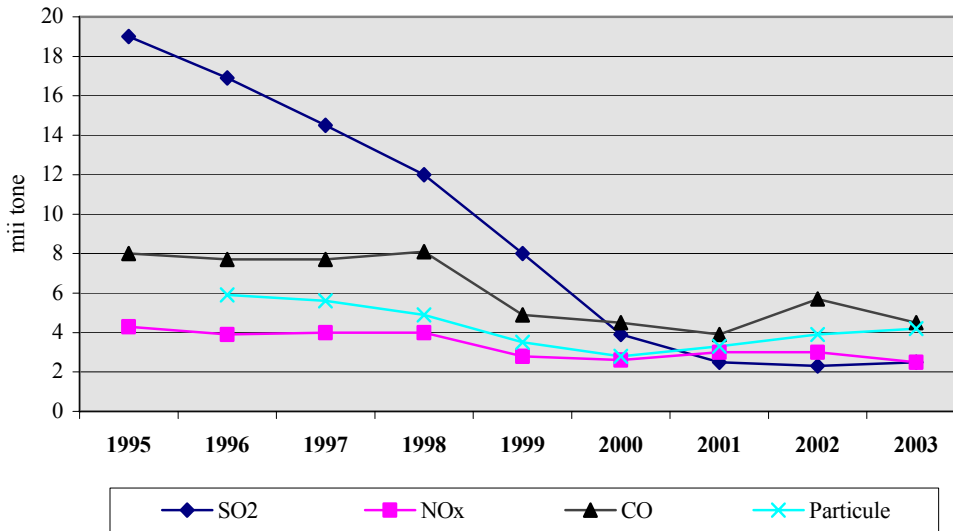
După 1998, emisiile de SO₂ s-au micșorat de peste patru ori, de la 12 mii tone până la 2.5 mii tone în 2003. Emisiile NO_x aproape s-au înjumătățit, de la 4 mii tone în 1998 până la 2.5 mii tone în 2003. Decuplarea între cantitatea utilizată de energie primară și emisiile de la sursele de poluare fixe este legată de utilizarea crescândă a gazului natural. În același timp, calitatea aerului în principalele orașe ale țării (Chișinău și Bălți) nu s-a îmbunătățit, în primul rând datorită sporirii parcului de vehicule auto (vechi) din ultimii ani.

Poluarea apelor

Conform sistemului creat în fosta URSS, întreprinderile industriale își deversează apele uzate în rețeaua municipală de canalizare. În anul 2003, 123 milioane m³ de ape reziduale menajere și industriale, tratate la stațiile de epurare municipale, au fost deversate în bazinele de apă recipiente. După 1999, volumul de ape reziduale a înregistrat o anumită reducere, pe fonul creșterii producției industriale, însă acest fenomen a fost compensat prin concentrațiile sporite ale poluanților în apele reziduale. Datele privind concentrația

poluanților în apele epurate, prezentate de Apă Canal Chișinău³⁵ (Figura 8.3) indică o scădere a gradului de epurare pentru toți componenții principali, după anul 1998. Multe din stațiile de epurare ale întreprinderilor industriale care efectuează tratarea prealabilă (detoxificarea) a efluenților înainte de deversarea lor în sistemul de canalizare municipal, lucrează prost sau nu funcționează deloc. Apele reziduale industriale insuficient tratate, fiind deversate în sistemul municipal, afectează puternic activitatea stațiilor de epurare biologică (SEB).

Figura 8.2: Emisiile în atmosferă de la sursele fixe, mii tone

Sursă: Departamentul de Statistică și Sociologie. Anuarul Statistic al Moldovei. Chișinău, 2004.

Către începutul anilor 1990, în țară fuseseră construite 580 SEB, cu o capacitate totală de 650 mil. m³/an. În anul 1995 mai funcționau doar o jumătate din ele iar în 2003 numărul acestora a scăzut la 104. În multe SEB treapta biologică de epurare funcționează cu întreruperi, ceea ce le diminuează drastic eficiența. Astfel situația, care era deja nesatisfăcătoare în 1998, s-a deteriorat și mai mult, din cauza lipsei de investiții necesare pentru întreținerea și îmbunătățirea infrastructurii sistemelor de canalizare și epurare a apelor reziduale.

În afară de apele reziduale deversate de CTEM, o altă sursă potențială majoră de poluare sunt câmpurile de filtrare ale fabricilor de zahăr. Impactul acestor surse de poluare asupra mediului nu este monitorizat. Lipsa datelor privind poluarea apelor nu permite evaluarea corectă a situației și face imposibilă luarea de măsuri adecvate pentru combaterea poluării industriale și pentru prevenirea degradării continue a apelor de suprafață și subterane. În conformitate cu legislația în vigoare, utilizatorii de apă trebuie să activeze în baza autorizațiilor de utilizare a apei care stipulează volumul de apă ce poate fi captată și stabilesc valorile limită de deversare a poluanților prin apele reziduale. Pe parcursul ultimului deceniu, numărul utilizatorilor de apă a scăzut foarte mult, urmând declinul economic general (numărul posesorilor de autorizații de utilizare a apei, a scăzut de la 1692 în anul 1992, la 600 în 1998 și la 322 în 2003).

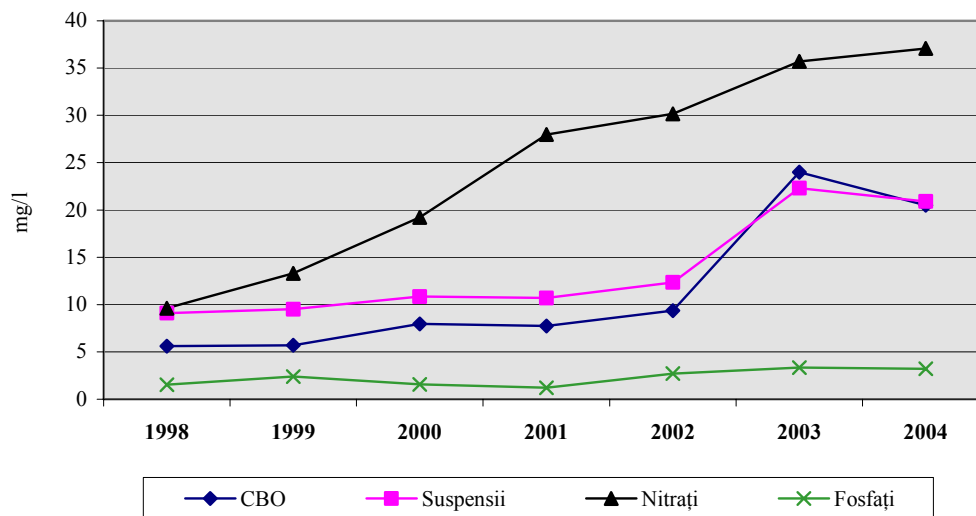
Deșeurile solide

Cantități mari de deșeuri se formează în industria extractivă, industria alimentară și a băuturilor și în sectorul energetic. Deșeurile industriale sunt stocate pe teritoriul întreprinderilor. Scurgerile apelor pluviale de pe aceste suprafețe sunt o problemă majoră iar întreprinderile nu iau măsuri suficiente pentru prevenirea acestora. În cazul când obțin autorizația respectivă, întreprinderile își pot transporta deșeurile la gunoșiile organizate.

³⁵ Apă Canal Chișinău este compania publică care oferă servicii de aprovizionare cu apă și canalizare, aflată în proprietatea autorităților municipale. Compania monitorizează concentrațiile poluanților în apele reziduale deversate și colectează plățile pentru poluare de la întreprinderile conectate la rețeaua ei de canalizare

Întreprinderile le prezintă autorităților raionale rapoarte anuale privind cantitatea de deșeuri formate. Pe baza acestor date este calculată valoarea taxelor pentru depozitarea deșeurilor, percepute de la întreprinderi. Întreprinderile nu au nevoie de autorizație pentru formarea deșeurilor (doar un acord scris al autorităților sanitare; și de mediu, vezi Capitolul 2). Volumul total al deșeurilor formate în 2003, circa 3.7 milioane de tone, a fost cu 30% mai scăzut decât în 1998. Această micșorare semnificativă a cantității de deșeuri în 2001-2003 poate fi explicată prin implementarea *Programului național de valorificare a deșeurilor de producție și menajere* (2000) (vezi recomandarea 7.1 din primul Studiu de Performanțe). În același timp, recomandarea 7.2 privind alocarea resurselor pentru achiziționarea tehnologiilor de prelucrare a deșeurilor, instruirea personalului la toate nivelurile gestionării deșeurilor și dezvoltarea unui sistem informațional, nu a fost complet integrată în Program.

Figura 8.3: Concentrațiile de poluanți în apele reziduale epurate, mg/l

Sursă: Rapoartele Apa Canal Chișinău din 1998-2004

Deșeurile industriale periculoase

Industria vinului generează o cantitate importantă de ferocianuri, care sunt considerate deșeuri periculoase din clasa 1 de nocivitate (conform sistemului sovietic de clasificare a deșeurilor, încă în vigoare în țară). În prezent, pe teritoriul întreprinderilor vinicole s-au acumulat circa 7000 tone de asemenea deșeuri. *Programul național de valorificare a deșeurilor de producție și menajere* prevede măsuri de rezolvare a acestei probleme (Măsura 17). Au fost întreprinse acțiuni pentru reducerea poluanților organici persistenti (POP) - vezi Capitolul 4 referitor la acordurile internaționale.

8.2 Politicile de mediu în sectorul industrial

Prioritățile protecției mediului în industrie

Conform *Concepției politicii de mediu* (2001), cerințele protecției mediului vor fi integrate în politicile sectoriale și de reformă economică. Prioritățile de mediu în sectorul industrial sunt: promovarea producerii mai pure prin utilizarea tehnologiilor non-poluante, stimularea întreprinderilor în vederea reducerii cantității de deșeuri formate și reutilizării deșeurilor ca materie primă secundară, modernizarea și folosirea instalațiilor de colectare și tratare a substanțelor toxice, și alocarea fondurilor provenite din plățile pentru poluare, pentru acoperirea cheltuielilor legate de măsurile prioritare de protecție a mediului.

Programul național de asigurare a securității ecologice (2003) nominalizează principalele probleme ecologice legate de sectorul industrial – problema POP și a activităților industriale periculoase, reglementate de *Legea privind securitatea industrială a obiectelor industriale periculoase* (2000). Cerințele față de sectorul industrial în domeniul protecției aerului și apelor și în domeniul deșeurilor sunt stipulate în *Planul național de acțiuni pentru sănătate în relație cu mediul* (2001). Acest Plan cere elaborarea până în 2002 a unor programe naționale și teritoriale pentru reducerea emisiilor poluanților principali în atmosferă,

instituțiile responsabile fiind Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, Ministerul Industriei și Ministerul Energeticii. Până în prezent, asemenea programe nu au fost elaborate.

Programul național de valorificare a deșeurilor de producție și menajere, elaborat în 2000, stabilește prioritățile și acțiunile necesare în domeniul managementului deșeurilor industriale. Obiectivele principale ale Programului sunt: eliminarea și reutilizarea deșeurilor; reducerea cantității de deșeuri acumulate; și implementarea colectării separate a deșeurilor. Programul prevede îmbunătățirea bazei legislative și introducerea măsurilor de stimulare a reciclării deșeurilor și de utilizare a materiei prime secundare, cum este, de pildă, scutirea de plata taxei pe profit pentru activitățile de colectare și furnizare a materiei prime secundare. Sunt propuse eliminarea taxelor și acordarea de împrumuturi preferențiale pentru întreprinderile care folosesc deșeurile în calitate de materie primă. Pe de altă parte, instrumentele de politică fiscală care au fost recomandate în primul Studiu de Performanțe, în special taxele pe profit preferențiale și taxele de import care ar încuraja tehnologiile mai pure și reciclarea deșeurilor, nu au fost implementate. Cu toate acestea, deși doar parțial implementat către începutul anului 2005, Programul a avut un impact pozitiv asupra situației în domeniul deșeurilor iar multe din activitățile importante prevăzute au fost implementate sau inițiate.

Cele mai importante probleme din domeniul deșeurilor industriale abordate în Program sunt: eliminarea deșeurilor periculoase (ferocianurile din sectorul vinicol, deșeurile galvanice, bateriile uzate), a deșeurilor din industria extractivă, deșeurilor de produse petroliere și POP. Recent a fost elaborat programul de gestionare a deșeurilor din sectorul de construcții.

Integrarea obiectivelor de conservare a energiei în politicile sectoriale industriale

Pornind de la principiile stabilite în *Legea privind conservarea energiei* (2000), Ministerul Energeticii a elaborat în anul 2003 *Programul național de conservare a energiei pentru perioada 2003-2010*. Programul stabilește domeniile prioritare de acțiune și are drept scop sporirea eficienței energetice, prin micșorarea intensității energetice cu 2-3% anual. El se orientează spre utilizarea mai activă a surselor de energie locale și a surselor renovabile de energie (SRE) având drept țintă substituirea a circa 5% din totalul energiei primare furnizate până în 2010. Acest document anticipează elaborarea unor programe sectoriale de eficiență energetică, cum este *Programul de îmbunătățire a eficienței energetice în industrie în perioada 2004-2005*, elaborat în 2003 de către Institutul de Energetică al Academiei de Științe a Moldovei. Ținta este de a economisi anual 10-13 kt de combustibil convențional sau circa 10% din consumul actual în industrie. Programul a fost elaborat pe baza datelor furnizate de întreprinderi. El include întreprinderile aflate în gestiunea Ministerului Industriei dar nu acoperă domeniile produselor alimentare și a băuturilor, materialelor de construcție, industriei extractive și alte domenii industriale reglementate de către alte autorități.

Cu toate că aceste programe au obiective generale și țeluri concrete de atins, nu există instrumente economice adecvate care ar stimula implementarea măsurilor recomandate. Nici prețurile la energie, nici valoarea plăților pentru poluare, nici sistemul de compensări existent (o analiză a plăților pentru poluare este făcută în secțiunea următoare), nu creează stimulente reale pentru sporirea eficienței energetice sau pentru utilizarea SRE. Metodologia actuală de stabilire a prețului la energia electrică nu acordă nici un fel de avantaje în cazul trecerii la sisteme de cogenerare a energiei electrice și termice sau la utilizarea SRE.

Principiile 'poluatorul plătește' și 'utilizatorul resurselor plătește'

Plățile pentru poluare au fost introduse în 1991 și au fost modificate în 1998, când a fost adoptată *Legea privind plata pentru poluarea mediului*. Actualmente plățile pentru emisiile/deversările poluante în aer și ape de la sursele fixe sunt calculate la nivel raional/municipal. Instrucția metodologică include tabele cu normative pentru fiecare poluant, bazate pe toxicitatea sa (există 110 categorii de poluanți pentru emisiile în atmosferă), și coeficienții de agresivitate pentru localitățile urbane, care sunt aplicabile pentru emisiile ce nu depășesc valoarea emisiilor limită admisibile (ELA). Emisiile în atmosferă care depășesc ELA sunt taxate la un nivel de 5 ori mai mare decât normativul plății. Legea stabilește tarife pentru poluarea aerului și apei, precum și pentru depozitarea deșeurilor, bazate pe valoarea salariului minim (18 lei în 1998). Aceeași instrucție stabilește plățile pentru importul produselor care au un impact negativ asupra mediului.

Cheltuielile pentru protecția mediului în sectorul industrial sunt în continuare foarte mici, sub 1% din valoarea adăugată în sectorul industrial. Veniturile din colectarea taxelor ecologice alcătuiesc circa 3% din PIB (vezi Tabelul 5.1 în Capitolul 5 privind instrumentele economice). Deși salariul minim a crescut după 1998 de peste patru ori, plățile pentru poluare sunt în continuare calculate pe baza valorii de 18 lei/lună.

Normativele plăților pentru diferiți poluanți ai aerului sunt prezentate în Tabelul 8.3. Normativele au rămas neschimbate după 1998 și nu au fost indexate. În consecință, plățile pentru poluare sunt mult inferioare celor din țările UE, deși rămân mai mari decât în statele din regiunea Europei de Est, a Caucazului și Asiei Centrale (EECAC) care au rate de bază aproape nule, ca în Federația Rusă sau Ucraina.

Tabelul 8.3: Normativele plăților pentru emisiile de la sursele de poluare fixe în Chișinău, lei/tonă

	1995-1997	1998-2004
SO ₂	242	396
NO _x	275	450
CO	22	18
Praf	220	360
V ₂ O ₅	5,500	9,000

Sursă:

1. Legea privind plata pentru poluarea mediului Nr. 1540, 25.02.98.
2. Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale. Instrucțiuni provizorii privind aplicarea normelor de reglementare a plăților pentru poluare. Chișinău, 1991.

Tarifele pentru aprovizionarea cu apă și evacuarea apelor reziduale sunt stabilite pentru fiecare localitate urbană în parte. Urmând aceeași abordare ca și în cazul plăților pentru poluarea atmosferei, s-au stabilit coeficienți de agresivitate pentru 27 de substanțe poluante din apele reziduale. La Chișinău, întreprinderile conectate la sistemul de canalizare public plătesc taxe de utilizator pentru serviciile de aprovizionare cu apă și evacuare a apelor uzate, către Apă Canal. Tarifele de aprovizionare cu apă pentru întreprinderi (reglementate de municipalități) au rămas neschimbate din 2001, la nivelul 14.9 lei/m³, ceea ce depășește de peste 5 ori tarifele pentru utilizatorii casnici (vezi Boxa 5.3 în Capitolul 5). Întreprinderile conectate la sistemul de canalizare public plătesc pentru poluare doar în cazul depășirii limitelor de deversare stabilite pentru anumiți poluanți. Întreprinderile care nu sunt conectate la sistemul de canalizare public plătesc atât pentru deversarea poluanților în limitele admise cât și pentru depășirea acestor limite.

La rândul său, Apă Canal plătește pentru poluarea cu materii organice (după parametrii CBO₅ și suspensii), atât pentru deversarea lor în limitele stabilite cât și pentru cele ce depășesc limitele stabilite de Inspectoratul Ecologic de Stat. În cazul altor poluanți Apă Canal plătește doar penalități pentru emisiile ce depășesc limitele stabilite. Normativele plăților pentru poluarea apelor calculate pentru Chișinău sunt prezentate în Tabelul 8.4. Acestea sunt semnificativ mai scăzute decât în alte țări EECAC, cu excepția Ucrainei.

Table 8.4: Normativele plăților pentru deversările de poluanți cu apele reziduale în Chișinău, lei/tonă

	1995-1997	1998-2004
CBO ₅	72	77
Suspensii	72	77
Nitrați	558	599
Fosfați	1,090	1,170
Sulfați	2.2	2.3
Cloruri	0.6	0.7
Produse petroliere	4,370	4,680

Sursă

1. Legea privind plata pentru poluarea mediului Nr. 1540, 25.02.98.
2. Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale. Instrucțiuni provizorii privind aplicarea normelor de reglementare a plăților pentru poluare. Chișinău, 1991.

Plățile percepute pentru depozitarea deșeurilor se calculează pe baza clasificării deșeurilor, în vigoare de pe timpul URSS. Se aplică coeficienți pentru fiecare din cele patru clase de toxicitate a deșeurilor. Se practică tarife diferite pentru deșeurile stocate pe teritoriul întreprinderilor și pentru cele depozitate la poligoanele de depozitare a deșeurilor (mai înalte). Ca și în cazul altor emisii/deversări, se stabilește o valoare limită pentru cantitățile de deșeuri care pot fi depozitate și se aplică normative de plată (pe tona de deșeuri). Cantitatea de deșeuri care depășește valoarea limită este taxată la un tarif de cinci ori mai mare decât cuantumul plății standard (Tabelul 8.5). Normativele au rămas neschimbate din momentul introducerii lor în 1998 iar inflația a redus impactul economic al plăților asupra poluatorilor. Tarifele pentru depozitarea deșeurilor sunt inferioare celor din țările Europei de Est și din Caucaz dar mai înalte decât în statele din Asia Centrală.

Tabelul 8.5: Normativele plăților pentru depozitarea deșeurilor (stocate pe teritoriul întreprinderilor), lei/tonă

	1998-2004
Clasa 1	104.40
Clasa 2	32.40
Clasa 3	10.80
Clasa 4	5.40
Netoxice	0.018

Sursă: Legea privind plata pentru poluarea mediului înconjurător Nr. 1540, 25.02.98.

Legea privind plata pentru poluarea mediului (1998) prevede posibilitatea absolvirii de la plățile pentru poluare în cazul când întreprinderile pot dovedi că au investit în măsuri de protecție a mediului (enumerată în Anexa I la Lege), Această prevedere nu a fost aplicată nici odată, întrucât plățile pentru poluare sunt prea mici pentru ca posibila lor anulare să aibă vre-un efect stimulatив asupra întreprinderilor. Sistemul plăților pentru poluare trebuie să fie îmbunătățit pentru a deveni un stimulent economic eficient în reducerea poluării. Pe de altă parte, o asemenea îmbunătățire urmează să fie întreprinsă corelat cu modificarea instrumentelor regulatorii, cum ar fi stabilirea unor emisii limită pe baza abordării din Directiva IPPC.

Integrarea obiectivelor de mediu în politicile și strategiile industriale

Strategia de Creștere Economică și Combatere a Sărăciei (SCECS) stabilește următoarele obiective pe termen mediu pentru industrie: o creștere durabilă a produsului industrial; diversificarea producției industriale în ramurile de prelucrare a materiei prime agricole; și dezvoltarea accelerată a producției industriale în regiuni, contribuind astfel la revitalizarea economiei lor. Pe termen lung, scopul Strategiei este de a elabora o politică clară și eficientă în domeniul industrial, pentru a promova investițiile și tehnologiile inovatoare. Acțiunile prioritare pentru perioada anilor 2004-2006 includ: accelerarea proceselor de privatizare și restructurare, elaborarea și implementarea unor programe de dezvoltare pentru sectoare industriale prioritare în scopul atragerii investițiilor, elaborarea cadrului legislativ pentru crearea parcurilor industriale, și elaborarea programului de implementare a unor sisteme integrate de management al calității.

Din 1998 încoace, au fost elaborate nu mai puțin de 26 strategii și programe pentru sectorul industrial. Cele mai multe dintre ele abordează și probleme de mediu. Cele mai importante programe care integrează obiectivele de mediu în politicile industriale sunt următoarele:

- *Programul "Implementarea sistemului de management al calității conform cerințelor ISO 9000"*, derulat în 2004, s-a materializat prin introducerea unor sisteme de management al calității în 10 întreprinderi și prin crearea condițiilor pentru implementarea lor în alte 22 de întreprinderi;
- *Politica industrială în contextul integrării în UE.* Această politică se bazează pe *Planul de Acțiuni UE-Moldova* în cadrul Politicii de Vecinătate a UE;
- *Strategia sectorială de dezvoltare a industriei pe termen scurt până în 2006*, elaborată ca parte integrantă a SCECS. Ea prevede sporirea de patru ori a producției industriale, menținerea unei creșteri industriale anuale de 17-20%, și crearea a 25,000 noi locuri de muncă. Strategia a fost extinsă pentru perioada 2004-2008 și a fost armonizată cu obiectivele SCECS și cele ale politicii industriale în

contextul integrării în UE. Strategia a servit ca bază pentru elaborarea unor programe de dezvoltare pentru diferite ramuri industriale;

- *Programul de implementare a noilor tehnologii industriale* (2004) prevede întărirea cooperării dintre instituțiile științifice și întreprinderi în domeniul inovației tehnologice și a creării parcurilor industriale. și asociațiilor științifice de producție;
- *Programul de îmbunătățire a eficienței energetice în industrie în perioada 2004-2008* integrează obiectivele de conservare a energiei în politicile sectorului industrial.

8.3 Implementarea politicilor de diminuare a impactului activităților industriale asupra mediului

Instrumentele de implementare, cum sunt sistemul de autorizații, procedura de evaluare a impactului asupra mediului și sistemul de monitorizare sunt analizate în Capitolul 2.

Managementul de mediu

Până în prezent, nu există companii care au implementat sisteme de management de mediu care ar fi în concordanță cu ISO 14000 sau cu sistemele de eco-management și audit de mediu (EMAS). Situația în acest domeniu este pe cale să se îmbunătățească datorită activității Centrului pentru Producerea mai Pură și Eficiența Energetică, în cadrul Programului de colaborare Moldova-Norvegia în acest domeniu. În perioada aprilie-noiembrie 2003, la Chișinău s-a desfășurat Programul combinat de instruire și dezvoltare în domeniul Sistemelor de Management de Mediu (EMS). Scopul Programului a fost sporirea gradului de informare a participanților și stimularea lor în ceea ce privește elaborarea unor asemenea sisteme (care urmează cerințele ISO 14001) în companiile pe care le reprezintă. În cadrul Programului, 21 de responsabili în domeniul calității producției și specialiști pe probleme de mediu din 6 companii din industria prelucrătoare au fost instruiți în domeniul EMS. La sfârșitul Programului, trei companii aveau planuri concrete de obținere a certificatelor ISO 14000 pe parcursul anului 2004, intrând în contact cu reprezentanți locali ai organismelor de certificare internaționale acreditate, pentru a primi asistența necesară (în țară nu există nici o organizație acreditată).

Măsurile de prevenire și reducere a riscurilor accidentelor industriale

Programul național de asigurare a securității ecologice stabilește prioritățile în domeniul securității industriale. *Legea privind securitatea industrială a obiectelor industriale periculoase* (2000) reglementează acest gen de activități. Serviciul Standardizare și Metrologie este responsabil pentru certificarea și reglementarea activității obiectelor industriale periculoase (de exemplu, obiecte miniere, depozite de stocare a gazului, întreprinderi chimice, cazangerii). Cinci sute de obiecte industriale periculoase pentru mediu, sunt supravegheate și controlate 1-2 ori pe an, chiar dacă acestea funcționează în prezent la capacitate scăzută.

Experiența în domeniul producerii mai pure

Țara a semnat Declarația UNEP privind promovarea producerii pure și în anul 2003 a elaborat *Declarația națională privind producerea mai pură* care are drept scop implementarea principiilor Declarației UNEP la nivel național. Printre aceste principii remarcăm: integrarea politicilor de protecție a mediului în activitățile industriale, prevenirea poluării, utilizarea durabilă a resurselor naturale, conservarea energiei și minimizarea deșeurilor. Declarația prevede elaborarea unor programe sectoriale pentru producerea pură de către ministerele în cauză. Totuși, până în prezent asemenea programe nu au fost elaborate.

Începând cu 1999, au fost implementate - cu asistență tehnică din partea UE și a unor țări nemembre UE - un șir de programe de producere mai pură în industrie. Până în prezent, asemenea programe au fost realizate la 25 de întreprinderi industriale. Există exemple pozitive de implementare a unor tehnologii de producere mai pură la întreprinderi ca SA Stejaur, SA Vitanta-Intravest, SA Carmez, SA Era-Prim, SA Piele și Orhei-Vit. În cadrul proiectului Tacis în derulare *Producerea mai pură în țări din CSI – Moldova, Georgia și Kazakhstan*, au fost implementate proiecte pilot la trei întreprinderi (Avicola Rosa, Lactis și Macon). Avicola Rosa este o fabrică avicolă, Lactis – o fabrică de produse lactate, iar Macon – un producător de materiale de construcție. Proiectul Tacis a implementat recomandarea 7.4 din primul Studiu de Performanțe, de a lansa un proiect pilot privind producerea mai pură în fiecare din sectoarele industriale principale, cu

accent pe măsurile cu costuri reduse. Toate cele trei companii sunt reprezentative pentru sectorul industrial din Moldova și experiența lor poate fi utilizată de către alte companii similare.

Activitățile proiectului amintit sunt sprijinite în fiecare țară participantă de către Centrul Regional de Mediu (REC). Proiectul Tacis a procurat echipamentul necesar în sumă de 1415 mii Euro iar beneficiul calculat pentru cele trei companii va fi de circa 350 mii dolari SUA anual. Aceste cifre arată că implementarea strategiei producerii mai pure poate aduce companiilor atât beneficii de mediu cât și beneficii economice.

Recomandarea 7.4 din primul Studiu de Performanțe stipula de asemenea necesitatea de a crea un centru pentru producerea mai pură. În iunie 1999, a fost înființat Centrul pentru Prevenirea Poluării Industriale, o organizație neguvernamentală non-profit. În 2001, Ministerul Afacerilor Externe al Norvegiei și-a confirmat disponibilitatea de a susține Programul de sporire a capacităților în domeniul producerii mai pure și eficienței energetice (PPEE) în Moldova. Începând cu 2001, Centrul a desfășurat un șir de activități inclusiv patru programe combinate de instruire în domeniul PPEE la Bălți, Chișinău, Comrat și Tiraspol, în cursul cărora 75 de participanți din 28 de companii au absolvit programele PPEE, identificând 266 de măsuri în domeniul PPEE. Dintre acestea, 144 de măsuri au fost implementate, rezultând o economie totală de circa 1085 mii dolari SUA anual. Ministerul Afacerilor Externe al Norvegiei a contribuit cu 30 mii dolari SUA la crearea în cadrul Centrului PPEE a unui Fond rotativ (revolving). Fondul oferă împrumuturi pentru a finanța cele mai profitabile măsuri elaborate de companiile participante în programele PPEE. Până în decembrie 2004, trei companii au primit finanțare din acest fond pentru implementarea unor măsuri de producere mai pură. În decembrie 2004, circa 38% din suma totală a acestor credite fusese deja întoarsă.

Boxa 8.1: Experiența companiei “Macon” în domeniul producerii mai pure

Compania “Macon” produce materiale de construcție, cărămidă și ceramică. Cifra de afaceri anuală a companiei este de circa 50 milioane Euro. Tehnologia utilizată inițial de “Macon” pentru producerea pereților despărțitori din gips era mare consumatoare de energie. Datorită parametrilor lor, produsele aveau un domeniu de aplicare și o piață de desfacere limitate.

“Macon” a fost una din companiile pilot în cadrul proiectului Tacis “Producerea mai pură în țări din CSI – Moldova, Georgia și Kazakhstan”. Cu susținerea proiectului a fost procurat și instalat echipamentul de tăiere necesar. Costul întreg al re tehnologizării a fost de 159.8 mii Euro, din care 93.87 mii Euro au fost investiți de companie iar 65.96 mii Euro au reprezentat donația din partea proiectului. Implementarea tehnologiei noi și a materialelor noi cu caracteristici operaționale standardizate a adus atât beneficii de mediu cât și beneficii economice. Beneficiile pentru mediu s-au manifestat în crearea unui ciclu de producție închis ceea ce a adus economii de 15% la consumul de apă tehnologică, 45% la gaz natural, 45% la energia electrică, 69% la păcură și uleiuri industriale și o reducere a emisiilor de NO_x și CO cu 26%. Proiectul a contribuit la îmbunătățirea imaginii companiei și i-a adus beneficii economice anuale de 65714 Euro, din care 55710 Euro din economisirea energiei și 10004 Euro din contul economiilor la lubrifianți.

„Macon” a implementat măsuri de reducere a poluării și conform *Legii privind plata pentru poluarea mediului* avea dreptul să-i fie rambursate plățile pentru poluare. Compania nici nu a încercat, însă, să negocieze acest aspect cu autoritățile locale întrucât suma anuală a plăților pentru poluare este de doar 4000 dolari SUA și la cifra de afaceri pe care o înregistrează, compania a considerat că suma pe care o putea primi înapoi nu merita efortul necesar pentru recuperarea banilor.

8.4 Cadrul legislativ și instituțional pentru managementul de mediu în sectorul industrial

Cadrul legislativ

Adăugător la *Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi* (1992) și *Legea cu privire la standardizare* (1995), după 1998 au mai intrat în vigoare: *Legea cu privire la certificare* (1999), *Legea privind securitatea industrială a obiectelor industriale periculoase* (2000) și *Legea privind acordarea de licențe pentru unele genuri de activitate* (2001).

Cadrul instituțional

Ministere și instituții

Ministerul Industriei și Infrastructurii este responsabil pentru domeniul construcției de mașini, industria chimică, ușoară, a mobilei și a materialelor secundare. Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare gestionează domeniul de prelucrare a produselor alimentare, cu excepția industriei viticole, care ține de

Agenția Agro-Industrială “Moldova-Vin”. Agenția pentru Dezvoltarea Regională este responsabilă de reglementarea în domeniul dezvoltării teritoriului, construcțiilor și materialelor de construcție. Agenția promovează activitățile de sporire a eficienței energetice a clădirilor și a inițiat un program de reabilitare a blocurilor locative sub aspectul izolării lor termice.

Ministerul Economiei și Comerțului reglementează activitățile în toate ramurile economiei, inclusiv în industrie. El este responsabil de elaborarea instrumentelor economice de promovare a producerii mai pure, a îmbunătățirii eficienței energetice și a reutilizării deșeurilor, precum și pentru elaborarea și implementarea programelor de cooperare tehnică. Ministerul a avut un rol important în pregătirea, implementarea și monitorizarea SCERS.

Ministerul Energeticii³⁶ este responsabil pentru elaborarea și implementarea politicii energetice. Ministerul supraveghează activitatea Agenției Naționale pentru Conservarea Energiei. Inspectoratul de Stat în domeniul Energiei, aflat în cadrul Ministerului, răspunde de supravegherea tehnică a tuturor instalațiilor de producere a energiei electrice și termice, indiferent de forma de proprietate și capacitatea lor de producție. Activitatea sa vizează asigurarea unei aprovizionări stabile, eficiente și sigure cu electricitate și căldură.

Serviciul Standardizare și Metrologie este responsabil pentru certificarea obiectelor industriale în ceea ce privește calitatea și securitatea industrială, în corespundere cu *Legea privind securitatea industrială a obiectelor industriale periculoase* (2000). Serviciul asigură și supravegherea tehnică a instalațiilor unde se utilizează, se prelucrează sau se depozitează produse petroliere și gaze.

Institutul Național de Ecologie este instituția principală de cercetare în domeniul mediului. Principalele domenii de cercetare ale institutului sunt: gestionarea deșeurilor menajere și industriale, elaborarea normelor și standardelor de mediu, și monitoringul ecologic integrat în scopul evaluării calității mediului. În fiecare an, Institutul elaborează – împreună cu alte instituții și specialiști - raportul național privind starea mediului înconjurător, dar acesta conține o informație foarte limitată privind poluarea industrială.

Agenția Națională pentru Reglementări în Energetică, creată în 1997, este o autoritate independentă menită să susțină introducerea mecanismelor de piață în sectorul energetic. Agenția eliberează autorizații, reglementează prețurile la combustibil și energia electrică și elaborează principiile de stabilire a prețurilor la energie și metodologia de calcul (vezi Boxa 5.2).

Camera de Comerț și Industrie, creată în 1999, reprezintă interesele companiilor private din diverse ramuri. Proiectul Tacis “*Producerea mai pură în țări din CSI – Moldova, Georgia și Kazakhstan*” a recomandat ca Camera de Comerț și Industrie să preia conducerea generală a procesului de promovare a producerii mai pure în industrie prin organizarea unui târg al noilor tehnologii în domeniul mediului și al producerii mai pure. Sectorul privat asigură cea mai mare parte a producției industriale iar ministerele responsabile pentru domeniul industrial nu au elaborat deocamdată instrumente potrivite (cum ar fi stimulentele economice adecvate) pentru a încuraja producerea mai pură.

Alți actori implicați în activități în sectorul energetic sunt:

- Consiliul Național în Energetică, un ONG care oferă consultanță în domeniul politicii energetice și problemelor de eficiență energetică;
- Facultatea de Energetică a Universității Tehnice care promovează eficiența energetică și utilizarea SRE;
- Institutul de Energetică al Academiei de Științe care face cercetări în domeniul energiei și eficienței energetice;
- Institutul Național de Economie și Informație, implicat în evaluarea costurilor economice reale ale poluării și în stabilirea bazei de calcul a taxelor și amenzilor;
- Oficiul Regional al Alianței pentru Economisirea Energiei care susține elaborarea și implementarea politicilor de eficiență energetică novatoare și identifică obstacolele în calea acestora;

³⁶ În 2005, Ministerul Energeticii a intrat în componența Ministerului Industriei și Infrastructurii.

- Asociația Consumatorilor de Energie care reprezintă și apără interesele acestora în procesul de reglementare și în chestiuni practice.

Centre specializate

În iunie 1999 a fost creat Centrul pentru Prevenirea Poluării Industriale, o organizație non-guvernamentală necomercială (vezi secțiunea 8.3).

Agenția Națională de Conservare a Energiei a fost înființată în 1994, în cadrul Programului Tacis. Ea a lucrat asupra unor proiecte pentru întreprinderi industriale pe bază contractuală. De la crearea sa, Agenția a realizat peste 80 de audituri în industrie, în principal în sectoarele legate de prelucrarea produselor agricole. Circa 60% din măsurile recomandate de auditurile de energie au fost implementate de către întreprinderi, însă rezultatele practice (economia reală de energie) nu au fost monitorizate și evaluate. Începând cu 2002, Agenției i-a fost încredințată sarcina elaborării și implementării politicilor și programelor în domeniul conservării energiei, fără să-i fie însă alocate resurse corespunzătoare. În prezent, nici Agenția Națională de Conservare a Energiei, nici Fondul Național pentru Conservarea Energiei, creat în 2003 în scopul finanțării măsurilor în domeniul menționat, nu își pot îndeplini funcțiile în mod eficient.

Centrul de Producere mai Pură și Eficiență Energetică din Moldova (CPPEEM) este implicat în multiple activități și programe la nivel național și internațional și este într-un proces activ de identificare a unor parteneri noi și consumatori ai serviciilor sale. În același timp, piața serviciilor de producere mai pură se dezvoltă foarte încet, de aceea Centrul întâmpină greutatea în a-și autofinanța activitatea pe bază comercială. Având în vedere înalta calificare a membrilor CPPEEM și experiența sa în activitățile de producere mai pură, Centrul ar putea fi capabil să acorde consultanță Ministerului Ecologiei și Resurselor Naturale în domeniul implementării unui sistem de autorizații integrate pentru toate instalațiile industriale noi, precum și pentru instalațiile existente care intenționează să introducă modificări ce ar putea avea un impact negativ semnificativ asupra populației sau mediului înconjurător. În acest scop, statul ar trebui să-i acorde CPPEEM susținerea necesară în activitatea sa de consultanță în domeniul aproximării legislației UE, pe direcția prevenirea și controlul integrat al poluării (IPPC) și managementul deșeurilor. În anul 2001, a fost finalizat proiectul *Activitatea de pregătire a aproximării legislației Republicii Moldova la cea a UE în domeniul prevenirii și controlului integrat al poluării și managementului deșeurilor*, finanțat de Directoratul General de Mediu al UE. Acesta a realizat un studiu a 16 Directive/Regulamente, care identifică lacunele din legislația națională de mediu și oferă recomandări concrete pentru modificarea și completarea acesteia. Studiile similare realizate în Lituania și alte state baltice au avut drept urmare implementarea Directivei IPPC. În Moldova, rezultatele acestui proiect nu au fost, însă, utilizate pentru îmbunătățirea sistemului de autorizații de mediu și pentru stabilirea unor valori limită pentru poluarea aerului, deversarea apelor reziduale și eliminarea deșeurilor. Primul Studiu de Performanțe a recomandat ca cerințele Directivei IPPC să fie acceptate în calitate de obiectiv pe termen lung în domeniul controlului și prevenirii poluării și ca acest lucru să fie oglindit în Acordul de Parteneriat și Cooperare cu UE (recomandarea 2.3).

Coordonarea intersectorială

Moldova dispune de multe programe, strategii și planuri de acțiuni în domeniul mediului. Aproape toate aceste documente menționează necesitatea integrării politicilor de mediu în strategiile sectoriale și prevăd elaborarea și implementarea unor strategii sectoriale în programele de mediu specifice. Totuși, implementarea acestor politici de mediu în sectorul industrial este slabă. Acest lucru se întâmplă din cauza faptului că același sector este reglementat de mai multe instituții: Ministerul Economiei și Comerțului, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Ministerul Industriei și Infrastructurii și Agenția pentru Dezvoltarea Regională. Coordonarea între ministere în procesul implementării unor importante politici de mediu, inclusiv conservarea energiei, managementul deșeurilor, reducerea poluării și producerea mai pură, este insuficientă. Controlul asupra implementării și raportarea sunt de asemenea foarte slabe, din cauza lipsei indicatorilor care să fie măsura atingerii țintelor clare și măsurabile pentru politici și strategii. SCERS este o excepție întrucât Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului pentru Republica Moldova au fost formulate și abordate anume în această strategie. *Programul național de conservare a energiei* de asemenea a stabilit niște ținte de atins. Deși conservarea energiei este considerată o problemă de mare prioritate de către Guvern, implementarea acestui Program încă nu a început. Au fost elaborate un număr de programe

sectoriale de îmbunătățire a eficienței energetice (în câteva ramuri industriale și în sectorul energetic) însă implementarea lor este foarte lentă. Pentru a obține o integrare mai bună a politicilor de mediu în programele sectoriale este necesară întărirea colaborării interministeriale și o coordonare mai bună a responsabilităților.

8.5 Concluzii și recomandări

Moldova a implementat aproape toate recomandările referitoare la sectoarele industrial și energetic propuse în primul Studiu de Performanțe în domeniul Protecției Mediului. Cele mai bune rezultate în sectorul industrial au fost obținute pe linia elaborării și implementării strategiei de gestionare a deșeurilor, creării centrului de producere mai pură și implementării unor proiecte pilot de producere mai pură în sectoarele industriale principale. Implementarea unora din măsurile recomandate (liberalizarea sectorului energetic și stabilirea unor prețuri reale la energie) au avut un impact pozitiv asupra eficienței energetice și combaterii poluării provenite din acest sector. Unele recomandări au fost implementate doar parțial: erau așteptate îmbunătățiri în ceea ce privește elaborarea unui program de economisire a energiei și organizarea unor fonduri pentru economisirea energiei însă nu s-a reușit crearea unor stimulente economice sau a mecanismelor de finanțare necesare, așa că obiectivele nu au fost realizate.

În același timp, un șir de recomandări foarte importante (care rămân de actualitate) nu au fost implementate: elaborarea unor instrumente moderne pentru gestionarea deșeurilor, introducerea unor instrumente potrivite de politică fiscală, în special a taxelor pe profit și a taxelor de import, pentru a încuraja producerea mai pură, și elaborarea unor instrumente economice (reduceri de taxe, scutirea de taxa pe profit) pentru a stimula economisirea energiei.

În perioada de după 1998, au fost elaborate diferite strategii, planuri de acțiuni și programe în domeniul mediului, care acoperă cele mai importante probleme conexe sectorului industrial: gestionarea deșeurilor, resursele acvatice, POP, securitatea ecologică, igiena mediului, producerea mai pură. În toate documentele este stipulată integrarea politicilor de mediu în strategiile sectoriale și este prevăzută elaborarea strategiilor sectoriale pentru implementarea programelor de mediu specifice.

Totuși, aplicarea politicilor de mediu sectoriale lasă de dorit. Programele sectoriale menționate trebuie să fie implementate. Au fost elaborate un șir de programe în domeniul eficienței energetice și gestionării deșeurilor. Implementarea lor este însă slab monitorizată din cauza lipsei indicatorilor și a slabei coordonări între ministerele responsabile.

Informația privind impactul activităților industriale asupra mediului este foarte limitată. Din această cauză, este greu să se analizeze situația din acest sector, să fie stabilite ținte de reducere a emisiilor, sau să se identifice prioritățile și măsurile necesare pentru atingerea lor. Programele de dezvoltare industrială declară că problemele de mediu trebuie să fie integrate însă nu indică prioritățile sau țintele de reducere a impactului de mediu și nu asigură nici un fel de capacități pentru monitorizarea lor. Standardele de mediu moștenite din trecutul sovietic sunt prea numeroase și nerealiste. Cerințele Directivei IPPC trebuie să fie considerate drept o țintă pe termen lung. Implementarea sa trebuie să înceapă fără întârziere și să se desfășoare pas cu pas.

Implementarea slabă a politicilor de mediu în industrie este de asemenea cauzată de cadrul instituțional de reglementare a activităților industriale stufos, cu responsabilitățile împrăștiate între diferite instituții. În mod clar coordonarea este insuficientă. Totuși, poate fi observată tendința pozitivă spre promovarea producerii mai pure ca rezultat al creării CPPEEM și al funcționării sale cu succes după 1999. CPPEEM ar putea utiliza experiența Programului polonez de producere pură ca un bun exemplu pentru propria implicare în implementarea cerințelor Directivei IPPC în Moldova.

Cel mai mare obstacol pentru implementarea cu succes a politicilor de mediu în industrie este lipsa stimulentele economice. Plățile pentru poluare și utilizarea resurselor naturale sunt mici și se percep pe baza valorilor calculate în loc de cele bazate pe monitorizarea emisiilor reale. Din acest motiv, ele nu stimulează aplicarea măsurilor de combatere a poluării. Nu au fost introduse măsuri economice de promovare a producerii mai pure și de implementare a procedeele de economisire a energiei și reutilizare a deșeurilor, deși acestea sunt stipulate în programele respective.

Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, în cooperare cu Institutul Național de Ecologie și Centrul de Producere mai Pură și Eficiență Energetică, trebuie să elaboreze valori limită pentru emisiile poluanților principali (NO_x, SO₂, CO și particule), începând cu instalațiile de combustie mari. Valorile limită urmează să fie introduse treptat și la alte surse industriale și pentru alți poluanți, pe baza experienței altor țări care au moștenit sisteme similare din trecutul lor sovietic. În acest sens vor trebui utilizate rezultatele proiectului Tacis “Activitatea de pregătire a aproximării legislației Republicii Moldova la cea a UE în domeniul prevenirii și controlului integrat al poluării și managementului deșeurilor” și ale altor studii relevante. MENR urmează să inițieze revizuirea plăților pentru poluare împreună cu sistemul normelor de emisii. Plățile trebuie mărite iar numărul substanțelor poluante taxate trebuie să fie redus doar la poluanții principali. Ceilalți poluanți pot fi grupați în funcție de toxicitatea lor în clase de toxicitate și poate fi aplicat un normativ de plată unic per clasă. Studiile Institutului de Energetică al Academiei de Științe a Moldovei și ale Institutului Național de Economie și Informație pot fi puse la baza stabilirii cuantumului plăților pentru poluare (vezi recomandarea 5.3).

Recomandarea 8.1:

Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, în colaborare cu Ministerul Industriei și Infrastructurii și alte părți implicate, urmează să elaboreze un sistem integrat de indicatori pentru monitorizarea impactului sectorului industrial asupra mediului. Acest sistem va permite stabilirea unor obiective măsurabile care vor putea fi utilizate pentru definirea priorităților în combaterea impactului asupra mediului, în strategiile de dezvoltare industrială.

Recomandarea 8.2:

Ministerul Economiei și Comerțului urmează să coordoneze mai eficient activitatea instituțiilor relevante, să monitorizeze implementarea programelor sectoriale, și să asigure integrarea reală a problemelor de mediu în aceste programe.

Recomandarea 8.3:

Ministerul Industriei și Infrastructurii trebuie să restructureze Agenția Națională de Conservare a Energiei și Fondul Național pentru Conservarea Energiei, pe baza experienței altor țări în domeniul conservării energiei și îmbunătățirii eficienței energetice.

Recomandarea 8.4:

Ministerul Economiei și Comerțului, în colaborare cu Ministerul Finanțelor și Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, urmează să îmbunătățească sistemul stimulentei economice (de exemplu, reducerea taxei pe profit și a altor taxe pentru activitățile legate de reciclarea deșeurilor; reducerea cuantumului plăților pentru întreprinderile care reduc volumul de deșeuri formate, etc.); să elaboreze măsuri pentru promovarea eliminării și reciclării deșeurilor; să stimuleze îmbunătățirea eficienței energetice și a metodelor de producere mai pură, pe baza prevederilor programelor naționale în cauză.

ANEXE

Anexa I
Implementarea recomandărilor primului Studiu de
Performanțe din 1998

Anexa II
Date economice și de mediu

Anexa III
Acorduri regionale și globale în domeniul mediului

Anexa IV
Legislația de mediu a Republicii Moldova

IMPLEMENTAREA RECOMANDĂRILOR PRIMULUI STUDIU DE PERFORMANȚE DIN 1998

PARTEA I POLITICA PROMOVATĂ ÎN DOMENIUL PROTECȚIEI MEDIULUI ȘI MANAGEMENTUL ECOLOGIC

Capitolul 1: Cadrul legislativ și instituțional

Recomandarea 1.1:

Programul Național Strategic de Acțiuni în domeniul Mediului Înconjurător trebuie revăzut în întregime, pentru a se pune baza unui program integral de acțiuni eșalonate și coordonate care pot fi ușor realizate de ministere și departamente în sectoarele lor respective. Politicile specifice bine orientate trebuie să fie combinate cu acțiunile curente întreprinse pe sector.

Implementarea:

La sfârșitul anilor 1990 apăruse necesitatea implementării unei politici de mediu unificate, care ar fi integrat cerințele protecției mediului în procesul reformării economiei naționale. De rând cu aspirațiile de integrare europeană, aceasta a dus la reconsiderarea politicii existente și la elaborarea unei concepții noi a politicii de mediu.

Concepția politicii de mediu a Republicii Moldova (2001) a substituit planurile de acțiuni și concepțiile în vigoare de la mijlocul anilor 1990. Concepția reflectă ajustările obiectivelor majore ale politicii de mediu, ținând cont de schimbările sociale și economice din țară și având în vedere tendințele regionale și globale recente în domeniul protecției mediului. Aspectele de mediu au fost de asemenea incluse și în politicile sectoriale.

În perioada de după 1998 au fost elaborate alte strategii și programe de mediu care constituie baza pentru crearea legislației respective și pentru acțiunile practice de protecție a mediului. Șirul impunător de strategii, concepții, programe și planuri nu s-a soldat însă cu rezultate practice notabile, datorită lipsei de resurse umane și financiare și capacități administrative slabe. Lista documentelor în cauză este prezentată în Anexa IV.

Recomandarea 1.2:

Persoanele responsabile de elaborarea legilor își vor îndrepta atenția spre revizuirea legislației existente cu privire la protecția mediului pentru a identifica dublările, lacunele și contradicțiile dintre ele; trebuie propuse amendamentele respective.

Implementarea:

Deși Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale (MERN) este preocupat de revizuirea legislației și introducerea modificărilor necesare în actele legislative, legile în vigoare sunt în mare parte bazate pe principiile și metodologiile anilor 1990 iar unele domenii rămân nereglementate. Caracterul strict sectorial (adică pe compartimente aparte: aer, apă sau deșeuri) și natura prescriptivă a legilor de mediu indică lipsa sinergiei între sectoare și absența unei viziuni de ansamblu asupra problemelor de mediu și a soluțiilor pentru ele. Foarte probabil că astfel dificultățile în implementarea sistemului integrat de prevenire și control al poluării vor spori, dată fiind experiența foarte redusă în abordarea practică a problemelor intersectoriale sau a celor care depășesc limitele unui singur compartiment de mediu.

Recomandarea 1.3:

Departamentul Protecției Mediului Înconjurător trebuie ridicat la rangul de minister în rezultatul restructurării și integrării necesare a managementului și luării deciziilor în domeniul mediului la nivel de stat (guvern), folosirii resurselor naturale și, posibil, planificării teritoriale.

Implementarea:

În 1998, Departamentul Protecția Mediului Înconjurător a fost reorganizat în Ministerul Mediului. După mai multe restructurări, în 2004 acesta a devenit Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, cu împuterniciri și responsabilități mai ample. Au fost înființate patru agenții ecologice teritoriale, fiecare agenție având un laborator analitic propriu.

Recomandarea 1.4:

Este necesară crearea unui Comitet Național pentru Dezvoltare Durabilă, cu participarea organismelor guvernamentale și nonguvernamentale. Comitetul trebuie să asigure o coordonare efectivă și implementarea politicii în domeniul protecției mediului la toate nivelurile.

Implementarea:

Prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 996-III din 03.12.2002, a fost creat (în anul 2004) Consiliul Național pentru Dezvoltarea Durabilă și Reducerea Sărăciei și a fost aprobat Regulamentul de funcționare al Consiliului. În conformitate cu Regulamentul, a fost creat Comitetul Interministerial pentru Dezvoltarea Durabilă și Reducerea Sărăciei, în scopul coordonării activităților de planificare strategică în domeniul socio-economic. Crearea acestor structuri viza impulsivarea dezvoltării durabile a țării și ameliorarea calității vieții populației. Totuși, de la începutul anului 2005 Consiliul nu s-a mai întrunit.

Recomandarea 1.5:

Responsabilitatea administrației publice locale în domeniul protecției mediului trebuie revăzută, clarificată, și, respectiv, trebuie alocate resursele necesare.

Implementarea:

Legea administrației publice locale (1998) a stabilit responsabilitățile fiecărei unități teritoriale a administrației publice de nivel primar și secundar și le-a acordat împuterniciri în domeniul protecției mediului. După revizuirea Legii în anul 2003, funcțiile de protecție a mediului au fost recentralizate iar autonomia financiară a administrației locale a fost redusă. În urma alegerilor parlamentare din 2005, se pare că sistemul managementului de mediu va fi descentralizat din nou.

Recomandarea 1.6:

Politica în domeniul protecției mediului trebuie să fie formulată, cu susținerea conducerii țării, la nivel de guvern, pentru a conduce și coordona activitățile ministerelor, departamentelor și instituțiilor ce se ocupă de administrarea agriculturii, silviculturii, utilizării apei și solului.

Implementarea:

Scopul principal al *Concepției politicii de mediu* (2001) este să coordoneze prioritățile politicii de stat în domeniul mediului cu schimbările socio-economice din țară, ținând cont de tendințele, programele și planurile regionale și globale. Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei, elaborată în 2004, reprezintă un factor-cheie în coordonarea strategică a diferitor sectoare ale economiei naționale. Guvernul și Parlamentul au elaborat de asemenea un șir de alte documente care conțin obiective ale politicii de mediu. Obligatoritatea coordonării cu alte instituții relevante este prevăzută în următoarele documente: *Hotărârea Guvernului nr. 699 privind aprobarea Regulilor de elaborare a proiectelor actelor normative prezentate Guvernului Republicii Moldova* (1994), care descrie procesul de elaborare și coordonare; *Hotărârea Guvernului privind aprobarea Regulilor de elaborare a actelor normative departamentale*, care acoperă domeniul coordonării proiectelor în cadrul unei instituții sau organizații interesate; prevederile din *Regulamentul Ministerului Ecologiei și Resurselor Naturale*; și *Legea privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale* (2003).

În pofida existenței tuturor acestor mecanisme, coordonarea este în continuare inefficientă, întrucât Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale nu este implicat în elaborarea planurilor, programelor și legilor

la etape suficient de timpurii. Ministerul primește doar versiunile finale ale acestor documente, etapă în care introducerea unor schimbări devine destul de dificilă.

Recomandarea 1.7:

Activitățile de consolidare a capacităților trebuie implementate la instituțiile neecologice în scopul atenționării factorilor superiori de decizie asupra problemelor ecologice și de a instrui personalul implicat în chestiuni, soluții și tehnici potrivite ce țin de protecția mediului. Va fi necesară acordarea unei asistențe financiare pentru constituirea infrastructurii nu numai pentru organele implicate în activitatea ecologică de nivel național, dar, de asemenea, și pentru organele administrației publice locale și organizațiile ecologice nonguvernamentale.

Implementarea:

MERN a introdus cursuri de protecție a mediului în universități la facultățile cu profil non-ecologic. Este preconizată introducerea unui curs similar și la Academia de Administrație Publică în vederea perfecționării cadrelor administrației publice în domeniul mediului. Fondul Ecologic Național finanțează proiecte în domeniul educației ecologice și conștientizării publicului, implementate de ONG-uri. Organizațiile nonguvernamentale și specialiștii din alte ministere și departamente sunt invitați de MERN să participe la elaborarea documentelor strategice în domeniul mediului.

Recomandarea 1.8:

Procedurile revăzute de implicare a publicului trebuie să includă:

- *Anunțarea începerii efectuării Expertizei Ecologice de Stat (EES) și Evaluării Impactului asupra Mediului (EIM) în presa locală;*
- *Invitarea persoanelor, organizațiilor și reprezentanților comunelor să prezinte comentarii în scris și să participe la întrunirile obștești consacrate (i) identificării chestiunilor care urmează a fi luate în considerație în timpul investigărilor EES/EIM; (ii) analizării conținutului rapoartelor EES/EIM;*
- *Cerință înaintată față de toate rapoartele EES/EIM este să conțină sumare scrise într-un limbaj obișnuit;*
- *Expedierea copiilor rapoartelor la bibliotecile locale; și*
- *Specificarea regulilor ce vor determina desfășurarea întrunirilor publice și a metodelor prin care rezultatele sunt transmise celor implicați și altor factori de decizie și cum acestea vor fi utilizate în procesul de luare a deciziilor.*

Implementarea:

Pentru a contribui la informarea și conștientizarea publicului și pentru a sprijini accesul la informația de mediu în cadrul MERN a fost deschis Centrul Informațional de Mediu. În pofida cerințelor legale, Inspectoratul Ecologic de Stat nu invită publicul să comenteze pe marginea procesului expertizei ecologice de stat, și, de obicei, desconsideră concluziile „expertizei ecologice obștești”. Cât privește beneficiarii proiectelor aceștia nu-și fac documentația accesibilă pentru public invocând secretul comercial.

Recomandarea 1.9:

Instrumentul EIM trebuie folosit mai sistematic la toate nivelurile de administrare: național, regional și local. Autoritățile trebuie să ia în considerație marea însemnătate a participării publicului în proiectele EIM, fapt demonstrat de practica în toate țările europene.

Implementarea:

La Conferința V Ministerială „Un mediu pentru Europa” din 2003, Republica Moldova a semnat protocolul privind evaluarea strategică de mediu (ESM) la Convenția Espoo. În cadrul proiectului regional PNUD „Evaluarea strategică de mediu: promovarea și dezvoltarea capacităților” (vizând Armenia, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina) este în curs de elaborare un manual destinat tuturor factorilor guvernamentali și non-guvernamentali interesați de implementarea acestui Protocol. Cu toate acestea, evaluările programelor și strategiilor guvernamentale nu se întreprind decât sporadic, în timp ce evaluarea impactului proiectelor asupra mediului este redusă la procedura formală și învechită a expertizei ecologice.

Capitolul 2 Integrarea cerințelor ecologice în economie

Recomandarea 2.1:

Domeniul, sursele de finanțare și menirea Fondului Ecologic Național și ale fondurilor ecologice locale ar trebui să fie revăzute la toate nivelurile de administrare implicate și trebuie clar delimitate. Este necesară acordarea de asistență fondurilor ecologice și pentru instruirea personalului de pe loc care este responsabil de administrarea lor.

Implementarea:

Baza legală de funcționare și starea financiară a fondurilor ecologice s-a îmbunătățit în perioada de după primul Studiu de Performanțe din 1998. Acumulările în Fondul Ecologic Național se datorează în special taxelor ad valorem pentru benzina și motorina importată (introdusă în 1998) și taxelor pentru substanțele ecologic periculoase (din 2003). Acumulările în fondurile ecologice locale se formează din plățile pentru poluarea mediului, în cazul în care se reușește perceperea efectivă a acestora. La sfârșitul anilor 1990 s-au întreprins activități de instruire a personalului agențiilor ecologice teritoriale care administrau fondurile dar trebuie remarcat că majoritatea fondurilor ecologice locale nu au un rol important. Deși veniturile obținute din impozitele și plățile de mediu au fost impunătoare în decursul ultimilor ani (în medie 3% din PIB), sumele cheltuite din bugetul FEN pentru protecția mediului sunt semnificativ mai mici.

Recomandarea 2.2:

Este necesară crearea unei unități de apreciere și monitoring a implementării proiectelor în cadrul Fondului Ecologic Național. Analizele financiare urmează să fie integrate cu auditul ecologic, EIM și cu lucrul inspectoratului. Trebuie utilizată experiența pozitivă obținută în urma gestionării fondurilor ecologice în alte țări aflate în tranziție.

Implementarea:

Secretariatul FEN funcționează din decembrie 1998. El apelează la specialiști externi în vederea evaluării proiectelor propuse pentru finanțare. În cadrul proiectului Eco Fond, experiența și cunoștințele Fondului Ecologic Polonez au fost preluate parțial de FEN. Inspectoratul Ecologic de Stat și agențiile ecologice teritoriale monitorizează execuția proiectelor și controlează implementarea lor. Cu toate acestea, practicile reușite de management ale fondurilor ecologice au fost însușite doar parțial.

Recomandarea 2.3:

Directiva IPPC a UE trebuie să constituie un obiectiv cu realizare de lungă durată pentru controlul și prevenirea poluării. Ea trebuie să devină o parte componentă a Acordului de Parteneriat și Cooperare.

Implementarea:

Pe durata anilor precedenți au fost întreprinse mai multe încercări sponsorizate de UE de a studia și planifica trecerea la un sistem integrat de autorizații de mediu. În anul 2001 a fost pregătit proiectul unei legi privind autorizațiile de mediu integrate dar din cauza calității insuficiente a proiectului și a opoziției din partea ministerelor de ramură, Guvernul nu a aprobat această lege. Cu toate acestea, reforma sistemului de autorizații este parte a Planului de Acțiuni UE-Moldova aprobat în 2005.

Recomandarea 2.4:

Conform publicațiilor Departamentului de Stat pentru Statistică, amenzile pentru poluarea mediului trebuie indexate în conformitate cu rata trimestrială a inflației.

Implementarea:

Amenzile au rămas neschimbate ca valoare absolută din 1998.

Recomandarea 2.5:

Chestiunile ce țin de obligațiunile privind protecția mediului trebuie în permanență incluse în legislația cu privire la privatizare, ceea ce va necesita o adoptare a mijloacelor de expertiză juridică efectuată în cadrul DPMI.

Implementarea:

Autoritățile au convingerea că obligațiunile de mediu legate de procesul de privatizare sunt suficient de bine reglementate de legislația în vigoare (*Legea privatizării*, 1991). În cazul scoaterii la vânzare a unor active mari contractul de privatizare în mod obligatoriu conține o referire specială la obligațiunile de mediu. În alte cazuri, legislația în vigoare permite cumpărătorului activelor de la stat, timp de un an de la semnarea contractului, să ceară compensații pentru obligațiunile de mediu tănuite.

Recomandarea 2.6:

O inițiativă a autorității competente care ar promova elaborarea sistemului de asigurare contra riscurilor ecologice ar putea contribui la îmbunătățirea abordării chestiunilor legate de prejudiciile cauzate mediului în urma activităților industriale.

Implementarea:

În 1999, Ministerul Mediului a elaborat proiectul legii privind asigurările de mediu, care nu a fost aprobată din cauza reticenței legislatorilor la ideea de a impune companiilor noi îndatoriri financiare. Moldova a semnat Protocolul privind responsabilitatea civilă și compensațiile pentru daunele cauzate apelor transfrontaliere de efectele transfrontaliere ale accidentelor industriale (2003).

În 2004, au fost elaborate și publicate mai multe îndrumare metodice și acte normative referitoare la problemele evaluării daunelor aduse mediului, inclusiv: Metodica de evaluare a prejudiciului cauzat mediului înconjurător în rezultatul încălcării legislației apelor; Instrucțiunea privind evaluarea prejudiciului cauzat resurselor de sol; Instrucțiunea privind evaluarea prejudiciului cauzat aerului atmosferic în rezultatul poluării de către sursele staționare; Instrucțiunea privind evaluarea prejudiciului cauzat mediului în rezultatul nerespectării legislației privind subsolul; Instrucțiunea privind evaluarea prejudiciului cauzat aerului atmosferic la gestionarea deșeurilor de producție și menajere.

Recomandarea 2.7

Se va indexa impozitul pentru utilizarea apei în raport cu cifrele trimestriale ale inflației publicate de Departamentul de Stat pentru Statistica.

Implementarea:

Mărirea taxei pentru utilizarea apei a rămas la nivelul anului 1998 (1,8 lei pentru 10 m³ de apă) până în 2003 când taxa a fost mărită până la 5 lei, rămânând neschimbată de atunci. Indicele prețurilor de consum a crescut cu 165% între anii 1998 și 2004.

Capitolul 3: Colaborarea internaționalăRecomandarea 3.1:

Capacitatea de administrare a proiectelor DMPI, inclusiv și cooperarea cu instituțiile donatoare internaționale, necesită a fi consolidată. Printre măsurile de ameliorare necesare se enumera următoarele: specialiștii trebuie să fie instruiți în domeniul limbilor străine și este necesară o instruire intensivă privind toate aspectele fundamentale ale politicii, managementului și implementării unor activități în domeniul protecției mediului.

Implementarea:

În vederea consolidării potențialului integrării europene și cooperării cu partenerii internaționali, MERN a creat Direcția Politică de Mediu și Integrare Europeană. În cadrul Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, au fost organizate cursuri de studiere a limbilor străine și ținute prelegeri în materie de integrare europeană, pentru angajații ministerului.

Pentru a consolida capacitățile de management, în cadrul Guvernului, au fost organizate cursuri cu participarea angajaților de la alte ministere și departamente. Mai mulți angajați au făcut studii post-universitare în domeniul mediului și domeniul relațiilor internaționale la Academia de Administrație Publică.

Recomandarea 3.2:

Rolul și resursele Comisiei Naționale pentru Implementarea Convențiilor Internaționale în domeniul Protecției Mediului trebuie consolidate.

Implementarea:

Fiecare acord internațional de mediu este în vizorul unui grup de lucru compus din reprezentanți ai MERN, altor ministere, departamente și ONG-uri. De exemplu, Regulamentul aprobat de Parlament prin Hotărârea Nr.504 XIV din 14.07.99 a legiferat crearea Comitetului Național pentru implementarea Convenției privind comerțul internațional cu specii sălbatice de floră și faună pe cale de dispariție (CITES). Totuși, aceste grupuri de lucru nu dispun de putere juridică sau împuterniciri cu caracter obligatoriu, și nici de un mandat clar, planuri și proceduri de activitate. Grupurile de lucru se întrunesc nu mai des decât o dată la două luni. Aceasta nu permite o abordare sistematică a evaluării progreselor în implementarea acordurilor. Specialiștii ministerului recunosc că punerea în aplicare a prevederilor convențiilor lasă mult de dorit și trebuie să fie consolidată.

Recomandarea 3.3:

Trebuie ratificată Convenția Basel, elaborată legislația națională respectivă și organizată instruirea specialiștilor. De asemenea, trebuie promovată ratificarea Convenției Dunărene.

Implementarea:

În perioada de după 1998, Republica Moldova a devenit parte la 11 noi acorduri, inclusiv la Convenția Basel în 1998 și la Convenția Dunăreană în 1999. În prezent, țara este parte la 19 convenții internaționale și patru Protocole în domeniul mediului, și semnatară a alte cinci Protocole. Fiecare acord internațional de mediu are un punct focal național.

Recomandarea 3.4:

Responsabilitatea pentru implementarea Convenției Espoo trebuie acordată instituției ce se ocupă de EIM.

Implementarea:

Inspectoratul Ecologic de Stat este punctul focal pentru implementarea Convenției de la Espoo. IES este, de asemenea, instituția responsabilă pentru expertiza ecologică de stat și evaluarea impactului asupra mediului.

Recomandarea 3.5:

Pentru controlul poluării transfrontaliere a aerului trebuie instalate stații adăugătoare de monitoring la granița cu Ucraina și Nordul României. Serviciul „Hidrometeo” trebuie să fie completamente echipat pentru analiza tuturor probelor obținute în urma monitoringului poluării transfrontaliere a aerului.

Implementarea:

Serviciul Hidrometeorologic de Stat a repus în funcțiune stația de monitorizare a poluării transfrontaliere a aerului de la Leova. Stația nu are capacitatea de a furniza informații zilnice asupra situației, de aceea este necesară crearea unor stații de observații adăugătoare. Numărul de probe prelevate și parametri măsurați a crescut. Stația, de asemenea, monitorizează conținutul unor poluanți organici persistenți și metale grele în precipitațiile atmosferice sub aspect transfrontalier.

PARTEA II: CONTROLUL ASUPRA POLUĂRII ȘI ADMINISTRAREA RESURSELOR NATURALE

Capitolul 4: Controlul asupra poluării aerului

Recomandarea 4.1:

Recenta adoptare a legii privind protecția aerului atmosferic necesită elaborarea și implementarea regulamentelor care ar beneficia de practica și experiența europeană contemporană, în special în ceea ce privește standardele calității aerului atmosferic și nivelurilor de depuneri.

Implementarea:

Elaborarea instrucțiunilor, bazate pe abordările, metodele și practicile europene contemporane (de exemplu, determinarea emisiilor pe baza metodologiei EMEP/CORINAIR și altele, elaborate de Agenția Europeană de Mediu) este una din activitățile prevăzute de Programul de securitate ecologică adoptat prin Hotărâre de Guvern în 2003. Prevederile legale actuale sunt în continuare fondate pe abordările din fosta URSS. Standardele calității aerului atmosferic în vigoare (reglementând peste o mie de substanțe) nu au fost schimbate și vin din aceeași epocă. Principiile unei abordări combinate în stabilirea cerințelor de calitate a mediului nu sunt folosite (aceasta ar însemna ca în afară de standardele calității aerului atmosferic existente, actele legislative să stabilească direct și standarde de emisii). Valorile emisiilor limită stabilite în autorizațiile de mediu se calculează în continuare pe baza modelelor de dispersare a poluanților.

Recomandarea 4.2:

Autoritatea administrativă responsabilă de introducerea standardelor în domeniul administrării aerului va trebui să fie orientată în așa fel încât să clarifice responsabilitățile și să introducă mecanisme adecvate de coordonare a intereselor de sector implicate. Noul set de standarde trebuie să devină baza asigurării aplicării stricte a standardelor în viitorul apropiat. Standardele trebuie să fie compatibile cu cele în vigoare în țările membre ale UE și trebuie să satisfacă protocoalele Convenției privind poluarea transfrontalieră a aerului la distanțe lungi.

Implementarea:

Institutul Național de Ecologie a creat un laborator pentru elaborarea standardelor în domeniul calității aerului. Rezultatele practice lipsesc deocamdată.

Recomandarea 4.3:

Dezvoltarea viitoare a sectorului energetic trebuie administrată în așa fel încât folosirea combustibilului și tehnologiilor pure să fie promovată prin introducerea și aplicarea instrumentelor orientate spre economia de piață.

Implementarea:

Recomandarea a fost parțial implementată. Există o diferențiere a taxelor ad valorem pentru importul de combustibil: 1% din valoarea în vamă a benzinei etilate (cu plumb) și 0,5% din valoarea benzinei neetilate (fără plumb). Autoritățile au abordat problema poluării aerului printr-un număr de reglementări, printre care, restricțiile la introducerea în țară a vehiculelor vechi și folosirea de norme mai stricte privind benzina importată, pentru a promova folosirea benzinei fără plumb și a motorinei desulfurizate. Scăderea cererii de energie și înlocuirea cărbunelui și păcurei cu gaz natural în stațiile electrotermice și cazangerii de asemenea a contribuit la diminuarea emisiilor.

Totodată, nu sunt prevăzute reduceri sau scutiri fiscale pentru investițiile în economisirea energiei sau folosirea altor instrumente economice pentru stimularea eficienței energetice sau a producerii mai pure. În plus, plățile pentru poluarea mediului și folosirea resurselor naturale sunt mici și sunt stabilite în baza calculului și nu în baza monitorizării emisiilor reale. Din această cauză, ele nu stimulează implementarea măsurilor de combatere a poluării și obținerea scutirilor de la plățile pentru poluare, după cum prevede *Legea privind plata pentru poluarea mediului* (1998).

Recomandarea 4.4:

În conformitate cu Legea privind plata pentru poluarea mediului, recent adoptată, plățile și taxele folosite pentru combaterea poluării aerului trebuie aplicate fără întârziere în întreaga țară.

Implementarea:

Gradul de colectare a plăților pentru poluarea mediului a sporit în ultimii ani până la aproape 50%, deși mărimea plăților a rămas neschimbată din 1998. Rata de colectare a amenzilor rămâne scăzută.

Recomandarea 4.5:

Sistemele de monitoring și rapoartele existente în domeniul poluării aerului trebuie completate, luându-se în considerare cei mai importanți poluanți ai aerului.

Implementarea:

Rapoartele statistice în domeniul poluării aerului au fost extinse prin includerea următorilor poluanți: hidrocarburi aromatice policiclice, metale grele și poluanți organici persistenti. Stațiile SHS măsoară un număr limitat de parametri meteorologici și chimici ai aerului (SO₂, NO_x, praf, CO, B(a)P și Pb) în zonele urbane. Un șir de parametri chimici reglementați de standardele naționale (Cu, Cr, Ni, V și Co) nu sunt măsurați, la fel cum nu se măsoară concentrațiile în aer a NH₃, COV (cu excepția B(a)P), O₃, PM₁₀, Hg și POP. Începând cu 2004, la o stație din Chișinău și la stația Leova se efectuează măsurări ale aerosolilor, ale unor poluanți organici persistenti și ale unor metale grele (Cd, Hg și Pb) în precipitații.

Rapoartele privind emisiile de poluanți în atmosferă către Secretariatul Convenției privind poluarea transfrontieră a aerului la distanțe mari sunt mai consistente și au o calitate mai bună.

Recomandarea 4.6:

Implementarea treptată a unui program de monitoring la nivel național trebuie să înceapă cu elaborarea unui program de investiții necesare și să ducă la instalarea utilajului de măsurare și prelevare a probelor, în special în localitățile urbane.

Implementarea:

Serviciul Hidrometeorologic de Stat a întreprins măsuri pentru modernizarea sistemului de monitoring al climei. În acest scop, în anul 2004 au fost instalate 6 stații automatizate de monitorizare a parametrilor climatici. Aceasta este o condiție de integrare în Sistemul de Observații European.

Recomandarea 4.7:

În viitorul apropiat autoritățile responsabile de administrarea aerului trebuie să-și concentreze activitatea asupra controlului: (a) emisiilor vehiculelor de pe șosele, e de dorit în conformitate cu regulamentele relevante ale UNICECE și (b) emisiile azotului și ale particulelor în așezările umane. Moldova trebuie să ia în considerare aderarea la Protocolul referitor la sulf din 1994 al Convenției privind poluarea transfrontaliera a aerului la distanțe lungi.

Implementarea:

Anual, MERN estimează emisiile de la sursele mobile de poluare folosind elemente ale metodologiei CORINAIR. În 2001, Guvernul a aprobat *Programul de diminuare a poluării aerului atmosferic de către mijloacele de transport auto* care prevede metodele și acțiunile prioritare de reducere a poluării. Mai multe orașe au de suferit de pe urma aerului poluat, în primul rând cu praf și dioxid de azot.

Republica Moldova nu planifică aderarea la Protocolul de la Oslo din 1994 privind reducerea în continuare a emisiilor de sulf. În anul 2000, țara a semnat Protocolul de la Gothenburg privind combaterea acidificării, eutrofizării și ozonului de la suprafața pământului. În anexa II la Protocol sunt incluse obligațiile Moldovei privind reducerea emisiilor de sulf până în 2010. Țara intenționează să ratifice Protocolul de la Gothenburg în viitorul apropiat.

Capitolul 5: Administrarea apelorRecomandarea 5.1:

Programele existente de aprovizionare cu apă trebuie modificate și completate, trebuie incluse surse alternative de aprovizionare și trebuie să crească implicarea autorităților locale.

Implementarea:

Elaborată în 2001, Schema complexă de aprovizionare cu apă și canalizare până în anul 2010 propune variante alternative de aprovizionare cu apă pentru acele localități care nu au acces la apă potabilă de calitate bună. În prezent Schema a fost examinată și se așteaptă aprobarea ei de către Guvern.

Programul de alimentare cu apă și de canalizare a localităților din Republica Moldova până în anul 2006, conține lista completă a sistemelor de aprovizionare cu apă care urmează să fie modernizate și extinse,

pentru a îmbunătăți accesul la apă potabilă de calitate. Conform Programului proiectele concrete vor fi finanțate din surse ca Bugetul de stat, Banca Mondială, Danemarca și FEN.

Agenția pentru Dezvoltarea Regională coordonează chestiunile ce țin de politica în domeniul aprovizionării cu apă.

Recomandarea 5.2:

Evaluarea costurilor de extragere și de aprovizionare cu apa, colectarea, epurarea și deversarea apelor reziduale trebuie să fie privita ca o prioritate în administrarea resurselor acvatice din Moldova. Acest fapt este esențial pentru revizuirea politicii naționale de stabilire a tarifelor pentru consumul de apă. Evaluarea trebuie să includă toate costurile economice, indiferent de faptul dacă acestea au atribuție la cheltuielile de exploatare a tuturor instalațiilor tehnice importante, la întreținerea sau la înlocuirea lor .

Implementarea:

În anul 2000, Agenția Daneză de Protecție a Mediului în cadrul unui proiect de asistență tehnică a efectuat o evaluare a costurilor de captare și furnizare a apei. În anii ce au urmat, estimări ale costurilor s-au mai făcut de Asociația întreprinderilor Apa Canal și de Agenția Națională de Reglementări în Energetică (ANRE). Tarifele la apă continuă să fie puternic influențate de considerațiile de ordin social.

Recomandarea 5.3:

Fiind o condiție prealabilă pentru implementarea unei cooperări efective între toate organele administrative implicate, administrarea apelor trebuie să fie reprezentată la nivel de minister ca parte a administrării mediului în general. Vor trebui create organe de administrare a bazinului riveran pentru fiecare bazin. Trebuie extinsă cooperarea cu organizațiile nonguvernamentale în contextul EIM. A se vedea, de asemenea, recomandarea 1.3.

Implementarea:

Autoritatea de stat în domeniul gestionării apelor este MERN care își coordonează activitatea cu Concernul Republican de Gospodărire a Apelor „Apele Moldovei”. La moment nu au fost create autorități de gestionare a bazinelor râurilor. Totuși, Hotărârea Parlamentului Nr. 325-XV din 18.07.2003 prevede delimitarea bazinelor râurilor și crearea unor structuri de gestionare a lor. Au fost organizate acțiuni comune cu ONG-uri în scopul sensibilizării populației și creării responsabilității civice în problemele folosirii și protecției resurselor acvatice, precum și a încurajării acțiunilor de curățare a zonelor de protecție a cursurilor de apă.

Recomandarea 5.4:

Este necesară repartizarea sistemului de monitoring între diferiți parteneri, în vederea obținerii, printre alte rezultate, a unor date de monitoring mai veridice și mai complete.

Implementarea:

SHS a îmbunătățit procedura de verificare a datelor cu aprobarea MERN. Verificarea datelor este efectuată permanent în baza schemei de monitoring. Informații lunare privind starea mediului le sunt oferite tuturor organizațiilor interesate.

Recomandarea 5.5:

Tratatele bilaterale semnate cu țările vecine în domeniul administrării resurselor de apă trebuie să prevadă atât crearea unui sistem comun de monitoring, specificarea și folosirea resurselor acvatice comune în timpul secetelor, cât și a valorilor-limita concrete ale indicilor calității apei spre care trebuie să tindă părțile semnatare.

Implementarea:

În baza acordurilor bilaterale și trilaterale cu România și Ucraina va fi creat un grup de lucru. Vor fi luate în considerare toate aspectele protecției mediului, în special în cadrul acordurilor cu România. SHS implementează un program comun de prelevare a probelor de apă din râul Prut cu Agenția de Protecție a Mediului Iași. A fost pregătit și aprobat un acord între guvernele României și Republicii Moldova privind folosirea rezervelor piscicole.

Convenția Dunăreană propune elaborarea unui plan comun de gestionare a râului Prut. Are loc un schimb de informații în domeniul monitorizării și tehnologiilor de epurare a apelor reziduale. Acordul cu Ucraina reglementează nivelul apelor în fl. Nistru în cazul inundațiilor de primăvară și a situațiilor excepționale.

Un proiect al OSCE, cu implicarea Moldovei și Ucrainei, prevede elaborarea de recomandări pentru ameliorarea stării ecologice a fl. Nistru, inclusiv stabilirea unui sistem de monitoring comun și a unor sisteme de distribuire a apei.

Recomandarea 5.6:

Pentru a soluționa problema de alimentare cu apă potabilă de calitate bună a populației rurale este necesară crearea unui cadru juridic și administrativ (inclusiv bugetar) ce ar face organele administrative publice locale capabile să îndeplinească controlul și să aplice efectiv toate standardele relevante ale calității apelor și să implementeze politica în domeniul protecției resurselor de apă. A se vedea de asemenea recomandarea 1.5 și recomandările 11.2- 11.4.

Implementarea:

Autoritățile publice de sănătate și de mediu sunt angajate în monitorizarea calității surselor de apă în localitățile rurale. IES a efectuat o inventariere a 2259 bazine artificiale de apă (2002), a 4520 de fântâni (2003) și a 310 instalații de epurare a apelor reziduale (2004).

Întru îndeplinirea Decretului Președintelui Republicii Moldova privind Săptămâna Apei Curate (2004) cu genericul „Apa – izvorul vieții”, au fost elaborate planuri de acțiuni la nivel național și local. Ca rezultat al inventarierii pe plan național a fântânilor și izvoarelor, 69,744 fântâni și 1343 izvoare au fost curățate și amenajate. A fost organizat un concurs național între localități pentru „Cel mai bine amenajat izvor”.

Recomandarea 5.7:

Autoritățile administrării resurselor acvatice vor evita toate târăgănările inutile în procesul de introducere a sistemelor adecvate de contorizare, aceasta fiind o condiție preliminară pentru recuperarea costului apei. A se vedea de asemenea, recomandarea 9.4.

Implementarea:

Procesul de instalare a contoarelor de apă a început în 1998. Majoritatea blocurilor și peste 30% din apartamente sunt acum contorizate. Cu toate acestea, există mari discrepanțe la măsurarea consumului de apă (circa 15% din apa furnizată gospodăriilor casnice nu este contabilizată), din cauza echipamentului nesigur și a intervențiilor la contoare în scopul furtului de apă, practicate de un număr semnificativ de consumatori.

Capitolul 6: Conservarea naturii, managementul pădurilor și biodiversității

Recomandarea 6.1:

Strategia complexă națională privind biodiversitatea trebuie să fie finalizată ca o chestiune de prioritate. Ea trebuie să fie completată cu un plan de acțiuni care va include proiecte specifice, coordonat cu toate celelalte strategii relevante de sector, în special cu cele care reglementează dezvoltarea agriculturii durabile .

Implementarea:

Parlamentul a aprobat *Strategia națională și Planul de acțiuni în domeniul conservării diversității biologice* în 2001. Agenția de Stat pentru Relații Funciare și Cadastru primește anual sugestii pentru introducerea de amendamente în Cadastrul funciar privind includerea de noi arii protejate de stat. Cu toate acestea, suprafața ariilor protejate nu s-a modificat în perioada de după 1998 (1.96%).

Recomandarea 6.2:

Cererile de împroprietărire cu pământ în baza de concurență trebuie coordonate în contextul planificării teritoriale la toate nivelurile (guvernamental, regional și local). Coordonarea trebuie să implice

participarea publicului larg. Ea ar putea rezulta în identificarea zonelor ce urmează să fie excluse din procesul de privatizare în conformitate cu strategia națională privind biodiversitatea.

Implementarea:

Principiile acestei recomandări au fost insuficient aplicate pe durata privatizării. Privatizarea a avut loc înaintea adoptării unor documente cheie cum sunt *Legea privind fondul ariilor naturale protejate de stat și Strategia națională și Planul de acțiuni în domeniul conservării diversității biologice*. Prevederile cu privire la pământ și protecția apelor nu au fost luate în considerare pe durata privatizării. Ca exemplu, din cauza lipsei de coordonare între diferite autorități a devenit practic imposibilă stabilirea rețelei ecologice naționale. Este pozitiv faptul că primăriile pot influența, în anumite limite, distribuția și folosirea terenurilor.

Recomandarea 6.3:

Este necesară elaborarea unui program de lungă durată, în care să fie identificate și studiate habitatele naturale și ecosistemele ce trebuie transformate în zone de protecție, trebuie justificată această transformare și specificat regimul și zona geografică în care se afla. Planificarea din timp a viitoarei rețele ecologice va facilita stabilirea priorităților. În acordurile bilaterale referitoare la protecția mediului semnate cu țările vecine (România și Ucraina) vor fi incluse articole privind protecția habitatelor acvatice de transfrontieră și a ecosistemelor și speciilor ce cresc acolo, continuitatea coridoarelor /rețelelor ecologice de transfrontieră și armonizarea programelor de administrare a zonelor de transfrontieră protejate.

Implementarea:

În baza *Strategiei naționale și Planului de acțiuni în domeniul conservării diversității biologice* (2001) și *Strategiei dezvoltării durabile a sectorului forestier* (2001), Guvernul a aprobat, în 2003, *Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei dezvoltării durabile a sectorului forestier și Programul de Stat de regenerare și împădurire a terenurilor fondului forestier pe anii 2003-2020*.

De asemenea, au fost elaborate *Conceptul dezvoltării rețelei ecologice naționale și Legea privind rețeaua ecologică națională* (gata pentru adoptare), precum și a fost făcută cartarea rețelei ecologice naționale. Este în curs de implementare Rezoluția de la Kiev cu privire la biodiversitate, aprobată la Conferința V Ministerială „Un mediu pentru Europa”.

Recomandarea 6.4:

Legea cu privire la zonele și fișiile de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă (1995) trebuie pusă în aplicare începând cu regiunile prioritare, adică unde vegetația este săracă și ecosistemele și resursele acvatice sunt în pericol. Măsurile luate trebuie să implice nivelul național și local și ar putea include următoarele:

- *Informarea organelor de nivel local și regional despre sarcinile lor;*
- *Cerința ca autoritățile municipale să identifice problemele existente pe teritoriul lor, să stabilească prioritățile și resursele necesare;*
- *Cerința ca autoritățile municipale să adopte și să aplice la nivelul lor hotărârile necesare în acest domeniu;*
- *Asigurarea de faptul că resursele financiare necesare (din sursele naționale și locale) sunt accesibile la nivel local pentru a face posibilă îndeplinirea sarcinilor date.*

Implementarea:

Recomandarea nu a fost implementată. Cu toate că Guvernul a aprobat în 2001 Hotărârea “Cu privire la măsurile de stabilire a zonelor și fișiilor riverane de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă” implementarea ei este extrem de lentă datorită lipsei de finanțare și de angajament din parte autorităților implicate. Mai mult, aceste zone nici măcar nu sunt demarcate clar. Realizarea acestei decizii a fost împiedicată și de privatizarea zonelor de protecție a apelor în unele localități. Totuși, legislația restricționează activitățile agricole în zonele de protecție a apelor și interzice folosirea pesticidelor și stabilirea de ferme de animale, depozite de produse petroliere, etc., în aceste zone.

Recomandarea 6.5:

Se recomandă separarea autorității politice și exploatarea actuală în domeniul silviculturii.

Implementarea:

Recomandarea nu a fost implementată.

Recomandarea 6.6:

Va trebui să fie elaborat un plan național strategic de acțiuni în domeniul agriculturii drept bază pentru managementul integrat al resurselor forestiere. Planul trebuie să ia în considerare aspectele relevante a Rețelei Ecologice Pan-europene și Strategia Pan-europeană de Protecție a Biodiversității și Landșafturilor. Planul de acțiuni trebuie să fie orientat pentru rezolvarea chestiunii regimului de protecție a pădurilor și planul va mai trebui să abordeze aspectul coordonării depline dintre Moldsilva și autoritățile locale. Planul strategic de acțiuni în domeniul silviculturii va trebui să conțină un program de extindere a suprafețelor de pădure.

Implementarea:

Strategia dezvoltării durabile a sectorului forestier (2001), Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei dezvoltării durabile a sectorului forestier (2003) și Programul de Stat de regenerare și împădurire a terenurilor fondului forestier pe anii 2003-2020, prevăd lărgirea ariilor forestiere și conservarea biodiversității, dar nu prevăd crearea unei rețele ecologice naționale. Crearea rețelei ecologice naționale în Moldova este în continuare la etapa de concept.

Recomandarea 6.7:

Toate legile ce interzic tăierea copacilor, pescuitul, vânătoarea trebuiesc aplicate în mod strict.

Implementarea:

Legea privind protecția mediului înconjurător interzice tăierea copacilor și tufărișului fără autorizare din partea organelor oficiale. IES și Moldsilva au stabilit o subdiviziune de luptă cu tăierile ilicite și braconajul. Vânatul și pescuitul în rezervațiile naturale este permis doar cu autorizare din partea MERN. Legile și regulamentele în vigoare sunt suficiente dar controlul asupra respectării lor este slab, chiar și în domeniile în care sancțiunile au fost înăsprite pentru a descuraja încălcarea normelor legale. Este necesară implicarea mai activă a organelor de drept și a autorităților locale de toate nivelurile. Au fost înregistrate cazuri de vânat și pescuit ilegal în rezervațiile științifice „Prutul de Jos” și „Pădurea Domnească”.

Capitolul 7: Administrarea deșeurilor și aplicarea tehnologiilor ecologic pure

Recomandarea 7.1:

În baza PNAM este necesară transpunerea obiectivelor politice generale pe larg formulate în planuri de acțiuni concrete. Totalitatea planurilor de acțiuni trebuie să fie cuprinzătoare, constituind o strategie de administrare a deșeurilor. Aceasta trebuie să rezulte în acțiuni aplicabile și instrumente legale mai perfecționate, care în mod cert vor înlocui toate planurile de activități existente în domeniile respective.

Implementarea:

Legea privind deșeurile de producție și menajere (1997) obligă Guvernul să elaboreze un program național de gestionare a deșeurilor. În anul 2000 a fost aprobat Programul național de valorificare a deșeurilor de producție și menajere care stabilește prioritățile și acțiunile necesare în domeniul gestionării deșeurilor industriale pe perioada până în 2010. Obiectivele principale ale Programului sunt: eliminarea și utilizarea deșeurilor, reducerea acumulării deșeurilor, reducerea deșeurilor periculoase și a toxicității lor înainte de scoaterea lor din procesul tehnologic; introducerea colectării separate a deșeurilor. Cadrul legislativ cu privire la deșeuri a fost și el adaptat.

Regulamentul privind controlul transportării transfrontiere a deșeurilor și eliminării acestora (2003) include principiile Convenției de la Basel precum și părți din Directiva UE cu privire la deșeuri. Legea privind protecția mediului înconjurător obligă autoritățile publice locale să elaboreze planuri locale de protecție a mediului care obligatoriu vor conține și planuri de gestionare a deșeurilor locale. Deocamdată nu

au fost elaborate planuri de gestionare a deșeurilor la nivel local/raional care ar veni în sprijinul Programului național menționat.

Recomandarea 7.2:

Trebuie elaborat un plan de alocare a resurselor pentru achiziționarea tehnologiilor de prelucrare a deșeurilor, instruirea personalului la toate nivelurile gestionării deșeurilor și dezvoltarea unui sistem informativ adecvat. Toate trei aspecte sunt costisitoare. De aceea planul trebuie să ia în considerare faptul ca gestionarea reușită a deșeurilor va deveni tot mai mult un instrument de realizare a creșterii exportului.

Implementarea:

Programul național de valorificare a deșeurilor de producție și menajere se bazează pe principiile minimizării deșeurilor și includerii acestora în circuitul economic (prelucrare și utilizare). Programul detaliază implementarea măsurilor și acțiunilor precum și responsabilitățile autorităților pentru realizarea lor. Obiectivele principale ale Programului sunt:

- Utilizarea și neutralizarea deșeurilor existente și reducerea acumulării deșeurilor;
- Reducerea volumului și toxicității deșeurilor până la eliminarea lor din procesul tehnologic;
- Evitarea strictă a folosirii materiei prime toxice;
- Elaborarea de tehnologii industriale pure, bazate pe utilizarea rațională și reducerea materiei prime și energiei până la oprirea totală a producerii deșeurilor industriale.

Nu a fost elaborat vre-un plan financiar pentru a stabili resursele necesare pentru implementarea acțiunilor respective, inclusiv achiziționarea tehnologiilor de tratare a deșeurilor și dezvoltării unor sisteme informaționale adecvate.

Recomandarea 7.3:

Moldova trebuie să ratifice Acordul european cu privire la transportarea internațională pe șosele a produselor periculoase (ADR). Trebuie elaborat un program de implementare, care ar include o analiza a costurilor și instruirea personalului implicat în punerea lui în aplicare. A se vedea de asemenea, recomandarea 3.2.

Implementarea:

În 1998, țara a ratificat Acordul European privind transportarea internațională a mărfurilor periculoase pe cale auto (ADR). Nu s-a făcut, totuși, o analiză a costurilor de implementare. Cu toate acestea, procedurile de certificare au fost elaborate, s-au ținut cursuri de instruire pentru șoferii ce transportă mărfuri periculoase. Au fost create 5 centre de instruire. La moment au fost instruiți 383 de șoferi ce transportă substanțe periculoase.

Recomandarea 7.4:

Este necesară elaborarea unui Program național pentru excluderea substanțelor nocive ce distrug stratul de ozon (SDO) și crearea unui centru de producere ecologic pură pentru introducerea schimbărilor tehnologice în vederea promovării unei produceri ecologic pure. Centrul va fi susținut în comun de guvern și de întreprinderi. Centrul va fi responsabil pentru promovarea setului ISO 14 000 la întreprinderile din Moldova.

Implementarea:

În 1999 a fost creat Centrul pentru Prevenirea Poluării Industriale, o organizație neguvernamentală non-profit. Activitatea Centrului este finanțată de guvernul Norvegiei și FEN. Centrul a lansat un program de sporire a capacităților în domeniul producerii mai pure și eficienței energetice (PPEE) în Moldova. Începând cu 2001, Centrul a desfășurat un șir de activități inclusiv patru programe combinate de instruire în domeniul PPEE la Bălți, Chișinău, Comrat și Tiraspol. În cadrul Centrului a fost creat un Fond rotativ (revolving) pentru promovarea proiectelor PPEE. A fost, de asemenea, realizat un program de instruire privind sistemele de management de mediu și promovarea standardului seriei ISO 14000 la întreprinderi.

Recomandarea 7.5:

Trebuie aplicate instrumente fiscale corespunzătoare, în special impozitul pe beneficiu și taxele pentru import, pentru încurajarea producerii ecologic pure, excluzând orice dezavantaje la introducerea tehnologiilor ecologic pure și la introducerea schemelor adecvate de amortizare.

Implementarea:

Îmbunătățirea bazei legislative și introducerea măsurilor ce încurajează reciclarea deșeurilor și folosirea materiei prime secundare sunt prevederi ale *Programului național de valorificare a deșeurilor de producție și menajere*, aprobat în 2000. Programul prevede scutiri de plata taxei pe profit pentru colectarea și furnizarea materiei prime secundare și scutirea de impozite și creditare avantajoasă pentru agenții economici care folosesc deșeurile ca materie primă. Cu toate acestea, măsurile prevăzute nu au fost implementate.

Recomandarea 7.6:

Elaborarea unui plan de acțiuni de reducere a volumului de deșuri menajere pentru depozitare finală, nimicirea (cu obținerea energiei, unde este posibil) necesită să fie efectuată fără întârziere. Un prim pas îl va constitui efectuarea unui studiu referitor la instalarea utilajului de prelucrare, inclusiv a costului lui, posibilitatea și cheltuielile colectării separate și prelucrării preventive a diferitelor tipuri de deșuri menajere, necesitatea și succesul posibil al introducerii programelor de educare a populației în vederea colectării separate a deșeurilor în colaborare cu organizațiile nonguvernamentale și posibilitatea creării piețelor pentru materia reciclată.

Implementarea:

Recomandarea nu a fost implementată. Gestionarea deșeurilor menajere solide este o mare problemă în Moldova. În prezent, pe teritoriul țării există circa 1750 rampe de depozitare a deșeurilor menajere. Nerespectarea regulilor de depozitare și de evidență a deșeurilor duce la contaminarea solurilor și a cursurilor de apă. Nu au fost efectuate nici cercetări în vederea construirii unor instalații de tratare a deșeurilor, nici elaborate planuri în vederea reducerii volumului deșeurilor prin colectarea lor separată și distrugerea cu obținere de energie acolo unde aceasta ar fi posibil. *Programul Național de valorificare a deșeurilor de producție și menajere* conține un plan de acțiuni cu măsuri concrete de gestionare a deșeurilor menajere; totodată, costurile acestor măsuri nu au fost estimate. În Moldova nu există un sistem de colectare separată a deșeurilor menajere sau de tratare preliminară a lor.

Recomandarea 7.7:

Trebuie efectuată inventarierea deșeurilor industriale care pot constitui un pericol grav și care în prezent sunt păstrate pe teritoriile întreprinderilor ori au fost (sau mai continuă să fie) descărcate la gunoiști, incluzând informația despre teritoriul unde au fost, posibil, descărcate, im mod legal sau ilegal. Inventarierea lor trebuie să servească drept baza pentru curățarea urgentă sau scoaterea lor din uz după caz.

Implementarea:

În baza *Legii cu privire la regimul produselor și substanțelor nocive* (1997), Biroul Național de Statistică evaluează producerea, utilizarea și neutralizarea deșeurilor industriale, inclusiv deșeurile toxice. Clasificatorul statistic al deșeurilor (CS001-96), introdus în 1997, cuprinde toate tipurile de deșuri. În 2003, autoritățile locale în conlucrare cu IES au realizat o inventariere a deșeurilor și tehnologiilor periculoase din țară. De asemenea, Planul Național de Implementare a Convenției de la Stockholm privind poluanții organici persistenți (2004) stabilește acțiunile prioritare, între care inventarierea deșeurilor industriale potențial periculoase care sunt stocate pe teritoriul întreprinderilor sau sunt transportate la poligoanele de depozitare a deșeurilor menajere. Din cauza posibilităților financiare limitate, prelucrarea și neutralizarea acestor deșuri în prezent este imposibilă.

PARTEA III: INTEGRAREA ECONOMICĂ ȘI RAMURALĂ

Capitolul 8: Aspectele ecologice în agricultură

Recomandarea 8.1:

O chestiune de prioritate este elaborarea unui program cu statut de politică, orientat spre dezvoltarea durabilă în sectorul agricol. Obiectivul principal al programului trebuie să îl constituie conservarea solului. Acest program trebuie să fie implementat imediat, subliniindu-se importanța cercetărilor, instruirii

și creării sistemului de servicii consultative și tehnice. De asemenea, este important a lichida obstacolele întâmpinate în procesul privatizării rapide a pământului.

Implementarea:

Recomandarea a fost parțial implementată dar nu în forma unui program consolidat. Terenurile arabile au fost privatizate în totalitate și s-au înregistrat progrese în vederea dezvoltării serviciilor de consultanță agricolă. Au fost elaborate un șir de programe de protecție a solului. Aprobata în anul 2000, *Concepția națională a agriculturii ecologice, fabricării și comercializării produselor alimentare ecologice și genetic nemodificate* actualmente este în curs de implementare.

Recomandarea 8.2:

Se recomanda elaborarea unor programe care ar controla introducerea speciilor din alte parti.

Implementarea:

Guvernul a aprobat procedura de autorizare a importului și exportului de păsări și plante, inclusiv din speciile care intră sub incidența Convenției CITES. La moment nu se poate spune dacă procedura stabilită este strict respectată.

Recomandarea 8.3:

Elaborarea unui sistem atotcuprinzător de planificare a teritoriului trebuie să fie introdus la toate nivelurile de administrare (local, regional, național). El trebuie să se bazeze pe: (a) necesitatea de a respecta obiectivele ecologice la luarea deciziilor în ceea ce privește utilizarea pământului, (b) cerința de a asigura infrastructura necesară și serviciile comunale pentru toate tipurile de utilizare a pământului. A se vedea, de asemenea, recomandarea 6.2.

Implementarea:

Legea privind principiile urbanismului și amenajării teritoriului (1996) stipulează că cerințele de mediu trebuie să fie luate în considerare în procesul de elaborare a planurilor de amenajare a teritoriului de orice nivel. Guvernul a aprobat Programul de stat privind activitățile de construcție și planificare urbană.

Recomandarea 8.4:

Conservarea solului ca un scop în sine trebuie să se supuna unei legislații speciale. O atenție aparte trebuie să fie acordată administrării solului și protecției stratului de cernoziom xerophyte endemic de padure. La realizarea măsurilor de conservare a solurilor trebuie să se țină cont de efectuarea lucrărilor agricole (succesiunea culturilor, utilizarea pământurilor, fișiile de vegetație, mașinile agricole folosite, procedeele de producție etc.). Acolo unde este necesar, trebuie elaborate și aplicate modalitățile economice de conservare a solurilor eficiente din punct de vedere economic pentru toate formele de gospodărire agricolă.

Implementarea:

Recomandarea nu a fost implementată. Au fost pregătite proiectul legii privind protecția solurilor și proiectul regulamentului cu privire la pășunat și cosit dar nici unul din documente nu a ajuns în dezbaterile Parlamentului. Guvernul a aprobat în 2003 *Programul de valorificare a terenurilor noi și de sporire a fertilității solurilor.*

Recomandarea 8.5:

La efectuarea practicilor de administrare a gospodăriilor agricole trebuie să se țină cont în mod sistematic de scopurile privind conservarea solurilor, în primul rând de succesiunea culturilor, alegerea procedeele de producție și de promovare a metodelor de aplicare a agriculturii organice.

Implementarea:

Recomandarea a fost parțial implementată prin procesul de promovare a agriculturii ecologice în cadrul conceptului de ameliorare a producției agricole printr-o abordare de mediu durabilă, precum și prin programele de asistență Tacis din anul 2002. Nu au fost înregistrate rezultate de nici un fel în ceea ce privește promovarea rotației culturilor și tehnicilor moderne de cultivare.

Recomandarea 8.6:

Se recomandă elaborarea și implementarea unui program referitor la reducerea poluării apei în procesul efectuării lucrărilor agricole. Acest program trebuie să conțină obiective de protecție a apelor folosite la irigarea terenurilor agricole (de exemplu, malurile râurilor), gradul de potrivire a apei folosite la irigare, introducerea substanțelor chimice în sol. De asemenea, programul trebuie să asigure funcționarea unor mecanisme eficiente de difuzare a informației privind folosirea pesticidelor de către toți fermierii.

Implementarea:

Recomandarea a fost parțial implementată. În cadrul proiectului „Controlul poluării din agricultură”, se implementează măsuri de diminuare a scurgerilor poluante din locurile de creștere a animalelor. Serviciile de consultanță agricolă oferă fermierilor informații privind folosirea pesticidelor. Au fost definite zonele de protecție a apelor dar instituirea lor practică este lentă.

Recomandarea 8.7:

Sistemele de informare privind starea de lucruri în agricultură și ecologie trebuie să fie adoptate la condițiile perioadei de tranziție în așa fel, încât un sistem agricol informațional general să devină accesibil pentru factorii de decizie. Posibil, mijloacele necesare în acest context ar putea fi parțial mobilizate prin proiecte internaționale de cooperare.

Implementarea:

Legea privind accesul la informație (2000) reglementează principiile, condițiile, metodele și procedurile de acces la informațiile oficiale. A fost creat un Centru Informațional de Mediu pentru a îmbunătăți accesul publicului la informația de mediu (vezi implementarea Recomandării 1.8). În viitor va fi adăugată și informația privind agricultura.

Capitolul 9: Aspectele ecologice în sectorul energeticRecomandarea 9.1:

Politica de privatizare a sectorului energetic, Legea privind conservarea energiei și Legea privind gazul natural trebuie implementate ca măsuri prioritare.

Implementarea:

În 1998 a fost creat cadrul legal adecvat condițiilor economiei de piață, prin adoptarea legilor cu privire la energetică, energia electrică și gaze. În 1997, monopolul de stat „Moldenergo” a fost împărțit în 5 companii de distribuție, 4 companii producătoare de energie și o companie de transportare și livrare a energiei electrice, Moldelectrica. Sectorul de termoficare a fost transferat de la stat în gestiunea autorităților publice locale (municipale). Trei din cele cinci companii de distribuție au fost vândute în februarie 2000 companiei spaniole Union Fenosa, un investitor și operator de servicii de furnizare a energiei electrice internațional. Celelalte companii de producere și distribuție a energiei electrice de asemenea urmează să fie privatizate.

Recomandarea 9.2:

ANCE trebuie creată în așa mod încât ea să poată îndeplini toate sarcinile cu care a fost încredințată. Ea trebuie să obțină resurse suficiente pentru a asigura realizarea programului.

Implementarea:

Agencia Națională de Reglementări în Energetică (ANRE) a fost creată în decembrie 1997 ca o instituție independentă menită să susțină introducerea mecanismelor de piață în sectorul energetic, protejând, în același timp, interesele consumatorilor și ale investitorilor. Agenția eliberează licențe, reglementează prețurile la curentul electric și gazul natural și stabilește principiile și metodele de calculare a prețurilor la energie. În 1999, Guvernul a transferat dreptul de a stabili tarifele pentru agentul termic de la ANRE către autoritățile municipale. Prețurile la agentul termic și apa fierbinte furnizate prin sistemele centralizate sunt stabilite de către furnizori în coordonare cu autoritățile locale, în baza metodologiei pregătite de ANRE. ANRE stabilește tarifele pentru aburul și apă fierbinte furnizate de centralele electrotermice care se află în proprietatea statului. De curând, ANRE reglementează și tarifele la apa tehnică.

Recomandarea 9.3:

Introducerea la timp a planificării integrate a resurselor energetice trebuie considerată o problema urgentă, care necesita elaborarea procedeele necesare de gestionare și a analizelor cost-beneficiu, la fel ca și instruirea personalului la toate nivelurile implicate.

Implementarea:

Deși sectorul de termoficare a fost transferat de la stat în gestiunea autorităților municipale, nu se cunosc exemple de aplicare de către acestea a unui sistem de management bazat pe cererea pieței sau a altor scheme de gestionare integrată a resurselor.

Recomandarea 9.4:

Este necesară elaborarea și implementarea unui program privind utilizarea eficienta a energiei și utilizarea crescândă a formelor renovabile de energie.

Implementarea:

Legea privind conservarea energiei a fost adoptată în 2000. Implementarea Programului național de conservare a energiei (2003) întâmpină mari dificultăți din cauza lipsei evidente de pârghii economice pentru introducerea măsurilor de conservare a energiei în industrie. Programul național de utilizare a surselor renovabile de energie până în anul 2010 este în proces de adoptare de către Guvern. De asemenea, în cadrul Secretariatului Cartei Energetice este în curs de desfășurare un studiu de revizuire a politicilor și programelor pentru eficiență energetică. În cadrul proiectului PNUD/GEF „Schimbarea climei” au fost efectuate două studii:

- Necesitățile tehnologice și prioritățile de dezvoltare – raportul național privind necesitățile tehnologice pentru reducerea emisiilor gazelor de seră;
- Studiul de fezabilitate privind energia renovabilă – evaluarea necesităților tehnologice, economice, și de mediu privind folosirea surselor de energie renovabilă în țară.

Recomandarea 9.5:

Sunt necesare inițiative de a facilita crearea unităților naționale de producție de utilaj de măsurare pentru industria energetică. Trebuie revăzute procedurile administrative și cele practice de creare a capacităților necesare de producție care ar putea să intereseze întreprinderile mixte, pentru a le prezenta cât se poate de atractiv (formularea cât mai accesibilă a reglementărilor; impozitarea rezonabilă a veniturilor).

Implementarea:

Actualmente în Moldova se elaborează sistemul național de calculare a consumului de gaz natural și energie electrică, în scopul promovării producerii echipamentului de măsurare a consumului de energie la întreprinderi din țară.

Recomandarea 9.6:

Trebuie efectuată o inventariere completă și detaliată a impactului pe care îl are asupra mediului producerea și utilizarea energiei și inițiată elaborarea Planului de acțiuni care ar diminua efectele negative. Stabilirea priorităților trebuie efectuată după o metoda generală care prevede evaluarea prejudiciilor.

Implementarea:

Inventarierea nu a fost terminată. Totuși, pot fi remarcate unele progrese în acest domeniu. Institutul de Energetică al Academiei de Științe pregătește un program științific de evaluare a impactului surselor generatoare de energie asupra sănătății omului, culturilor agricole, etc. Rezultatele acestui studiu vor fi ulterior folosite la elaborarea unui plan de acțiuni pentru minimizarea efectelor negative și vor ajuta la stabilirea unor plăți pentru poluare mai realiste. Institutul Național de Economie și Informație, în cooperare cu Institutul de Energetică, este implicat în evaluarea costurilor reale ale poluării și fundamentarea viitoarelor plăți și amenzi pentru poluare.

Recomandarea 9.7:

Setul de instrumente economice pentru gestionarea ecologică a producției și utilizării combustibilului trebuie revăzut și aplicat în modul potrivit. O atenție deosebită trebuie să fie acordată introducerii

instrumentelor care ar fi capabile să producă rezultate scontate, inclusiv posibilitatea reducerii impozitelor și/sau eliberarea de impozite a investițiilor care vor fi folosite ca instrument pentru conservarea energiei.

Implementarea:

Măsuri de încurajare a agenților economici de a folosi combustibil ecologic, respectiv folosirea unor plăți diferențiate pentru utilizarea produselor petroliere în funcție de conținutul de sulf, au fost introduse în 2003. În rest, nu sunt prevăzute reduceri sau scutiri la plata impozitelor pentru investiții în conservarea energiei sau alte stimulente economice pentru sporirea eficienței energetice.

Capitolul 10: Aspectele ecologice în transport

Recomandarea 10.1:

Trebuie creat un grup de lucru care s-ar ocupa cu elaborarea politicii de dezvoltare durabilă în domeniul transporturilor. El trebuie să fie compus din experți, să fie dirijat de MTGD cu participarea tuturor instituțiilor publice responsabile (DPMI, MF, DSMST, DEREK etc.). Acest grup trebuie să stabilească obiectivele ce tin de dezvoltarea durabilă a sectorului transporturi, graficele activităților legislative și de investiții și măsurile de stimulare a participării publicului larg.

Implementarea:

Sub egida Ministerului Transporturilor și Gospodăriei Drumurilor a fost creat un grup de lucru în domeniul dezvoltării durabile a transporturilor. Acest grup este constituit din experți reprezentanți a opt ministere și departamente, ai Asociației importatorilor de automobile și ai Asociației lucrătorilor la drumuri, IES nu face parte din acest grup. La momentul elaborării acestui studiu, nu avem o imagine clară asupra lucrului desfășurat în cadrul acestui grup.

Recomandarea 10.2:

Trebuie elaborat și implementat un plan general de instruire a membrilor grupurilor de transport durabil și a personalului administrativ din sfera transporturilor, angajat în activitățile ecologice.

Implementarea:

Ministerul Transporturilor și Gospodăriei Drumurilor organizează cursuri pentru factorii de conducere și alte categorii de funcționari privind standardizarea, protecția mediului, dezvoltare durabilă a transporturilor și inovațiile tehnologice. Cursurile sînt ținute de angajații departamentelor din cadrul Ministerului.

Recomandarea 10.3:

Alegerea standardelor auto pentru mașinile importate trebuie să fie revazută și adaptată în măsura posibilităților la legislația cu mult mai avansată a UE.

Implementarea:

În prezent, standardele menționate mai sus nu sunt ajustate la cerințele legislației UE.

Recomandarea 10.4:

Trebuie introduse standardele pentru combustibil, la elaborarea cărora s-a ținut cont de practica europeană, în conformitate cu un program clar de acțiuni. Trebuie promovată prin toate căile posibile utilizarea benzinei fără plumb pentru toate tipurile de automobile.

Implementare:

Serviciul Standardizare și Metrologie a adus treptat standardele naționale pentru combustibil mai aproape de practicile UE, prin stabilirea unor norme noi pentru combustibilul folosit în motoarele cu ardere internă, în 2002, și prin perfecționarea lor, în 2004. Normele recente, în vigoare din ianuarie 2005, specifică limitele conținutului de benzen, plumb și sulf în combustibilul pentru motoarele cu ardere internă. Folosirea benzinei fără plumb a crescut continuu și către anul 2003 ea a constituit 99% din consumul total de benzină pe țară.

Recomandarea 10.5:

Trebuie elaborat un șir întreg de instrumente economice care ar corespunde obiectivelor ecologice. Pentru vehiculele auto care sînt prevăzute cu dispozitive moderne pentru reducerea nivelului de emisii trebuie să fie introduse taxe de import mai reduse și alte impozite preferențiale.

Implementarea:

Comerțul cu emisii nu este dezvoltat la moment. Taxe ecologice pentru combustibilul importat au fost introduse în 1998, rata accizelor ad valorem pentru benzina etilată și motorină fiind de două ori mai mare decât pentru benzina fără plumb. Din anul 2003, accizele la importul vehiculelor sunt diferențiate în funcție de capacitatea motorului și vârsta vehiculului. Totuși, domină importurile de mașini vechi / la mâna a doua; pe de altă parte, nu este prevăzută micșorarea taxelor pentru automobilele dotate cu dispozitive de reducere a nivelului de emisii. Importurile de camioane și tractoare continuă să fie scutite de plata accizelor.

Recomandarea 10.6:

Trebuie implementat și aplicat un nou sistem de control al emisiilor produse de mijloacele de transport, fiind dirijat exclusiv de MTGD.

Implementarea:

În 2001, Guvernul a aprobat *Programul de diminuare a poluării aerului atmosferic de către mijloacele de transport auto* care prevede testarea tuturor vehiculelor. MERN și Ministerul Afacerilor Interne au convenit realizarea acțiunii comune semestriale „Aer curat” și a acțiunii anuale „Orașul fără mașina mea”. În prezent funcționează 12 stații de control al emisiilor vehiculelor. Este planificată introducerea în funcțiune a încă 12 stații de acest fel.

Recomandarea 10.7:

Trebuie elaborată și implementată o politică generală care ar încuraja folosirea transportului public și traficul feroviar de mărfuri. Ea trebuie să fie bine coordonată cu dezvoltarea urbană și alte forme de planificare a teritoriilor. Această politică trebuie să prevadă posibilitatea controlului implementării prevederilor ecologice durabile pentru transport, efectuate de către instituțiile de licențiere în domeniu.

Implementarea:

Recomandarea nu a fost implementată. Problema rămâne în continuare suspendată, mai ales în ceea ce privește securitatea ecologică a transportului. Practic, transportul feroviar și aerian nu sunt supuse controlului ecologic. Transportul rutier este doar parțial supus controlului. Autoritățile din transport nu dispun de angajați responsabili cu problemele de mediu și duc lipsa stațiilor mobile de control a emisiilor. Cota emisiilor din transport este de 85-90 % din totalul emisiilor poluante în aer. Pentru a îmbunătăți situația, trebuie impuse cu mai multă strictețe prevederile actelor normative corespunzătoare.

Recomandarea 10.8:

Restructurarea economică a companiilor municipale de transport, la fel ca și modernizarea parcului de automobile a devenit o prioritate de vîrf. Pentru a evita dereglările grave din sistemul transportului public, prevederile ce tin de perfecționarea procedurilor de acces la piața serviciilor de transport a concurenților întreprinderilor publice trebuie să fie completate cu implementarea prevederilor respective de asigurare financiară pentru întreprinderile publice

Implementarea:

Prețurile pentru transportul privat și cel de stat sunt sensibil egale (30% din transportul public este asigurat de stat, restul de către sectorul privat). Atât în sectorul public cât și în cel privat are loc modernizarea parcului de automobile. Concurența dintre cele două sectoare este deschisă și bazată pe principiile de piață.

Recomandarea 10.9:

Trebuie studiată posibilitatea utilizării pe viitor a transportului fluvial în cadrul rețelei de transport a țării

Implementarea:

Țara intenționează să reînvie transportul fluvial. Există câteva porturi, dar lipsește infrastructura portuară completă (dane, depozite și alte facilități portuare, macarale, etc.). Domeniul necesită o examinare specială.

Recomandarea 10.10:

Controlul emisiilor în aer trebuie să fie revazut cu scopul de a obține rezultate complete și veridice, utilizînd, pe cît posibil, practicile CORINAIR. Implicațiile acestui scop rezidă în faptul ca cei care dispun de date despre mediu, transporturi și energie trebuie să coopereze între ei.

Implementarea:

Inventarierea emisiilor în aer se află actualmente într-un proces de revizuire. Practicile bazate pe metodologia CORINAIR au fost folosite parțial la calcularea emisiilor. Are loc schimbul de date cu sectoarele energetic și transporturi.

Capitolul 11: Poluarea mediului și sănătatea publicăRecomandarea 11.1:

Trebuie definitivată elaborarea Planului național de acțiuni în domeniul sănătății ecologice, luându-se în considerare lucrul finisat asupra PNAM. Ambele planuri trebuie implementate în strânsă colaborare.

Implementarea:

Planul național de acțiuni pentru sănătate în relație cu mediul (2001) a venit să completeze Planul național de acțiuni în domeniul mediului aprobat în 1995.

Prin Decretul Președintelui, anul 2004 a fost declarat anul sănătății publice și a fost aprobat un program de măsuri corespunzător. În același an MERN, în colaborare cu Ministerul Sănătății, a organizat conferința „Sănătatea copiilor în relație cu mediul”, în cadrul pregătirii pentru Conferința V a Miniștrilor Mediului și Sănătății și a pregătit un raport comun „Sănătatea copiilor în relație cu mediul”. *Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei* are stabilite obiective clare în domeniul protecției sănătății și mediului.

Recomandarea 11.2:

Este necesar de a dezvolta potențialul național pentru cercetările în domeniul ocrotirii sănătății, legate de calitatea mediului și efectele poluării.

Implementarea:

Dintre obiectivele specificate în *Planul național de acțiuni pentru sănătate în relație cu mediul*, a fost atins obiectivul de armonizare și ameliorare a colectării datelor de mediu. Datele sunt folosite pentru elaborarea și evaluarea politicii naționale de sănătate publică și pentru scopuri științifice. Aceasta va avea o influență pozitivă asupra sănătății publice.

Recomandarea 11.3:

Aplicarea variantelor alternative trebuie să fie interesul principal al administrației, dacă acestea au fost selectate. Este necesar de a reduce expunerea populației la fluorizi din apa potabilă cu scopul de a elimina fluoroza, observată la o bună parte a populației care locuiește în zonele cu risc mărit.

Implementarea:

Sporirea proporției populației având acces la surse de apă de calitate este una din prioritățile Guvernului. Această prioritate este stipulată în documente strategice de bază cum sunt, *Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei* și Programul „Renașterea economiei – renașterea țării”. *Legea privind apa potabilă* (1999) reglementează procesul aprovizionării cu apă, controlul și responsabilitățile în domeniu.

În anul 2002 a fost aprobată *Concepția organizării și funcționării monitoringului socio-igienic în Republica Moldova*, în scopul prevenirii influenței negative a factorilor de risc asupra sănătății populației. Folosirea surselor de apă potabilă alternative precum apele subterane de adâncime, apa din râurile Prut și Nistru este propusă ca mijloc de a reduce riscurile aferente folosirii apei cu conținut excesiv de fluor.

Recomandarea 11.4:

Respectarea standardelor microbiologice a apei potabile trebuie să fie recunoscută ca fiind o prioritate de vîrf. Reducerea gradului de poluare a apei cu nitrați trebuie să constituie o alta prioritate de vîrf

Implementarea:

Vezi implementarea recomandării 11.3. Controlul sistematic al apei potabile este funcțional, în corespundere cu fondurile disponibile. Au fost inventariate fântânile și izvoarele, ca rezultat fiind întreprinse măsuri de

ameliorare a stării acestor surse de apă. Programul național „Satul Moldovenesc” prevede extinderea accesului public la apă potabilă de calitate.

Recomandarea 11.5:

Apele de suprafață și apele subterane trebuie să fie protejate mai bine contra contaminării în urma stocării apelor de canalizare și, de asemenea, să fie protejate mai bine și de contaminarea cu apele reziduale din agricultura.

Implementarea:

Calitatea apelor de suprafață este sistematic controlată. În 2001, în scopul prevenirii poluării apelor de suprafață și freatice, Guvernul a aprobat Hotărârea cu privire la măsurile de stabilire a zonelor și fișiiilor riverane de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă. Activitățile economice, folosirea pesticidelor, creșterea animalelor, stocarea produselor petroliere, etc. sunt interzise în zonele de protecție a apelor. Începând cu anul 2001, în aceste zone au fost întreprinse activități de reconstrucție și întreținere. Cu toate acestea, procesul pare să decurgă destul de lent.

Recomandarea 11.6:

Sistemul de monitoring al calității aerului trebuie revazut și modificat pentru o mai bună analiză a riscurilor pentru sănătate și un mai eficient control al poluării.

Implementarea:

Din anul 2004, SHS și-a extins programul de monitorizare a calității aerului, cu măsurări a unor parametri ca aerosolii, unii POP și unele metale grele în precipitațiile colectate la o stație din Chișinău și la stația Leova.

Recomandarea 11.7:

Sistemul de control al produselor alimentare consumate de populație trebuie perfecționat și trebuie să includă și controlul produselor furnizate de producătorii care nu dispun de licențe speciale.

Implementarea:

Pentru a îmbunătăți sistemul de management al calității produselor și bunurilor, și în vederea stabilirii unui cadru legislativ în domeniul drepturilor consumatorului, în 2003 Guvernul a aprobat *Legea privind protecția drepturilor consumatorului*, care definește clar responsabilitățile autorităților și atribuțiile lor în ceea ce privește protecția consumatorului. Controlul calității produselor este efectuat de două laboratoare: unul este în subordinea Serviciului de Standardizare și Metrologie, celălalt aparține Centrului Național de Medicină Preventivă din cadrul Ministerului Sănătății și Protecției Sociale. Controalele se efectuează cu regularitate, de exemplu la piețele din Chișinău, zilnic.

Anexa II

DATE ECONOMICE ȘI DE MEDIU

Date economice

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
TERITORIUL (mii km²)	33.8	33.8	33.8	33.8	33.8	33.8	33.8
POPULAȚIA							
Populația, total (mii locuitori)	3,655.0	3,649.0	3,644.0	3,635.0	3,627.0	3,618.0	3,607.0
% schimbare (1998 = 100)	100.0	99.8	99.7	99.4	99.2	99.0	98.7
Densitatea populației (loc./km ²)	120.4	120.3	120.1	119.8	119.5	119.2	118.9
PRODUSUL INTERN BRUT							
PIB (prețuri curente, milioane lei)	9,122.0	12,322.0	16,020.0	19,052.0	22,556.0	27,619.0	31,992.0
PIB (milioane dolari SUA)	1,700.0	1,117.0	1,288.0	1,481.0	1,662.0	1,958.0	2,594.0
% schimbare (1998 = 100)	100.0	65.7	75.8	87.1	97.8	115.2	152.6
pe cap de locuitor (mii dolari SUA / cap)	0.5	0.3	0.4	0.4	0.5	0.5	0.7
INDUSTRIA							
Valoarea adăugată în industrie (% din PIB)	16.7						17.8
Producția industrială (1998 = 100)	100.0	88.4	95.2	108.3	119.7	136.0	
AGRICULTURA							
Valoarea adăugată în agricultură (% din PIB)	25.8	24.9	25.4	22.4	21.0	19.2	18.2
CONSUMUL DE ENERGIE							
Consumul total (Mtep)	2.8	2.2	1.8	1.7	1.8		
% schimbare (1998 = 100)	100.0	78.6	64.4	60.9	64.8		
Intensitatea energetică (tep / mii dolari SUA)	1.6	1.9	1.4	1.1	1.1		
% schimbare (1998 = 100)	100.0	119.6	85.1	69.9	66.3		
Structura consumului de energie (%)							
Combustibil solid	6.4	3.8	3.7	5.2	5.5		
Petrol	22.3	18.7	23.4	26.9	27.2		
Gaz	55.4	58.8	50.0	58.5	54.7		
Combustibil nuclear							
Energie electrică	15.8	18.7	22.9	9.3	12.6		
TRANSPORTUL RUTIER							
Volumul traficului rutier							
miliarde vehicul-km		0.6	0.6	0.6	0.7	0.8	
% schimbare (1999 = 100)[1]		100.0	101.8	103.3	127.3	141.1	
pe cap de locuitor (mii veh-km/cap)							
Parcul de autovehicule							
10,000 vehicule	29.5	30.0	30.0	31.9	33.3	33.0	
% schimbare (1998 = 100)	100.0	101.8	101.5	108.1	112.8	112.0	
pe cap de locuitor (veh./100 locuitori)	8.1	8.2	8.2	8.8	9.2	9.1	

Sursă: UNECE și date statistice interne, 2005.

Notă: date indisponibile; nul sau neglijabil.

[1] Nu există date din 1998, deoarece anul de bază a fost 1999.

Date de mediu

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
RESURSELE FUNCIARE							
Suprafața totală (mii km ²)	33.8	33.8	33.8	33.8	33.8	33.8	33.8
Arii naturale protejate (% din teritoriu)	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0
Utilizarea îngrășămintelor minerale (tone/ km ² teren arabil)[1]			0.5	0.9	1.1	3.7	3.4
Utilizarea îngrășămintelor de azot (tone/ km ² teren arabil)							
PĂDURI							
Suprafața împădurită (% din teritoriu)	9.5	9.6	9.7	9.7	9.7	9.8	9.9
Utilizarea resurselor forestiere (tăieri/creștere)							
Importuri de lemn de specii tropicale (dolari SUA/cap loc.)							
SPECII AMENINȚATE[2]							
Mamifere (% din numărul total de specii)							14.0
Păsări (% din numărul total de specii)							39.0
Pești (% din numărul total de specii)							12.0
APA							
Captarea apei (milioane m ³ /an)	1,262.9	999.5	918.4	874.0	865.6	864.0	852.5
Cantitatea de pește prins (% din volumul mondial)							
Epurarea apelor reziduale (% populației conectate la sisteme de canalizare)							
AERUL							
Emisii SO ₂ (kg/cap)	6.8	2.7	3.0	2.8	3.7	3.9	
Emisii SO ₂ (kg/mii dolari SUA din PIB)	14.3	8.4	8.4	6.8	8.1	7.3	
Emisii NO _x (kg/cap)	6.4	4.6	4.7	4.8	5.7	6.3	
Emisii NO _x (kg/mii dolari SUA din PIB)	13.9	14.4	13.2	11.9	12.5	11.6	
Emisii CO ₂ (kg/cap)	1.9	2.0	2.2	2.4	2.5	2.7	2.8
Emisii CO ₂ (kg/mii dolari SUA din PIB)	4.8	7.8	7.3	6.8	6.4	5.8	4.6
FORMAREA DEȘEURILOR							
Deșeuri industriale (kg/mii dolari SUA din PIB)							
Deșeuri menajere (kg/cap)							
Deșeuri nucleare (tone/Mtep din TEPEF)							
ZGOMOT							
Populația expusă la nivelul > 65 dB (A) (milioane persoane)							

Sursă: UNECE și date statistice interne, 2005.

Notă: date indisponibile; nul sau neglijabil.

[1] În 1998, 57.7% din teritoriu au fost în folosință agricolă. Această cifră a fost pusă la baza calculului pentru anii 2000-2004.

[2] Datele sunt preluate din Cartea Roșie a Republicii Moldova, ediția a doua, 2000.

Anexa III

ACORDURI REGIONALE ȘI GLOBALE ÎN DOMENIUL MEDIULUI

Selecție a unor acorduri bilaterale și multilaterale

Anul	Situția la nivelul lunii octombrie 2005	Republica Moldova	
		Statutul	Anul
1951	(ROMA) Convenția internațională privind protecția plantelor	Ad	2001
1961	(PARIS) Convenția internațională pentru protecția de noi varietăți de plante		
1971	(RAMSAR) Convenția asupra zonelor umede de importanță internațională în special ca habitat al păsărilor acvatice 1982 (PARIS) Amendamente 1987 (REGINA) Amendamente	Ra	1999
1971	(GENEVA) Convenția cu privire la protecția contra pericolului comportat de benzen (ILO 136)		
1972	(PARIS) Convenția cu privire la protecția patrimoniului cultural și natural mondial	Ra	2002
1972	(LONDRA, MOSCOVA, WASHINGTON) Convenția privind interzicerea elaborării, producerii și depozitării armamentului bacteriologic (biologic) și armamentului purtător de toxine, și distrugerea lor		
1972	(GENEVA) Convenția internațională privind securitatea containerelor		
1973	(WASHINGTON) Convenția privind comerțul internațional cu specii periclitate ale faunei și florei sălbatice 1983 (GABORONE) Amendament 1987 (BONN) Amendament	Ra	2000 2001
1977	(GENEVA) Convenția privind protecția lucrătorilor împotriva riscurilor profesionale datorate poluării aerului, zgomotului și vibrațiilor la locul de muncă (ILO 148)		
1979	(BONN) Convenția privind conservarea speciilor migratoare de animale sălbatice 1991 (LONDRA) Acordul privind conservarea liliecilor în Europa 1992 (NEW YORK) Acordul privind conservarea cetaceelor mici din Marea Baltică și Marea de Nord (ASCOBANS) 1995 (HAGA) Acordul privind păsările acvatice migratoare din Africa/Eurasia (AEWA) 1996 (MONACO) Acordul cu privire la conservarea cetaceelor din Marea Neagră, Marea Mediterană, și zonele limitrofe Atlanticului (ACCOBAMS)	Ra Ra Ra	2000 2000 2000
1985	(VIENA) Convenția privind protecția stratului de ozon 1987 (MONTREAL) Protocolul privind substanțele ce distrug stratul de ozon 1990 (LONDON) Amendament la Protocol 1992 (COPENHAGA) Amendament la Protocol 1997 (MONTREAL) Amendament la Protocol 1999 (BEIJING) Amendament la Protocol	Ra Ra Ac Ac Ac	1996 1996 2001 2001 2005
1986	Convenția privind securitatea la folosirea asbestului (VIENA) Convenția privind informarea rapidă despre accidente nucleare (VIENA) Convenția privind acordarea asistenței în caz de accident nuclear sau pericol radiologic		
1989	(BASEL) Convenția privind controlul transportării transfrontaliere a deșeurilor periculoase și eliminarea acestora 1995 Amendament 1999 (BASEL) Protocolul privind obligațiunile și compensațiile	Ra	1998
1992	(RIO) Convenția privind diversitatea biologică 2000 (CARTAGENA) Protocolul privind securitatea biologică	Ra Ra	1995 2003
1992	(NEW YORK) Convenția-Cadru privind schimbările climatice 1997 (KYOTO) Protocol	Ra Ac	1995 2003
1993	(PARIS) Convenția privind interzicerea elaborării, producerii, stocării și folosirii armamentului chimic și distrugerea acestuia		
1994	(PARIS) Convenția cu privire la combaterea deșertificării	Ra	1998
1998	(ROTTERDAM) Convenția privind procedura de consimțământ prealabil în cunoștință de cauză aplicabilă anumitor produși chimici periculoși și pesticide care fac obiectul comerțului internațional	Ad	2004
2001	(STOCKHOLM) Convenția privind poluanții organici persistenti	Ra	2004

Ac = Acces; Ad = Aderat; De = denunțat; Se = Semnat; Ra = Ratificat

Acorduri regionale și sub-regionale		Republica Moldova	
Anul	Situația la nivelul lunii octombrie 2005	Statutul	Anul
1950	(PARIS) Convenția internațională cu privire la protecția păsărilor		
1957	(GENEVA) Acordul european cu privire la transportarea internațională pe sosele a produselor periculoase (ADR) Anexa A Prevederi cu privire la substanțele și articolele periculoase, Anexa B Prevederile privind echipamentul de transport și operațiunile de transportare.	Ra	1998
1958	(GENEVA) Acordul internațional cu privire la recunoașterea reciprocă a echipamentului auto și a pieselor de schimb.		
1958	Convenția privind pescuitul în apele Dunării		
1968	(PARIS) Convenția europeană cu privire la protecția animalelor în timpul transportării internaționale		
	1979 (STRASBOURG) Protocol adițional		
1969	(LONDRA) Convenția europeană cu privire la protecția patrimoniului arheologic		
1976	(STRASBOURG) Convenția europeană privind protecția animalelor ținute în scopuri agricole		
1979	(BERNA) Convenția privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa	Ra	1993
1979	(GENEVA) Convenția privind poluarea transfrontieră a aerului la distanțe mari	Ra	1995
	1984 (GENEVA) Protocolul cu privire la finanțarea programelor de cooperare (EMEP)		
	1985 (HELSINKI) Protocolul cu privire la reducerea emisiilor de sulf cu 30%		
	1988 (SOFIA) Protocolul cu privire la controlul emisiilor de oxizi de azot		
	1991 (GENEVA) Protocolul cu privire la compușii organici volatili		
	1994 (OSLO) Protocolul cu privire la reducerea de mai departe a emisiilor de sulf		
	1998 (AARHUS) Protocolul privind metalele grele	Ra	2002
	1998 (AARHUS) Protocolul privind poluanții organici persistenți	Ra	2002
	1999 (GOTHENBURG) Protocolul cu privire la combaterea acidificării, eutrofizării și ozonului de la nivelul solului	Se	2000
1991	(ESPOO) Convenția privind evaluarea impactului asupra mediului înconjurător în context transfrontalier	Ra	1993
	2003 (KIEV) Protocolul privind evaluarea strategică de mediu	Se	2003
1992	(HELSINKI) Convenția privind protecția și utilizarea cursurilor de apă transfrontiere și a lacurilor internaționale	Ra	1993
	1999 (LONDON) Protocolul privind apa și sănătatea	Ra	2005
	2003 (KIEV) Protocolul privind responsabilitatea civilă și compensațiile pentru daunele cauzate apelor transfrontaliere de efectele transfrontaliere ale accidentelor industriale	Se	2003
1992	(HELSINKI) Convenția privind efectele transfrontaliere ale accidentelor industriale	Ra	1993
1993	(OSLO și LUGANO) Convenția cu privire la responsabilitatea civilă pentru daunele cauzate de activitățile periculoase pentru mediul înconjurător		
1994	(SOFIA) Convenția privind cooperarea pentru protecția și utilizarea durabilă a fluviului Dunărea	Ra	1999
1994	(LISBON) Tratatul cu privire la Carta energetică		
	1994 (LISBON) Protocolul cu privire la eficiența energetică și aspectele ei		
1998	(AARHUS) Convenția privind accesul la informație, participarea publicului în procesul decizional și accesul la justiție în problemele de mediu	Ra	1999
	2003 (KIEV) Protocolul privind Registrul emisiilor și transferului de poluanți	Se	2003
2000	(FLORENȚA) Convenția privind peisajul european	Ra	2001

Ac = Acces; Ad = Aderat; De = denunțat; Se = Semnat; Ra = Ratificat

LEGISLAȚIA DE MEDIU A REPUBLICII MOLDOVA

Abrevieri

HG	Hotărârea Guvernului
HP	Hotărârea Parlamentului
DP	Decret Prezidențial

Legislația

1979

- Codul silvic, (revăzut în 1996)

1991

- Codul funciar, №.828-XII din 25.12.1991 (revăzut în 1995)

1992

- Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, №.845–XII din 03.01.1992

1993

- Legea privind protecția mediului înconjurător, №.1515–XII din 16.06.1993
- Legea privind asigurarea sanitaro – epidemiologică a populației, No. 1513-XII din 16.06.1993
- Codul subsolului, No. 1511-XII din 15.06.1993
- Legea privind ocrotirea monumentelor, №.1530–XII din 22.06.1993
- Codul apelor, No. 1532-XII din 22.06.1993

1994

- Legea cu privire la protecția civilă, №. 271-XIII din 09.11.1994

1995

- Legea ocrotirii sănătății, №. 411-XIII din 28.03.1995
- Legea regnului animal, №. 439-XIII din 27.04.1995
- Legea cu privire la zonele și fișiile de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă, №. 440-XIII din 27.04.1995
- Legea cu privire la standardizare, №. 590-XII of 22.09.1995
- Legea serviciului public, №. 647-VII din 17.11.1995

1996

- Legea cu privire la resursele materiale secundare, №.787-XIII din 26.03.1996
- Legea privind principiile urbanismului și amenajării teritoriului, №.835-XIII din 17.05.1996
- Legea privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător, №.851-XIII din 29.05.1996
- Codul silvic, №.887-XIII din 21.06.1996
- HG cu privire la perfecționarea gestionării gospodăriei silvice și protejarea vegetației forestiere, № 595 din 29.10.1996

1997

- Legea cu privire la regimul produselor și substanțelor nocive, № 1236-XIII din 03.07.1997
- Legea privind deșeurile de producție și menajere, № 1347 din 09.10.1997
- Legea privind protecția aerului atmosferic, № 1422-XIII din 17.12.1997

1998

- Legea cu privire la activitatea hidrometeorologică, № 1536-XIII din 25.02.1998
- Legea privind fondul ariilor naturale protejate de stat, № 1538-XIII din 25.02.1998
- Legea privind plata pentru poluarea mediului, № 1540-XIII din 25.02.1998
- Regulamentul privind evaluarea impactului întreprinderilor privatizabile asupra mediului înconjurător. HG № 394 din 08.04.1998
- Regulamentul privind auditul ecologic al întreprinderilor. HG № 395 din 08.04.1998
- Legea cu privire la energia electrică, № 137-XIV din 17.09.1998
- Regulamentul privind fondurile ecologice, HG № 988 din 21.09.1998
- Regulamentul privind sistemul de monitoring ecologic integrat, Ministerul mediului, № 20 din 10.11.1998

1999

- Legea cu privire la apa potabilă, №.272-XIV din 10.02.1999
- Legea privind acordarea de licențe pentru unele genuri de activitate, № 332-XIV din 26.03.1999 (a fost înlocuită cu Legea privind acordarea de licențe pentru unele genuri de activitate, № 451-XV din 30.07.2001)
- Lege cu privire la fundații, № 581-XIV din 30.07.1999
- Legea cu privire la spațiile verzi ale localităților urbane și rurale, №.591-XIV din 23.09.1999
- Legea privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova, № 595-XIV din 24.09.1999
- Legea cu privire la protecția plantelor, №.612-XIV din 01.10.1999
- Legea cu privire la certificare, №.652-XIV din 28.10.1999

2000

- Regulamentul privind antrenarea publicului în elaborarea și adoptarea deciziilor de mediu, HG № 72 din 25.01.2000
- Legea privind securitatea industrială a obiectelor industriale periculoase №.803-XIV din 11.02.2000
- Legea privind accesul la informație, № 982-XIV din 11.05.2000
- Legea cu privire la ameliorarea prin împădurire a terenurilor degradate, №.1041-XIV din 14.05.2000

2001

- Legea privind acordarea de licențe pentru unele genuri de activitate, № 451-XV din 30.07.2001
- Legea privind securitatea biologică, № 755 din 21.12.2001
- Legea cu privire la geodezie și cartografie, № 778-XV of 27.12.2001

2002

- Legea privind aprobarea Regulamentului cu privire la regimul comercial și reglementarea utilizării hidrocarburilor halogenate care distrug stratul de ozon, № 852-XV din 14.02.2002
- Codul civil, № 1107-XV din 06.06-2002
- Legea cu privire la filantropie și sponsorizare, № 1420-XV din 31.10.2002

2003

- Legea privind protecția drepturilor consumatorului, № 105-XV din 13.03.2003
- Legea privind administrația publică locală, № 123-XV din 18.03.2003
- HG cu privire la Comisia Națională pentru Securitatea Biologică № 603 din 20.05.2003
- Regulamentul privind controlul transportării transfrontiere a deșeurilor și eliminării acestora, HG № 637 din 27.05.2003
- Regulamentul cu privire la înființarea, înregistrarea, completarea, păstrarea, exportul și importul colecțiilor de animale și plante din flora și fauna sălbatică, HG № 59-XV din 21.02.2003

2004

- Regulamentul privind informarea și participarea publicului în procesul decizional privind organismele modificate genetic, aprobat prin ordinul Ministrului Ecologiei și Resurselor Naturale № 19 din 10.02.2004
- Legea cu privire la produsele de uz fitosanitar și la fertilizanți, №.119-XV din 22.04.2004

2005

- Legea cu privire la producția agroalimentară ecologică, № 115-XVI din 09.06.2005
- HG cu privire la Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, № 573 din 13.06.2005

Concepții, planuri, programe și strategii**1995**

- Planul național de acțiuni în domeniul mediului, 1995
- Concepția protecției mediului a Republicii Moldova (a fost înlocuită de Concepția politicii de mediu a Republicii Moldova, HP № 605-XV din 02.11.2001)
- Concepția politicii externe a Republicii Moldova, HP № 368-XIII din 08.02.95

1997

- Concepția de dezvoltare a gospodăriei cinegetice naționale, HP № 1442-XIII din 24.12.1997

1999

- Programul național de suprimare eșalonată a substanțelor ce distrug stratul de ozon, № 1064 din 11.11.1999

2000

- Programul național de acțiuni pentru combaterea deșertificării, HG № 367 din 13.04.2000
- Programul național de valorificare a deșeurilor de producție și menajere, HG № 606 din 28.06.2000
- Programul de alimentare cu apă și de canalizare a localităților din Republica Moldova până în anul 2006, HG Nr.519 din 23.04.2002
- Concepția națională a agriculturii ecologice, fabricării și comercializării produselor alimentare ecologice și genetic nemodificate, HG № 863 din 21.08.2000
- Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2010, HG № 360 din 11.04.2000

2001

- Planul național de acțiuni pentru combaterea deșertificării
- Programul de diminuare a poluării aerului atmosferic de către mijloacele de transport auto, HG Nr.1047 din 04.10.2001
- Planul național de acțiuni pentru sănătate în relație cu mediul, HG № 487 din 19.06.2001
- Programul activității Guvernului pe anii 2001-2005 „Renașterea economiei – renașterea țării”
- Programul complex de protecție a solurilor împotriva eroziunii pe anii 2003-2012
- Concepția dezvoltării durabile a localităților Republicii Moldova, HG № 1491 din 28.12.2001
- Concepția politicii de mediu a Republicii Moldova, HP № 605-XV din 02.11.2001
- Strategia națională și Planul de acțiuni în domeniul conservării diversității biologice, HG № 112-XV din 27.04.2001
- Strategia dezvoltării durabile a sectorului forestier din Republica Moldova, HP № 350-XV din 12.07.2001
- Strategia de dezvoltare social-economică a Republicii Moldova pe termen mediu (până în anul 2005), HG №.1415 din 19.12.2001

2002

- Programul de alimentare cu apă și de canalizare a localităților din Republica Moldova până în anul 2006, HG Nr.519 din 23.04.2002
- Concepția privind crearea și dezvoltarea rețelei naționale a coridoarelor internaționale de transport, HG № 365 din 28.03.2002

- Strategia investițională a Republicii Moldova, HG № 234 din 27.02.2002
- Concepția organizării și funcționării monitoringului socio-igienic în Republica Moldova și Regulamentul privind monitoringul socio-igienic în Republica Moldova, HG № 717 din 07.06.2002

2003

- Programul național de conservare a energiei pentru anii 2003-2010, HG №.1078 din 05.09.2003
- Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008, HP Nr.415-XV din 24.10.2003
- Programul de valorificare a terenurilor noi și de sporire a fertilității solurilor HG Nr.636 din 26.05.2003
- Programul național de asigurare a securității ecologice, HG № 447 din 17.04.2003
- Programul de îmbunătățire a eficienței energetice în industrie în perioada 2004-2005.
- Planul de acțiuni complexe în vederea eficientizării utilizării resurselor naturale, inclusiv a resurselor acvatice, resurselor minerale și a fondului forestier, HG № 991 din 12.08.2003
- Concepția politicii naționale în domeniul resurselor de apă pe perioada anilor 2003-2010, HP № 325-XV din 18.07.2003
- HG cu privire la implementarea Strategiei dezvoltării durabile a sectorului forestier național, № 739 din 17.06.2003
- Strategia de dezvoltare durabilă a turismului în Republica Moldova pe anii 2003-2015, HG № 1065 din 02.09.2003

2004

- Planul național de implementare a Convenției de la Stockholm privind poluanții organici persistenti, HG Nr.1155 din 20.10.2004
- Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei (2004-2006), Legea Republicii Moldova privind aprobarea SCERS Nr.398-XV din 02.12.2004
- Concepția cooperării transfrontaliere a Republicii Moldova pentru anii 2004-2006, HG Nr.1069 din 20.09.2004
- Strategia națională cu privire la reducerea și eliminarea poluanților organici persistenti, HG Nr.1155 din 20.10.2004

2005

- Programul Național "Satul Moldovenesc" (2005-2015), HG № 242 din 01.03.2005
- Programul de activitate al Guvernului pentru anii 2004-2005 "Modernizarea economiei – bunăstarea poporului"
- Planul de Acțiuni Republica Moldova - Uniunea Europeană, HG № 356 din 22.04.2005

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Personal authors:

1. Fiodorov, A. Nature Conservation in Moldova. (From: Moldovan Nature on My Mind. 2003).
2. Gheorghiu, V. IPP. European Strategy of Moldova.
3. Herd, R. A comment, UNECE Economic Survey of Europe, 2003 No. 2, pp. 68-70. (www.unece.org/ead/pub/surv_032.htm).
4. Newbury, D.M. 'Sectoral dimensions of sustainable development: energy and transport.' UNECE Economic Survey of Europe, 2003 No. 2, pp. 73-93. (www.unece.org/ead/pub/surv_032.htm).
5. Ridker, R. G. and A. Lipschitz. The Seeds of Democracy Program in the West NIS: An Evaluation. December 1999.
6. Seghal, M. Republic of Moldova. Agricultural Pollution Control Project. (GEF Investment Fund for Nutrient Reduction in the Black Sea/Danube Basin). 2001.

Material from Moldova:

7. Constitution of Moldova. Adopted on July, 29, 1994; Published in Monitorul Oficial al R. Moldova, N1, July 18, 1994.
8. Department for Statistic and Sociology. Statistical Yearbook of the Republic of Moldova 2004. Chisinau 2004.
9. Department of Environmental Protection. Provisional Instructions on the Application of the Standards Governing Payments for pollution. Chisinau, 1991.
10. Department of Statistical and Sociological Surveys of the Republic of Moldova. The shadow economy parameters in Moldova's national accounts. Chisinau 2000.
11. Development of the environmental legislative framework in the Republic of Moldova Legislation.
12. Fiscal Code of the Republic of Moldova.
13. Government decision on approval Millennium development goals in the Republic of Moldova till 2015, No. 288 on 15 Mar. 2005.
14. Government decision on approval of National programme to combat desertification, No. 367 on 13 Apr. 2000.
15. Government decision on approval of National strategy on limiting of emissions and neutralisation of POPs and National plan on implementation of Stockholm convention provisions, No. 1155 on 20 Oct. 2004.
16. Government decision on approval on Concept of transboundary cooperation for the years 2004-2006, No. 1069 on 29 Sep. 2004.
17. Government decision on creation of the National commission on implementation and realisation of UNCCCCF provisions as well as mechanisms and provisions of Kyoto protocol, No. 1574 on 26 Dec. 2003.
18. Government decision on National technical assistance programme for 2005-2006, No. 302 on 21 Mar. 2005.
19. Government of the Republic of Moldova. Economic Growth and Poverty Reduction Strategy Paper (2004-2006). Chisinau, May 2004.
20. Government of the Republic of Moldova. Economic Growth and Poverty Reduction Strategy Paper (2004-2006). Chisinau, May 2004. Annexes.
21. Land Code.828-XII of Dec. 25, 1991 including all amendments as of July 22, 1999.
22. Law of Associations. No. 837-XIII on 17 May 1996.
23. Law of the Republic of Moldova on Instituting Center for Combating Economic Crimes and Corruption. No. 1104-XV of 06.06.2002. "Monitorul Oficial" of the Republic of Moldova Nos. 91-94/668 of 27.06.2002.
24. Law on acceding to Rotterdam convention. No. 2129-III on 7 Dec. 2004.
25. Law on access to information. No. 982-XIV on 11 may 2000.
26. Law on adherence of the Republic of Moldova to the CITES. No. 1246-XIV on 28 Sept. 2000.
27. Law on foreign Investment. No. 988-XII on 1. Apr. 1992.
28. Law on free economic zones. No. 440-XV on 27.July 2001.
29. Law on international agreements of the Republic of Moldova. No. 595-XIV on 24 Aug. 1999.
30. Law on Payments for Environmental Pollution No. 1540 on 25.02.1998.
31. Law on Privatization Program 1997-1998. (Extended up to December 31, 2002).
32. Law on ratification of Stockholm convention on POPs. No. 40-XV on 05 Mar. 2004.
33. Law on state budget for 2005. No. 373-XV on 11 Nov. 2004. Published in Monitorul Oficial No. 224-225 (1578-1579) on 5 Dec. 2004.
34. Law on the Protection of Plant Varieties. No. 915 / 1996. Adopted June 1996 and amended June 2000.
35. Ministry of Ecology and Natural Resources and National Institute of Ecology. Republic of Moldova. State of the Environment Report 2003. Chisinau, 2004.
36. Ministry of Ecology and Natural Resources of the Republic of Moldova. 2004.

37. Ministry of Ecology and Natural Resources: State Hydrometeorological Service 60 years. 2005.
38. Ministry of Ecology, Constructions and Territorial Development of the Republic of Moldova. National Institute of Ecology. Republic of Moldova – State of the Environment Report 2002. Chisinau 2003.
39. Ministry of environment and natural resources, United Nations environment programme, and Global environment facility. National Biosafety framework. 2004.
40. Ministry of Environment. Construction and Territorial Development. National Declaration on cleaner production. 2003.
41. National Preparation of the Republic of Moldova to the Earth Summit “Rio + 10” in Johannesburg, 2002. General Overview, September 2001.
42. Order of the MENR on creation of the Interministerial commission for the implementation of the Danube Convention and preparation for taking over the Republic of Moldova Presidency in the ICPDR for the year 2006.
43. Parliament decision on: Coordination of interministerial activity on European integration policy No. 197 on 2 Mar. 2004.
44. Parliament decision on: Draft Law on ratification of MoU between Government of Republic of Moldova and Government of Kingdom of Denmark on cooperation for implementation of CDM established in the Kyoto Protocol to the UNFCCC, No. 75-XV on 11 Mar. 2004.
45. Parliament decision on: Draft of Law on acceding Convention on Conservation of Migratory Species of Wild Fauna (Bonn, 1979), Agreement on Conservation of bats in Europe and Agreement on Conservation of African – Euro-Asian Migratory Water Birds, No. 1243 on 28 Sept. 2000.
46. Parliament decision on: Ratification of MoU “Danish assistance to Moldova, 1998”. No. 202-XIV on 25 Nov. 1998.
47. Parliament decision on: Regulation regarding mechanism of conclusion of international agreements, No. 120 on 12 Feb. 2001.
48. Republic of Moldova. Concept of the Environmental Policy of the Republic of Moldova. Adopted by the Parliament of the Republic of Moldova, Decision N 605-XV from 02.11.2001, published officially at 15 January 2002.
49. Republic of Moldova. Country Profile Implementation of Agenda 21: Review of Progress Made Since the United Nations Conference on Environment and Development, 1992.
50. Republic of Moldova. Economic Growth and Poverty Reduction Strategy Paper (2004-2006). Chisinau, May 2004.
51. Republic of Moldova. Interim Poverty Reduction Strategy Paper. November 15, 2000.
52. Republic of Moldova. Ministry of Environment and Territorial Development. First National Communication of the Republic of Moldova under the United Nations Framework Convention on Climate Change. 2000.
53. Republic of Moldova. Ministry of Finance. Medium Term Expenditure Framework (2005-2007). Chisinau, 2004.
54. Republic of Moldova. Moldova. Interim Poverty Reduction Strategy Paper. April 21, 2002.
55. Republic of Moldova. National concept of policy in the field of water resources up to 2010. 2002.
56. Republic of Moldova. National Human Development Report 2003. Good Governance & Human Development.
57. Republic of Moldova. National Institute of Ecology. State of the Environment Report 2002. Chisinau, 2003.
58. Republic of Moldova. National Institute of Ecology. State of the Environment Report 2003. Chisinau, 2004.
59. Republic of Moldova. National plan for environmental hygiene, 2001.
60. Republic of Moldova. National Program for Production and Domestic Wastes Use, 2000.
61. Republic of Moldova. National strategy for the implementation of Stockholm convention on persistent organic pollutants. Chisinau, 2004.
62. Republic of Moldova. Second National Report on the Implementation of the Convention on Biological Diversity. 2001.
63. Republic of Moldova. Strategy of industrial development until 2006. Chisinau, 2004.
64. Republic of Moldova. The Economic Growth and Poverty reduction strategy for 2004-2006. 2004.
65. Republic of Moldova. The National programme for environmental safety, 2003.
66. Republic of Moldova. The National Programme of Water Supply and Sewage for human settlements up to 2006. 2002.

Regional and international institutions:

67. 479 microproiecte implementate (479 Micro-projects Implemented). Alternative rurale, Special Edition, 2004, p. 2-3.
68. ADB and Republic of Moldova. National Implementation Plan for Persistent Organic Pollutants (POPS). Chisinau, 2004. 1st Discussion Draft. Thursday, October 21, 2004.
69. Association Moldova Ape-Canal (AMAC). Reform of the Municipal Water Supply and Wastewater Treatment in the Republic of Moldova. Chisinau, 2004. (in Russian)

70. Center for International Studies. *International Studies Journal*. Romania's Relations with the Republic of Moldova. Andreescu, G. Stan, V. and Weber, R. 1994.
71. Center for Strategic Studies and Reforms. *Moldova in Transition*. Economic Survey No. 11, 2003. Chisinau, April 2003.
72. Chemonics International Inc. and Environment International Ltd. *Biodiversity Assessment for Moldova*. Task Order under the Biodiversity and Sustainable Forestry IQC (BIOFOR). Submitted to: USAID/Kiev. August 2001.
73. CISR. "Republic of Moldova: Strategy for Development". Annex B. *Strategy for Sustainable Development of Agricultural and Food Security*. 1998.
74. Commission of the European Communities. *European Neighbourhood Policy*. Country Report. Moldova. Commission Staff Working Paper. SEC(2004) 567. Brussels, 12.5.2004.
75. Convention on Biological Diversity. *Thematic Report on Alien Species*. 2002.
76. Convention on Biological Diversity. *Thematic Reports on Forest Ecosystems*. 2002.
77. Danish Environmental Protection Agency. *Assistance to Moldova in the Implementation of the Aarhus Convention, Second Phase*. Report on Environmental Monitoring System. November 2002.
78. Danish Environmental Protection Agency. *Assistance to Moldova in the Implementation of the Aarhus Convention – Second Phase*. FINAL REPORT. Draft version. February 2003.
79. Danish Environmental Protection Agency. *Municipal Water and Wastewater Sector in Moldova: Environmental Financing Strategy*. Copenhagen, 2001.
(www.mst.dk/inter/pdf/Municipal%20water%20and%20wastewater%20sector%20in%20Moldova%20enviro_nm_uk.pdf).
80. DEPA Danish Environmental Protection Agency /DANCEE. *Municipal Water and Wastewater*
81. *Sector in Moldova*. Environmental Financing Strategy. Submitted to the Government of the Republic of Moldova. 2001.
82. DEPA/DANCEE. *Moldova - Background Analyses for the Environmental Financing Strategy*. 2000.
83. EAP Task Force. *Sixth Annual Meeting of the EECCA Regulatory Environmental Programme Implementation Network (REPIN)*. REPIN (2004) 12. 26-28 September 2004, Yerevan, Armenia
84. EAP Task Force. *Sixth Annual Meeting of the EECCA Regulatory Environmental Programme Implementation Network*. 26-28 September 2004 (Yerevan, Armenia). *Progress in Implementing the Work Programme of the Regulatory Environmental Programme Implementation Network (REPIN) in Eastern Europe, Caucasus and Central Asia (EECCA)*. January 2004 – September 2004. REPIN (2004) 2/Eng. September 2004.
85. Earth Trends. *Moldova Country Profile*. 2003.
86. EBRD. *Strategy for Moldova*. As approved by the Board of Directors on 1 July 2003.
87. EBRD. *Transition report 2004*. London, 2004.
88. Economist Intelligence Unit - *Country Profile Moldova 2004 Main Report*.
89. Energy Charter Secretariat. *In-depth Review of Energy Efficiency Policies and Programmes of the Republic of Moldova*. Brussels, 2004.
(www.encharter.org/upload/9/1168459810663220533340248630333078140922094362f2540v1.pdf).
90. Energy Charter Secretariat. *Moldova*. Investment climate and market structure in the energy sector. data
91. *Environmental Approximation in the pilot sector (IPPC and energy sector) in Moldova, Ukraine and Georgia was financed by EC*, 2002.
92. *Environmental information, Education and Public Awareness, NIS*. Sixth Interim report. 25 June 2004, European Commission 02-114. Communications from the MENR on environmental information, public participation and education. 2005.
93. *EU-Moldova Action Plan, UE-MD 1101/05, DG E VI*.
94. *Gosudarstvennyi doklad, sostoyanie prirodnoi sredy I prirodookhrannaya deyatelnost v SSSR v 1989*. Gosudarstvenny komitet SSSR po okhrane prirody, Moscoe.
95. IFAD. *International Fund for Agricultural Development*. Executive board – Eightieth Session
96. Rome, 17-18 December 2003. Report and Recommendation of the President to the Executive Board on a Proposed Loan to the Republic of Moldova for the Agricultural Revitalization Project.
97. IFAD. *International Fund for Agricultural Development*. Executive board – Sixty-Eight Session, Rome, 8-9 December 1999. Report and Recommendation of the President to the Executive Board on a Proposed Loan to the Republic of Moldova for the Rural Finance and Small Enterprise Development Project.
98. *Implementation report*. Republic of Moldova. Second Meeting of the Parties to the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters. UNECE. Geneva. 2005. ECE/MP.PP/2005/18/Add.19.
99. *International Crisis Group Europe*. *Moldova: No Quick Fix*. Europe Report N°14712. Chisinau/Brussels, August 2003.
100. *International Crisis Group Europe*. *Moldova: Regional Tensions over Transdnistria*. Europe Report N° 157. Chisinau/Brussels, June 2004.
101. *International Energy Agency*. *Energy Statistics of Non-OECD Countries 1999-2000*. 2002 Edition.

102. International Energy Agency. Energy Statistics of Non-OECD Countries 2001-2002. 2004 Edition.
103. Moldova Country Report. October 2003. Country Information and Policy Unit.
104. OECD and DEPA. МОЛДОВА. Стратегия финансирования инфраструктуры городского водоснабжения и канализации. Стамбул, 28 января 2004 г.
105. OECD and EAP Task Force. Utility Performance Indicators and Benchmarking in the EECCA. Meeting Summary December 9-10 2004. Chisinau, Moldova.
106. OECD EAP Task Force Secretariat and DEPA. Final Report: Performance Review of the National Environmental Fund of Moldova and the Chisinau Municipal Environmental Fund. Paris, June 2002.
107. OECD EAP Task Force Secretariat and the Danish Environmental Protection Agency. Performance Review of the National Environmental Fund of Moldova and the Chisinau Municipal Environmental Fund. Paris, 2002.
108. OECD EAP Task Force Secretariat. Environmental Pollution and Product Charges in Armenia: Assessment of Reform Progress and Directions for further Improvement. Paris, 2005.
109. OECD EAP Task Force Secretariat. The Use of Economic Instruments for Pollution Control and Natural Resource Management in EECCA. Paris, 2003.
110. OECD. Centre for Co-Operation with Non-Members. Reviews of National Policies for Education. South Eastern Europe. FYROM, Moldova, Montenegro, Romania, Serbia Volume 2. 2003.
111. OECD. EAP Task Force Secretariat and DANCEE. Final Report. Performance Review of the National Environmental Fund of Moldova and the Chisinau Municipal Environmental Fund. Paris, 20 June 2003.
112. OECD. EAP Task Force Secretariat and DANCEE. Final Report. Performance Review of the National Environmental Fund of Moldova and the Chisinau Municipal Environmental Fund. Paris, 20 June 2003. (in Russian)
113. OECD. EAP Task Force. Survey on Enforcement and Compliance with Environmental Laws and Regulations in the New Independent States. Country Report: Moldova. 2002.
114. OECD. Economic Surveys: Poland. Paris, 2001.
115. OECD. Environmental Performance Reviews: Slovak Republic. Paris, 2002.
116. OECD. Good Practices Expenditures. 2001. (in Russian)
117. OECD. Policy Brief. Financing Strategies for Environmentally Related Infrastructure. May 2003.
118. OECD. Policy Brief: Feasible Financing Strategies for Environmentally Related Infrastructure. Paris, 2003.
119. OECD. The St. Petersburg Guidelines on Environmental Funds in the Transition to a Market Economy. Paris, 1995. (www.oecd.org/dataoecd/28/57/2397072.pdf).
120. OECD. The Use of Economic Instruments for Pollution Control and Natural Resource Management in EECCA. Fourteenth EAP Task Force Meeting. 10-11 February, Tbilisi, Georgia.
121. OECD. Thematic Review of National Policies for Education – Moldova. Stability Pact for South Eastern Europe. Table 1 - Task Force on Education. 7 June 2002.
122. OECD/DANCEE. Financing Strategy. (in Russian)
123. PEEREA. Energy Charter. In-depth review of energy efficiency policies and programmes. 2004.
124. Preparatory EU Approximation Work of the Republic of Moldova in Integrated Pollution Prevention Control and Waste Management, 2001.
125. Prototype Carbon Fund. Moldova Soil Conservation Project. Environmentally and Socially Sustainable Development Europe and Central Asia Region. Environmental Analysis and Environmental Management Plan. April 25, 2003. (draft)
126. Raportul a fost pregatit de catre beture-cerec si centrul de date in domeniul apelor. Chisinau. 2005
127. REC Moldova. Preparatory EU Approximation Work of the Republic of Moldova in Integrated Pollution Prevention and Control and Waste Management. Final Report. 2001.
128. Regional Environment Centre – Moldova. Annual Report. Reports of 1998/9, 2000, 2001, 2002, and 2003.
129. Regional Environmental Centre – Moldova. Privatization in the Republic of Tajikistan. Web site of the State Property Committee of the Republic of Tajikistan.
130. Report on the Rio+10 National Assessment Workshop. Moldova, Chisinau June 20, 2001.
131. Tacis. European Commission. Project: SCRE/111232/C/SV/WW Support to the Implementation of Environmental Policies and NEAPs in the NIS Proposed Work Programme: Moldova. March 2002.
132. Tacis. European Commission. Project: SCRE/111232/C/SV/WW Support for the Implementation of Environmental Policies and NEAPs in the NIS Country Inception Report: Moldova. January 2002.
133. Tacis. European Commission. Project: SCRE/111232/C/SV/WW Support for the Implementation of Environmental Policies and NEAPs in the NIS Task 10d: Moldova. A Framework for Water Quality Standards in Rivers and Point-Source Discharges. January 2003. Draft Report.
134. Transparency International Moldova. Corruption and Tax Evasion: Economic Dimensions. Chisinau, 2003.
135. UNECE. Country Profiles on the Housing Sector. Republic of Moldova. New York and Geneva, 2002.
136. UNECE. Environmental Performance Reviews. EPR of Moldova: Report on Follow-up. Geneva, March 2000.
137. UNECE. Environmental Performance Reviews. Republic of Moldova. New York and Geneva, 1998.

138. UNEP. CBD Implementation assessment. National Assessment of Implementation of the Convention on Biological Diversity. The Republic of Moldova. August 2000.
139. United Nations Development assistance framework, the UN in Moldova, 2001.
140. US Department of State. Background note: Moldova. <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5357.htm>
141. USAID. Moldova. Strategic Plan for 2001 – 2005. January 2001.
142. What is the Stability Pact?
143. Working Group for the Preparation of the first Meeting of the Parties to the Aarhus Convention. Summary of activity on Aarhus Convention in the Republic of Moldova. 28-30 November, Geneva.
144. World Bank. 'Transport Sector Overview,' (<http://lnweb18.worldbank.org/ECA/Transport.nsf/Countries/Moldova?Opendocument>), 2004.
145. World Bank. Environmental Compliance and Enforcement Capacity Building in Moldova. Component 2: Upgrading Compliance Monitoring Capabilities of the State Ecological Inspectorate. Final Report. 2002.
146. World Bank. Environmental Compliance and Enforcement Capacity Building in Moldova. Component 3: Development of the Environmental Quality Management Information System. Assessment Report. 2003.
147. World Bank. Moldova country assistance evaluation, Report No. 28981, on 22 Oct 2004.
148. World Bank. Report No. 28556-MD. International Development Association. Country Assistance Strategy for the Republic of Moldova. November 12, 2004.
149. World Bank. The Millennium Development Goals in Europe and Central Asia.

Internet Addresses:

Ministries and government institutions:

150. Statistica Moldovei	http://www.statistica.md/index.php?lang=en
151. The Parliament of the Republic Moldova	http://www.parliament.md/en.html
152. National Bank of Moldova	http://www.bnm.org/english/index_en.html
153. Republica Moldova	http://www.moldova.md/

Other internet sites:

154. CIA factbook	http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/md.html
155. Commission of the European Communities. European Neighbourhood Policy. Country Report. Moldova.	http://europa.eu.int/comm/world/enp/pdf/country/Moldova_11_May_EN.pdf
156. Commission of the European Communities. European Neighbourhood Policy (main webpage)	http://europa.eu.int/comm/world/enp/document_en.htm
157. Commission of the European Communities. European Neighbourhood Policy Action Plan	http://europa.eu.int/comm/world/enp/pdf/action_plans/Proposed_Action_Plan_EU-Moldova.pdf
158. Conventions	http://www.unece.org/env/environment-conventions.html
159. EEA European Environmental Agency	http://countries.eea.eu.int/SERIS/SoEReports/view_on_cover_age?country=md
160. Electionworld	http://www.electionworld.org/moldova.htm
161. Environment for Europe. Fifth Ministerial Conference. Kiev 2003.	http://www.unece.org/env/proceedings/html/Item7a.speeches.docum.html#7adoc
162. EU external relations	http://europa.eu.int/comm/external_relations/moldova/intro/index.htm
163. FAO Country Profile Moldova	http://www.fao.org/countryprofiles/index.asp?iso3=MDA&lang=en
164. Governments on the web	http://www.gksoft.com/govt/en/md.html
165. Grida State of the Environment	http://www.grida.no/enrin/soe.cfm?country=MD
166. Human Rights Watch	http://hrw.org/doc/?t=europe&c=moldov
167. IMF and Moldova	http://www.imf.org/external/country/MDA/index.htm
168. Infoplease	http://www.infoplease.com/ce6/world/A0833615.html
169. Integrated data on external assistance to Moldova at	http://www.ncu.moldova.md/
170. REC Moldova	http://www.rec.md/index_en.html
171. Republic of Moldova: Legal documentation	http://www.docs.md

172. State of the Environment Report <http://www.grida.no/enrin/htmls/moldova/soe/>
173. Technical Assistance with Implementation of the IPPC Directive in the Power Generation Sector of Moldova <http://www.unece.org/env/epr/experts/moldova/Year%2020IPPC%20in%20Moldova.htm>
174. Timer Country Statistics http://timer.kub.nl/country.statistics/countrystats_moldova.html
175. UN DESA Division for Sustainable Development <http://www.un.org/esa/sustdev/natlinfo/nsds/nsds.htm>
176. UN DESA Division for Sustainable Development: National information <http://www.un.org/esa/agenda21/natlinfo/countr/moldova/>
177. UNDP Human Development Report 2004 <http://hdr.undp.org/reports/global/2004/>
178. UNECE Trends <http://www.unece.org/stats/trends/mda.pdf>
179. UNECE Working Group for Environmental Monitoring and Assessment <http://unece.unog.ch/enhs/wgema/>
180. UNEP Country Profile <http://www.unep.net/profile/index.cfm>
181. USAID <http://www.usaid.gov/pubs/cbj2003/ee/md/>
182. World Bank <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/MOLDOVAEXTN/0,,menuPK:302256~pagePK:141159~piPK:141110~theSitePK:302251,00.html>
183. World Bank Country Brief Moldova <http://www.worldbank.org.md/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/MOLDOVAEXTN/0,,menuPK:302260~pagePK:141132~piPK:141107~theSitePK:302251,00.html>
184. World Bank. Moldova: Projects and Programs. <http://www.worldbank.org.md/>